

FIAT IUSTITIA!

Хай здійсниться правосуддя

Вплив висвітлення судових рішень
у справах, пов'язаних зі збройним
конфліктом на сході України,
на ставлення громадськості
до судової гілки влади



Підготовлено станом на 1 лютого 2022 року

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

Вп 80 Fiat iustitia! Вплив висвітлення судових рішень у справах, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України, на ставлення громадськості до судової гілки влади / уклад. : Н. Боярський, К. Захаров, В. Лебідь, О. Мартиненко, В. Рибак, М. Тарахало, Є. Чекарьов, А. Черноусов, С. Щербань. — Київ: ГО «Вектор прав людини», 2022. — 188 с.

Над звітом працювали: Боярський Назарій, Захаров Кирило, Лебідь Віталія, Мартиненко Олег, Рибак Валерія, Тарахало Михайло, Чекарьов Євген, Черноусов Андрій, Щербань Світлана.

Звіт підготовано командою ГО «Вектор прав людини» у межах проєкту «Моніторинг впливу висвітлення судових рішень у справах, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України, на ставлення громадськості до судової гілки влади», що реалізується у межах Програми ООН із відновлення та розбудови миру за фінансової підтримки уряду Королівства Нідерландів.

Літературна редакторка: Мирослава Косар

Дизайн: Марина Крутько

Думки, зауваження, висновки або рекомендації, викладені у звіті, належать виключно авторам та не обов'язково відображають погляди ООН та уряду Королівства Нідерландів.

Програму ООН із відновлення та розбудови миру реалізують чотири агентства ООН: Програма розвитку ООН (ПРООН), Структура ООН з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок (ООН Жінки), Фонд ООН у галузі народонаселення (UNFPA) і Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО).

Програму підтримують дванадцять міжнародних партнерів: Європейський Союз (ЄС), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), Посольство США в Україні, а також уряди Данії, Канади, Нідерландів, Німеччини, Норвегії, Польщі, Швейцарії, Швеції та Японії.

© ГО «Вектор прав людини», 2022 р.

Fiat iustitia! (з лат. Хай здійсниться правосуддя!)

Зміст

Вступ	5
1. Методологія дослідження.....	6
Висновки.....	8
Рекомендації	14
2. Огляд справ, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні відповідно до чинного законодавства	19
2.1. Розуміння справ, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні	19
2.2. Статистика справ, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні.....	27
3. Стан висвітлення справ, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні....	38
3.1. Результати опитування громадської думки.....	38
3.1.1. Методологія	38
3.1.2. Ставлення громадян до судової гілки влади	39
3.1.3. Обізнаність та ставлення громадян до інформації про суд	47
3.1.4. Обізнаність громадян щодо збройного конфлікту на сході України та судових справ з цього питання	54
3.1.5. Оцінювання громадянами судових процесів, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України та їх висвітлення	61
3.2. Результати фокус-групового дослідження	65
3.2.1. Методологія.....	65
3.2.2. Оцінювання публікацій, які стосувалися цивільної справи, пов'язаної зі збройним конфліктом на сході України.....	65
3.2.3. Оцінювання публікацій, які стосувалися кримінальної справи, пов'язаної зі збройним конфліктом на сході України.....	71
3.2.4. Оцінювання публікацій, які стосувалися адміністративної справи, пов'язаної зі збройним конфліктом на сході України.....	78
3.3. Результати інтерв'ювання суддів.....	84
3.3.1. Методологія	84

3.3.2. Право на публічний судовий розгляд.....	86
3.3.3. Висвітлення судових процесів	97
3.3.4. Загальні питання	102
3.4. Результати аналізу повідомлень у медіа.....	112
3.4.1. Методологія.....	112
3.4.2. Загальний аналіз публікацій	114
3.4.3. Особливості та підходи у висвітленні судових рішень	121
3.4.4. Аналіз дотримання журналістських стандартів.....	125
Додатки.....	130
Додаток 1. Двомірні розподіли	130
Додаток 2. Публікації, що використовувались для проведення фокус-груп	142
Додаток 3. Путівник інтерв'ю.....	149
Додаток 4. Перелік справ та публікацій для аналізу	153
Додаток 5. Перелік інформаційних ресурсів, що аналізувались.....	185

Вступ

Відповідно до Заяви Верховної Ради України «Про відсіч збройній агресії Російської Федерації та подолання її наслідків»¹:

- «Збройна агресія Російської Федерації проти України розпочалася 20 лютого 2014 року, коли були зафіксовані перші випадки порушення Збройними Силами Російської Федерації всупереч міжнародно-правовим зобов'язанням Російської Федерації порядку перетину державного кордону України в районі Керченської протоки та використання нею своїх військових формувань [...] для блокування українських військових частин»;
- «Друга фаза збройної агресії Російської Федерації проти України розпочалася у квітні 2014 року, коли контрольовані, керовані і фінансовані спецслужбами Російської Федерації озброєні бандитські формування проголосили створення «Донецької народної республіки» (7 квітня 2014 року) та «Луганської народної республіки» (27 квітня 2014 року)».

Генеральна прокуратура України Ірина Венедіктова в липні 2021 року повідомила, що упродовж 2014–2020 рр. на території України зареєстровано майже 30 тис. кримінальних правопорушень, вчинених в умовах збройного конфлікту та пов'язаних зі збройною агресією Росії проти України². Кількість цивільних та адміністративних проваджень, що спричинені збройним конфліктом на сході України, наразі важко порахувати. Ба більше, навіть аналіз за певними категоріям справ свідчить лише, що йдеться про тисятки тисяч справ.

Отже, збройний конфлікт на сході України спричинив значне навантаження як на роботу правоохоронних органів, так і на судову владу в Україні. Саме від судів суспільство найбільше очікує не лише відновлення справедливості в долях конкретних людей, що зазнали шкоди від збройного конфлікту, а й встановлення фактів про перебіг збройного конфлікту.

У звіті, що пропонується до уваги, викладено результати дослідження взаємозв'язку між рівнем довіри до судів та висвітленням судових рішень у справах, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України. Наведені висновки можуть зацікавити всіх, хто займається комунікацією збройного конфлікту на сході України, а сформовані рекомендації стануть дороговказом органам державної влади та медіа.

¹ Постанова Про Заяву Верховної Ради України «Про відсіч збройній агресії Російської Федерації та подолання її наслідків» №337-19 від 21.04.2015. Доступ: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/337-19>

² Радіо Свобода. Публікація «В ОГП розповіли про кількість зафіксованих злочинів Росії проти України за час збройного конфлікту». Доступ: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zlochyny-ogp-donbas-konf-lik/31361443.html>

1. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Мета дослідження полягає в дослідженні взаємозв'язку між рівнем довіри до судів та висвітленням судових рішень у справах, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України, аби покращити ставлення громадян до судової гілки влади.

Для досягнення цієї мети поставлено цілі:

- 1) з'ясувати ставлення громадян до судової гілки влади та їхньої обізнаність щодо судових справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України;
- 2) з'ясувати стан впливу змісту публікацій ЗМІ, органів досудового розслідування та прокуратури щодо судових рішень у справах, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України, на стан ставлення громадськості до судової гілки влади;
- 3) визначити тенденції щодо дотримання журналістських стандартів та тональностей у висвітленні справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України;
- 4) окреслити тенденції висвітлення справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України, органів досудового розслідування та прокуратури щодо судових рішень місцевих загальних та апеляційних судів та Верховного Суду;
- 5) отримати конкретні рекомендації щодо покращення рівня довіри, ставлення до судової гілки влади та об'єктивного висвітлення змісту судових рішень.

Для досягнення мети та цілей дослідження проведено активності, описані нижче.

1. Опитування громадської думки

Під час опитування як генеральну сукупність обрано все доросле населення України, крім тимчасово непідконтрольних уряду України територій Донецької та Луганської областей, та тимчасово окупованої АР Крим та міста Севастополь (Україна). Вибірка є пропорційно стратифікованою за макрорегіонами України – Центр (Черкаська область), Північ (Житомирська область), Схід (Донецька та Харківська області), Захід (Івано-Франківська та Рівненська області), Південь (Херсонська область), м. Київ. Вибірка репрезентативна за віком, статтю, типом населеного пункту.

Статистична похибка з ймовірністю 0,95 не перевищує 3,1% для одномірних розподілів всіх опитаних³. Вибіркова сукупність: 1000 респондентів, яких опитали за допомогою особистого формалізованого інтерв'ю. Опитування здійснювалося ГО «Харківський інститут соціальних досліджень» упродовж грудня 2021 року.

³ Теоретична похибка без урахування вибіркового дизайн-ефекту. Розмір дизайн-ефекту оцінюється майже 1,4, тож у такому разі розмір статистичної похибки з ймовірністю 0,95 не перебільшує 4,5%.

2. Фокус-групове дослідження

Фокусовані групові інтерв'ю було проведено в такому форматі: першу частину інтерв'ю присвячено обізнаності та зацікавленості громадян щодо роботи судів в Україні та судових справ щодо збройного конфлікту на сході України; другу частину – обговоренню конкретних публікацій та судових рішень щодо таких справ.

Усього проведено дев'ять фокус-груп за участю 60 людей. Фокус-групове дослідження здійснювалося ГО «Харківський інститут соціальних досліджень» упродовж грудня 2021 року.

3. Інтерв'ювання суддів

Проведено 10 інтерв'ю зі суддями, які представляють суди, де розглядалися судові справи, пов'язані зі збройним конфліктом на сході України. Інтерв'ю присвячені як загальним питанням здійснення судами комунікаційної діяльності, так і специфіки цієї роботи в справах, пов'язаних зі збройним конфліктом.

Інтерв'ю проводились ГО «Вектор прав людини» протягом листопаду – грудня 2021 року.

4. Аналіз публікацій у медіа

Під час дослідження проаналізовано 143 публікації⁴, опублікованих в інтернеті на 78 різних сайтах⁵ (сайти онлайн-медіа, правозахисних організацій та державних органів влади (СБУ, відділки поліції, прокуратури), які висвітлювали судові справи, пов'язані зі збройним конфліктом на сході України. Всі проаналізовані публікації присвячено висвітленню 33 судових рішень, ухваленими судами різних інстанцій. Усі досліджені судові рішення ухвалено не раніше 1 січня 2018 року й належать до сфери цивільного, адміністративного та кримінального судочинства.

Аналіз публікацій здійснювала адвокатка Віталія Лебідь.

Це видання містить загальну інформацію про розуміння справ, пов'язаних зі збройним конфліктом, та окремі звіти за кожною з активностей дослідження. Відповідно до результатів цих досліджень сформульовано загальні висновки та рекомендації.

⁴ Додаток 4. Перелік справ і публікацій для аналізу.

⁵ Додаток 5. Перелік інформаційних ресурсів, що аналізувались.

Висновки

1. Більшість громадян і громадянок (63,5%) зовсім або радше не довіряють судовій гілці влади в Україні. Тих, хто довіряє, менше чверті опитаних – 22,3%. Незначна кількість тих, хто вважає роботу судів в Україні дуже або радше ефективною – лише 18,8%. Кожен другий опитаний(-на) відповіли (49,3%), що судові процеси повністю або скоріше закриті для громадськості в Україні. У фокус-групах люди зазначали, що найбільше в роботі суду їх дратує корумпованість та політизованість системи, кругова порука, «телефонне право», безкарність та відсутність поняття «добросовісність» у суддів. Людей непокоїть, що ця ситуація в судовій владі дуже сильно впливає на розвиток держави, її демократичне та економічне зростання.
2. Майже всі учасники й учасниці фокус-груп вказали на негативний результат реформування судової системи, а, отже, низьку ефективність роботи судів. Серед основних змін назвали збільшення заробітних плат, впровадження електронного судочинства, введення спеціалізації судів та більш жорсткого дотримання практики Верховного Суду, запровадження суду присяжних. Болючими точками реформи, а, відповідно, й факторами неефективності судової системи є кадрові проблеми (нестача, складність відбору, корумпованість призначень), відсутність контролю за діяльністю суддів та їхня повна безкарність. Варто зазначити, що нестача кадрів провокує затягування справ на дуже тривалі терміни.
3. Варто зазначити, що значна частина як учасників(-ць) фокус-груп, так і респондентів(-ок) опитування не зверталася до суду самостійно, тож свої уявлення про судову владу та її ефективність формують здебільшого з матеріалів ЗМІ, менше – з досвіду знайомих та друзів. Цей підхід в умовах сучасного інформаційного простору, наповненого негативними повідомленнями про судову владу, корупційні скандали та необґрунтовані статки суддів суттєво впливає на думку пересічних громадян(-ок) про суди. Саме тому навіть позитивні або нейтральні повідомлення про рішення судової влади на користь пересічних людей сприймаються респондентами(-ками) здебільшого як виняток, аніж правило, за яким чиниться правосуддя в Україні. Говорячи про роботу судової влади в Україні, найбільше незадоволення у людей викликають саме гучні справи щодо корупціонерів(-ок) та політиків(-кинь), які тривають роками і майже ніколи не завершуються притягненням винних до відповідальності.
4. Основними джерелами отримання новин для громадян(-ок) є національне телебачення та інтернет-видання – 50,3% та 48,2% відповідно. Найчастіше респонденти(-ки) чули про певні судові справи впродовж останнього року з національних телеканалів (41,8%). Значно менше цих новин траплялося в інтернет-виданнях (26,7%), ще менше – у Facebook (12,5%) та YouTube (11,6%). З офіційних сайтів державних органів про ці судові справи дізнавалися лише 2% опитаних. Майже чверть громадян(-ок) нічого не чули про суд за останній рік (26,2%). Більшість учасників(-ць) фокус-груп зазначили, що не цікавляться діяльністю судової гілки влади спеціально. Найчастіше інтерес можуть викликати конкретні резонансні справи – ДТП, арешт активістів, політиків тощо.

- 5.** Більшість респондентів(-ок) під час опитування зазначили, що ніколи або майже ніколи не перевіряють інформацію, яку вони отримують про розгляд судових справ (67,0%). Третина опитаних все ж таки перевіряють інформацію: 10,8% — завжди та 22,2% — інколи. У більш ніж половині випадків громадяни(-ки), які намагаються перевірити інформацію стосовно розгляду судових справ, порівнюють дані з різних джерел (53,8%). У чверті випадків вони шукають першоджерело — сайті судів, інших державних органів (26,1%). Кожен(-а) п'ятий(-та) респондент(-ка) порівнює отриману інформацію з попередніми публікаціями щодо справи (19,8%).
- 6.** Слід зазначити, що більшість опитаних не відвідували сайти державних органів протягом останніх трьох років (82,5%). Найбільш відвідуваними державними сайтами виявилися сайт судової влади України (6,8%) та сайт Національної поліції України (6,7%).
- 7.** Більшість громадян та громадянок (77,0%) цікавляться інформацією про збройний конфлікт на сході України. Найбільше респонденти(-ки) довіряють інформації про це від громадських об'єднань (48,3%) та міжнародних організацій (46,2%). Інші інститути та організації отримали негативне сальдо довіри.
- 8.** 42,3% респондентів(-ок) обізнані про судові справи щодо збройного конфлікту на сході України. Кожен п'ятий українець та п'ята українка не можуть пригадати цих справ (20,6%). 37,1% опитаних вказали, що зовсім не знають про це. Серед наданого переліку судових справ найбільше обізнані щодо справи депутатки Надії Савченко та екскерівника центру звільнення полонених Володимира Рубана (75,9%), справи депутата Віктора Медведчука (66,7%), справи командира батальйону «Донбас» Семена Семенченка (47,7%).
- 9.** Учасники(-ці) фокус-груп здебільшого вказували ті справи, які постійно згадувались у медіа — справи Віктора Януковича, Надії Савченко, Неллі Штепи, Віктора Медведчука, Семена Семенченка, Наталії Поклонської, Віктора Назарова, лідерів так званої Луганської народної республіки («ЛНР») та так званої Донецької народної республіки («ДНР»), Петра Порошенка, представників(-ць) добровольчих батальйонів («Торнадо», «Донбас», «Азов» та ін.), «вагнерівців», а також справи щодо збитого Boeing 777 неподалік м. Донецьк та боїв за Іловайськ та Дебальцево. Варто зазначити, що респондентам(-кам) було нелегко згадувати ці справи.
- 10.** Результати опитування засвідчили, що більшість респондентів(-ок) не стежать за судовими справами про збройний конфлікт на сході України спеціально, а дізнаються про це випадково під час ознайомлення з новинами (61,0%). Респонденти(-ки), які все ж відстежують судові справи (18,0% від усіх опитаних), здебільшого хочуть побачити новини про покарання винного (43,9%) та дізнатися всі обставини подій (35,5%).
- 11.** Більшість опитаних вважають, що публікації про судові справи, пов'язані зі збройним конфліктом на сході України є більш-менш доступними для ознайомлення. Так, 29,4% вважають, що матеріалів достатньо, а 23,4% зазначають, що їх небагато, але можна відшукати. Ще 12,2% вказали, що зовсім нічого не можна відшукати.
- 12.** Учасники й учасниці фокус-груп зазначили, що інформація щодо таких справ подається неповною; суперечливою; більше заплутує, ніж пояснює; наповнена слухами, пропагандою, фейками, що дуже утрудняє її сприйняття. Якщо людям справді цікаво щось дізнатись про конкретну справу, то вони зазвичай використовують соціальні мережі, канали в Telegram та пошук в інтернеті.

Використання реєстру судових рішень для респондентів(-ок) наразі незручна опція для перевірки судових справ, про які вони читають у ЗМІ.

13. Опитані вважають, що судові процеси щодо справ про збройний конфлікт на сході України варто висвітлювати, адже це важливо, аби суспільство дізналося про факти, що відбулися (45,4%). Не менш важливо це для сформування позиції держави з цього приводу (43,7%) та аби забезпечити справедливість вироку (40,2%). Лише 1,9% опитаних вважають неважливим освітлення у ЗМІ таких справ.

14. Більшість громадян та громадянок (76,7%) зацікавлені в інформації про судові справи з приводу збройного конфлікту. Людей найбільше цікавить інформація про доведеність вини у справах (33,9%), загальну ситуацію зі здійсненням правосуддя у зв'язку зі збройним конфліктом (30,2%) та вироки щодо резонансних справ (26,5%). Найменш цікаві судді, які займаються такими справами (14,9%).

15. Судові рішення («сухі повідомлення») мало цікавлять пересічних громадян, адже здаються їм незрозумілими та важкими для сприйняття. Це пов'язано з використанням спеціальної термінології, складністю окремих справ та неочевидністю ухвалених рішень. У публікаціях щодо роботи судової гілки влади громадяни хочуть бачити «розфарбовування» повідомлень щодо судових справ даними про живих людей, обставинами, як вони вплинули на практику правосуддя, а також чи було покарано винуватців. Йдеться про подання життєвої історії конкретної людини, яка звернулася за захистом своїх прав до суду, так званий судовий сторітелінг.

16. Під час написання публікацій важливо враховувати й описувати думку різних сторін процесу, конкретизувати дані, можливо навіть надавати статистику, яка стосується описуваної проблеми. Респонденти(-ки) добре оцінили посилання на корисні матеріали, також вони зазначили, що варто робити посилання в статтях на нормативно-правові акти для зручності читачів та читачок. Деякі учасники(-ці) також запропонували застосовувати різні формати подачі інформації щодо роботи суду – картинки, відео, онлайн-трансляції судових процесів.

17. Учасники(-ці) фокус-груп вказали, що під час опису проблеми в публікації воліли б ознайомитися про можливе розв'язання цієї проблеми, зокрема куди можна звернутися за захистом своїх прав тощо.

18. Легко й доступно написані, структуровані та лаконічні повідомлення формують більше довіри в читачів(-ок). Більш складні тексти вже викликають незрозуміння і прямим чином впливають на негативне ставлення до судової гілки влади. Розчаровують повідомлення судової системи, в яких продемонстрована неефективна робота конкретного суду. Водночас позитивні меседжі щодо судової системи фактично не впливають на покращення ставлення до неї – позитив сприймається як буденна та повсякденна робота суддів.

19. У судах продовжують активно розглядатись справи, пов'язані зі збройним конфліктом в Україні. Від початку конфлікту найбільша кількість справ у всіх категоріях судочинства надходила до судів у 2017 році. Наразі не ведеться окрема офіційна статистика щодо надходження та розгляду справ, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні. Таку інформацію можна відшукати щодо окремих категорій справ.

20. Основні проблеми, з якими стикаються опитані судді під час судових процесів, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України, насамперед пов'язані з розглядом судових справ, а не з їх висвітленням.

21. Опитані судді зазначають про нестачу належного матеріально-технічного забезпечення, що впливає на можливість повноцінно забезпечити доступність та відкритість судового розгляду не лише для учасників(-ць) судових процесів, а й для ширшого кола населення. Так, наявні проблеми з повідомленням про судові засідання учасників(-ць) судових процесів, забезпеченням їх участі в судових засіданнях у режимі відеоконференції, відповідно забезпеченні транслявання судових засідань. Велике навантаження на представників(-ць) комунікаційних команд судів, відсутність виокремленої посади прессекретаря(-ки) суттєво ускладнює комунікаційну роботу суду.

22. Механізм судових трансляцій технічними засобами суду (на YouTube-каналі «Судова влада України») в справах, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України, використовується, проте судді мають різні погляди на доцільність забезпечення гласності судового процесу у такому форматі, зокрема щодо трансляції процесу дослідження доказів. Наразі є змога переглянути записи резонансних судових процесів щодо збройного конфлікту на сході України.

23. Опитані судді акцентують, що інтерес до судових справ, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні дещо знизився, порівняно з першими роками збройного конфлікту, а також зазначають, що насамперед ці справи цікаві людям, які безпосередньо постраждали від збройного конфлікту або є з родин постраждалих. Незалежно від форми судочинства, на думку респондентів(-ок), більший інтерес громадськості прикутий до справ за участю представників(-ць) влади, зокрема судової, публічних людей та дітей.

24. Висвітлення судами справ, зокрема пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України, відбувається краще, якщо наявна пресслужба суду та/або є окрема штатна одиниця прессекретаря(-ки) суду.

25. Зазвичай суди висвітлюють інформацію про статистику розгляду судових справ, загальні питання доступу до правосуддя (наприклад, судовий збір), судові рішення, відкладання судового розгляду, а також справи, що викликають резонанс.

26. Якщо інформацію щодо судового розгляду було висвітлено некоректно в медіа або на сайтах органів досудового розслідування та прокуратури, то суди зазвичай спростовують інформацію, уточнюють інформацію, надають коментар судді, надають додаткову інформацію.

27. З-поміж позитивних аспектів висвітлення ЗМІ збройного конфлікту в Україні опитані судді вказали: звернення за коментарем до суду; відслідковування справи від початку до кінця; підготовка до висвітлення судової тематики. Серед негативних аспектів висвітлення ЗМІ збройного конфлікту в Україні опитані судді виокремили: нерозуміння ЗМІ мотивів винесення того чи іншого рішення судом (наприклад, через не доопрацювання органів слідства); відсутність балансу думок (наприклад, подається точка зору тільки однієї сторони); відсутність розуміння між обранням запобіжного заходу та вирокom суду; нерозуміння термінології щодо збройного конфлікту (наприклад, «війна»/«збройний конфлікт»).

28. За спостереженнями опитаних суддів, найчастіше інформаційні повідомлення органів прокуратури стосуються подачі обвинувального акту прокурора(-ки) до суду. Серед позитивних аспектів висвітлення органами прокуратури збройного конфлікту в Україні опитані судді зазначили: оперативність надання інформації; чіткість надання інформації (місце, дата події, суть). Серед негативних аспектів висвітлення органами прокуратури збройного конфлікту в Україні опитані судді виокремили: намагання продемонструвати вирішальну роль прокурата; нівелювання принципу невинуватості особи; вибіркoве/

недостовірне надання мотивації суду щодо того чи того рішення (наприклад, щодо підстав обрання запобіжного заходу).

29. Опитані судді вважають за необхідне працювати над висвітленням інформації про розгляд судових справ, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні, роз'ясненням механізмів захисту своїх прав у подібних справах, приділяти увагу інформуванню про невідворотність покарання у таких справах, для підвищення довіри суспільства до судової влади та здійснення профілактичної функції.

30. Дев'ять з десяти опитаних суддів зазначили, що висвітлення справ, пов'язаних зі збройним конфліктом, впливають на рівень довіри до судової гілки влади. Серед факторів, що можуть формувати у громадськості негативне сприйняття суду опитані судді зазначили діяльність інших державних органів, медіа, різне сприйняття одних питань сторонами процесу та громадськістю. Про роль судів у формуванні сприйняття їх діяльності та власне сприянні підвищення довіри до судової гілки влади у відповідях на це запитання прямо не прозвучало. Варто зазначити, що судді вказують на важливу роль судів у підвищенні якості висвітлення справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України.

31. Опитані судді мають великий запит на спеціальну підготовку з проблематики, що постала в зв'язку зі збройним конфліктом в Україні, як щодо питань розгляду таких справ, так і їхнього висвітлення. Судді зазначають про важливість проведення навчань у змішаних групах за участю представників(-ць) державних органів, органів місцевого самоврядування та влади на місцях, адвокатської спільноти, правозахисників(-ць), представників(-ць) медіа.

32. Результат аналізу повідомлень у медіа засвідчив, що здебільшого застосована термінологія відповідає нормам міжнародного гуманітарного права та є нейтральною, проте в деяких випадках траплялася термінологія щодо конкретних осіб, яка порушувала презумпцію невинуватості.

33. Нейтральну тональність у повідомленнях медіа мали публікації, висвітлені на спеціалізованих сайтах, розраховані для юристів(-ок) чи бухгалтерів(-ок), зокрема справа щодо розрахунку пенсії для учасників(-ць) бойових дій, сплата ЄСВ для жителів(-льок) окупованих територій та ін. Судові рішення, які були висвітлені в даних публікаціях зазвичай стосувалися вирішення певної правової проблеми чи прогалини у законодавстві чи у правозастосуванні. Саме тому мета цих публікацій є донесення інформації про ухвалені судові рішення та його наслідки без надання оцінки чи емоційно забарвленої лексики. До того ж, нейтральне забарвлення мали також короткі інформаційні статті, які лише констатували сам факт ухвалення певного рішення і не аналізували його чи не надавали оцінку рішенням та процесу його розгляду.

34. Відповідно до аналізу повідомлень у медіа, позитивна тональність публікацій медіа формується, зокрема, завдяки чинникам:

- використання авторами(-ками) «схвальних» слів та «позитивної» лексики, як-от: «суд повністю задовольнив позов», «отримав компенсацію», «суд врахував», «успішне завершення судової справи», «називають цю справу безпрецедентною», «суд став на бік переселенця», «суд врахував як пом'якшуючі обставини»;
- позитивна оцінка автором(-кою) чи експертом(-кою) наслідків ухваленого судового рішення (формування позитивної судової практики);
- автор(-ка) наголошує на виправленні законодавчих прогалин шляхом ухвалення судового рішення.

35. Відповідно до аналізу повідомлень у медіа, негативна тональність публікацій медіа формується, зокрема, унаслідок чинників, як-от:

- негативна оцінка роботи судової гілки влади: здебільшого це стосувалося затягування судового розгляду у часі, тобто порушення принципу розумного строку розгляду справи;
- автор(-ка) звертає увагу на те, що позивачі(-ки) в певних справах вимушені доводити у судах «очевидні» факти і що це негативно відображається на самих позивачах (ВПО); наприклад, справи щодо встановлення факту переселення через збройний конфлікт, загибелі чи поранення в зоні АТО/ООС та ін.;
- використання негативної емоційно забарвленої лексики;
- неможливість виконати рішення суду;
- негативні наслідки ухваленого судового рішення;
- автор(-ка) зазначає про недоліки під час судового розгляду чи цитує одну зі сторін щодо таких недоліків;
- надано негативну оцінку діям судді.

36. Особливості висвітлення змісту судових рішень залежать від чинників, як-от:

- категорія ЗМІ та аудиторія читачів(-ок) даного медіа;
- мета висвітлення змісту судового рішення (інформаційний блок чи аналітика);
- підхід, який автор(-ка) обрав для публікації. За результатами аналізу публікацій можна виокремити чотири підходи й притаманні їм особливості подання інформації про перебіг судового розгляду чи його результат: інформаційний, аналітичний, особистісний, фаховий.

37. У межах аналізу повідомлень у медіа було проаналізовано дотримання журналістських стандартів:

- Баланс думок і точок зору. Більшість проаналізованих публікацій не містила дотримання цього принципу. Часто наявність чи відсутність точок зору сторін судового провадження відображалася на сприйнятті (позитивному чи негативному) результатів судового рішення.
- Повнота представлення фактів та інформації щодо певної проблеми. У аналізованих публікаціях не одноразово траплялися випадки, коли інформація щодо судового рішення чи проблематики, якої воно стосується, подана не в повному обсязі і упущені деякі факти, що можуть згодом впливати на сприйняття ухваленого рішення читачами(-ками).
- Достовірність. 47% досліджених публікацій не містила посилання на першоджерела чи не вказувала на джерело інформації, яке підтверджувало б оприлюднену інформацію.
- Точність подачі інформації/наявність неточностей чи помилок. У досліджених публікацій не було виявлено таких, які цілком викривлюють зміст висвітленого судового рішення. Варто зазначити, що частина публікацій містила неточні дані чи була вжита неправильна юридична лексика.
- Дотримання презумпції невинуватості щодо висвітлення кримінальних справ. Серед 47 публікацій ЗМІ стосовно кримінальних справ, у семи було порушено презумпцію невинуватості. Серед 16 публікацій на сайтах правоохоронних органів — СБУ, прокуратури поліції — 9, тобто більше половини,

були з порушенням презумпції невинуватості.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

Судовій гілці влади

- Органам судової влади та самоврядування, громадським об'єднанням, правцівникам(-цям) судів, а також суддям варто висловлювати принципову позицію щодо публічної інформації про неналежну поведінку суддів (як-от: звинувачення в корупції, недоброчесність тощо).
- Проводити активну роз'яснювальну роботу в суспільстві щодо проблем здійснення судової реформи та її вплив на якість здійснення правосуддя.
- Вживати заходів, аби забезпечити гідну оплату праці всім працівників(-цям) судів.
- Розв'язати питання забезпечення судів належною кількістю суддів із правом здійснювати правосуддя.
- Забезпечити суди швидкісним інтернетом, необхідною кількістю обладнання для проведення засідань у режимі відеоконференції, а також для забезпечення транслявання судових засідань технічними засобами судів.
- Налагоджувати прямі зв'язки з громадськістю та медіа.
- Тлумачити «людською мовою» вжиті терміни в офіційних повідомленнях. Варто пам'ятати, що більшість пересічних громадян(-ок) не мають юридичної освіти. Надавати посилання на зазначені нормативно-правові акти.
- Застосовувати різні формати подачі інформації щодо роботи суду — картинки, інфографіки, відео, онлайн-трансляції судових процесів, брифінги суддів чи пресекретарів(-ок) після оголошення резонансних судових рішень.
- Формувати меседжі, які дають змогу оцінити ефективність судової гілки влади (наприклад, статистичні дані про кількість судових справ, результати їхньої апеляції тощо).
- Своєчасно інформувати про зміни в розкладі, режимі роботи суду, перенесення судових засідань тощо.
- Забезпечити окрему посаду пресекретаря(-ки) суду, не покладаючи обов'язки на інших співробітників(-ць). Забезпечити професійну підготовку осіб, що виконуватимуть обов'язки пресекретаря(-ки), — це питання найбільше актуальне для судів місцевого рівня. Варто створити окремі прес-служби судів апеляційного рівня та за потреби — в судах першої інстанції.
- Розмістити контакти відповідальних за комунікацію суду осіб у відкритому доступі, а також стежити, аби ці контакти були актуальними і чинними.
- Сформувати пропозиції законодавцю від судової гілки влади щодо вдосконалення процедури повідомлення про судові засідання учасників(-ць) судових процесів.
- Проводити моніторинг повідомлень у медіа щодо роботи суду та в разі потреби — спростовувати або уточнювати інформацію, надавати коментарі від імені суду, а також надавати додаткову інформацію тощо.
- Сприяти розвитку судової журналістики в Україні, дотримуючись максимальної прозорості судового процесу та застосовуючи різноманітні форми

співпраці.

- Створювати інформаційні та просвітницькі матеріали щодо загальної ситуації про здійснення правосуддя в зв'язку зі збройним конфліктом в Україні.
- Публікувати інформацію про діяльність судів та судові справи, пов'язані зі збройним конфліктом в Україні, не лише на порталі «Судова влада України», а й на сторінках судів у соціальних мережах. Варто сприяти висвітленню цієї інформації на національному телебаченні та інтернет-виданнях.
- Налагоджувати взаємодію з громадськими об'єднаннями та міжнародними організаціями, аби інформувати про збройний конфлікт на сході України загалом та його відображення в судових справах зокрема.
- Формувати меседжі про роль судової гілки влади для встановлення правди щодо перебігу збройного конфлікту в Україні.
- Запровадити ведення окремої публічної офіційної статистики щодо здійснення правосуддя в справах, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні, за всіма формами судочинства.
- Ініціювати трансляцію судових засідань технічними засобами судів у справах, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні, якщо відсутні прямі обмеження, визначені чинним законодавством.
- Закладам підготовки та підвищення кваліфікації суддів, прокурорів, адвокатів і слідчих варто забезпечити їхню системну спеціальну підготовку в галузі міжнародного гуманітарного права, залучивши міжнародних та національних експертів(-ок), зокрема з громадських об'єднань, а також використання спільних форм навчання.
- Розвивати міжвідомчу співпрацю державних органів, що дотичні до розслідування та розгляду справ, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні, з питань висвітлення цих судових справ (наприклад, проведення регулярних спільних медіазаходів, формування спільних медіаповідомлень).
- На вебпорталі «Судова влада України» в описі суті позову в списку судових справ, призначених до розгляду, варто зазначати справи, що пов'язані зі збройним конфліктом в Україні.
- У справах, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні, варто не лише інформувати про винесені рішення, а й активно, зокрема завдяки суддям-спікерам(-кам), пояснювати про них суспільству, а також окреслювати їхню роль для встановлення перебігу конфлікту.
- Створити систему інформування громадськості про судові справи, пов'язані зі збройним конфліктом на сході України.
- Створити єдиний інформаційний портал у зв'язку зі збройним конфліктом, аби повідомляти громадськість, враховуючи загальнодоступність інформації, про зміст, перебіг та наслідки досудових і судових проваджень.

Органам досудового слідства і прокуратури

- Під час формулювання інформації, варто окреслювати роль та важливість прокуратури в розслідуванні злочинів, пов'язаних зі збройним конфліктом, відповідно до законодавства.
- В офіційних повідомленнях та в особистих коментарях представників(-ць) прокуратури дотримуватись принципу презумпції невинуватості. Важливо

- пам'ятати, що особа вважається невинуватою у вчиненні злочину, якщо її вину не доведено в законному порядку та не встановлено обвинувальний вирок суду.
- Надаючи інформацію суспільству про певне судове рішення, варто також наводити мотиваційну частину цього рішення (не упускати аргументи суду щодо свого рішення).
 - Налагоджувати прямі зв'язки з громадськістю та медіа.
 - Пояснювати «людською мовою» вжиті терміни в офіційних повідомленнях. Варто пам'ятати, що більшість аудиторії не мають юридичної освіти. Не вживати складних лексичних конструкцій та канцеляризмів. Надавати посилання на зазначені нормативно-правові акти.
 - Послугуватися різними форматами подачі інформації про діяльність органів досудового розслідування та прокуратури — картинки, інфографіка, відео, онлайн-трансляції судових процесів, коментарі, інтерв'ю, брифінги та пресконференції для медіа.
 - Формувати меседжі, що допоможуть оцінити ефективність правоохоронної системи (наприклад, статистичні дані щодо кількості переданих справ тощо).
 - Здійснювати моніторинг повідомлень у медіа про діяльність органів досудового розслідування та прокуратури. У разі потреби — спростовувати або уточнювати/роз'яснювати інформацію, надавати коментарі від імені органів досудового розслідування та прокуратури, а також повідомляти додаткову інформацію тощо.
 - Варто проводити навчання, зокрема з питань комунікації справ, пов'язаних зі збройним конфліктом, у змішаних групах за участю представників судової гілки влади, правоохоронних органів, представників(-ць) державних органів, органів місцевого самоврядування та влади на місцях, адвокатської спільноти, правозахисників(-ць) і представників(-ць) медіа.
 - Налагоджувати співпрацю на рівні пресслужб/комунікаційних команд з органами досудового слідства, суду для здійснення просвітницької діяльності щодо підвищення рівня обізнаності населення про здійснення правосуддя в справах, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні, а також згадано висвітлювати інформацію про ці справи, аби уникнути створення перешкод під час здійснення судочинства.
 - Створювати інформаційні та просвітницькі матеріали про загальну ситуацію щодо розслідування злочинів, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні.
 - Публікувати інформацію про діяльність органів досудового слідства і прокуратури та про справи, пов'язані зі збройним конфліктом в Україні, не лише на офіційних сайтах, а й на сторінках у соціальних мережах. Важливо сприяти у висвітленні цієї інформації на національному телебаченні та інтернет-виданнях.
 - Налагоджувати взаємодію з громадськими об'єднаннями та міжнародними організаціями, аби інформувати про збройний конфлікт на сході України загалом та його відображення в справах зокрема.
 - В інформаційних повідомленнях щодо злочинів, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні, варто оперативно надавати інформацію суспільству, зазначаючи допустимі деталі (як-от: місце, дата події та її суть).

- Формувати меседжі про роль прокуратури у встановленні правди щодо перебігу збройного конфлікту в Україні. Утримуватись від висловлювань, що можуть негативно впливати на ставлення населення до інших органів державної влади.
- Ініціювати трансляцію судових засідань технічними засобами судів у справах, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні якщо відсутні прямі обмеження, визначені чинним законодавством.
- Запровадити ведення окремої публічної офіційної статистики щодо здійснення правосуддя в справах, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні.
- Не застосовувати комунікаційні інструменти в такий спосіб, аби формувати упереджене ставлення в населення щодо вини/невинуватості певної особи стосовно якої судові рішення не набрали силу.

Медіа

- Надавати інформацію про конкретну судову справу в ретроспективному вигляді, а не лише про конкретне рішення/подію. Прочитавши матеріал, у громадян(-ок) має сформуватися розуміння, що трапилось, які події цьому передували та які можуть бути наслідки.
- Якщо доречно, під час написання матеріалів на судову тематику варто скористатися принципом сторітелінгу: подання життєвої історії конкретної людини, яка звернулася за захистом своїх прав до суду.
- Орієнтуючись на пересічних громадян(-ок), важливо не вживати складної юридичної лексики, пояснювати вжиті правові терміни чи особливості судового процесу.
- Описуючи проблему в публікації, варто надавати можливе рішення цієї проблеми: куди й до кого можна звернутися за захистом своїх прав тощо.
- У публікаціях надавати посилання на попередні матеріали щодо даної теми, згадані нормативно-правові акти, корисні тематичні матеріали тощо.
- Надаючи інформацію суспільству про певне судові рішення, варто наводити мотиваційну частину цього рішення (не упускати аргументи суду щодо свого рішення).
- Розвивати судову журналістику як окремий напрям підготовки журналістів(-ок). Людям, що висвітлюють судову тематику загалом та в контексті збройного конфлікту зокрема, варто пройти навчання щодо основ судочинства та міжнародного гуманітарного права.
- Дотримуватися презумпції невинуватості. Варто пам'ятати, що особа вважається невинуватою у вчиненні злочину, якщо її вину не доведено в законному порядку та не встановлено обвинувальний вирок суду.
- Дотримуватися принципу балансу думок і точок зору. Висвітлювати судовий процес враховуючи точку зору всіх учасників справи, адже зазначення позиції лише однієї сторони впливає на сприйняття ухваленого рішення, а зазначення лише емоційно забарвлених цитат учасників процесу, які не задоволені ухваленим рішенням, може сформувати помилкове сприйняття судового рішення;

- Під час висвітлення судової тематики варто звернутись за коментарями до представників(-ць) суду – прессекретарів(-ок), суддів-спікерів(-ок), голови суду.
- Надавати в повному обсязі інформацію про судову справу та не упускати факти, що можуть впливати на сприйняття ухваленого рішення читачами.
- Завжди зазначати посилання на першоджерела, що підтверджують висвітлені в публікаціях тези з метою дотримання принципу достовірності (зокрема, на Єдиний державний реєстр судових рішень, повідомлення на офіційних сайтах/сторінках державних органів, записи судових трансляцій технічними засобами судів тощо).
- Якщо виявлено недоліків в діях представників(-ць) судової гілки влади, варто надати аргументоване пояснення та/чи їхні коментарі щодо цих недоліків.

2. Огляд справ, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні відповідно до чинного законодавства

2.1. РОЗУМІННЯ СПРАВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ ЗБРОЙНИМ КОНФЛІКТОМ В УКРАЇНІ

Нині відсутній вичерпний перелік або єдиний підхід до визначення справ, пов'язаних зі збройним конфліктом. Найчастіше йдеться про кримінальні справи, проте в житті пересічних громадян(-ок) часто виникають питання, спричинені цим конфліктом, що також лежать у сфері цивільного чи адміністративного провадження. Нижче наводимо дороговкази, що можуть стати в нагоді під час пошуку справ, пов'язаних зі збройним конфліктом.

Кримінальні справи⁶

Зазначені нижче злочини можна вважати такими, що пов'язані зі збройним конфліктом в Україні.

1. Воєнні злочини, як один з різновидів міжнародно-правових злочинів, до яких також належать злочин геноциду, злочини проти людяності та злочин агресії.

Воєнні злочини — це збірне поняття у міжнародному праві, що об'єднує групу серйозних порушень правил ведення бойових дій («законів війни») та норм і принципів міжнародного гуманітарного права. Найширший перелік воєнних злочинів наведено в Римському статуті міжнародного кримінального суду⁷, який містить 34 склади для ситуацій міжнародних збройних конфліктів та 16 складів для ситуації збройного конфлікту не міжнародного характеру.

У законодавстві України поки немає визначення поняття «воєнний злочин», хоча норми щодо воєнних злочинів закріплені в ст. 438 «Порушення законів та звичаїв війни» Кримінального кодексу України (далі — КК України)⁸. Так, формами цього злочину є:

- 1) жорстоке поводження з військовополоненими або цивільним населенням;
- 2) вигнання цивільного населення для примусових робіт;

⁶ Підрозділ написано на основі посібника: Настільний путівник висвітлення справ, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні / О. Мартиненко, Н. Боярський — Київ: ТОВ «Вістка», 2021. — 122 с. Доступ: <http://hrvector.org/publikacziyi/21-10-25-www1>

⁷ Доступ: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text

⁸ На момент написання цієї публікації Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права прийнято Верховною Радою України та надіслано на підпис Президенту. Доступ: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/112>

- 3) розграбування національних цінностей на окупованій території;
- 4) застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом;
- 5) інші порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (вбивство або поранення ворога, який здався; застосування щодо цивільного населення та військовополонених тортур, мордування, образливе, принизливе та жорстоке поводження, взяття заручників, інших актів насильства, що мають на меті тероризувати цивільне населення; піддавання військовополонених науковим чи медичним дослідженням, які не виправдовуються їх лікуванням та інтересами тощо);
- 6) віддання наказу про вчинення цих дій.

2. Військові злочини як дії, спрямовані проти встановленого порядку несення військової служби. Відповідальність за вчинення цього виду правопорушень покладається зазвичай на військовослужбовців (Збройних Сил України, Служби безпеки України, Державної прикордонної служби, Національної гвардії, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації). Відповідний розділ КК України передбачає 33 форми вчинення військових злочинів, які можуть вчинятися як в умовах ведення бойових дій, так й поза ними, а саме:

- Стаття 402. Непоко́ра;
- Стаття 403. Невиконання наказу;
- Стаття 404. Опір начальникові або примушування його до порушення службових обов'язків;
- Стаття 405. Погроза або насильство щодо начальника;
- Стаття 406. Порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями за відсутності відносин підлеглості;
- Стаття 407. Самовільне залишення військової частини або місця служби;
- Стаття 408. Дезертирство;
- Стаття 409. Ухилення від військової служби шляхом самокалічення або іншим способом;
- Стаття 410. Викрадення, привласнення, вимагання військовослужбовцем зброї, бойових припасів, вибухових або інших бойових речовин, засобів пересування, військової та спеціальної техніки чи іншого військового майна, а також заволодіння ними шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем;
- Стаття 411. Умисне знищення або пошкодження військового майна;
- Стаття 412. Необережне знищення або пошкодження військового майна;
- Стаття 413. Втрата військового майна;
- Стаття 414. Порушення правил поводження зі зброєю, а також із речовинами і предметами, що становлять підвищену небезпеку для оточення;
- Стаття 415. Порушення правил водіння або експлуатації машин;
- Стаття 416. Порушення правил польотів або підготовки до них;
- Стаття 417. Порушення правил кораблеводіння;

- Стаття 418. Порушення статутних правил вартової служби чи патрулювання;
- Стаття 419. Порушення правил несення прикордонної служби;
- Стаття 420. Порушення правил несення бойового чергування;
- Стаття 421. Порушення статутних правил внутрішньої служби;
- Стаття 422. Розголошення відомостей військового характеру, що становлять державну таємницю, або втрата документів чи матеріалів, що містять такі відомості;
- Стаття 425. Недбале ставлення до військової служби;
- Стаття 426. Бездіяльність військової влади;
- Стаття 426-1. Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень;
- Стаття 427. Здача або залишення ворогові засобів ведення війни;
- Стаття 428. Залишення гинучого військового корабля;
- Стаття 429. Самовільне залишення поля бою або відмова діяти зброєю;
- Стаття 430. Добровільна здача в полон;
- Стаття 431. Злочинні дії військовослужбовця, який перебуває в полоні;
- Стаття 432. Мародерство;
- Стаття 433. Насильство над населенням у районі воєнних дій;
- Стаття 434. Погане поводження з військовополоненими;
- Стаття 435. Незаконне використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала та зловживання нею.

3. «Політично вмотивовані» злочини, вчинені на першій стадії збройного конфлікту, що є умовним поєднанням кримінальних правопорушень протягом березня-липня 2014 року. Ключову роль відіграють дії, спрямовані проти основ національної та громадської безпеки, авторитету органів державної влади України:

- дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади (ст. 109);
- посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110);
- фінансування дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади, зміни меж території або державного кордону України (ст. 110-2);
- державна зрада (ст. 111);
- посягання на життя державного чи громадського діяча (ст. 112);
- диверсія (ст. 113);
- перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань (ст. 114-1);
- терористичний акт (ст. 258);
- створення не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань (ст. 260);

- незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами (ст. 263);
- блокування транспортних комунікацій, а також захоплення транспортного підприємства (ст. 279);
- групове порушення громадського порядку (ст. 293);
- наруга над державними символами (ст. 338);
- захоплення державних або громадських будівель чи споруд (ст. 341);
- погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу (ст. 345);
- планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни (ст. 437).

Зазначені дії, перелік яких не є вичерпним, супроводжувалися правопорушеннями, що підпадають під юрисдикцію статей КК України:

- Стаття 157. Перешкоджання здійсненню виборчого права або права брати участь у референдумі, роботі виборчої комісії або комісії з референдуму чи діяльності офіційного спостерігача;
- Стаття 158-1. Незаконне використання виборчого бюлетеня, бюлетеня для голосування на референдумі, голосування виборцем, учасником референдуму більше одного разу;
- Стаття 158-2. Незаконне знищення виборчої документації або документів референдуму;
- Стаття 159. Порушення таємниці голосування;
- Стаття 160. Підкуп виборця, учасника референдуму;
- Стаття 258-5. Фінансування тероризму;
- Стаття 277. Пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів;
- Стаття 294. Масові заворушення;
- Стаття 295. Заклики до вчинення дій, що загрожують громадському порядку;
- Стаття 328. Розголошення державної таємниці;
- Стаття 330. Передача або збирання відомостей, що становлять службову інформацію, зібрану у процесі оперативно-розшукової, контррозвідальної діяльності, у сфері оборони країни;
- Стаття 348. Посягання на життя працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця;
- Стаття 348-1. Посягання на життя журналіста;
- Стаття 349. Захоплення представника влади або працівника правоохоронного органу як заручника;
- Стаття 349-1. Захоплення журналіста як заручника;
- Стаття 350. Погроза або насильство щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок;
- Стаття 351. Перешкоджання діяльності народного депутата України та депутата місцевої ради;

- Стаття 360. Умисне пошкодження ліній зв'язку;
- Стаття 375. Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови;
- Стаття 376. Втручання в діяльність судових органів.

4. Злочини як результат підтримки діяльності органів окупаційної влади.

До цієї групи злочинів можуть належати добровільні та умисні дії громадян України на непідконтрольних уряду України територіях, спрямовані на забезпечення підтримки органів, самопроголошених чи створених ворогом, які виконують функції, властиві органам державної влади чи органам місцевого самоврядування.

Розуміючи умовність такого формулювання та можливість широкого його трактування, можна запропонувати такі основні дії: ведення спільно з окупаційною владою господарської діяльності; організація та проведення під контролем держави-агресора виборів, референдумів, масових заходів політичного характеру; передача матеріальних та нематеріальних ресурсів представникам держави-агресора, незаконним формуванням, самопроголошеним органам управління; робота на керівних посадах у самопроголошених органах.

Результат окресленої співпраці з органами окупаційної влади може підпадати під юрисдикцію статей КК України, як-от:

- Стаття 161. Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками;
- Стаття 162. Порушення недоторканності житла;
- Стаття 163. Порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер;
- Стаття 170. Перешкоджання законній діяльності професійних спілок, політичних партій, громадських організацій;
- Стаття 171. Перешкоджання законній професійній діяльності журналістів;
- Стаття 172. Грубе порушення законодавства про працю;
- Стаття 175. Невиплата заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат;
- Стаття 436. Пропаганда війни;
- Стаття 180. Перешкоджання здійсненню релігійного обряду;
- Стаття 182. Порушення недоторканності приватного життя;
- Стаття 201. Контрабанда;
- Стаття 206. Протидія законній господарській діяльності;
- Стаття 206-2. Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації;
- Стаття 209-1. Умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму;

- Стаття 233. Незаконна приватизація державного, комунального майна;
- Стаття 239. Забруднення або псування земель;
- Стаття 240. Порушення правил охорони або використання надр;
- Стаття 252. Умисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду;
- Стаття 271. Порушення вимог законодавства про охорону праці;
- Стаття 332-1. Порушення порядку візду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї;
- Стаття 340. Незаконне перешкоджання організації або проведенню зборів, мітингів, походів і демонстрацій;
- Стаття 353. Самовільне присвоєння владних повноважень або звання службової особи;
- Стаття 398. Погроза або насильство щодо захисника чи представника особи;
- Стаття 399. Умисне знищення або пошкодження майна захисника чи представника особи;
- Стаття 400. Посягання на життя захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги.

5. Гендерно зумовлене насильство може бути виокремлено як спеціальна категорія злочинів, що часто вчиняються як частина військової тактики для приниження, домінування, вселення страху, розпорошення та/або примусового переміщення цивільного населення, місцевих громад чи етнічних груп⁹. До цієї категорії належить:

- незаконне проведення абортів або стерилізації (ст. 134.);
- торгівля людьми (ст. 149);
- експлуатація дітей (ст. 150);
- зґвалтування (ст. 152);
- сексуальне насильство (ст. 153);
- примушування до вступу в статевий зв'язок (ст. 154);
- статеві зносини з особою, яка не досягла шістнадцятирічного віку (ст. 155).

Перелік злочинів, які вчиняються в контексті збройного конфлікту та мають перебувати в фокусі уваги, був би не повним, якщо обмежитися описом лише п'яти тематичних категорій кримінальних правопорушень. Слідча та судова практики свідчать, що перебіг збройного конфлікту супроводжується комбінацією різновекторних злочинних дій різного ступеню тяжкості. Саме тому вважаємо за необхідне вказати, що зазначені вище категорії злочинів можуть доповнюватися одночасним вчиненням інших кримінально караних протиправних дій.

⁹ Analytical study focusing on gender-based and sexual violence in relation to transitional justice. Report of the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. A/HRC/27/21. 30 June 2014 – п.5.
Доступ: <https://www.refworld.org/docid/55c88ef04.html>

Цивільні справи

У межах **позовного провадження** справи можна виокремити три категорії, залежно від сторін у справі:

- 1) відповідач — Російська Федерація: зазвичай предметом спору є отримання компенсації за дії, вчинені Росією як державою-агресором (смерть¹⁰, знищення без вісти, тілесні ушкодження, позбавлення свободи, вимушене переселення¹¹, пошкодження/руйнування майна¹² та ін.);
- 2) відповідач/позивач — державні органи влади України: справи, що які виникають з цивільних¹³, сімейних¹⁴, житлових¹⁵, трудових¹⁶ та інших правовідносин¹⁷;
- 3) фізичні особи — сторони, що потребують вирішення цивільних правовідносин, пов'язані або які виникли внаслідок тимчасової окупації частини Донецької та Луганської областей¹⁸, Автономної республіки Крим та міста Севастополь (Україна).

¹⁰ Рішення Індустріального районного суду м. Дніпропетровська від 15 жовтня 2019 року у справі № 202/4934/18. Доступ: https://reyestr.court.gov.ua/Review/85187595?fbclid=IwAR3Ys0_30mHd-wieeJRbb8_yf8hO3AG_3WmMV2RpoWtbZ1XP_OS6NkHn5E4s

¹¹ Рішення Личаківського районного суду м. Львова від 10 червня 2019 року у справі № 463/640/19. Доступ: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82486993>

¹² Постанова Верховного Суду від 4 вересня 2019 року у справі № 265/6582/16-ц. Доступ: https://reyestr.court.gov.ua/Review/86310215?fbclid=IwAR3PMGd1wWCQsHaB9YJwFCb_Vt6Kh2Zd-Qv1EZkJrluNoZsyXBx5mefPKfJM

¹³ Наприклад, питання, пов'язані з оформленням спадщини. Рішення Машівського районного суду Полтавської області від 26.01.2022 у справі № 948/787/21. Доступ: <https://opendatabot.ua/court/102756415-91564dbafdbc20762afd071e22fd1c7f>

¹⁴ Наприклад, позбавлення батьківських прав батьків, які залишилися на ТОТ. Заочне рішення Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області від 13 жовтня 2016 року у справі № 185/6679/16-ц. Доступ: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/62303299>

¹⁵ Наприклад, обстеження житлового приміщення, зруйнованого в результаті збройного конфлікту. Рішення Вугледарського міського суду Донецької області від 02 грудня 2021 року у справі № 223/920/21. Доступ: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101926652>

¹⁶ Наприклад, поновлення на роботі працівника, звільненого у зв'язку зі службою в АТО та стягнення середнього заробітку за період служби. Постанова Верховного Суду від 15 липня 2020 року у справі № 480/1449/18. Доступ: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90536950>

¹⁷ Наприклад, стягнення органом державної влади коштів, надміру виплачених ВПО. Рішення Баглійського районного суду м. Дніпродзержинська Дніпропетровської області від 19 березня 2018 року у справі № 207/2358/17. Доступ: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73337584>

¹⁸ Наприклад, справа щодо отримання дозволу на виїзд неповнолітньої дитини на окуповану територію без згоди батька. Рішення Артемівського міськрайонного суду Донецької області від 20.05. 2019 року у справі № 219/1915/19. Доступ: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82086415>

У межах **окремого провадження** — справи щодо встановлення факту певної події, що сталася на непідконтрольній уряду України території чи пов'язана з цими подіями (наприклад, встановлення факту смерті¹⁹/ народження²⁰/ незаконного позбавлення волі (перебування в полоні) на непідконтрольній уряду України території²¹/ вимушеного переселення²²/ отримання поранення під час АТО/ООС²³, участі в бойових діях, пошкодження майна унаслідок бойових дій та ін.).

Адміністративні справи

Зазвичай це справи, в яких йдеться:

- про скасування нормативно-правових актів²⁴ чи актів індивідуальної дії²⁵, що регулюють питання, пов'язані зі збройним конфліктом;
- оскарження рішень/дій чи бездіяльності органів державної влади стосовно ВПО, військових, потерпілих від наслідків збройного конфлікту (наприклад, оскарження рішення міської влади про встановлення обмежень для пільгового проїзду для УБД²⁶; оскарження рішення про відмову внести ВПО до списку виборців на місцевих виборах²⁷).

¹⁹ Рішення Комінтернівський районний суд м. Харкова від 26 січня 2022 року у справі № 641/440/22. Доступ: <https://opendatabot.ua/court/102782599-e221b5b2fedb473b1e81831c4ed83bd7>

²⁰ Рішення Краматорського міського суду Донецької області від 18 березня 2021 року у справі № 234/3556/21. Доступ: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95724893>

²¹ Рішення Знам'янського міськрайонного суду Кіровоградської області від 27 вересня 2019 року у справі № 389/1413/19. Доступ: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/84639617>

²² Постанова Дніпровського апеляційного суду від 01 грудня 2020 року у справі № 201/10617/18. Доступ: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95214518>

²³ Рішення Липовецького районного суду Вінницької області від 12 вересня 2018 року у справі № 136/1496/18. Доступ: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76390107>

²⁴ Наприклад, скасування порядку КМУ щодо додаткових перевірок ВПО, які отримують соціальні виплати. Постанова Київського апеляційного адміністративного суду від 04 липня 2018 року у справі № 826/12123/16. Доступ: <https://opendatabot.ua/court/75172804-4dc4ef3a8ca275c84d3acdeff95d3803>

²⁵ Наприклад, оскарження рішення РНБОУ щодо введення санкцій відносно телеканалів, які причетні до фінансування тероризму. Рішення Верховного Суду від 26 квітня 2021 року у справі № 9901/22/21. Доступ: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96591995>

²⁶ Рішення Чернігівського окружного адміністративного суду від 05 січня 2021 року у справі № 620/5022/20. Доступ: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94127872>

²⁷ Рішення Верховного Суду від 25 липня 2018 року у справі №161/16573/16-а. Доступ: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75544764>

2.2. СТАТИСТИКА СПРАВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ ЗБРОЙНИМ КОНФЛІКТОМ В УКРАЇНІ

Генеральна прокуратура України Ірина Венедіктова в липні 2021 року повідомила, що упродовж 2014–2020 рр. на території України зареєстровано майже 30 тисяч кримінальних правопорушень, вчинених в умовах збройного конфлікту та пов'язаних зі збройною агресією Росії проти України²⁸.

«Майже половина з них [кримінальних правопорушень] – за фактами терактів, кожне п'яте – щодо участі у непередбачених законом збройних формуваннях, кожне восьме – участі у терористичних організаціях, кожне п'ятнадцяте – щодо посягання на територіальну цілісність і недоторканність України, кожне двадцяте – щодо державної зради, кожне п'ятдесяте – порушення законів та звичаїв війни. При цьому в умовах збройного конфлікту також вчиняються умисні вбивства, незаконні позбавлення волі та викрадення людей, катування. За шість останніх років завершено розслідування та направлено до суду більш ніж 6,5 тисяч кримінальних проваджень. Уже поточного року обвинувальні акти щодо понад 500 таких кримінальних правопорушень скеровано до суду», – розповіла Венедіктова. Водночас, за її словами, у судах наразі перебувають майже чверть цих кримінальних проваджень.

Відповідно до повідомлення Служби безпеки України від 14 липня 2021 року²⁹, слідчі Служби безпеки України з лютого 2014 року відкрили та здійснювали розслідування понад 23 тис. кримінальних проваджень щодо злочинів, пов'язаних із російською військовою агресією проти України. За словами голови СБУ Івана Баканова, за сім останніх років завершено розслідування та направлено до суду понад 3,5 тис. кримінальних проваджень. «З лютого 2014 року слідчі СБУ повідомили про підозру понад 6 тис. осіб, із них 261 громадянину Російської Федерації. До судів скеровано більше ніж 3,5 тис. кримінальних проваджень, а понад 1200 осіб уже визнано винними», – зазначає Іван Баканов.

На вебпорталі «Судова влада України» опубліковано офіційну судову статистику³⁰, де відсутні окремі звіти щодо розгляду справ, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні. Судова статистика не відображає повною мірою всі судові справи, пов'язані зі збройним конфліктом на сході України. Ми можемо відстежити окремі показники, проте вони не дадуть повного уявлення про масштаби поточної ситуації. Частково можна відстежити динаміку надходжень та розгляду справ, послуговуючись порівняльними таблицями щодо стану здійснення правосуддя. У проміжку з 2015 року по 2020 рік інформація в однаковому вигляді подавалась не щороку. Так, якщо ми беремо до прикладу суди першої інстанції та інформацію про кримінальні провадження, то за всі зазначені роки можна відшукати звіти про розгляд матеріалів кримінального провадження, а вже звіти про розгляд справ у порядку кримінального судочинства наявні за 2015–2017 роки. Відповідні зміни затверджено наказом Державної судової адміністрації України № 325 від 23 червня 2018 року «Про затвердження річних форм звітів щодо здійснення правосуддя місцевими та

²⁸ Радіо Свобода. Публікація «В ОГП розповіли про кількість зафіксованих злочинів Росії проти України за час збройного конфлікту». Доступ: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zlochyny-ogp-donbas-konflikt/31361443.html>

²⁹ Доступ: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-vidkryla-ponad-23-tys-kryminalnykh-provadzen-shchodo-viiskovoi-ahresii-rf-ivan-bakanov>

³⁰ Вебпортал «Судова влада України», розділ «Судова статистика». Доступ: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/

апеляційними судами»³¹ з метою вдосконалення звітності про стан здійснення правосуддя місцевими та апеляційними судами, зокрема більше деталізована інформація по окремим категоріям справ.

У таблиці 1 подано інформацію про знаходження в суди першої інстанції проваджень протягом року щодо злочинів у сфері тероризму за даними звітів судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження, опублікованих на вебпорталі «Судова влада України»³².

Таблиця 1. Кількість кримінальних проваджень, що надходили до судів першої інстанції в сфері тероризму

Категорія справ	Статті КК України	2015 ³³	2016 ³⁴	2017 ³⁵	2018 ³⁶	2019 ³⁷	2020 ³⁸
Злочини в сфері тероризму	258–258 ⁵	425	464	704	478	247	198
Створення терористичної групи чи терористичної організації ³⁹	258 ³	—	—	—	452	211	173

Якщо проаналізувати звіти судів першої інстанції про розгляд справ у порядку цивільного судочинства, то їхня форма також змінилась. Наразі, наприклад, можна відшукати інформацію щодо встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України та узагальнені дані щодо встановлення фактів, що мають юридичне значення, але тільки за 2019–2020 роки. У 2015–2016 рр. інформація подавалась без урахування даних місцевих судів АР Крим, м. Севастополя, 18 судів Луганської області, 32/33 судів Донецької області.

³¹ Наказ Державної судової адміністрації України № 325 від 23 червня 2018 року «Про затвердження річних форм звітів щодо здійснення правосуддя місцевими та апеляційними судами».

Доступ: https://dsa.court.gov.ua/userfiles/file/DSA/2018_DSA_NAKAZY/N_325_18.pdf

³² Вебпортал «Судова влада України», розділ «Судова статистика».

Доступ: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/

³³ «Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження, 2015 рік».

Доступ: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/Sud_statustuka_Zvit_2015

³⁴ «Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження, 2016 рік».

Доступ: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/2016_zvit

³⁵ «Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження, 2017 рік».

Доступ: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2017

³⁶ «Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження, 2018 рік».

Доступ: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2018

³⁷ «Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження, 2019 рік».

Доступ: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2019

³⁸ «Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження, 2020 рік».

Доступ: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2020

³⁹ Починаючи з 2018 року у статистичному звіті «Звіт судів першої інстанції про розгляд матеріалів кримінального провадження», форма якого затверджена Наказом Державної судової адміністрації України від 23.06.2018 № 325 виокремлено інформацію по статтях від 258 до 2585 статті КК України.

Див. відповідний статистичний звіт, доступ: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2018

У таблиці 2 подана інформація про нахождення у суди першої інстанції справ протягом року про встановлення фактів, що мають юридичне значення за даними звітів судів першої інстанції про розгляд справ у порядку цивільного судочинства, опублікованих на вебпорталі «Судова влада України»⁴⁰.

Таблиця 2. Кількість справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення, які надходили до судів першої інстанції

Категорія справ	2019 ⁴¹	2020 ⁴²
Встановлення факту народження особи на тимчасово окупованій території України	6 453	2 780
Встановлення факту смерті особи на тимчасово окупованій території України	12 508	8 615
Встановлення інших фактів, що мають юридичне значення на тимчасово окупованій території України	1 046	570

Щоб відстежити динаміку судових справ, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні, дослідницька команда послугоувалася сервісом «Суд на долоні». Суд на долоні⁴³ — аналітичним сервісом для пошуку, дослідження та візуалізації судових рішень. Дані з Єдиного державного реєстру судових рішень інтегровано з інформацією з інших відкритих реєстрів. Пошук у сервісі відбувається за всіма реєстрами, генеруючи оперативно статистику.

Для пошуку рішень у кримінальному провадженні здійснено:

1. Відібрано всі тексти судових рішень, що публікувались з 2018 року і у яких були зазначені статті (кожна з них):
 - Стаття 111. Державна зрада;
 - Стаття 437. Планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни;
 - Стаття 438. Порушення законів та звичаїв війни;
 - Стаття 447. Найманство.
2. Ці кримінальні злочини обрано для аналізу, оскільки в них найменша вірогідність, що справа не пов'язана зі збройним конфліктом в Україні.
3. Для всіх знайдених текстів визначено номер судової справи.
4. За всіма номерами судових справ було відібрано всі рішення, оскільки не всі рішення справи можуть містити посилання на відповідну статтю Кримінального кодексу України.
5. Для всіх рішень визначено фільтри — наявність однієї з статей (аби можна було

⁴⁰ Вебпортал «Судова влада України», розділ «Судова статистика». Доступ: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/

⁴¹ «Звіт судів першої інстанції про розгляд справ у порядку цивільного судочинства, 2019 рік». Доступ: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2019

⁴² «Звіт судів першої інстанції про розгляд справ у порядку цивільного судочинства, 2020 рік». Доступ: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2020

⁴³ Сервіс «Суд на долоні». Доступ: <https://conp.com.ua/>

- відрізнити їхні), наявність завершення справи (наявність у справі рішення, яке не є ухвалою або ухвалою з результатом «Проведення закрито») (відповідно до ст. 369, 371, 417, 418, 441 Кримінального процесуального кодексу України).
6. Для всіх справ було побудовано зведення з датою найпершого рішення в справі, завершення справи, наявністю тієї чи іншої статті у справі, першим судом, який розглядав справу та регіоном суду.
7. За цим зведенням побудовано остаточну статистику станом на 08.02.2022 р.

Таблиця 3. Кількість судових справ, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні, залежно від області

Область	Стаття 111 Кримі- нального кодексу України	Стаття 437 Кримі- нального кодексу України	Стаття 438 Кримі- нального кодексу України	Стаття 447 Кримі- нального кодексу України
Вінницька область	108	24	24	38
Волинська область	63	1	3	1
Дніпропетровська область	83	30	24	21
Донецька область	278	112	126	90
Житомирська область	40	11	14	16
Закарпатська область	44	2	2	3
Запорізька область	127	31	34	25
Івано-Франківська область	13	5	7	5
Київська область	20	3	3	6
Кіровоградська область	22	14	16	6
Луганська область	189	141	143	70
Львівська область	66	19	26	20
м. Київ	1516	322	443	307
Миколаївська область	25	2	2	2
Одеська область	71	22	21	20
Полтавська область	35	9	12	10
Рівненська область	46	6	7	7
Сумська область	23	7	8	7
Тернопільська область	20			
Харківська область	84	20	17	16
Херсонська область	88	22	27	18
Хмельницька область	23	12	14	12
Черкаська область	24	7	9	7
Чернівецька область	14	5	5	5
Чернігівська область	34	2	4	2
Не має можливості визначити область	37	15	17	19
Усього справ	3093	844	1008	733

Як свідчать дані таблиці 3, найбільше справ за ст. 111 КК України розглядались у м. Києві (1516 справ), Донецькій (278 справ) та (189 справа) Луганській областях, зокрема:

- Печерський районний суд міста Києва (535 справ);
- Шевченківський районний суд міста Києва (438 справи);
- Солом'янський районний суд міста Києва (25 справ);
- Вищий антикорупційний суд (138 справ);
- Вінницький міський суд Вінницької області (102 справи).

Найбільше справ за ст. 437 КК України розглядали в м. Києві (322 справи), Луганській (141 справа) та Донецькій (112 справа) областях. При цьому найбільшу кількість справ розглядали:

- Печерський районний суд міста Києва (125 справ);
- Шевченківський районний суд міста Києва (94 справи);
- Северодонецький міський суд Луганської області (65 справ);
- Солом'янський районний суд міста Києва (25 справ);
- Вінницький міський суд Вінницької області (24 справи).

Найбільше справ за ст. 438 КК України розглядались у м. Києві (443 справ), Луганській (143 справи) та (126 справ) Донецькій областях. При цьому найбільшу кількість справ розглядали:

- Шевченківський районний суд міста Києва (206 справ);
- Печерський районний суд міста Києва (142 справи);
- Северодонецький міський суд Луганської області (72 справи);
- Солом'янський районний суд міста Києва (25 справ);
- Вінницький міський суд Вінницької області (24 справи).

Найбільше справ за ст. 447 КК України розглядались у м. Києві (307 справ), Донецькій (90 справ) та (70 справ) Луганській областях. При цьому найбільшу кількість справ розглядали:

- Печерський районний суд міста Києва (163 справи);
- Шевченківський районний суд міста Києва (66 справ);
- Вінницький міський суд Вінницької області (38 справ);
- Солом'янський районний суд міста Києва (21 справа);
- Северодонецький міський суд Луганської області (19 справ).

Додатково було проаналізовано динаміку кількості судових справ, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні (табл. 4). Найбільше справ за статтями 111, 437, 438 та 447 КК України суди розглядали у 2018 році, а в 2019 році кількість справ значно знизилась, але поступово зростає.

Таблиця 4. Кількість судових справ, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні, залежно від року

Рік	Стаття 111 Кримінального кодексу України	Стаття 437 Кримінального кодексу України	Стаття 438 Кримінального кодексу України	Стаття 447 Кримінального кодексу України
2016	7	4	5	6
2017	108	38	43	39
2018	975	346	382	292
2019	673	167	188	136
2020	620	130	177	113
2021	657	152	201	140
2022	45	6	8	5
Усього справ	3093	844	1008	733

Аби відслідкувати динаміку судових справ у цивільному провадженні, було застосовано методологію, описану нижче.

1. Здійснено пошук усіх судових рішень, що містять ЗУ «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»⁴⁴, ст. 317 Цивільного процесуального кодексу України та словосполучення «встановлення факту народження», для визначення судових рішень щодо підтвердження народження.
2. Здійснено пошук усіх судових рішень, що містять ЗУ «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», ст. 317 Цивільного процесуального кодексу України та словосполучення «встановлення факту смерті», для визначення судових рішень щодо підтвердження смерті.
3. Здійснено пошук усіх судових рішень, що містять ЗУ «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», ст. 49 ЗУ «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»⁴⁵ для визначення судових рішень щодо припинення та поновлення виплати пенсії.

Відповідно до отриманих даних у 2018–2021 рр. судами ухвалено 38 055 судових рішень щодо встановлення факту народження (табл. 5), з них 32,5% — суди Донецької області.

Таблиця 5. Кількість судових рішень щодо встановлення факту народження залежно від області

Область	Кількість справ
Донецька область	12 373
м. Київ	4 713
Херсонська область	4 513
Луганська область	3 575

⁴⁴ Доступ: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>

⁴⁵ Доступ: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>

Область	Кількість справ
Харківська область	3 220
Запорізька область	3 006
Дніпропетровська область	1 722
Київська область	1 351
Одеська область	1 011
Полтавська область	379
Сумська область	294
Миколаївська область	289
Черкаська область	285
Кіровоградська область	265
Чернігівська область	195
Вінницька область	182
Львівська область	140
Хмельницька область	136
Житомирська область	113
Рівненська область	78
Волинська область	49
Івано-Франківська область	48
Тернопільська область	46
Чернівецька область	37
Закарпатська область	35
Усього	38 055

У табл. 6 перелічено суди, що ухвалили найбільшу кількість судових рішень у справах щодо встановлення факту народження.

Таблиця 6. Кількість судових рішень у справах щодо встановлення факту народження особи залежно від суду

Назва суду	Кількість справ
Херсонський міський суд Херсонської області	2237
Мелітопольський міськрайонний суд Запорізької області	1913
Лисичанський міський суд Луганської області	1759
Слов'янський міськрайонний суд Донецької області	1581
Дніпровський районний суд міста Києва	1485
Красноармійський міськрайонний суд Донецької області	1331
Краматорський міський суд Донецької області	1284
Костянтинівський міськрайонний суд Донецької області	1211
Новотроїцький районний суд Херсонської області	1056
Троїцький районний суд Луганської області	965

Статистика судових рішень демонструє суттєве зниження кількості судових рішень після 2019 року.

Таблиця 7. Кількість судових рішень у справах щодо встановлення факту народження особи залежно від року

Рік	Кількість судових рішень
2018	11 200
2019	11 937
2020	6 961
2021 ⁴⁶	7 917

Відповідно до отриманих даних, у 2018–2021 рр. суди ухвалили 37 891 судові рішення щодо встановлення факту смерті (табл. 8), з них 41,5% — суди Донецької області.

Таблиця 8. Кількість судових рішень щодо встановлення факту смерті залежно від області

Область	Кількість справ
Донецька область	15743
Луганська область	5448
м. Київ	4585
Харківська область	3742
Дніпропетровська область	1852
Запорізька область	1339
Київська область	1129
Херсонська область	736
Одеська область	735
Полтавська область	493
Сумська область	333
Кіровоградська область	260
Миколаївська область	237
Черкаська область	234
Чернігівська область	200
Вінницька область	174
Хмельницька область	152
Житомирська область	122
Львівська область	116
Волинська область	63
Рівненська область	51
Івано-Франківська область	45
Тернопільська область	36

Нині надходження заяв про встановлення факту народження особи на тимчасово окупованій території України зменшилось, хоча в 2016–2017 рр. ми одержували від п'яти до восьми заяв в одному судді. Про встановлення факту смерті— 3–4 заяви. Тобто в 2016–2017 рр. ці заяви надходили масово. Нині, звісно, менше: минуло сім років і помітний спад їх надходження. Можливо, причина криється в тому, що на окупованих територіях відбувались певні події, пов'язані з російською паспортизацією. Наразі, щоб встановити факт народження дитини, враховуючи закритий пункт перетину (вже два роки), — єдиний можливий шлях — одному з батьків їхати на контрольовану урядом України територію через територію Росії, наприклад, у Харків. Тобто доведеться подолати майже 1200 км, що коштуватиме від 3000 грн в одну сторону», — суддя міськрайонного суду Донецької області.

 згідно з інтерв'юванням суддів

⁴⁶ Наявні дані лише за період 01–11.2021.

Область	Кількість справ
Чернівецька область	35
Закарпатська область	31
Всього судових рішень	37 891

У табл. 9 перелічено суди, що ухвалили найбільшу кількість судових рішень у справах щодо встановлення факту смерті.

Таблиця 9. Кількість судових рішень у справах щодо встановлення факту смерті особи залежно від суду

Назва суду	Кількість рішень
Лисичанський міський суд Луганської області	2543
Волноваський районний суд Донецької області	1984
Дніпровський районний суд міста Києва	1710
Краматорський міський суд Донецької області	1659
Слов'янський міськрайонний суд Донецької області	1507
Орджонікідзевський районний суд міста Маріуполя	1258
Костянтинівський міськрайонний суд Донецької області	1189
Красноармійський міськрайонний суд Донецької області	1156
Троїцький районний суд Луганської області	1136
Артемівський міськрайонний суд Донецької області	957

Статистика судових рішень демонструє суттєве зниження кількості судових рішень після 2019 року.

Таблиця 10. Кількість судових рішень у справах щодо встановлення факту смерті особи залежно від року

Рік	Кількість судових рішень
2018	10 242
2019	11 380
2020	7 424
2021 ⁴⁷	8 803

«Дуже популярними є справи щодо встановлення факту народження або смерті особи на тимчасово окупованій території України. <...> Коли ще не закрили кордони в зв'язку з карантинном, адже зараз дуже важко, скажімо, жителям міста Донецьк приїхати у м. Покровськ і вирішити це питання, то кожний суддя від п'яти до десяти подібних справ щодня отримував», — суддя міськрайонного суду Донецької області.

 згідно з інтерв'юванням суддів

⁴⁷ Наявні дані лише за період 01–11.2021.

Відповідно до отриманих даних, у 2018–2021 рр. суди ухвалили 541 судові рішення щодо припинення та поновлення виплати пенсії (табл. 11), з них 55,8% – суди Донецької області.

Таблиця 11. Кількість судових рішень щодо припинення та поновлення виплати пенсії залежно від області

Область	Кількість справ
Донецька область	302
Луганська область	65
Сумська область	42
Харківська область	29
м. Київ	28
Черкаська область	17
Одеська область	12
Дніпропетровська область	10
Херсонська область	7
Івано-Франківська область	6
Київська область	6
Львівська область	5
Чернігівська область	4
Запорізька область	3
Тернопільська область	3
Волинська область	1
Вінницька область	1
Хмельницька область	1
Загалом	542

У табл. 12 перелічено суди, що ухвалили найбільшу кількість судових рішень у справах щодо припинення та поновлення виплати пенсії.

Таблиця 12. Кількість судових рішень у справах щодо припинення та поновлення виплати пенсії залежно від суду

Назва суду	Кількість рішень
Донецький окружний адміністративний суд	202
Донецький апеляційний адміністративний суд	51
Біловодський районний суд Луганської області	48
Сумський окружний адміністративний суд	41
Слов'янський міськрайонний суд Донецької області	31
Касаційний адміністративний суд у складі Верховного Суду	25
Черкаський окружний адміністративний суд	17
Харківський окружний адміністративний суд	10
Одеський окружний адміністративний суд	9
Перший апеляційний адміністративний суд	8

Статистика судових рішень демонструє суттєве зниження кількості судових рішень після 2019 року.

**Таблиця 13. Кількість судових рішень у справах щодо
припинення та поновлення виплати пенсії залежно від року**

Рік	Кількість судових рішень
2018	11 200
2019	11 937
2020	6 961
2021 ⁴⁸	7 917

⁴⁸ Наявні дані лише за період 01–10.2021.

3. Стан висвітлення справ, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні

3.1. РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ

3.1.1. Методологія

Методологія дослідження представляє собою проведення опитування громадської думки.

Під час опитування як генеральну сукупність було обрано все доросле населення України, крім тимчасово непідконтрольних уряду України територій Донецької та Луганської областей, та тимчасово окупованої АР Крим та міста Севастополь (Україна). Вибірка є пропорційно стратифікованою за макрорегіонами України – Центр (Черкаська область), Північ (Житомирська область), Схід (Донецька та Харківська області), Захід (Івано-Франківська та Рівненська області), Південь (Херсонська область), м. Київ. Вибірка репрезентативна за віком, статтю, типом населеного пункту.

На I етапі конструювання вибірки виконано відбір населених пунктів для проведення опитування. Населені пункти (кластери) обрано стохастично з переліку всіх населених пунктів кожної області, яка представляє певний макрорегіон, із врахуванням розміру кластерів (кількість мешканців населених пунктів), тобто PPS відбір.

На II етапі виконано стохастичний відбір початкових адрес для реалізації маршрутного відбору.

На III етапі реалізації вибірки під час збору інформації здійснено відбір респондентів за статево-віковими квотами у домогосподарствах, які обиралися за встановленими правилами виконання маршрутів.

Отже, за типом побудови вибірка є триступеневою, комбінованою – ймовірнісною на етапі відбору населених пунктів і початкових адрес для маршрутів опитування та з квотним скринінгом на етапі відбору респондентів(-ок) у домогосподарствах. Статистична похибка з ймовірністю 0,95 не перевищує 3,1% для одномірних розподілів всіх опитаних⁴⁹.

Вибіркова сукупність: 1000 респондентів(-ок), яких опитано за допомогою особистого формалізованого інтерв'ю. Опитування було проведено впродовж грудня 2021 року.

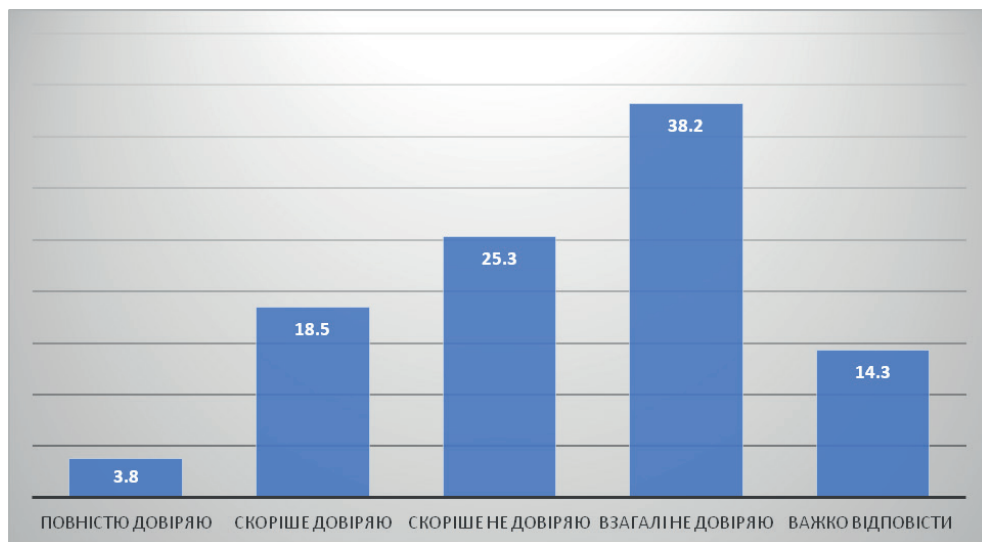
⁴⁹ Теоретична похибка без урахування вибіркового дизайн-ефекту. Розмір дизайн-ефекту оцінюється майже 1,4, в такому разі розмір статистичної похибки з ймовірністю 0,95 не перебільшує 4,5%.

3.1.2. Ставлення громадян до судової гілки влади

Більшість громадян (63,5%) зовсім або радше не довіряють судовій гілці влади в Україні. Тих, хто довіряє, менше чверті опитаних – 22,3% (рис. 1). Прикметно, що молоді люди довіряють судам найбільше, на відміну від людей старшого або похилого віку: повністю або радше довіряють 36,3% у віці 18–24 роки; 28,7% у віці 25–34 роки; 20,4% у віці 35–59 років та 17,8% у віці 60 років і старше (див. Додаток 1, табл. 1).

Недовіра більш притаманна людям з середньою спеціальною та вищою освітою, на відміну від людей з початковою та середньою освітою: цілком або радше не довіряють 40,7% людей із початковою та неповною середньою освітою; 56% – зі середньою освітою; 69,2% – з середньою спеціальною та 64,9% – з вищою освітою (див. Додаток 1, табл. 2).

Рисунок 1. Довіра до судової гілки влади в Україні, %



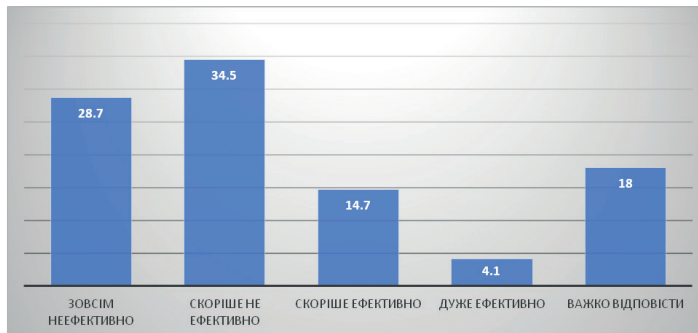
Як порівняти з кількістю тих, хто довіряє судовій гілці влади, результати опитування продемонстрували ще менше тих, хто оцінює роботу судів в Україні дуже або радше ефективно – 18,8% (рис. 2). Ще 63,2% респондентів вважають, що суди працюють зовсім або радше неефективно, а 18% – завагалися відповісти на це питання.

Водночас чим більш молоді люди, тим більш схвально вони оцінюють роботу судів в Україні: 18–24-річні зазначили, що дуже або радше ефективно – 28,5%; 25–34 роки – 23,0%; 35–59 років – 18,2%; 60 років і старше – 14,5% (див. Додаток 1, табл. 3).

Більш критичніше оцінюють ефективність роботи судів люди з вищою освітою, ніж з початковою або середньою: радше або зовсім неефективно 48,1% – люди з початковою або неповною середньою освітою; 54,4% – люди з середньою освітою; 67,4% – люди з середньою спеціальною освітою; 66,4% – люди з вищою освітою (див. Додаток 1, табл. 4).

На оцінку ефективності роботи судів також впливає загальний рівень довіри громадян судовій гілці влади в Україні. Так, дуже або радше ефективно оцінюють роботу судів 50,5% тих, хто довіряє та лише 8,7% тих, хто не довіряє (див. Додаток 1, табл. 5).

Рисунок 2. Оцінка ефективності роботи судів в Україні (%)



Кожен другий опитаний вважає (49,3%), що судові процеси повністю або скоріше закриті для громадськості в Україні. Тільки 7% респондентів(-ок) вважають їх повністю відкритими, ще 19,3% — скоріше відкритими (рис. 3). Як і під час оцінки ефективності, оцінка відкритості судових процесів також залежить від віку, рівня освіти та рівня довіри до судової гілки влади. Повністю або скоріше відкритими судові процеси вважають 43,8% людей у віці 18–24 роки; 31,0% — у віці 25–34 роки; 25,6% — у віці 35–59 років і 19,8% — у віці 60 років і старше (див. Додаток 1, табл. 6).

Щодо рівня освіти, то чим вона вище, тим більш закритими, на думку опитаних, є судові процеси: скоріше або повністю закриті: 33,3% — люди з початковою або неповною середньою освітою; 39,9% — люди з середньою освітою; 50,7% — люди з середньою спеціальною освітою; 55,5% — люди з вищою освітою (див. Додаток 1, табл. 7). Ті громадяни, які довіряють судовій гілці влади, більшою мірою схильні вважати, що судові процеси є відкритими в Україні (50,5%), ніж ті, хто не довіряє (17,8%) (див. Додаток 1, табл. 8).

На відкритість та доступність судового розгляду може мати вплив і матеріально-технічне забезпечення суду. Ситуація різниться залежно від ланки суду та регіону.

Більшість респондентів вважають недоречним обмежувати доступ представників(-ць) ЗМІ та громадськості до зали, де проходить відкрите судові засідання у справі, що стосується збройного конфлікту в Україні. На їх думку, обмежити доступ можливо лише, якщо справа містить відомості, що становлять державну таємницю.

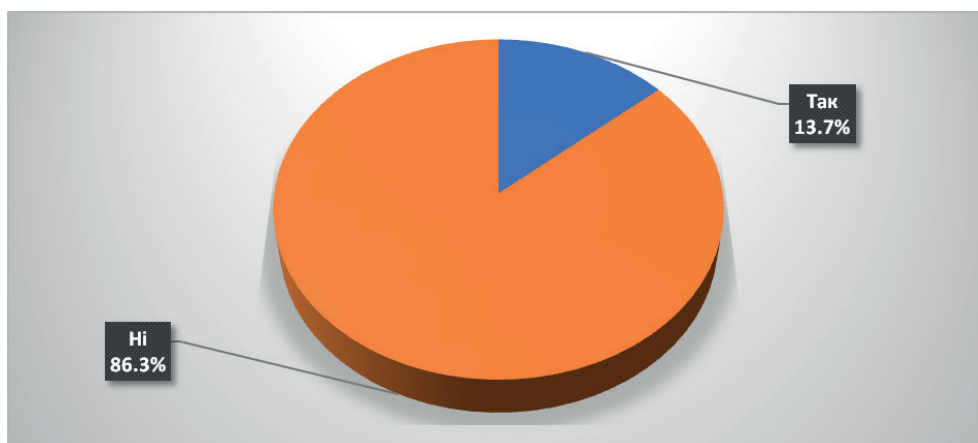
[згідно з інтерв'юванням суддів](#)

Рисунок 3. Оцінка відкритості судових процесів для громадськості, %



За останні чотири роки 13,7% громадян зверталися до суду, а 86,3% не мали цього досвіду (рис. 4).

Рисунок 4. Звернення громадян до суду за останні чотири роки, %



Трохи менше половини громадян, які зверталися до суду, змогли розв'язати свою проблему цілком (46,7%). Кожен четвертий опитаний зазначив, що проблема не вирішена (26,3%). Для 16,8% респондентів(-ок) процес вирішення ще триває (рис. 5).

Рисунок 5. Стан вирішеності проблеми, з якою громадяни зверталися до суду, %



Більшість учасників фокус-груп висловили негативне ставлення до судової влади в Україні. Найбільше людей дратує корумпованість та політизованість системи, кругова порука, «телефонне право», безкарність та відсутність доброчесності в суддів. Водночас людей непокоїть, що ця ситуація в судовій владі дуже сильно впливає на розвиток держави, а також її демократичне та економічне зростання.

З думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Це породжує відчуття незахищеності в населення, тобто люди відчувають себе цілком беззахисними, адже не знають до кого можна звернутися зі своїми проблемами. Вони не вірять у судову систему, а розчарування в судовій системі призводить до зневіри в державі. Це така проблема, яка стосується і чіпляє кожного, навіть якщо ти ніколи не ходив до суду. Як наслідок – це породжує [безкарну] ситуацію на дорогах, а також в економіці, тож до нас не приходять [іноземні] інвестори. Важко назвати сферу, яку це не торкається, враховуючи ситуацію в судах».

«Судова влада та державна влада – це дві різні гілки влади. На жаль, у нас вони злилися воедино. Судді зовсім не лякані, нічого не бояться, а рішення ухвалюють на користь значущої людини, яка має якусь вагу в державі. Якщо їм скажуть завалити, значить завалять, не маючи ні совісті, ні честі. Я не знаю, як охарактеризувати цих людей. Чи мають вони якесь право займати ці місця?».

«[Візьмімо до прикладу ситуацію]. Є провадження в суді, яке [довгий час] не закривають, бо прокуратура не хоче закривати: вона не хоче давати задню, проте переглядати не може. Суддя іде на поводу прокуратури. Наразі в друга заблоковані всі активи, а його бізнес майже розвалився. Усі запити чи звернення адвокатів до судді ігноруються, щомісяця назначене засідання, яке переносить прокуратура».

На негативне ставлення до судової гілки влади впливає недовіра громадян до державних органів загалом та до правоохоронних і судових органів зокрема. Навіть не стикаючись з судами особисто, люди вбачають багато бар'єрів на шляху до відновлення справедливості – часові та матеріальні затрати, затягування процедур, складність пошуку адвоката(-ки), а найголовніше – малі шанси виграти справу.

Основні проблеми, з якими стикалися респонденти(-ки) під час судових процесів, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України:

- проблема доказування;
- складнощі з повідомленням сторін процесу про розгляд судової справи;
- відсутність належної підготовки з міжнародного гуманітарного права; неякісна правова допомога, що надають адвокати(-ки) учасникам(-цям) судових процесів;
- проблема доступу до правосуддя; затягування судового розгляду внаслідок неявки учасників(-ць) судового розгляду;
- низька якість досудового розслідування; проблеми законодавчого регулювання; кадровий голод та швидка плінність кадрів;
- надмірне навантаження.

 згідно з інтерв'юванням суддів

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«У мене чомусь виникає думка: щоб довести свою правоту в суді, людина повинна мати чимало коштів, аби найняти хорошого адвоката. Якщо людина їх немає, то нічого не доведе. Це затягнеться, до того ж навряд чи є перспектива довести свою правоту».

«Особисто я вважаю, що у нас є проблеми з судовою системою. Мої друзі, які стикалися з цим, тобто починали якийсь судовий процес, то він зазвичай затягувався на півтора-два роки».

Декілька респондентів(-ок) все ж вказали позитивні приклади звернення до суду з власного досвіду або досвіду своїх знайомих, хоча водночас зазначали про корупцію, бюрократизм та затягування судових процесів.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Я судилась декілька разів і в принципі все ухвалено на мою користь. Єдине, що не сподобалось – дуже затягнутий процес, усе дуже довго тривало».

«Мені подобаються деякі моральні принципи в людей, які працюють у суді. У моїй сім'ї були випадки, коли доводилося звертатися до суду. Так, з нас вимагали гроші, проте ми їх не мали. Деякі люди йшли нам на поступки, тобто спрацювали моральні принципи».

«Я думаю, що наразі судова система [справедливо] працює, але все дуже-дуже складно. Чимало бюрократичних моментів, які для більшості людей є непереборною перешкодою, аби відстоювати свої інтереси, права та свободи. Вважаю, що нині судова система працює і для більшості людей вона ухвалює адекватні та справедливі рішення. Можливо, на вищому політичному чи іншому рівні можуть бути маніпуляції, що на дану мить ще не подолали».

Декілька учасників фокус-груп також зазначили, що ефективній роботі суду заважає недосконала законодавча база, яка містить суперечливі норми, тож справи в судах можуть тривати роками.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Суди працюють, але їм заважає ефективно працювати досить складна заплутана законодавча база. Наразі багато нормативно-правових актів можна трактувати по-різному, тому суд першої інстанції ніби правильно ухвалює рішення на користь позивача, але [відповідач] подає апеляцію і йому теж на законних підставах ухвалюють протилежне рішення. Це затягується в своєрідну кабалу, що може тривати декілька років, а справу, як футбольний м'яч, пасують туди-сюди».

«Деяким суддям справді нелегко працювати, якщо норми закону проти-річають одне одному. Інші судді, навпаки, користуються цим, аби ухвалювати потрібні комусь рішення».

Варто зазначити, що значна частина учасників фокус-груп не зверталася до суду самотійно, тож їхні уявлення про судову владу та її ефективність здебільшого формуються на матеріалах ЗМІ або ще менше – з досвіду знайомих та друзів.

Саме тому, коли йдеться про роботу судової влади в Україні, найбільше незадоволення в людей викликають саме гучні справи щодо корупціонерів та політиків, що тривають роками й майже ніколи не завершуються притягненням винних до відповідальності.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп:

«Судова система в Україні дуже недосконала. За 30 років незалежності не було жодного рішення суду, який засудив би якогось корупціонера або чиновника. Це не суд, якщо все вирішують гроші».

«Скільки дивишся на телебаченні, читаєш в інтернеті новини, то [виходить, що] люди, які мають великі гроші, чомусь не сидять у в'язниці. Це факт. Скільки було судових справ, скільки голосних судових справ, — ніхто не сидить».

«На мою думку, нагнітають цю обстановку телебачення та інтернет, тобто ЗМІ. Мені, моїм рідним та родичам не довелося стикнутись [із судовою владою], але читаючи газети та дивлячись телевізор, то виникає думка: якщо щось станеться з пересічною людиною, то на неї чекає жах. Мені здається, суд не допоможе, якщо ти не матимеш грошей».

Майже всі опитані зазначили про негативний результат реформування судової системи, а отже й низьку ефективність роботи судів. Серед основних змін були названі збільшення заробітних плат, впровадження електронного судочинства, введення спеціалізації судів та більш жорсткого дотримання практики Верховного Суду, запровадження суду присяжних.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Позитивні зрушення в тому, що їм добавили хороші зарплати. Більше ніякого позитиву не бачу».

«Якщо зареєструватись на сайті суду, то онлайн можна отримувати виклик до суду та інші отримувати інші послуги, тобто вам не треба [йти фізично до суду] здавати папірець або надсилати їх поштою. Наразі це досить легко. Зараз все більш-менш у цьому плані добре».

Однак водночас навіть ці здобутки викликають сумніви. Так, людей непокоять високі заробітні плати суддів. З одного боку, це позитивний результат реформування і можливий запобіжник корупції, з іншого — оплата є невідповідною до загального рівня оплати праці в Україні, а також до розподілу фінансування судової системи. Дуже низькими є заробітні плати іншого персоналу в судах, погано фінансуються щоденні витрати (канцтовари, офісне обладнання тощо).

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Великий дисонанс у зарплатах суддівських та іншого персоналу, як порівняти з іншими галузями народного господарства. Це не виправдано. До того ж, це зовсім не покращує їхню роботу, тобто зарплату підвищують, а якість від цього не змінюється».

«Розгляд справ триває довго. Водночас суддя отримує більшу зарплатню, а людина, яка, припустімо, є помічником або секретарем у суді, отримує мінімальну зарплату. Хіба це нормально?».

«Будь ласка, порахуйте, у скільки разів середня зарплата судді вища за середню зарплату в Україні? У 15, 17, 20 разів! Це ж не нормально! А поруч [зі суддею] працює людина, яка робить величезний шмат роботи, але отримує лише 5000 гривень, адже судам не вистачає фінансування. Іноді доходить до абсурду, бо відеозв'язок між двома судами в межах області надзвичайно поганий. Якійсно працювати майже неможливо, бо техніка не дає змогу. Виникає запитання: хіба в 2021 році це нормальна ситуація, якщо [фінансові можливості суду] не дають здійснити бодай відеозв'язок?».

Окрім вказаного, болючими точками реформи, а відповідно й факторами неефективності судової системи — кадрові проблеми (нестача, складність відбору, корумпованість призначень), відсутність контролю за діяльністю суддів та їхня повна безкарність. До того ж нестача кадрів провокує затягування справ на дуже тривалі терміни.

З думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«У мене виникає відчуття, щоби стати суддею, то треба, аби тато й мама були суддями. Тільки тоді станеш суддею. Пересічну людину навіть близько на поріг [суду] не пускають. Саме тому такий суд у нас».

«У судовій владі бракує кадрів. Маючи конкретний досвід із судовим процесом, можу сказати, що нестача працівників справді очевидна. Один суддя веде п'ять або й десять слухань щодня. Не вистачає не лише судових мужів, а й секретарів».

«Я думаю, проблема всієї цієї гнилої судової системи полягає в безкарності. Вони відчують повну захищеність та відсутність відповідальності».

«Замінити всіх суддів теж важко, бо на їхнє місце, зі свого боку, треба знайти нових фахівців, яких у нашій країні дуже мало. До того ж, вони мають справитися з цими обов'язками».

Про проблему кадрового голоду та швидкої плинності кадрів, низького рівня заробітних плат для працівників(-ць) судів зазначають також судді. Вони вказують насамперед на проблему навантаження на суддів, але не менша кількість навантаження припадає на працівників(-ць) апарату.

 згідно з інтерв'юванням суддів

Частина учасників обурюється проблемами в Конституційному суді. На їхній погляд, це чудово демонструє, що реформа судової системи не відбулася.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Реформа продемонструвала, що вона не працює, адже найголовнішого верховного суддю [Голову Конституційного Суду] не можуть звільнити. Ні Президент, ні Верховна Рада не мають жодних прописаних механізмів як змінити суддю або як його обрати, у який спосіб він одержує посаду — прозоро чи непрозоро? Якщо в Конституційному Суді такий безлад, то важко уявити ситуацію в місцевих, адміністративних чи територіальних судах».

«Якщо проаналізувати події, що нині відбуваються в Конституційному Суді, то це не тільки печально, а й образливо для людей. Очевидно, що певні групи людей просувають своїх суддів, не враховуючи професійні заслуги інших... Ведеться відверта політична боротьба, зокрема хто володітиме ситуацією та ухвалюватиме рішення, що впливають на долю України».

Ключовим напрямом роботи в реформуванні судової влади опитані вважають у встановленні контролю за діяльністю судів та посиленні відповідальності за корумповані й політизовані рішення.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Суддів звільнили, а за декілька років їм вдалося повернути свої посади. Вони відновилися, бо мають [у судах] друзів. Я вважаю, що повинен бути контроль над цими суддями, адже вони ухвалюють неправильні рішення, а їм за це нічого не буває».

«Судова реформа недовершена й недосконала, бо якби була б бодай якась суворі відповідальність за корупцію чи несправедливі рішення, то судді й інші [причетні до суду] люди боялися б ухвалити нечесні рішення. Це могло б удосконалити судову систему».

«Усе ж є потреба в контролі над суддями, щоб відстежувати ухвалення судових рішень, бо деякі з них просто суперечать здоровому глузду».

На думку опитаних, реальне реформування судової системи потребує досить тривалого часу, адже реальні зміни неможливо покращити точково. Важливо реформувати всю гілку влади, зокрема підготовку та відбір суддів, контроль за їхньою діяльністю, а також публічність судових процесів.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Не можна за один день працевлаштувати десять чи двадцять тисяч нових людей, які будуть спеціалістами та не будуть заангажовані в якихось корупційних діях. Потрібен час, щоб виростити та виплекати професіоналів, виховувати судову еліту».

«Дуже добре, що суттєво збільшили зарплату суддям. До того ж ввели суд присяжних, який бере участь у судових засіданнях, запозичивши це в демократичних країнах. Можливо в цьому і є певний позитив, але якби все діяло в комплексі, розумієте? Якщо один окремих елемент запровадили, а решта не працює або працює недостатньо, то погодьтеся, що стверджувати про успішність судової реформи не можна».

«Мабуть, варто винести ці судові справи в ефір, бо тоді чітко зможе простежуватися перебіг справи та емоції людей, тобто можна говорити про чітку констатацію розгляду судової справи, а не перекручувати події комусь на користь».

3.1.3. Обізнаність та ставлення громадян до інформації про суд

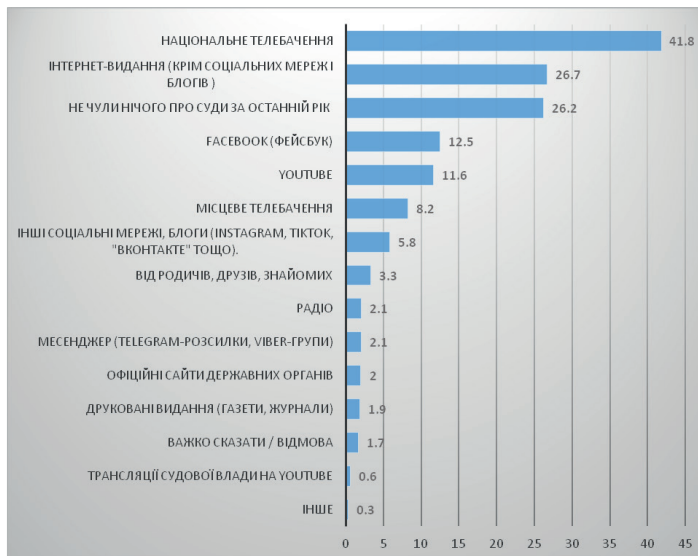
Основними джерелами отримання новин для громадян є національне телебачення та інтернет-видання (окрім соціальних мереж та блогів) – 50,3% та 48,2% відповідно (рис. 6). До того ж вибір джерел інформації залежить від рівня освіти та віку респондентів(-ок). Молоді люди та люди середнього віку частіше за все отримують новини з інтернет-видань, Facebook та YouTube. Люди старшого віку частіше обирають телебачення, радіо та друковані видання. Молоді люди до 25 років більше за інших надають перевагу соціальним мережам (Instagram, TikTok тощо) та месенджерам (див. Додаток 1, табл. 9). Що стосується освіти, то респонденти(-ки) з вищою освітою частіше цікавляться новинами з інтернет-видань та з офіційних сайтів державних органів, а от люди з початковою, неповною середньою та середньою освітою більше полюбують дивитися телевізор (див. Додаток 1, табл. 10).

Рисунок 6. Основні джерела інформації для отримання новин (можливо було обрати декілька варіантів), %



Найчастіше респонденти(-ки) переглядали про певні судові справи за останній рік на національних телеканалів (41,8%). Значно менше ці новини траплялося в інтернет-виданнях (26,7%), ще менше – у Facebook (12,5%) та YouTube (11,6%). З офіційних сайтів державних органів про це судові справи дізнавалися лише 2% опитаних (рис. 7). Майже чверть громадян нічого не чули про суд за останній рік (26,2%). Джерела інформації, де люди чули згадки про судові справи також різняться залежно від віку та рівня освіти респондентів(-ок) (див. Додаток 1, табл. 11–12).

Рисунок 7. Джерела інформації, де були згадки про будь-які судові справи за останній рік (можливо було обрати декілька варіантів), %



Здебільшого публікації про судові справи в ЗМІ були негативними або радше негативними (51,6%). Проте 13% опитаних, навпаки, вказали на позитивний або радше позитивний тон публікацій (рис. 8). Виявилося, що з віком люди згадують більше негативні публікації про судові справи в ЗМІ, ніж позитивні: негативно або швидше негативно оцінили публікації 38,3% респондентів(-ок) у віці 18–24 роки; 48,5% — у віці 25–34 роки; 50,9% — у віці 35–59 років та 57,9% — у віці 60 років і старше (див. Додаток 1, табл. 13). Також негативні публікації більшою мірою згадали ті, хто не довіряють судовій гілці влади (59,4%), ніж ті, хто довіряють (33,9%) (див. Додаток 1, табл.14).

Рисунок 8. Тональність публікацій (останньої згаданої) про судові справи в ЗМІ, %



Відповідно до результатів проведеного аналізу досліджених статей виявилося, що більшість було висвітлено в нейтральній (36%) або позитивній (34%) тональності. Трохи менше (30%) публікацій — з негативною тональністю.

Якщо порівнювати зі загальною оцінкою тональності висвітлення кожного судового рішення, то 30% судових рішень подано в нейтральній тональності, 27% — у позитивній, 18% — у негативній, а 25% судових рішень було окреслено різними ЗМІ в різній тональності.

Згідно з аналізом повідомлень у медіа

Більшість учасників фокус-груп зазначили, що досить рідко трапляється інформація про роботу судів в Україні. Зазвичай ці дані вони отримують зі ЗМІ. Майже ніхто з опитаних не цікавиться діяльністю судової гілки влади спеціально. Найчастіше інтерес можуть викликати конкретні резонансні справи – ДТП, арешт активістів, політиків тощо.

З думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Натрапляєш на інформацію лише тоді, коли безпосередньо цікавишся або сталися якісь значущі події, наприклад, коли в Харкові збили на пішохідному переході людей. Якщо відбуваються якісь важливі події в суспільстві, люди починають [активніше] дивитись новини, щоб дізнатися чи покарали людину, як розглядається [справа], скільки їй присудили. Коли переглядаєш такі новини, тільки тоді можна зрозуміти про рівень корупційності судів і як саме ця система функціонує».

«Якісь резонансні новини або місцеві буває помічаю, але щодня не відстежую, хіба дуже рідко. Якщо відбуваються більш-менш голосні, тоді слухаю або дивлюся».

На думку суддів, більший інтерес громадськості прикутий до справ за участю представників(-ць) влади, зокрема судової, а також публічних людей та дітей. Указуючи на категорії справ, що розглядаються у різних формах судочинства, респонденти(-ки) виокремили:

- 1) компенсацію за шкоду, завдану внаслідок збройного конфлікту на сході України;
- 2) вбивство;
- 3) нанесення тілесних ушкоджень;
- 4) зґвалтування;
- 5) притягнення до адміністративної відповідальності за перетин державного кордону;
- 6) встановлення фактів, що мають юридичне значення;
- 7) отримання спадщини;
- 8) зловживання владою, зокрема корупцію.

 згідно з інтерв'юванням суддів

Люди похилого віку більше дивляться телевізор (1+1, Україна, Інтер, СТБ, ICTV, 4-й канал, 5-й канал, АРТ) та читають газети («Експрес»), молоді люди та люди середнього віку віддають перевагу новинам на сайтах інтернет-видань та новинним стрічкам (Ліга.Нет», «Ukr.net», «Politeka», «РБК-Україна», «Цензор.НЕТ», «Курс України», «Полтавщина»), YouTube (канал STERNENKO, канал «Андрей Луганский БЛОГ», канал «Одесская Хунта», канал «Bihus.Info», канал «Слідство. Інфо»), месенджерам (Telegram-канали «Киев оперативный», УНІАН, «Украина Сейчас», «Ukraine_novosti», «ТРУХА», «Суспільне Чернігів»; Viber-канали «Новини України», «ТСН»), соціальним мережам (Facebook, Instagram, Twitter) та радіо.

Як медійні особи, довірою користуються Савік Шустер, Остап Стахів, Сергій Стерненко, Андрій Луганський, Віталій Портніков, Софія Стужук, Роман Донік, Роман Безсмертний, Діма Полтава, Максим Гольдарб. Недовіру висловили Анатолію Шарію та Ірині Венедиктовій.

Вибір джерел інформації різний. Telegram-канали переглядають/довіряють завдяки зручності, оперативності публікацій та наданні непереробленої інформації, а саме фото- і відеофактів подій. Телебачення дивляться завдяки більш комплексній та перевірненій інформації. Facebook користується популярністю завдяки можливості прочитати коментарі інших людей і сформуванню власної позиції, а також завдяки їхнім порадам. Інтернет-видання популярні завдяки розкриттю певних фактів та принциповій позиції, а YouTube – завдяки тому, що там «немає сенсу брехати». Громадським організаціям – завдяки їхній допомозі людям, а блогерам(-кам) – завдяки цікаво донесеній інформації, а також незалежності та бажанню розказувати людям правду. Журналістам(-кам) довіряють завдяки бажанню дізнатися правду.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Мені здається, що найшвидше висвічують новини канали в Telegram. Мабуть, я їм найбільше довіряю. Наприклад, якщо бачу якесь відео про злочин або що, а суди ухвалюють несправедливе рішення, хоча є очевидне порушення, тоді, звісно, розумієш, що є корупція».

«Було б добре, якби блогери повідомляли таку інформацію, аби донести інформацію навіть дітям, а також людям мого віку (25–35 років). Може й справді варто цих відомих блогерів запросити на якусь конференцію або круглий стіл. Це була б розмова з простими людьми, [де обговорили] якусь нову інформацію про реформу судову. Можливо, в такому випадку я долучилася би до обговорення, зокрема зі своїми друзями».

Причини недовіри теж різні: месенджерам не довіряють, бо вони можуть спамити та вигадувати новини; телебаченню не довіряють, бо воно певною мірою зомбувати, а також доволі часто є заангажованим і висвітлює неправдиві дані; політикам не довіряють, бо не вони говорять правду; російським ЗМІ та блогерам не довіряють, бо ті обманюють та мають бажання «показати український суд слабким».

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Не довіряю жодним каналам і не дивлюсь телебачення. По-перше, немає часу, а по-друге, немає довіри. Мабуть, дуже швидко люди змінюють свої позиції та погляди. Обіцяли й сказали одне, а за якийсь час – протилежні погляди. У мене це не викликає поваги до телебачення, а унаслідок – і до телеведучих. Саме тому й не цікавлюсь».

«Я великим телевізійним каналам на кшталт «1+1» зовсім не довіряю. На цьому каналі все дуже заангажовано, все в одному напрямі та ще й геть неправдиво. Мабуть, єдиний Савік Шустер намагається якось об'єктивно деякі речі висвітлювати. Єдиний на всьому українському ТБ, на мою думку. Ще не дуже довіряю каналам у Telegram, бо там багато спаму та специфічних новин, часто придуманих, аби зробити якийсь хайп».

«Я політикам не довіряю, бо вони кажуть те, що люди хочуть чути. Політики ніколи не скажуть правди і своїх [справжніх] думок не висловлюють, а завжди говорять те, що люди прагнуть почути».

Опитані мало довіряють стороннім джерелам, а з цікавою для них інформацією намагаються ознайомитися у декількох ЗМІ. Це дає їм впевненість, що вони можуть отримати більш об'єктивну інформацію.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«У мене довіри до окремого каналу немає. Треба просто інформацію з різних каналів порівнювати, тоді матимеш інформацію, що більш-менш заслуговує на довіру».

«Усю інформацію варто фільтрувати. Важливо підключати своє критичне мислення, а також враховувати авторитет людини, яка надає інформацію. Буває, що десять років людина була авторитетною, а на 11 – вже ні».

«Думаю, що немає об'єктивної інформації. Вірити, наприклад, не варто жодному телевізійному каналу, бо в нас будь-який канал може належати будь-якому олігарху, який може лобіювати свої інтереси».

Найбільшою довірою користується інформація, отримана з власного досвіду або досвіду родичів та знайомих. Але цих даних у людей небагато.

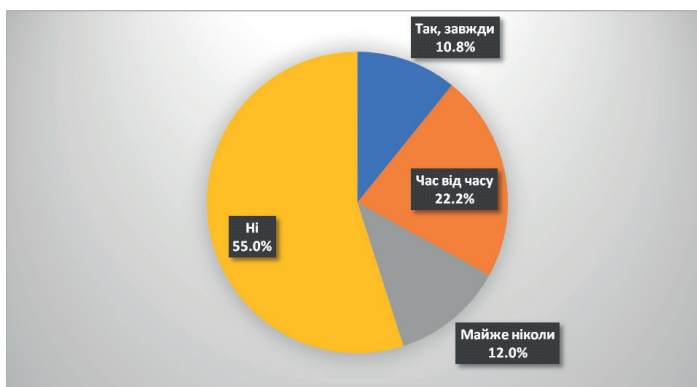
3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Довіра виникає тільки тоді, напевно, якщо сам зіткнувся безпосередньо. Тоді вже знаєш: правильно чи неправильно все пройшло. Або родичі чи хтось близький розповідає, а так інформація, яка нам подається ззовні, ясна річ, немає довіри до неї».

«У мене досвід моїх колег, який я буквально щодня бачу. Йдеться про позбавлення батьківських прав дітей. По суті, вирішується все правильно. Єдине, що в цій ситуації великі затримки за часом. Звісно ж, не завжди позбавляють батьківських справедливо».

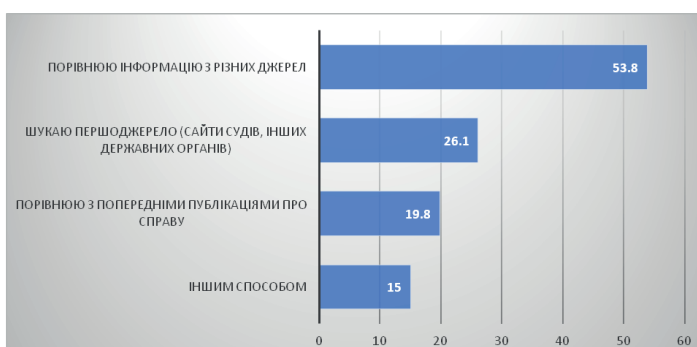
Більшість респондентів(-ок) під час опитування зазначили, ніколи або майже ніколи не перевіряють інформацію, яку вони отримують стосовно розгляду судових справ (67,0%). Проте третина опитаних все ж таки перевіряють інформацію: 10,8% — завжди та 22,2% — час від часу (рис. 9). Частіше перевіряють інформацію про судові справи люди у віці 18–24 років (48,3%), найменше у віці 60 років і старше (20,3%) (див. Додаток 1, табл. 15). майже зовсім не перевіряють інформацію люди з початковою або неповною середньою освітою (95,2%). Із середньою спеціальною освітою, як і з вищою люди більш схильні перевіряти отримані дані (середня спеціальна — 27,8%; вища — 43,6%) (див. Додаток 1, табл. 16).

Рисунок 9. Регулярність перевірки інформації громадянами, яку вони отримують стосовно розгляду судових справ, %



У більш ніж половині випадків громадяни, які намагаються перевірити інформацію щодо розгляду судових справ, порівнюють дані з різних джерел (53,8%). У чверті випадків вони шукають першоджерело — сайті судів, інших державних органів (26,1%). Кожен(-а) п'ятий(-та) респондент(-ка) порівнює отриману інформацію з попередніми публікаціями щодо справи (19,8%) (рис. 10).

Рисунок 10. Способи перевірки громадянам інформації, отриманої стосовно розгляду судових справ (можливо було обрати декілька варіантів), %



47% досліджених публікацій не містили посилання на першоджерела чи не вказували на джерело інформації, що підтверджувало б оприлюднену інформацію. Цей показник є досить високий і може негативно впливати на сприйняття інформації про судові рішення, адже унеможливорює читача(-ку) перевірити достовірність опублікованої інформації. У деяких випадках відсутність посилання на судові рішення пояснюється тим, що воно не було оприлюднено в реєстрі станом на дату публікації. Частина публікацій містить посилання на інші ЗМІ чи інформаційні повідомлення учасників справи у соціальних мережах, аналіз ЗМІ. Так, з одного боку медіа не прищеплює культуру роботи з першоджерелами, а з іншого — населення часто не виказує цієї потреби.

Згідно з аналізом повідомлень у медіа

Слід зазначити, що більшість опитаних не відвідували сайти державних органів протягом останніх 3 років (82,5%). Найбільш відвідуваними державними веб-ресурсами виявилися сайт судової влади України (6,8%) та сайт Національної поліції України (6,7%) (рис. 11).

Рисунок 11. Відвідування громадянами сайтів державних органів за останні три роки (можливо було обрати декілька варіантів), %



Більшість учасників фокус-груп вказали, що також зрідка заходять на сайти державних органів влади, значна частина опитаних не відвідають ці сайти. Здебільшого люди заходять туди через роботу, рідше — з власних або сімейних питань (дізнатися, як розрахувати пенсію, переоформити автомобіль, субсидію, подати петицію Президенту тощо).

З думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Тільки по роботі на сайт Мін'юсту зверталася, бо працювала у відділі соціального розвитку працювала, тож треба було дізнаватися про так звані правоустановчі документи організацій, а потім і працювати та перевіряти їхні кведи. Ось це тільки в цьому випадку зверталася, більше не було потреби. Життя не вистачить, щоб на всі сайти навідуватись».

«Останні два місяці на пенсійний зверталася, бо треба було допомогти сусідці заповнити документи. В УТСЗН зверталися, а також на сайті дивилися. Оскільки в інтернеті різна інформація, а це, так би мовити, з перших вуст. Якщо щось конкретне потрібно, я намагаюся до першоджерел звертатися».

Що стосується зручності використання сайті державних органів влади, то думки учасників виявилися різними. Деякі сайти вважаються незручними, застарілими, складними та такими, що подають упереджену інформацію, а деякі — навпаки, дуже орієнтованими на користувачів: мають мобільні додатки (зокрема, додатки «Дія» та «Пенсійний Фонд»), є змога швидко отримати необхідну довідку або випуску.

З думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«На державні сайти [заходжу] дуже рідко, бо на них подача інформації є досить складною, зокрема для людини, яка не сильно розуміється на цих судових справах. Навіть якщо не брати до уваги сайти судової влади, то на сайтах інших органів дуже важко знайти саме ту інформацію, яка тебе цікавить. Сайти незручні й ними незручно користуватися».

«Якщо коротко, то всі державні сайти завжди применшують інформацію, починаючи від перепису населення, закінчуючи МОЗ, які пишуть, що в нас все чудово».

«Я теж користуюся [державними вебсайтами]. Наразі зручно, в принципі. Позаяк я працюю в бухгалтерії, то сайтом ДФС послуговуюсь часто. Зазначу, що сайт Львівської міської ради прекрасний, якщо потрібно щось [відшукати], проте залежить від того, що саме цікавить».

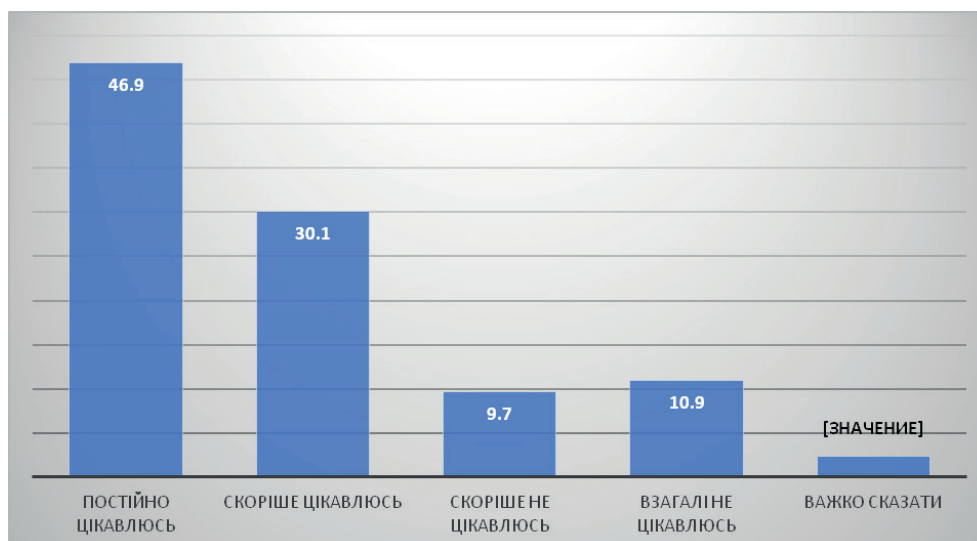
Учасники зазначили, що оскільки мали різні потреби, то заходили на вебсайти державних служб, як-от: Державні послуги онлайн («Дія»), Пенсійний Фонд України, Верховна Рада України, Президент України, Судова влада в Україні, Державне агентство з питань запобігання корупції, Міністерство внутрішніх справ України (МВС), Головний сервісний центр МВС України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство соціальної політики України, Національна служба здоров'я України, Міністерство освіти і науки України, Державна фіскальна служба України, Міністерство фінансів України, Державна податкова служба України, Міністерство юстиції України, Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг, Державна служби України з питань геодезії, картографії та кадастру, а також сайти місцевих державних адміністрацій та управлінь.

Тільки два учасники(-ці) зазначили, що відвідували сайт Судової влади в Україні, бо була потреба по роботі та «подивитися розгляд своєї справи».

3.1.4. Обізнаність громадян щодо збройного конфлікту на сході України та судових справ з цього питання

Більшість громадян і громадянок (77,0%) цікавляться інформацією про збройний конфлікт на сході України (рис. 12). Прикметно, що зацікавленість зростає з віком респондентів(-ок). Так, цікавляться або радше цікавляться 63,8% респондентів(-ок) у віці 18–24 рр.; 63,2% — у віці 25–34 рр.; 77,3% — у віці 35–59 рр. і 88,3% — у віці 60 і старше років (див. Додаток 1, табл. 17).

Рисунок 12. Зацікавленість громадян інформацією про збройний конфлікт на сході України, %



Найбільше про збройний конфлікт на сході України респонденти(-ки) довіряють інформації від громадських об'єднань (48,3%) та міжнародних організацій (46,2%). Інші інститути та організації отримали негативне сальдо довіри. Найбільше недовіряють інформації від президента (57,1%), судів (62,1%) та Верховної Ради України (70,0%) (див. табл. 14).

Таблиця 14. Довіра громадян до інформації про збройний конфлікт на сході України від різних інститутів та організацій, %

Перелік інститутів та організацій	Довіряють	Не довіряють	Сальдо довіри
Громадські об'єднання (громадські організації, благодійні фонди, волонтерські ініціативи)	48,3	35,5	12,8
Міжнародні організації	46,2	31,4	14,8
Засоби масової інформації	37,1	52,8	-15,7
Національна поліція України	30,1	52,5	-22,4
Служба безпеки України	34,4	42,8	-8,4
Рада національної безпеки і оборони (РНБО)	31,3	41,6	-10,3
Президент	30,3	57,1	-26,7
Міністерство внутрішніх справ	27,3	49,3	-22,0
Державне бюро розслідувань	22,1	44,4	-22,4
Суди	18,8	62,1	-43,3
Офіс генерального прокурора	17,0	52,2	-35,2
Верховна Рада України	15,5	70,0	-54,5

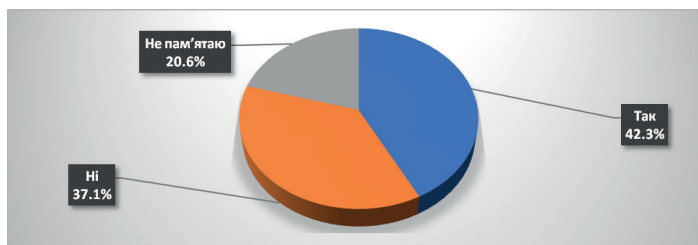
42,3% респондентів(-ок) обізнані про судові справи щодо збройного конфлікту на сході України. Кожен(-на) п'ятий(-та) українець(-ка) не може пригадати такі справи (20,6%). 37,1% опитаних вказали, що зовсім не знають про це (рис. 13).

Слід зазначити, що жінки менш обізнані про судові справи стосовно збройного конфлікту (не знають 41,1%), ніж чоловіки (32,4%) (див. Додаток 1, табл.18). Також менш обізнаними є люди, які довіряють судовій гілці влади в Україні (46,0%) на відміну від тих, хто не відчуває такої довіри (33,4%) (див. Додаток 1, табл. 19).

Водночас судді висловились, що останнім часом знизився інтерес до справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України. Насамперед ці справи цікавлять людей, які потенційно можуть брати в них участь, або ж тих, у родині яких є учасники(-ці) АТО/ООС, постраждали внаслідок цих подій.

згідно з інтерв'юванням суддів

Рисунок 13. Обізнаність про судові справи щодо збройного конфлікту на сході України, починаючи з 2014 року, %



Серед наданого переліку судових справ про збройний конфлікт на сході України, опитані найбільше обізнані щодо справи депутатки Надії Савченко та екскерівника центру звільнення полонених Володимира Рубана щодо «планування насильницького повалення конституційного ладу та підготовки до теракту» (75,9%); справи депутата Віктора Медведчука щодо «державної зради» (66,7%); справи командира батальйону «Донбас» Семена Семенченка щодо «створення незаконного збройного формування» (47,7%) (див. табл. 15). Найменше люди зазначили, що знають справу щодо державної зради ексголови Апеляційного суду Криму Валерія Чорнобука, який переконував переходити на російське законодавство (13,1%) та неіснуючу⁵⁰ справу Олега Назарченка щодо «сприяння проведення референдуму в 2014 році» (13,6%). Тільки 13,9% громадян не чули жодної з пропонованих судових справ.

Варто зазначити, що обізнаність громадян щодо судових справ про збройний конфлікт на сході України продемонструвала залежність від статі, віку, рівня освіти та довіри до судової гілки влади. Так, більш обізнаними виказали себе чоловіки, люди 35 років і старше, люди з вищою освітою та ті, хто не довіряє судовій гілці влади в Україні (див. Додаток 1, табл. 20–23).

⁵⁰ Була включена в дослідження для розуміння вибору респондентами варіантів відповідей на це питання.

Таблиця 15. Обізнаність про деякі судові справи щодо збройного конфлікту на сході України (можливо було обрати декілька варіантів),%

Перелік справ	%
Справа депутатки Надії Савченко та екскерівника центру звільнення полонених Володимира Рубана щодо «планування насильницького повалення конституційного ладу та підготовці до теракту»	75,9
Справа депутата Віктора Медведчука щодо «державної зради»	66,7
Справа командира батальйону «Донбас» Семена Семенченка щодо «створення незаконного збройного формування»	47,7
Справа колишньої очільниці Слов'янська Нелі Штепи щодо «посягання на територіальну цілісність та створення терористичного угруповання»	42,4
Справа блогера Анатолія Шарія щодо «державної зради»	41,8
Справа колишнього ватажка де-факто влади непідконтрольної уряду України території Луганської області Ігоря Плотницького та двох командирів збройних груп Андрія Патрушева й Олександра Гуреєва щодо збитого у 2014 році літаку України	32,2
Справа політика та депутата Олександра Єфремова щодо «посягання на територіальну цілісність»	32,1
Справа Олега Назарченка щодо «сприяння проведення референдуму в 2014 році» ⁵¹	13,6
Справа щодо державної зради ексголови Апеляційного суду Криму Валерія Чорнобука, який переконував переходити на російське законодавство	13,1
Інша справа	0,4
Не чув жодної	13,9

Обговорюючи судові справи, які стосуються війни на сході України, учасники фокус-груп здебільшого вказували такі, які постійно згадувались у медіа – справи Віктора Януковича, Надії Савченко, Неллі Штепи, Віктора Медведчука, Семена Семенченка, Наталії Поклонської, Віктора Назарова, лідерів «ДНР» та «ЛНР», Петра Порошенка, представників(-ць) добровольчих батальйонів (Торнадо, Донбас, Азов та інші), «вагнерівців», а також справи щодо збитого Boeing 777 неподалік м. Донецьк та боїв за Іловайськ та Дебальцево. Також респонденти(-ки) називали й інші резонансні судові справи, які напряду або зовсім непов'язані зі збройним конфліктом на сході України, зокрема справи Сергія Стерненка, Юлії Тимошенко, Ігната Кромського (Топаза), Генадія Корбана, Юрія Луценка, Павла Шеремета, Георгія Гонгадзе, Ярослава Дубневича, Генадія Труханова, Михайла Саакашвілі, а також справи «Укроборонпрому» та «рюкзаків Авакова». Можна зазначити, що респондентам(-кам) було нелегко згадувати конкретні судові справи – більшість справ є поза межами медіа вже достатньо давно.

З думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Про Януковича, напевно, не чув лише глухий. Про нього реально повідомлялося в усіх джерелах. Згодом про Порошенка щось крутили, а зараз уже починається довкола Зеленського щось відбуватися. Про Медведчука,

⁵¹ Включена в дослідження для розуміння вибору респондентами(-ками) варіантів відповідей на це запитання.

думаю, бачив по телевізорі, а вже потім чув від знайомих, тож новина закріплюється [в пам'яті]. Деякі справи чув, але потім ні з ким їх не обговорюєш, тож вони швидко забуваються».

«Насправді їх [новин] так багато, що мозок навіть цю інформацію відфільтровує. Я пам'ятаю, що в новинах було опубліковано про багато різних судових справ, але зараз сиджу – і не можу пригадати якусь конкретну».

Отже, люди самостійно згадували лише кримінальні справи стосовно збройного конфлікту на сході України. Щодо адміністративних та цивільних справ, лише декілька респондентів(-ок) називали їх тільки після прямого запитання. Зазначалися також справи про видачу земельних ділянок військовим, виплати пенсій людям на непідконтрольних уряду України територіях, компенсацій за зруйноване житло.

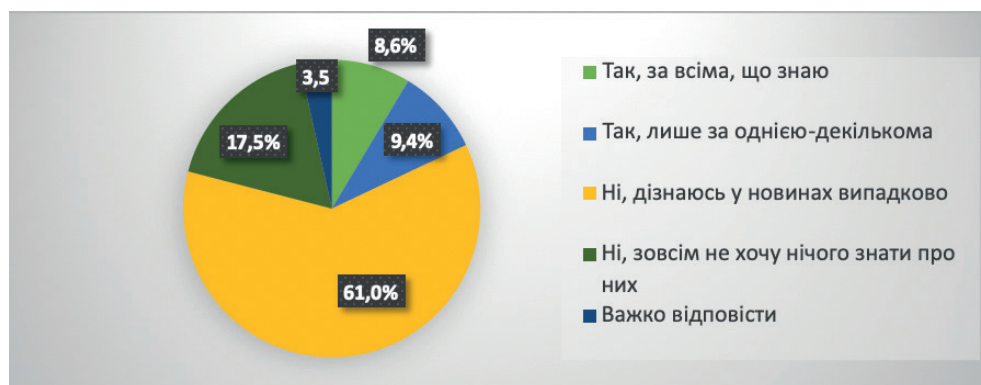
З думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Я чув, але це люди, які були в АТО, у яких виникали проблеми з земельними ділянками. Вони добивалися їх [права на земельні ділянки], хоча я чув про справу, коли цим людям не видали ділянки».

«Я знаю одну ситуацію. Жінка жила в багатоповерховому будинку та мала в [одному] під'їзді три квартири – її квартира, квартира сина та квартира доньки. Вона купила, адже це дуже зручно. Снаряд потрапив у цей будинок, тож усі три квартири зруйновалися, бо [снаряд] впав на ввесь дім. Чоловік жінки загинув унаслідок стресу – серце стало, – бо хвилювався, що сім'ї треба десь жити – це ж три родини! Вони взяли в кредит квартиру, щоб якось жити трьома сім'ям. Їм не відшкодували житло, і сказали, що не треба було брати в кредит. Тобто вони звернулися до суду, а їм відмовили».

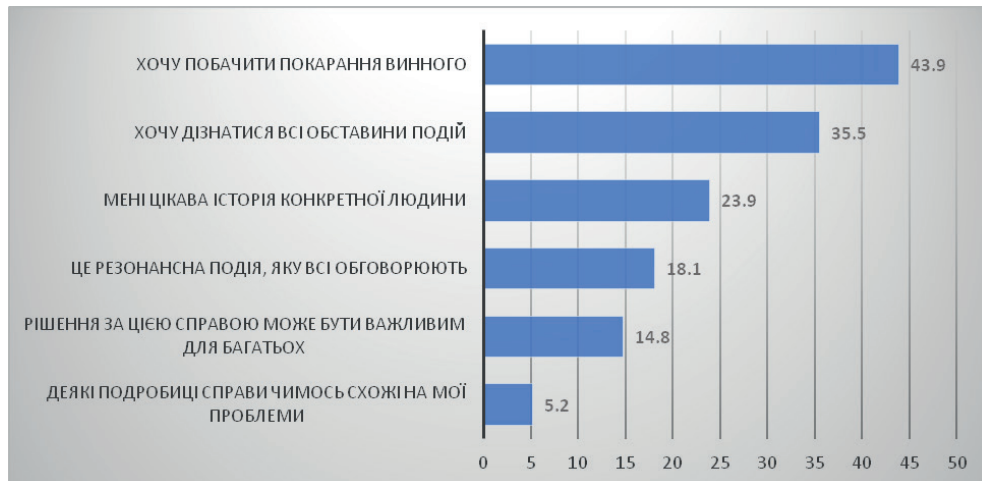
Результати опитування засвідчили, що більшість респондентів не стежать за судовими справами про збройний конфлікт на сході України спеціально, вони дізнаються про це випадково під час ознайомлення з новинами (61,0%), 18,0% все ж таки намагаються відстежувати події у всіх або 1–2 подібних справах, а ще 17,5% навпаки зовсім не хочуть нічого про них дізнаватися (рис. 14).

Рисунок 14. Відстежування судових справ про збройний конфлікт на сході України, %



Респонденти, які все ж відстежують судові справи (18,0% від усіх опитаних), здебільшого хочуть побачити покарання винного (43,9%) та дізнатися всі обставини подій (35,5%) (рис. 15).

Рисунок 15. Причини відстежування судових справ про збройний конфлікт на сході України (можливо було обрати декілька варіантів), %



Учасники фокус-груп зазначили, що вони також не шукають інформацію по справах, які стосуються збройного конфлікту на сході України, проте ставлення до повноти такої інформації різне. Більшість учасників фокус-груп вказали, що інформації не вистачає. На їхню думку, вона подається неповною, суперечливою, а також більше заплутує, ніж пояснює. До того ж, варто також додати недовіру до медіа-ресурсів. Деякі респонденти також вважають, що інформації багато, якщо є мета щось спеціально знайти.

З думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Мені здається, як завжди, є відчуття абсолютної неповноти. Ще не було такого, щоб люди отримали повну й вичерпну інформацію. Я про “вагнерівців” подивився кілька передач, то на різних каналах абсолютно протилежна думка: кожен канал висвітлює інформацію по-своєму. Ба більше, навіть в межах однієї передачі двоє людей мають різні думки. Хоча об'єктивно, думка має бути тільки одна – був якийсь факт або його не було, а так, виходить, ми сидимо і ворожимо. Хто більше нам подобається, той і має, на нашу думку, рацію».

«Я особливо не вникав у суть цих справ, але мені здається, що різні ЗМІ, припустімо, які належать Медведчуку, розказують у тому світлі, як це для Медведчука вигідно. Інші ЗМІ висвітлювали вже по-своєму. Важко знайти й подивитися, де саме правдиві відомості, але в принципі золоту середину можна було знайти».

«Інформація завжди неповна, адже кажуть лише те, що вигідно. Говорять лише те, що хочуть висвітлити. Зрозуміло, це далеко не вся інформація».

На думку респондентів, інформація, яка стосується особливо резонансних справ часто є наповненою слухами, пропагандою, фейками, що дуже утрудняє її сприйняття. Якщо людям справді цікаво щось дізнатись про конкретну справу, вони зазвичай використовують соціальні мережі, Telegram-канали та пошук в інтернеті. На думку опитаних, головним при такому пошуку є звернення до різних джерел інформації, щоб перевірити озвучені дані. Проте людей, які перевіряли інформацію саме за цими справами, виявилось небагато.

З думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Якщо є потрібно зрозуміти якусь новину, то найкраще переглядати ролики на YouTube з експертами, які все аналізують. Можуть бути відео, що тривають майже годині, у яких детально все розжовують. Найкращий ресурс – це YouTube, аби проаналізувати докладніше цю справу. У газетах, журналах або онлайн-ресурсах зазвичай публікують маленькі статті, бо нам кажуть те, що ми повинні знати [тільки ту інформацію, про яку нам треба знати]».

«Практика неодноразово засвідчує, що будь-яку інформацію варто перевіряти ще мінімум у трьох-чотирьох джерелах, аби отримати щось достовірне. Кожна сторона заточена під своє, – канали в Telegram або ж новинні канали, – щоб висвітлити інтереси кожного політика чи ще когось».

«По Вагнерівцям [інформацію] я шукала скрізь, де могла відшукати. Щоб я не дивилася й читала, – в мене завжди виникали запитання та з'являлась недовіра. Саме тому я шукала всюди – на різних каналах, в інтернеті, слухала різні інтерв'ю».

47% досліджених публікацій не містили посилання на першоджерела або вказували на джерело інформації, що підтверджувало б оприлюднену інформацію.

 Згідно з аналізом повідомлень у медіа

Використання реєстру судових рішень для респондентів(-ок) поки що не є опцією перевірки судових справ, про які вони чують у ЗМІ. Декілька людей, які все ж зверталися до такого реєстру, робили це по роботі або через власні справи. Прикметно, що частина з них зверталася до юристів(-ок) або нотаріусів(-ок), вважаючи, що ця інформація доступна тільки спеціалістам(-кам) або лише за гроші.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Не кожен може подивитися у реєстрі. У мене виникло одне питання щодо гаражів, то навіть нотаріус не змогла переглянути судові рішення, лише побачити якусь частину. Думаю, що навряд чи є доступною ця інформація, аби з якимись судовими рішеннями ознайомитися досконально».

«Я брала участь у судовому процесі, але втратила номер справи, тож зайшла на спеціальний судовий сайт. Знайшла на ньому безперешкодно справу».

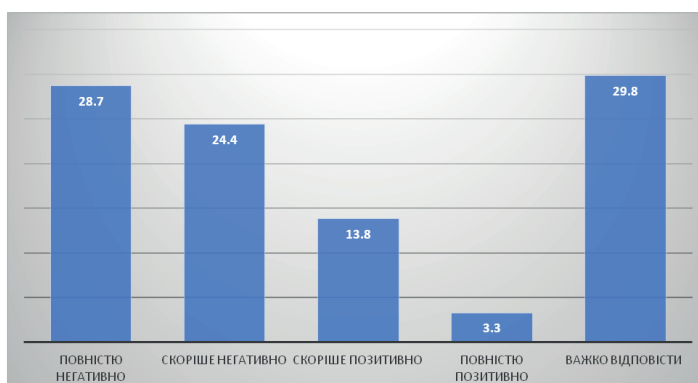
«Якщо дуже захотіти, то на певних сайтах можна заплатити гроші. Це коштує недорого, але є можливість зробити витяги певних судових справ та ознайомитися».

3.1.5. Оцінювання громадянами судових процесів, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України та їх висвітлення

Тільки 17,1% опитаних схвально оцінюють роботу судової гілки влади в справах, пов'язаних зі збройним конфліктом (майже схожа оцінка ефективності судів — 18,8%). Негативно налаштованих громадян тут дещо менше (53,1%), ніж у загальній оцінці роботи судів (63,2%), позаяк майже третині опитаних важко відповісти на це питання (29,8%) (рис. 16).

Більш негативно оцінюють роботу судової гілки влади у цьому питанні чоловіки, люди старшого та похилого віку та ті, хто не довіряють судовій гілці влади в Україні (див. Додаток 1, табл. 24–26).

Рисунок 16. Оцінювання роботи судової гілки влади у справах, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України, %

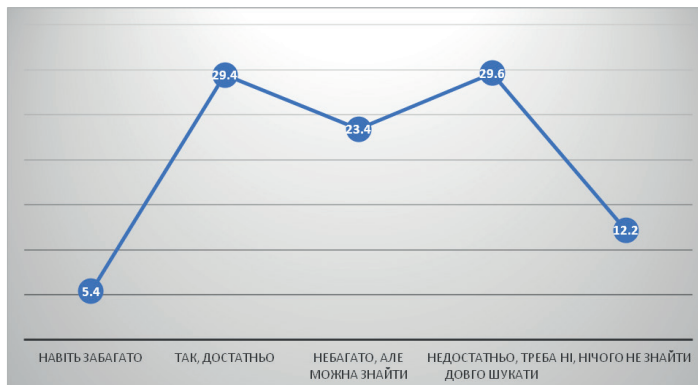


Дев'ять із десяти суддів зазначили, що висвітлення справ, пов'язаних зі збройним конфліктом, впливають на рівень довіри до судової гілки влади. Одна суддя зазначила, що у всіх новинах, з якими ознайомилась про схожі справи, «суд був на задньому плані», тобто не акцентувалась увага на роботі суду, а більше йшлося про суть самої справи, обставини злочину, обвинувачених тощо. Ця інформація, на її думку, не може особливо вплинути на формування думки про суд.

згідно з інтерв'юванням суддів

Більшість опитаних вважають, що публікації про судові справи, пов'язані зі збройним конфліктом на сході України є більш-менш доступними для ознайомлення. Так, 29,4% вважають, що матеріалів достатньо, ще 23,4% зазначають, що їх небагато, але можна знайти. 12,2% вказали, що зовсім нічого не можна знайти (рис.17).

Рисунок 17. Оцінювання громадянами кількості публікацій про судові справи, пов'язані зі збройним конфліктом на сході України, %



Більшість респондентів вважають, що судові процеси щодо справ про збройний конфлікт на сході України варто висвітлювати, адже це необхідно, щоб суспільство дізналося про факти, що відбулися (45,4%); це важливо для видимості позиції держави з цього приводу (43,7%) та це необхідно, щоб забезпечити справедливість вироку (40,2%). Лише 1,9% опитаних вважають неважливим освітлення в ЗМІ таких справ (рис.18).

Рисунок 18. Необхідність висвітлення у ЗМІ судових процесів щодо справ про збройний конфлікт на сході України (можливо було обрати декілька варіантів), %



Інші частини поточного дослідження демонструють, що інформація про справи, пов'язані зі збройним конфліктом в Україні, наявна на різних інформаційних майданчиках в інтернеті — сайти, сторінки в соціальних мережах медіа, громадських об'єднань, державних органів.

Наприклад, 2 липня 2015 року створено YouTube-канал «Судова влада України». Наразі на канал підписалось 5 008 тис. користувачів(-ок). Він має 1 520 020 переглядів. З початку створення каналу на ньому опубліковано 4347 відео (станом на червень 2021 року). З-поміж судових справ, що транслювались з 2015 року також є справи, пов'язані зі збройним конфліктом.

згідно з інтерв'юванням суддів

Судді зазначають, що варто висвітлювати судові справи, пов'язані зі збройним конфліктом України, але деталізуючи окремі питання.

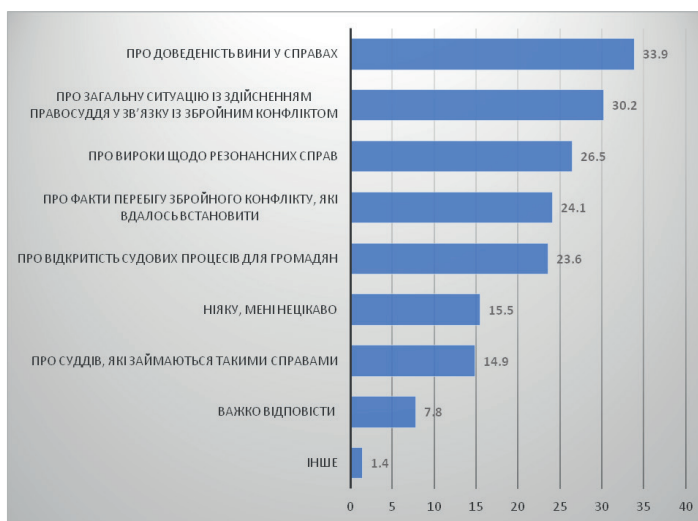
згідно з інтерв'юванням суддів

Більшість респондентів та респонденток (76,7%) зацікавлені в інформації про судові справи з приводу збройного конфлікту. Варто зауважити, що людей найбільше цікавить інформація про доведеність вини і справах (33,9%), загальну ситуацію щодо здійснення правосуддя у зв'язку зі збройним конфліктом (30,2%) та вироки щодо резонансних справ (26,5%). Найменш цікаві судді, які займаються цими справами (14,9%) (рис. 19).

«Важливо висвітлювати результати, зокрема, які є рішення, що особа скоїла, а також яке покарання отримала. Я ще написала б, думаю, певне напуття громадянам про те, що не можна скоювати ці злочини, бо якщо їх скоїв злочини, то отримаєш відповідне покарання»

згідно з інтерв'юванням суддів

Рисунок 19. Зацікавленість у інформації про судові справи щодо збройного конфлікту на сході України (можливо було обрати декілька варіантів), %



На питання «Чи потрібно висвітлювати справи, які стосуються конфлікту на сході України?» майже всі учасники фокус-груп відповіли ствердно, хоча мали різну мотивацію. Для когось таке висвітлення — важливий елемент досягнення справедливості крізь прозорість процесу, а для когось — частина інформаційної боротьби з пропагандою з боку Росії та актуалізація теми збройного конфлікту для українців. Значна частина опитаних також зазначили, що тримання громадськості в курсі подій — це обов'язок та відповідальність суду перед суспільством. Саме прозорість та підзвітність роботи суду можуть впливати на зростання довіри до нього та до системи кримінальної юстиції.

Дев'ять з десяти суддів зазначили, що висвітлення справ, пов'язаних зі збройним конфліктом, впливають на рівень довіри до судової гілки влади.

згідно з інтерв'юванням суддів

З думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Щоб люди знали, що в нас є суд і він негачемно отримує гроші. Це ж великі гроші, які їм платять, зокрема й пенсії. Нині зовсім не видно їхньої роботи, хоча якщо людина працює і отримує за це гроші, то вона має щось робити».

«Звісно, варто висвітлювати, бо це ще додатково висвітлює на цей конфлікт, бо й справді в побутових справах забуваєш, тож все відсувається далі й далі... А наші хлопці ж воюють... Тому безперечно треба висвітлювати».

«Обов'язково такі дані мають висвітлюватися, адже допоможе в суспільстві будувати вищий рівень довіри: до судів, до реформи судової, і взагалі до цього всього. Ми будемо бачити, що щось змінюється, щось робиться. Справді, коли ти винен, ти понесеш покарання».

Декілька респондентів(-ок) запропонували різні формати освітлення роботи судової системи та зокрема необхідності трансляцій судових процесів онлайн.

З думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Можливо з якоїсь точки зору не можна, але я створила б канал, як-от телеканал Верховної Ради, — для прямих трансляцій із залу засідань. Кому він має належати — не знаю, мені байдуже. Головне, щоб канал був присвячений тільки судовим справам щоб було все зрозуміло. По суті, тоді не треба ніякої реформи».

«Хотів би, щоб у нас було, як в Америці [США], — аби суди транслювали в прямому ефірі. В таких умовах фальсифікувати взятками або зв'язками вже так просто не вийде, бо люди бачитимуть це безпосередньо в прямому ефірі. Я вважаю, що так було би правильно».

«Повинен бути звіт перед країною, перед людьми, хіба ні? Ось у нас відбулися реформи. Ось це, це, цю справу розкрили. Треба, щоб прозвітували, розповіли хоч раз на квартал, аби був якийсь звіт. Було б чудово».

3.2. РЕЗУЛЬТАТИ ФОКУС-ГРУПОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

3.2.1. Методологія

Методологія дослідження передбачає проведення фокусованих групових інтерв'ю.

Фокусовані групові інтерв'ю було проведено в наступному форматі: першу частину інтерв'ю присвячено обізнаності й зацікавленості громадян щодо роботи судів в Україні та судових справ щодо збройного конфлікту на сході України; другу частину – обговоренню конкретних публікацій та судових рішень щодо цих справ. За трьома судовими рішеннями у справах, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України (по одній справі в кримінальній, цивільній та адміністративній юрисдикціях), було підготовлено три орієнтовно невеликих за обсягом публікації (до однієї сторінки) з позитивним меседжем, а також три публікації схожого змісту та обсягу з негативним меседжем. Усього було проведено дев'ять фокус-груп за участю 60 людей (по три фокус-групи за кожною юрисдикцією), у яких першій групі надано публікацію з позитивним меседжем, другій групі – публікацію з негативним меседжем, а третій (контрольній групі) – скорочені тексти судових рішень. Для участі в фокус-групах було відібрано респондентів(-ок) старше 18 років із вільним доступом до інтернету. У кожній групі було представлено рівну кількість чоловіків та жінок. Фокус-групи проводилися за допомогою онлайн-конференцій у Zoom.

3.2.2. Оцінювання публікацій, які стосувалися цивільної справи, пов'язаної зі збройним конфліктом на сході України

Більшість респондентів дуже негативно відреагували як на судові рішення стосовно цивільної справи про встановлення факту народження дитини, так і на негативну публікацію щодо цього. На їхній погляд, немає самого предмету розгляду в суді, адже непідконтрольні уряду України території все одно є українськими, тож Україна має визнавати факт народження дітей на тимчасово окупованих територіях без будь-якого судового процесу.

Порядок встановлення фактів, що мають юридичне значення, насамперед йдеться про народження та смерть осіб на тимчасово окупованій території України, було названо суддями як одне з питань, що варто висвітлювати для широкого кола населення, пов'язані з судовими справами щодо збройного конфлікту. Респонденти(-ки) вказують, що важливо інформувати суспільство про те, чому саме подібні справи потрібні та в який спосіб вони сприяють захисту прав і свобод людей. Прикладом цієї просвітницької роботи може слугувати вебінар «Життя, смерть та інші... факти, що можуть встановлюватись судом», що відбувся 29 жовтня 2020 року.

*(Доступ:
<https://youtu.be/X-4Nisu9H-k>
Спикери(-ки): Віктор Пальнюк, адвокат, судовий коментатор проєкту «Суд людською мовою»; Світлана Хмельова, суддя Красноармійського міськрайонного суду Донецької області. Одератор вебінару — Назарій Боярський, член правління ГО «Вектор прав людини». Вебінар проведено ГО «Вектор прав людини» в межах проєкту «Доступно про суд: пояснюють судді», що імплементується ГО «Вектор прав людини» в партнерстві з Радою суддів України та Координаційним центром з надання правової допомоги в межах Програми ООН із відновлення та розбудови миру за фінансової підтримки урядів Данії, Швейцарії та Швеції).*

 *згідно з інтерв'юванням суддів*

З думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Абсурд. Якщо ми, держава Україна, декларуємо, що це наша територія — Крим, то оформлення має бути за фактом народження. Якщо ми визнали, що це Росія, то заперечень не має бути. Суперечливий документ».

«Я вважаю, що навіть немає теми для обговорення, тим паче в суді вирішувати. Це територія України, народилася дитина, яка є громадянином України. Все. Навіщо ускладнювати?».

«Треба все справді простіше робити, тим паче Україна каже, що Донбас — це Україна, Крим — це Україна. Навіщо ж ці маніпуляції з доказом народження дитини. Це неправильно докорінно. Я навіть не знаю, чи справді це є? Я шокована».

Щодо основної ідеї негативної публікації, учасники зазначили, що це просто опис наявної проблеми, яка поки що жодним чином не вирішена в Україні.

З думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Проблема не вирішувана, навіть через вищу інстанцію, навіть через суд».

Респонденти, які читали позитивну публікацію, більш сприятливо оцінили її зміст. Так, учасники фокус-групи зазначили, що стаття несе корисну інформацію, демонструє роботу суду, може допомогти тим людям, які реально зіткнулись із проблемою підтвердження актів цивільного стану. На думку опитаних, дана публікація до того ж вказує на піклування про людей, які залишилися на непідконтрольних уряду України територіях Луганської та Донецької областей.

З думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Маємо два важливих моменти. Перший — це те, що до нашого суду можна звернутися і отримати свідоцтва, маючи невелику кількість документів. Суд працює, будемо сподіватись, що це так. Другий момент — це щоб наші громадяни, які залишилися на окупованій території, поверталися додому, до України. Важливо, аби вони розуміли, що про них справді будуть піклуватись, бо вони потрібні нашій державі. Ця стаття також це підтверджує. Важливо, щоб люди поверталися, не зважаючи, звідкіля б вони не приїхали, їм нададуть допомогу».

«Автори цієї публікації хочуть наштовхнути на думку людей, які з Криму, Донецької області, що робити в їх ситуації, куди звернутись. Тобто, це інформування громадян».

Ті респонденти, які читали судові рішення, здебільшого відчували незахищеність, адже в суді складно щось довести, а також абсурдність ситуації, бо потрібно доводити те, що цього, на їхню думку, не потребує. Від прочитання негативної публікації учасники відчували злість, гіркоту, співчуття, обурення, безвихідь та байдужість влади до людей на непідконтрольних уряду України територіях.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Та в мене емоція одна. “Рішення підлягає негайному виконанню”, – то що там виконувати? Є свідоцтво про народження, є дитина. Що виконувати?».

«У мене негативні емоції. Це злість, бо повторює мою ситуацію. Все треба вирішувати, добиватися. Так, це сумно, але це реалії нашого життя і воно ускладнюватиметься, бо країна, що воює, не може мати спрощеного способу життя».

Читання позитивної публікації здебільшого викликало позитивні емоції. Передусім, учасники(-ці) відчули надію, що зазначені проблеми можна вирішити, влада та суд не стоять осторонь тих складнощів, з якими стикаються люди з невідконтрольних уряду України територій (. Один опитаний також вказав на емоції смутку, бо через збройний конфлікт на сході України та тимчасову окупацію Криму доводиться займатися вирішенням цих питань замість розвитку своєї держави.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Надія є, що все справді зміниться на краще, що буде все так, як має бути, а не так, як було й, можливо, зараз є».

«Це дає надію, проте залишає якесь заспокоєння. Текст структурований, він містить всю необхідну інформацію для людей, які шукали її. Якщо цей ресурс випаде за пошуком, вони знайдуть відповідь. Можливо, комусь зі знайомих знадобиться, комусь в майбутньому, то її нескладно передати. Це не просто заголовок для привертання уваги, а справді корисна інформація».

Більшості респондентів(-кам) не сподобалося читати судові рішення, бо сама судова справа, що розглядалася, дуже складна й заплутана. До того ж ускладнювало завдання скорочена версія тексту самого рішення (немає печатки, штрих-коду тощо), саме тому в більшості респондентів(-ок) немає і довіри до цього тексту.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Це має бути щонайменше копія, що містить печатку та штрих-код. Якщо комусь треба, то я покажу як виглядає рішення суду».

«Прочитаному не довіряю, бо нічого не зрозумів і не розумію навіщо це було читати».

Негативна публікація, на думку учасників(-ць) фокус-групи, написана загалом зрозуміло, проте також не сподобалася більшості. Насамперед респонденти(-ки) не оцінили «суху мову», «пожмаканість» написаного, відсутність власної думки автора(-ки), конкретної історії постраждалих, а також фактів та опису певних дій, які могли би розв'язати описану проблему. Водночас більше половини опитаних висловили довіру до негативної публікації.

З думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Має бути визначена позиція, наприклад, держава має втрутитися в цю ситуацію, аби на благо людям [допомогти] все-таки вирішити це. Немає особистісного ставлення автора, його зацікавлення, тобто складається враження, що це офіційна».

«Звісно, нам більше подобається, якщо вказані прізвища, місце події, та детальні факти. Саме тоді й запам'ятовується краще. Якщо сухий текст, то його прочитав та й забув».

Позитивна публікація навпаки сподобалася читачам і читачкам. Учасники(-ці) фокус-групи вказали на структурованість тексту, його чіткість та лаконічність викладення. Завдяки легкості та зрозумілості учасники(-ці) висловили довіру до написаного, проте дехто зазначив, що публікація написана все ж досить сухо та не вистачає посилань на нормативно-правові акти.

З думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Мені було все зрозуміло в тому вигляді, як воно є. Було цікаво і до середини я точно дочитала. У тій частині тексті, де йшлося вже про вебінар, який можна переглянути, то втратився інтерес. Думаю, що це буде цікаво тим, кого ця проблема стосується».

«Текст досить сухий. Ми живемо в діджиталізованому світі, тож очевидно, що нам нам хочеться цікаву картинку. Можливо, цей текст, висвітлений у відео, більше сподобався б людям. Я його дочитала, звісно, бо таке було завдання».

«Так, повідомлення чітке й лаконічне – на одну сторінку. Структура добре висвітлена. Також було посилання. Важливо додати ще інформацію, з яким законом вона корелюється, або ж законопроект чи інший нормативний акт, який це регулює. Можна це зазначити меншим шрифтом. Якщо врахувати це зауваження, то повідомлення ідеальне».

«Можна довіряти, бо є посилання. Звісно, рівень довіри зріс, якщо було б посилання на закон, тоді вже враховано всі деталі. В даному випадку – добротна стаття, без слів чи виразів, що можуть провокувати, або очевидна неправда. До того ж є перелік документів та посилання. Все зрозуміло. матеріал не викликає підозр».

Прочитання публікацій та судового рішення по-різному вплинули на ставлення учасників фокус-груп до судової гілки влади. Так, читачі(-ки) судового рішення здебільшого зазначили, що їхнє ставлення погіршилося, позаяк сама справа достатньо заплутана, бо вимагає в людей документи, аби довести факт народження дитини.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Якщо прочитати [це матеріал], так і не хочеться мати справи з суддями».

«Зовсім зрозуміло навіщо встановлювати факт народження. Це зазначала не лише я, а й співрозмовники. Якщо є свідоцтво про народження, то що встановлювати? Хіба варто наголосити, що потрібно встановити справжність свідоцтва. Тоді інша справа. Варто призначити експертизу, розглянути справу тощо».

«Якщо ця справа з цим рішенням суду справді були, то не хотілося б із такими суддями зустрічатися у житті».

Ознайомлення з негативною публікацією також негативно вплинуло на ставлення учасників до судової гілки влади. Учасники висловили розчарування щодо роботи судів та того, що навіть Верховний Суд не впливає на позначену ситуацію.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Вкрай негативне, що ми не можемо все це узагальнити і привести до спільного знаменника, що один у ліс, інший по дрова, що це таке?».

«Ще більше розчарувалася в владі та судовій системі. Складається враження, що наші судді більше роботи не мають, як розбиратися й доводити хто народив цю дитину. Чесно, просто розчарування».

На думку опитаних, вказана стаття не релевантна, аби інформувати громадян про діяльність судової гілки влади, адже не несе конструктивного рішення зазначеної проблеми. Для покращення матеріалу учасники запропонували додати факти, а також конкретну історію та коментар від позивачки. Що стосується рішення проблеми, то це може бути надання контактів громадських організацій, які займаються допомогою в цих ситуаціях, або описання досвіду впливу на судову владу в інших країнах.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Я звернув увагу на коментар, здається адвоката, проте це загальні слова, їх можна прибрати. Краще зробити вступ, окреслити основну тезу, додати історію породіллі, яка звернулася в український суд. Хочеться все ж таки, щоб в Україні був громадянин, якого вона народила. І тільки потім направити питання до Верховного Суду та президента, щоб зробили роз'яснення чому так відбувається. На мій погляд, саме так треба».

«Нема закінчення. Саму ситуацію описали добре, проте нема ні вступу, ні висновку. Незрозуміло, що робити далі з цією інформацією».

Позитивна публікація майже не вплинула на ставлення учасників до судової гілки влади в Україні. На їхню думку, описана буденна робота судової системи, яка має реагувати саме у такий спосіб на проблеми людей — покращувати та спрощувати практику ухвалення судових рішень, де це можливо та необхідно.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Особливо не вплинула, адже суд робить те, що має робити — працювати. Ми розглядаємо справді краплю в море. Робота робиться, бо вона має робитися».

«Це їхній щоденний обов'язок робота, хоча й рутинна. Вони пишуть таких сто нотаток на день. Це вже наша справа — читати їх чи ні».

«У мене така думка, що нічого не змінилося: суди не працюють так, як повинні працювати. Це гало маленьку надію. Звісно, не стане ліпше, а хоча так, як повинно бути. Особливо нічого не змінилось».

Позитивна публікація, за словами респондентів, підходить для інформування тих людей, які стикнулися з проблемами підтвердження актів цивільного стану з невідконтрольних уряду України територій. Донесення інформації можна покращити завдяки доповненню/зміні формату — додати картинки, зробити відео-формат, які сприймаються, на думку опитаних, набагато краще. Також можна надати статистичні дані, коментар від посадовця, який займається цими питаннями (наприклад, представник Міністерства соціальної політики України), посилання на нормативні акти.

На думку суддів, позитивною практикою висвітлення в медіа збройного конфлікту в Україні є:

- звернення за коментарем до суду;
- відслідковування справи від початку до кінця;
- підготовка до висвітлення судової тематики.

 згідно з інтерв'юванням суддів

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Мені все сподобалось. Повідомлення без емоцій дає змогу об'єктивно дивитися на ситуацію й вже самостійно ухвалювати рішення: подобається нам чи ні, як ми ставимось до цих проблем та чию ми сторону займаємо. У даній ситуації ми бачимо, що суд працює та виконує свою роботу. Людина звернулась, їй допомогли».

«Публікація наштовхує на думку, якщо в читача вже є схожа проблема, то він теж може звернутися за допомогою. Так, трохи сухо, але по суті справи. Мені цей формат подобається. Не нав'язується жодна думка – чи це суди були винні, що раніше такого не було, чи це люди були винні, що вони не звертались, чи Верховна Рада винна, хто в нас був винний у тому, що раніше все це не робили. Все по суті».

«Хтось нині вже казав, що не вистачало цього у відео [щоб матеріал був поданий не у формі публікації, а як відеосюжет]. На мою думку, потрібно, аби диктор озвучив, а відео проілюстровано текстами законів, щоб легше сприймати. Бо коли читаєш текст, то інколи доводиться прочитати декілька разів, аби зрозуміти. За одне слово спіткнувся або речення не відразу зрозумів – не одразу складається цілісна картина. Формат, що я зазначив вище, допоміг би уникнути цього».

3.2.3. Оцінювання публікацій, які стосувалися кримінальної справи, пов'язаної зі збройним конфліктом на сході України

Судове рішення, а також негативна та позитивна публікація стосувалися справи Нелі Штепи, колишнього мера м. Слов'янськ Донецької області. Її обвинувачують у скоєнні дій, передбачених ч. 2 ст. 110 Кримінального кодексу України (посягання на територіальну цілісність та недоторканність України) та ч. 1 ст. 258-3 (створення терористичної групи або організації), що спричинили загибель людей. Наразі судовий процес ще триває.

Після читання негативної публікації про судовий процес респонденти зазначили, що відчували «сум» та «розчарування» («за недоліки системи заплатять пересічні громадяни з податків»).

У відповіді на запитання «Яка інформація щодо судового розгляду, на вашу думку, є найбільш цікавою для громадськості?» судді відштовхувались від форми судочинства, категорії справ, етапу судового розгляду, учасників(-ць) судового процесу та ін. Наприклад, у чотирьох випадках прозвучала теза, що громадськість найбільш цікавлять кримінальні провадження.

 згідно з інтерв'юванням суддів

З думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Насправді мене також розчарувала ця ситуація, бо це комусь вигідно. Саме тому відтягувалася справа, тому було направлено в Європейський суд [з прав людини]. Важко було жінці, її закривали в приміщенні, били, – все, що завгодно з нею було. Як в неї багато сил було, а треба ще й далі боротися, подавати до Європейського суду, добиватися справедливості. Молодець. Але це комусь вигідно. Саме тому розчарування у повному контексті. Це обійшлося в понад мільйон, який вираховують із податків наших громадян, які так важко ми оплачуємо. Це знов-таки засмучує, хоча ці гроші можна було спрямувати на пенсіонерів, скажімо, на ліки. Коротше, повне розчарування».

Винною в цьому визнали судову систему та її недоліки – процедури, неефективність, неспроможність довести справу до кінця, а також багаточисленні порушення. Позитивно було сприйнято лише те, що можна добитися справедливості за межами української судової системи – в Європейському суду з прав людини.

З думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«З одного боку справді, якщо буде свавілля судової системи, то в тебе є можливість звернутися в Європейський суд, захистити свої права, отримати компенсацію тощо. Проте з іншого – є дуже велике розчарування українським судом. Думаю, що в даному випадку йдеться більше про професіоналізм суддів, тобто вони не змогли ухвалити обвинувальний акт в межах процедури та довести цю справу до кінця».

Під час обговорення позитивної публікації респонденти(-ки) зазначили, що деяка інформація незрозуміла, не вистачає деталей і більш конкретизації.

З думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Знаєте чого бракує? Можливо в цій частині речення: "...закінчили вивчення письмових матеріалів". Виникає думка, що це чергове проміжне засідання і ще будуть у подальшому. Чому не написати, що продовжили й будуть інші засідання, зокрема, що закінчили вивчення письмових матеріалів, а згодом будуть ще розглядати відеоматеріали. Це зрозуміло, що пізніше глибше вивчатимуть справи, але з першого речення мені це не зрозуміло».

Схожі думки виникли в респондентів після першого ознайомлення зі судовим рішенням – багато чого було незрозуміло й заплутано. Обговорення засвідчило, що зазвичай респонденту(-ці) набагато легше сприймати інформацію про однозначні події, наприклад, фінальні вирoki, а решта – процедурні або спірні деталі, які можуть по-різному трактуватись, – лише плутають респондентів(-ок), які прагнуть визначеності.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Двічі поверталася до початку тексту, аби зрозуміти про що йдеться: хто й що саме запропонував та вирішив. Дуже-дуже складно зрозуміти».

«У мене є якісь суперечливі відчуття після прочитання цього рішення. Візьмімо фрагмент, в якому йдеться, що суд позбавлений можливості приймати рішення. Багато суперечностей. У мене відчуття, що наявно багато нестижовок. Щиро вам кажу».

«Не знаю, як правильно висловити відповідно до юридичною термінології, але суперечливі відчуття після прочитання залишається».

Під час обговорення ідеї та основної думки «негативної» публікації, респонденти виокремили дві ключові тези: 1) над судовою системою в Україні є інстанція, де можна відстояти свої права; 2) судова система залишається неефективною.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Хотіли донести красиво, що над суддями, які в нас мають багато повноважень, все-таки є якась влада. Саме тому безкарним ніхто не може залишитися, бо вони [суди] несуть відповідальність, а суддів, швидше за все, знімуть з посади, тобто завдяки реформі буде справедливість. Думаю, що така була ідея. Люди, кожна людина, все ж думає й мислить по-різному. Я дуже скептично до цього поставилася, бо після прочитання все одно не змінила думку, але на когось ця інформація, навпаки, по-іншому вплине».

«Все одно все залишається, як і було. На мою думку, жодних змін немає, бо все й далі відбувається несправедливо, а в підсумку – заплатила країна».

Набагато важче респондентам(-кам) було висловлюватись стосовно публікацій у позитивному та щодо судового рішення. Так, розповідаючи про те, що мали на увазі автори(-ки) позитивної публікації, респонденти вказали, що це констатація факту, що «за вчинки треба відповідати». Частина опитаних відверто зізнались, що не зрозуміли головної думки.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Можливо, те, що ми хочемо прочитати. Що це такий суд над цією людиною іде, триває, і що вона якийсь вирок отримає. Насправді, якщо вчитатися, чи так чи не так, то ще треба читати і розуміти».

«Вони хочуть продемонструвати як суд гарно працює, зокрема, які обвинувачення Штепі винесуть. Як виявилось, сильно замахнулися, та слабенько вдарили».

Судове рішення викликало в респондентів(-ок) багато обговорень. Вони вказували, що рішення має на меті акцентувати на тому, що суддям довелося працювати з протиріччями: з одного боку людину довго утримували під вартою, а з іншої – законодавство не надало можливості обрати інший запобіжний захід. Варто зазначити, що зрозуміти сенс цієї публікації для них було важче.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Якщо аналізувати, що є правопорушенням та покаранням, то відповідно хочуть сказати, що за такі, проте я вважаю, що це є серйозний злочин проти держави, її цілісності. Це дуже серйозно, тож навіть якщо ще вина не доведена, то [має бути] серйозне покарання на шляху до виявлення істини. Тобто в разі, якщо людина може бути оправдана судом, все одно справа поки розглядається і закінчиться весь цей розгляд, вона буде страждати, бо перебуватиме під вартою в СІЗО. Це рішення безапеляційне, тож яких адвокатів не наймав би, вони не зможуть зарадити, хіба трохи».

«Занадто важкі статті [для покарання], тож людина має сидіти в СІЗО до тієї миті, поки судді не поставлять остаточну крапку».

«Мене дуже турбує, що захисники начебто намагаються скасувати запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, проте в окремих рядках [рішення] йдеться, що суд позбавлений можливості, враховуючи відповідну статтю в кримінально-процесуальному кодексі, змінити запобіжний захід. Виникає запитання: навіщо тоді про це писати? Так можна чи ні тримати людину під вартою? Можна чи ні використовувати цей запобіжний захід у вигляді тримання під вартою? Варто написати однозначно».

Очікувано «негативна» публікація викликала в респондентів здебільшого негативні емоції. Насамперед це пов'язано з тим, що вони стежили за справою Штепи виключно через ЗМІ, які все максимально спрощували. Саме тому рішення ЕСПЛ стосовно компенсації обурювало.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Трохи абсурдна ситуація. Жінка ніби закликала людей до сепаратизму. У результаті Україна ще й винна та має їй заплатити гроші».

«Це дуже несподівано. Так, я колись читала новини й дивилася з телебачення. Нам усім [журналісти] засвідчили: ось так поводитися [жінка], ось це ворог, ось так вчинила [особа], тож її покарали та посадили. Наразі рішення виявилось дуже несподіване. Виявляється, ще й тепер компенсуємо».

Публікація, яка містить позитивні меседжі, викликала в більшості респондентів певні позитивні емоції. Так, вони побачили певні зрушення в справі, роботу суду, проте їх не задовольнило те, що справу було дуже гучно розпочато, начебто провину й не треба буде доводити, а вона все одно триває досить довгий час.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Звісно, що ці судові процеси викликають великий рівень недовіри, бо мають дуже серйозні статті звинувачення, проте закінчуються нічим. Йдеться не про одну справу, їх багато. Саме тому рівень недовіри не зростає. Якщо справді [людям] вже продемонстрували початок справи, дуже гучної справи, то варто ухвалити справедливе рішення. Справді, враховуючи ці статті, людину повинні покарати».

«Якщо розглядати цей [текст] без додаткової інформації, то вона викликає позитивні емоції: людині, яка скоїла злочин (серйозний злочин), загрожує серйозне покарання. Звісно, це викликає тільки позитивні емоції».

Судове рішення не викликало у респондентів емоцій, а залишило певну зацікавленість в інформації. Деякі учасники фокус-групи зацікавилися й хотіли дізнатися, що буде далі.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Чесно кажучи, жодних емоцій. Я розглядаю інформацію з точки зору судового засідання. Все серйозно: є обвинувачення, є захисники. Якщо доведено вину людини, то вона має понести покарання».

«У мене виникло бажання дослідити долю цієї справи до кінця та дізнатися чим вона закінчиться».

«У мене є думка, що емоцій немає, бо рішення написано сухою юридичною мовою, що закономірно: є певні факти, є певне прохання чи вимога. Інша справа, якби цю саму ситуацію описало якесь ЗМІ, зазначивши, що людину незаслужено посадили, а репресії [несправедливі рішення] застосовуються до якихось опонентів, наприклад політичних. Ймовірно, тоді б це викликало б певні емоції. А так – юридична мова, а рішення ухвалено справедливо».

Розмірковуючи про те, наскільки їм подобається сам формат викладення інформації, респонденти дуже високо відгукнулись і про негативний меседж, і про позитивний, і про судове рішення.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Матеріал подано цілком читабельно. Мені все зрозуміло: тему, <...> весь процес. Суть передано, на мою думку».

«Грамотно написана стаття. Спочатку зазначена проблематика, наприкінці – розв'язка, а також вказаний висновок. Тож дуже грамотно».

«Інформація подана цікаво. Уся інформація, що цікавить мене, подана. Якщо в читачів є потреба щось дізнатися більше, то прикріплені посилання».

Якщо були незрозумілі моменти в негативній публікації, то респонденти вказували на невідповідність звинувачень та результат судового процесу, а також недостатню кількість цікавих деталей.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Для мене все одно занадто мало інформації. Після прочитання не вдалося стати на чийсь бік. Варто зазначити, що суд справді неправильно проводився з точки зору [судового] процесу. Я зрозумів, що заангажовані фрази викладено досить нейтрально, тож це замовчування певних деталей. По суті, матеріал варто більш розширити, додати матеріали справи, але це журналістський текст, тож написано на їхній розсуд».

«Було цікаво читати, адже текст достатньо короткий, хоча ніс навіть кілька смислів. Мені не вистачало концентрації уваги, якщо було б більше тексту та більше деталей. Мабуть, у такому разі я не дочитала б, лише переглянула. Для мене короткі – найефективніші».

Викладена негативно інформація викликала довіру в респондентів, адже, по-перше, добре обґрунтовувалась, а по-друге – її написано доступною мовою, по третє – її неважко перевірити.

Мабуть, саме тому позитивна публікація та судові рішення також викликали довіру, де до переваг додали ще нейтральність опису. Довіру також викликає посилання на Європейський суд з прав людини, що зазвичай сприймається як надійна інституція (одночасно це є проявом недовіри до вітчизняної судової системи).

З думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Для мене – людини, яка цілеспрямовано не стежить за цією справою, – викликає певну довіру. У тексті все зрозуміло й доступно написано. Для читача, який хоче перечитувати або шукати в інших джерелах інформацію цієї статті цілком достатньо, аби ознайомитися зі справою. Так, у принципі викликає довіру».

«У мене це справді викликає довіру, бо тут [у статті] викладені тільки факти, немає аналітики, немає жодного бачення цього процесу, значить, звинувачення і все».

«У нас суспільство довіряє судовій системі Європи. Не дуже довіряє нашій судовій системі, російській або білоруській, а от європейській судовій системі [довіряє], бо там є справедливість».

Для декількох респондентів негативна публікація залишила відчуття недовіри – вони вимагають подавати інформацію у більш розширеному контексті, наприклад, згадувати, що справа ще триває. Позитивна публікація викликала найбільше схвалення як така, що не містить зайвих емоцій, а також присутні чіткі меседжі. Судове рішення було сприйняте як «занадто сухе», тобто таке, що не підходить для інформування широкої аудиторії.

З думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Мені як пересічній людині все доступно та ясно, немає плутанини та незрозумілих фактів, хоча я ж не фахівець у цій справі».

«Думаю, що дуже підходить. Саме так і має бути, адже на почуттях часто маніпулюють: коли всі новини викликають якісь почуття, то це трохи неправильно. Новини не повинні викликати почуттів, адже почуття завжди нас обманюють. Ми маємо мислити логічно, чітко та послідовно, – без почуттів».

Прочитання негативного меседжу вплинуло на ставлення до судової гілки влади в Україні радше негативно – респонденти вказали на своє розчарування роботою суду після прочитання.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«У принципі нічого нового, адже в нас уже не вперше виправдовують винну людину. Саме тому й думаєш: “Знову черговий чиновник зміг виправдатися”».

«Викликає розчарування та негатив, бо наша Україна демонструє себе безграмотною. Хочеться, щоб ми розвивалися, адже тут живемо та нікуди не тікаємо. Хочеться, щоб діти росли, але ось знову розчарування».

Позитивна публікації та судові рішення зовсім не вплинули на думку респондентів та їхнє ставлення до роботи судової системи.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Ця публікація не вплинула на моє ставлення до судової системи. Це дуже резонансна справа. У цих справах суди більш-менш дотримуються законів, тож їх вирішують, щонайменше стараються, розглядати більш-менш нормально».

«Ніяк не вплинуло. Справа справді резонансна, але це на початку цієї справи так написано? А потім що? Не вплинуло».

На прохання зазначити в який спосіб варто доповнити або змінити ці повідомлення, респонденти вказують, що хотіли б отримати детальніший опис справи та ширший контекст її розгляду, а також прочитати думки спеціалістів(-ок) та отримати більше посилань на матеріали справи.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Насамперед мені не вистачило саме матеріалів справи, тобто тексту повного обвинувачення та остаточного рішення суду (якщо воно вже є), тобто дізнатися чим все закінчилося».

Багатьом респондентам(-кам) не вистачило коментарів суддів, адже це дало б змогу читачеві(-ці) зрозуміти їхню думку стосовно подій, що відбуваються, а також більше дізнатись про особливості процесу, процедурні моменти та мотиви ухвалення певних рішень.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Чим більше вони дають нам інформації, тим краще ми розуміємо ситуацію. Чим більше сторін, що дають інформацію, тим краще».

«Можливо, були певні труднощі, які їм [суддям] довелося долати в процесі ухвалення цього рішення. Це допомогло б змалювати, висвітлити справу. Було б чудово продемонструвати перебіг самої справи з усіма труднощами, тоді може й оцінили [люди] роботу суддів».

3.2.4. Оцінювання публікацій, які стосувалися адміністративної справи, пов'язаної зі збройним конфліктом на сході України

Респонденти неоднозначно висловилися з оцінкою судового рішення щодо виплати пенсії заявниці, позбавленої цих виплат, бо деякий час не могла пройти верифікацію. Значна частина респондентів відверто обурилася самою постановкою питання та причинами припинення виплат пенсії. На їхню думку, це порушує права громадян(-ок) України, які проживають у зоні збройного конфлікту та/або на тимчасово непідконтрольних уряду України територіях Донецької та Луганської областей.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Мені й досі не зрозуміло на яких підставах їй [жінці] не виплатили пенсію? Тільки тому, що вона внутрішньо переміщена особа? Тобто в законах це не прописано. Вона є громадянкою України, якщо я правильно розумію».

«Люди за 40–50 років заробили ці гроші, а їм ще й не хочуть виплачувати ці копійки. Пенсіонери не винні, що вони опинилися в цій ситуації, тобто на окупованій території. Я вважаю, що повинні виплатити навіть із надбавкою. Отоді суд буде справедливий».

Висловили також думку, що відновлення чи продовження виплат пенсій пенсіонерам, які проживають на тимчасово непідконтрольних уряду України територіях Донецької та Луганської областей, фізично неможливе без відновлення контролю над окремими територіями цих областей.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Це люди, які живуть там, а не тут. У який спосіб їм надати пенсії? Люди отримують пенсії тільки в разі, якщо вони покинули ці території. Мені дуже тяжко, коли люди говорять так, хоча насправді це ж неможливо. Хіба беремо літак, напихуємо його мільйонами гривень або чимось іншим і віддаємо в Донецьк».

Публікація про поновлення виплати пенсій також спровокувала дискусію про репутацію судової влади та довіри до судів. Люди перебувають у інформаційному просторі, який здебільшого дає підґрунтя для критики та навіть зневаги до судової влади в Україні. Позитивні або нейтральні повідомлення про розгляд справ судами фактично залишилися непоміченими громадянами(-ками) внаслідок тотальної зневіри та недовіри до суду як до інституції.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Загальна ідея [полягає] в тому, що варто звертатися в суд, бо вони чесні. Хоча не взято до уваги, що над суддями ще й зверху стоять. Виникає питання: чому судді так довго це [питання] вирішували, а потім швидко вирішили? Значить була якась крадіжка. Порахували гроші. Щось десь відмили, бо десь можуть це дати. Суддям теж дали команду. Розумієте? Це ж теж ніхто не відміняв».

В учасників фокус-груп також виникли запитання, що є за межами повідомлення про судові рішення та навіть за межами судового розгляду справи. Людям не бракувало цитування постановленого рішення, а також цікавила доля людини: чи відновили виплати, чи перерахували пенсію тощо. Це підтверджує, що людей цікавлять живі історії, а не суто постановлене рішення, яким позитивним чи негативним воно не було б.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Усе зробили правильно. Було б непогано, аби це питання зовсім не порушувалося, бо це ж безглуздо й недоречно — на якій підставі забрали пенсію? Якщо вже вони виникають, то варто їх вирішувати швидше. Також хотілося б дізнатися про долю цієї жінки. Так розумію, що їй якийсь час не платили пенсію, то ж цікавить чи повернули гроші за той час, коли пенсія не надходила? Це ж дуже важливе питання».

Більшість громадян (63,5%) зовсім або радше не довіряють судовій гілці влади в Україні. Тих, хто довіряє, менше чверті опитаних — 22,3%.

 *Згідно з опитуванням громадської думки*

На думку опитаних, судові рішення, засвідчило, що загалом правосуддя в Україні здатне виносити справедливі рішення, хоча і не так швидко, як багатьом хотілося, але варто звертатися до суду в пошуку справедливості.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Про що цей матеріал? Можливо про те, що справедливість українських судів все-таки працює відповідно до законів. Те, що громадяни України все-таки захищені в своїй державі».

Повідомлення про відновлення виплат пенсії також мало спонукальний вплив на аудиторію: люди на реальному прикладі побачили, як активний пошук справедливості та відновлення порушеного права навіть в Україні здатний принести очікуваний результат.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Основна ідея полягає в тому, щоб люди не втрачали надію у справедливість. Не опускали руки. Боролися за свої права».

Прикметно, що в фокус-групі, якій було надано негативну публікацію, в процесі обговорення порушувалося питання перевантаження судів та браку суддів для відправлення правосуддя. Завантаженість судів справами та нестача суддів є причиною тривалості розгляду справ, що відштовхує багатьох українців від спроб пошуку справедливості чи відновлення порушеного права в українських судах.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Я думаю, що суди завалені різними справами, тому все затягується. Ще одна причина – недостатня кількість суддів у судах: є потреба у 16 тис. працівниках. Хоча студенти вступають до закладів вищої освіти, але після завершення навчання не йдуть працювати за спеціальністю, хочуть бути лише суддями або працевлаштуватися в Києві, Харкові, Одесі, Львові чи в Дніпрі».

Про проблему кадрового голоду та швидкої плинності кадрів, низького рівня заробітних плат для працівників(-ць) судів зазначають судді. Також вони вказали на проблему навантаження насамперед на суддів, а також на працівників(-ць) апарату.

 Згідно з інтерв'юванням суддів

Висловлювалися також думки про корумпованість судів та зацікавленість в ухваленні певних судових рішень на користь конкретних осіб за незаконну винагороду. Ці думки висловлювали без вказання конкретних справ чи рішень, але респонденти відверто вважали, що й в наведеному випадку є вплив корупційної складової.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Ситуація не нова. У битві “громадянин – держава” завжди програє громадянин, за винятком, якщо він не носить якесь конкретне прізвище».

Повідомлення про судові рішення здебільшого викладаються з використанням спеціалізованої юридичної лексики: стягнути, призначити, взірцева справа, касаційна інстанція, ухвала, відшкодування тощо. Ця термінологія може відштовхувати сприйняття інформації реципієнтом, тобто громадянином(-кою). Саме тому респонденти(-ки) зазначили, що інформація для них не була цікавою, бо не містила зрозумілих цікавих фактів про життя громадян(-ок), що можуть бути корисні широкому колу населення.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Мені здається, що ця інформація – це вже прописані норми, як їх ухвалюють суди, тобто затверджені шаблони. Варто розривати це коло, бо далі вже нікуди. З самого початку [повідомлення] багато написано юридичними словами. Це не дуже добре, бо людині, яка не читає юридичні закони або зовсім мало читає, буде трохи важкувато у всьому розібратися. З іншого боку, цілком очевидно, що суди не мають поезію писати».

Подане повідомлення про судові рішення, на думку респондентів, не висвітлює наслідки та вплив судового рішення на ситуацію зі заявником. Людей цікавить як це вплинуло на долю самої людини: чи виплатили пенсію, чи було притягнуто до відповідальності осіб, які ухвалили незаконне рішення про припинення пенсійних виплат.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Дайте інформацію, хто був притягнутий до відповідальності та був покараний. В іншому випадку це виглядає як очевидний піар від команди Зе».

«Так, підтримую. Саме після притягнення винних до відповідальності буде реальний результат. Саме так ми подолаємо безкарність і люди почнуть вірити».

Учасники фокус-груп здебільшого вказали, що подане інформаційне повідомлення є недостатнім через брак інформації, яка їх цікавить. До цієї інформації належить: подальша доля фігурантів справи, що змінив орган у своїх процедурах за схожими проблемами; міра відповідальності винних у цій ситуації людей; поради як у майбутньому іншим громадянам(-кам) уникнути такої ситуації тощо.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Скільки пенсіонерів не отримали пенсію та скільки ще можуть не отримати? Варто ухвалити певне рішення [й зазначити] стільки отримали, а також наголосити, щоб приїздили та отримували [пенсії]. Немає сміливості в цьому законі [судовому рішенні]. Ось ви його десь знайшли, а я навіть і не знав цієї історії, бо її немає [в новинах]. Ніхто про неї не розповідав. Зрештою, і в цьому рішенні не зазначають чому не платили та не вирішували цю дрібну справу».

Думки респондентів щодо довіри до поданих повідомлень поділилися: група, яка отримала судові рішення, сприйняла таке повідомлення як аксіому чи постулат, відповідно навіть не обговорювали питання довіри та сприйняли його як факт.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Мені здається, що питання про довіру не зовсім коректне щодо цієї статті. Це навіть не стаття, а рішення суду. Це задокументоване рішення. Воно вже є, тож вірити в те, що його немає – неможливо, бо це офіційний документ. Можливо, в статті не всі деталі прописані справи або ще щось».

Групи, які отримали позитивні та негативні повідомлення для обговорення, висловилися значно більш категорично та негативно. Ці повідомлення в них не викликають довіри, вони шукають якісь злий намір та певну корупційну зацікавленість. У висловлюваннях респондентів була наявна загальна недовіра до судів, хоча вони не мали особистого досвіду звернення за захистом свої прав у суді.

3 думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Жодної довіри немає. Довіра буде тоді, коли я особисто поговорю з людьми, які там перебували, а вони мені скажуть, яка там ситуація. Отоді я щось буду думати».

«Знаєте, довіри зараз нема ні в кого й ні до чого. Звісно, є маленька надія, бо все-таки я це прочитала й зрозуміла, що в когось виникла така ситуація і її можна розв'язати позитивно. Є надія на позитивне рішення людям, які звертатимуться [в суд] з цього приводу».

Повідомлення про судові рішення не зацікавлювало опитаних громадян(-ок), адже це не частина їхнього повсякденного життя. Щонайменше, до тих пір, доки не доведеться стикнутися з роботою судової влади. Люди скаржилися на специфічну термінологію, нудність самого повідомлення та відсутність інформації про наслідки або про те, що було після. Також респонденти(-ки) вказали, що їм хотілося б прочитати коментарі суддів, сторін та інших представників(-ць) влади, зокрема, як таке рішення вплине на їхнє життя, тобто є потреба в проміжній ланці, що поєднає їхній особистий досвід з історією людини, яка стала «героєм» судового рішення.

З думок, висловлених під час проведення фокус-груп

«Зрозуміло, судовий висновок для населення не дуже цікавий. Аби цікавити, варто описати літературною мовою [йдеться про зміну стилю мовлення — прим.], можна опрацювати текст, додати коментарі, зокрема судді. Дуже цікаво, що він думає про цю справу: коли виносив рішення у цій справі або його ставлення до цих справ тощо. Не менший інтерес становлять коментарі цієї пенсіонерки: чому вона переїхала, як це відбувалося та як склалося її життя на новому місці. Якби були б матеріали такого ґатунку, то люди з більшою охотою їх читали б».

3.3. РЕЗУЛЬТАТИ ІНТЕРВ'ЮВАННЯ СУДДІВ

3.3.1. Методологія

Інтерв'ювання є етапом моніторингу в межах проекту «Моніторинг впливу висвітлення судових рішень у справах, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України, на ставлення громадськості до судової гілки влади», що реалізується ГО «Вектор прав людини» у межах Програми ООН із відновлення та розбудови миру за фінансової підтримки уряду Королівства Нідерландів.

Мета інтерв'ювання відповідає загалом поставленою перед моніторингом метою, а саме: визначення впливу змісту публікацій ЗМІ, органів досудового розслідування та прокуратури щодо судових рішень місцевих загальних та апеляційних судів, Верховного Суду у справах, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України, на стан ставлення громадськості до судової гілки влади.

Інтерв'ювання сприяє досягати різні завдання моніторингу

1. Визначити тенденції у дотриманні журналістських стандартів та тональностей у висвітленні справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України.
2. Визначити тенденції у підходах до висвітлення справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України, органів досудового розслідування та прокуратури щодо судових рішень місцевих загальних та апеляційних судів та Верховного Суду.
3. Отримати конкретні рекомендації щодо покращення рівня довіри та ставлення до судової гілки влади та об'єктивного висвітлення змісту судових рішень.

Етап інтерв'ювання має свої особливі завдання:

- підтвердити або спростувати дані, отримані під час інших компонентів діагностичного етапу моніторингу (моніторингу ЗМІ та повідомлень на інформаційних ресурсах державних органів, опитування населення та фокус групового дослідження);
- з'ясувати ставлення представників(-ць) судової гілки влади до якості висвітлення судових справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України, медіа чи органами досудового розслідування та прокуратури;
- з'ясувати, чи відчували представники(-ці) судової гілки влади вплив на себе особисто чи на судову владу у зв'язку з висвітленням судових справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України, медіа чи органами досудового розслідування та прокуратури;
- отримати приклади ситуацій для ілюстрації висновків за результатами інших етапів моніторингу в межах проекту.

Кількість проведених інтерв'ю: 10 інтерв'ю.

Строки проведення інтерв'ю: листопад — грудень 2021 року.

Інтерв'юери(-ки): Назарій Федорович Боярський та Валерія Валеріївна Рибак.

Респонденти(-ки): судді, які представляють суди, де розглядались судові справи, пов'язані зі збройним конфліктом на сході України.

Діяльність окремих респондентів(-ок) пов'язана з іншими етапами моніторингу.

Умови проведення інтерв'ю: інтерв'ю проводиться онлайн за допомогою інтернету (відео-дзвінків).

Вид інтерв'ю: напівструктуроване глибинне інтерв'ю. Інтерв'юери(-ки) під час інтерв'ю послуговувались шаблонним путівником інтерв'ю, адаптуючи за потреби для респондентів(-ок), зокрема модифікуючи (змінюючи порядок запитань, переформулюючи запитання та/або детально їх роз'яснюючи) залежно від того, як складалась розмова, щоб допомогти респондентові(-ці) почуватись комфортніше, якомога докладніше пригадати свій досвід і максимально відверто та детально поділитися інформацією. Інтерв'юери(-ки) намагались якомога глибше розібратися у досвіді респондентів(-ок), зокрема за допомогою уточнюючих запитань.

Путівник (гайд) інтерв'ю містить орієнтовний перелік запитань та уніфіковану картку інтерв'ю із даними про респондентів(-ок), зокрема статистичними. Залежно від займаної посади респондента(-ки) в суді, окремі питання можуть адаптуватись з урахуванням специфіки їх роботи. З путівником можна ознайомитись у Додатку 1.

Із десяти суддів, з якими проведено інтерв'ю, шестеро суддів-спікерів(-ок) та виконуючий обов'язки голови суду.

Стать: шість суддів – жінки та чотири – чоловіки.

Вік респондентів(-ок): 35–59 років.

Респонденти(-ки) представляють суди:

- Верховний Суд (Касаційний цивільний суд);
- Дарницький районний суд міста Києва;
- Южноукраїнський міськрайонний суд Миколаївської області;
- Новопсковський районний суд Луганської області;
- Красноармійський міськрайонний суд Донецької області⁵²;
- Слов'янський міськрайонний суд Донецької області;
- Краснолиманський міський суд Донецької області;
- Кам'янсько-Дніпровський районний суд Запорізької області;
- Костянтинівський міськрайонний суд Донецької області.

У інтерв'ю взяли участь дві респондентки, робота яких пов'язана з іншими етапами моніторингу. Так, судова справа, що розглядалась однією респонденткою, та просвітницька діяльність іншої лягли в основу публікації, що представлена під час фокус-групового дослідження.

Усі респонденти(-ки) безпосередньо брали участь у справах, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України.

Досвід респондентів(-ок) поширюється на розгляд кримінальних проваджень, справ про адміністративні правопорушення, цивільних справах.

⁵² Красноармійський міськрайонний суд Донецької області представляють дві респондентки, які були судьями-спікерками в різні роки збройного конфлікту на сході України.

Респонденти(-ки) брали участь у зазначених видах справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України:

- цивільних справах — 8 судів;
- кримінальних проваджень — 7 суддів;
- справах про адміністративні правопорушення — 2 судді.

Досвід розгляду тільки цивільних справ мають три судді, тільки кримінальних проваджень — один суддя, кримінальних проваджень і цивільних справ — п'ятеро суддів, кримінальних проваджень та справ про адміністративні правопорушення — один суддя.

Судді розглядали справи, пов'язані зі збройним конфліктом в Україні, як одноособово, так і у складі колегії, зокрема, в ролі суддів-доповідачів.

3.3.2. Право на публічний судовий розгляд

3.3.2.1. Основні проблеми, з якими стикалися респонденти(-ки) під час судових процесів, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України

Відповідаючи на запитання «З якими основними проблемами ви стикалися під час судового процесу? Чи зумовлені вони тим, що справа пов'язана зі збройним конфліктом на сході України?» респонденти(-ки) звертали увагу на проблеми здійснення судочинства, проблеми, пов'язані з висвітленням справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України. Проблеми, що були озвучені можна об'єднати у дві групи: перша — ті, що виникли внаслідок та/або проявились завдяки збройному конфлікту в Україні, друга — загальні проблеми, що також впливають на розгляд справ, пов'язаних зі збройним конфліктом. Також зазначені проблеми є актуальними під час розгляду справ за різними формами судочинства.

Респонденти(-ки) вказали на різні проблеми⁵³.

1. Проблема доказування (3 відповіді)

Респонденти(-ки) вказали на те, що сторони в справі надають як докази довідки та інші документи, засвідчені де-факто владою на непідконтрольних уряду України територіях; складнощі з отриманням матеріалів з архівів, оскільки архіви були не повністю вивезені на підконтрольні уряду України території; отримання доказів слідчими органами з порушення норм процесуального законодавства; питання оцінки нових видів доказів; складнощі з участю у судових засіданнях свідків, якщо вони мешкають на непідконтрольних уряду України територіях, а часто свідчення свідків є основними для належного доказування.

«Хто має, хто не має можливості отримати довідки з архівів, бо не зберігалось, нічого немає, а так ми добре розуміємо, що ці запити просто нікуди робити», — суддя міськрайонного суду Донецької області.

⁵³ Проблеми описані загальним переліком у довільному порядку. Цей підхід не має на меті продемонструвати їхню більшу або меншу значущість.

«Нам надають довідки й документи з тої сторони [непідконтрольній уряду України території]. Ми кажемо, що ці документи на території України не визнаються, але вони, по суті, підтверджують юридичний факт, що сталося. Плюс свідчення рідних, які стають ключовими... Ми беремо до уваги [документи з тимчасово окупованих територій] як письмовий доказ. Ми до них не апелюємо, але ж факт смерті він підтверджує», – суддя міського суду Миколаївської області.

2. Складнощі з повідомленням сторін процесу про розгляд судової справи

Респонденти(-ки) наголосили про проблему повідомлення сторін судових процесів, які проживають на непідконтрольній уряду України території; проблемою є й повідомлення жителів підконтрольних уряду України територій через брак фінансування судів, проте прозвучало зауваження, що прокурори(-ки) не вживають належних заходів щодо офіційного повідомлення сторін.

«Якщо особа не зареєстрована як тимчасово переміщена, то єдина можливість сповістити її про дату, час та місце судового засідання, – це розмістити на сайті суду повідомлення. Проте очевидно, що пересічний громадянин може навіть не знати, що є такий [вебсайт] суду, а інформацію на ньому варто регулярно переглядати та перевіряти. Звісно, іншого способу немає, тож ми сповістили двічі на сайті суду, особа не з'явилась, тому ухвалили заочне рішення», – суддя міськрайонного суду Донецької області.

«Є такий виклик. Вважаю, що це марне витрачання коштів, бо відповідно до закону нам треба, по-перше, на сайті офіційному суду [розмістити] оголошення про виклик особи, а потім опублікувати в газетах “Урядовий кур’єр” та “Голос України”. Ця ситуація з кожним засіданням. Все це потребує грошових витрат. Так, у нас була ця проблема на початку 2018 року: з нашою судовою адміністрацією – ТУ ДСА – контракт закінчився, його не продовжили, тож газети відмовлялись друкувати повідомлення. Це була дуже така [велика] проблема», – суддя міськрайонного суду Донецької області.

3. Відсутність належної підготовки з міжнародного гуманітарного права

Судді зазначали це як проблему, що насамперед була на початку збройного конфлікту в Україні, коли їм фактично вперше довелося вирішувати на практиці нові види справ. Наразі ця проблема стоїть менш гостро, адже судді мають багату практику таких справ, проходили певні освітні заходи, займались самоосвітою. Водночас є великий запит на спеціальну підготовку з проблематики, що пов'язана зі збройним конфліктом, яку розглянемо детальніше в наступних розділах.

4. Неякісна правова допомога, що надається адвокатами(-ками) учасникам(-цям) судових процесів

Респонденти(-ки) повідомили про цю проблему загально, не виокремлюючи адвокатів(-ок), які працюють в системі безоплатної правової допомоги чи поза нею. Такі зауваження стосувались, зокрема цивільних справ щодо факту народження чи смерті особи на тимчасово окупованій території України. Також було повідомлено про проблему забезпечення права на захист для обвинувачених у скоєнні злочину.

«Важливо, щоб ці люди [заявники] були [на судовому засіданні], оскільки вони не самі складали заяви, а їм допомагали. Доволі часто стикаємось в суді з тим,

що правники або ж адвокати, які готують ці заяви, готують їх не за словами людини, а за шаблоном. Коли ти стикаєшся з цим, то доводиться зазначати слова “у судовому засіданні заявник уточнила свої вимоги”. Починаєш деталізувати, бо людина в процесі розповіді емоційно сильно це переживає. Для мене як судді дуже важливо, щоб саме дослівно зазначили на папері слова людини. Звісно, є ймовірність, що це не допоможе, проте людина, читаючи це рішення, усвідомлюватиме, що держава чує і бере її біль на себе», – суддя міського суду Миколаївської області.

«Я взяв до уваги позицію захисника, який був у судовому засіданні, адже в кримінальному процесі діяльність захисника однозначно передбачає можливість спілкування з підозрюваним, тобто конфіденційність побачень обов’язково, – зустріч в умовах, що виключають прослуховування. Усього цього [не було дотримано]. Навіть якщо сам захисник не бачив свого підзахисного і не зміг виробити з ним стратегію захисту»⁵⁴, – суддя районного суду Запорізької області, суддя-спікер.

5. Проблема доступу до правосуддя

Судді зазначають про те, що як сторони процесу так, й інші його учасник, як то свідки, як проживають на непідконтрольних уряду України територіях не мають змоги відвідувати судові засідання, що зі свого боку може негативно впливати. Відсутня можливість забезпечення присутності учасників(-ць) судового процесу в судовому засіданні в режимі відеоконференції, якщо знов ж таки вони мешканці непідконтрольних уряду України територій.

⁵⁴ Мова йде про вирок Кам’янсько-Дніпровського районного суду Запорізької області від 10.11.2021 року по справі 316/296/17. Доступ: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/100970770>

6. Затягування судового розгляду через неявку учасників судового розгляду

Судді наголошували, що це досить поширена практика, як з об'єктивних причин (люди не можуть приїхати на судові засідання), так і зі суб'єктивних, адже наявне зловживання становищем та правом. Саме тому суддям важко належним чином організувати судовий процес та забезпечити його швидкий розгляд.

«Часто можу чути звинувачення на адресу суду, що люди прийшли, а їхні свідчення не взяли до уваги». Проте дуже важливо зазначити, що не можна проводити засідання, якщо хоча б одна сторона не з'явилася. Саме тому процес затягується інколи на декілька років», — суддя міськрайонного суду Донецької області.

7. Низька якість досудового розслідування

«Якість досудового розслідування — жахлива. Мабуть більша частина вироків мала б бути виправдувальною, але якщо ми виправдаємо якогось терориста, то що нам скаже суспільство? Візьмімо до прикладу, справу розглядала Служба безпеки Житомирської області, а потім надіслала її нам, до Костянтинівки. Справу спрямовують до наших окружних прокурорів, а вони вперше бачать цю справу [й не знають її деталей]. Що вони можуть зробити?» — суддя міськрайонного суду Донецької області.

8. Проблеми законодавчого регулювання

Судді зазначили про відсутність достатнього регулювання питань, пов'язаних із вирішенням справ, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні загалом, так і щодо питань, пов'язаних зі спеціальним досудовим розслідуванням, спеціальним судовим провадженням, отримання компенсації за шкоду, завдану внаслідок збройного конфлікту на сході України.

«Основна проблема в тому, що право регулює лише самі загальні питання, пов'язані з війною. Війна не може запроваджуватися законом, адже сама війна — це протизаконні дії, дії всупереч моралі й права. Війна — це шлях вирішення суперечок між державами, між народами всупереч міжнародного права. Тому нормативні акти й закони не регулюють питання війни, порядок її ведення. Неможливо в законі прописати як вбивати людей. Водночас Міжнародне гуманітарне право — це

Ці фактори впливають на якість висвітлення цієї тематики для суспільства, зокрема, на інтерес громадськості до конкретних справ, пов'язаних зі збройним конфліктом. Судди володіють повною інформацією як про конкретну справу, так і про масив цих справ, що розглядаються щонайменше в певному суді. Важливо зазначити інформацію про проблеми, які впливають на розгляд справи. Саме тому варто надавати періодично певну цілісну «історію», а також висвітлювати інформацію про проблеми, які впливають на судочинство: «...низький інтерес суспільства, втома людей від збройного конфлікту, нецікаві або типові історії та довга тривалість судових процесів є тими факторами, які роблять висвітлення судових процесів просто нецікавими редакторам та журналістам. Судові процеси зазвичай доволі тривалі, при цьому, редактори не завжди можуть пригадати, що відбувалось рік тому в цьому судовому процесі. Відповідно, зв'язок аудиторії із темою втрачається, люди забувають суть, й таким чином, легко втратити інтерес аудиторії. Так, редактор одного зі ЗМІ зазначив: «Власне, ми мало пишемо на цю тему тому, що немає сенсу писати про те, що люди не читають. Сам по собі суд — це не інформаційний привід з точки зору читача. Хіба що якийсь суспільно важливий конкретний судовий процес, про це напишемо...»

Звіт «Право на правду. Висвітлення судових процесів, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні».

Доступ: https://mipl.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/Zvit_MIPL_25-05-20.pdf

сукупність норм і принципів, що регулюють захист жертв війни, а також обмежують методи і засоби ведення війни. Держави визначають також, що вважають злочинами проти порядку ведення війни, але порядок ведення війни, звісно, в жодному нормативному акті не закріплений. Саме в цьому полягає специфіка цих справ, що пов'язані з військовою агресією, з російсько-українською війною. По-перше, це війна специфічна... Такого ні коли в історії не було... такого типу війни. Гібридної, скритої, повзучої і, водночас, широкомасштабної, і відповідно проблеми, які стоять перед судами специфічні... По-друге, нормативних актів, що врегулювали б кожен нюанс і кожную проблему, яка виникає у цій війні, неможливо було б продумати наперед і вписати в нормативні акти. Це відбувається вже пост-фактум. Відповідно і формується судовою практика...», – суддя Верховного Суду, суддя Касаційного цивільного суду.

«Справді є велика складність. Вважаю, національне законодавство ці питання не зовсім врегулює. Насамперед, йдеться про справи щодо спеціального розслідування. Спочатку до суду надходять обвинувальні акти, хоча особа може про це не знати, бо не брала участі на стадії досудового розслідування, бо це, скажімо, “заочне” розслідування, тобто проходило без особи. Звісно, кожна особа, яка обвинувачується в будь-якому правопорушенні, має право знати в чому її обвинувачують і також має право на захист. Який страшний злочин особа не вчинила б, вона має право на захист, право постати перед судом та надати пояснення, а також подати свої заяви, клопотання тощо. Звісно, заочно неймовірно важко розглядати ці справи та ухвалювати рішення. Це не цивільні справи, де можна такі рішення скасувати та переглянути. Кримінальний кодекс такого не передбачає: якщо є вирок, то переглянути його може тільки суд апеляційної інстанції. Нині в нашому суді понад 40 кримінальних проваджень перебувають на стадії зупинення. Здебільшого це справи саме спеціального розслідування, тобто особа відсутня. Спочатку все робиться для того, щоб викликати цю особу, проте якщо вона перебуває в м. Донецьк або згодується, що проти неї порушена кримінальна справа, то вона ж не з'явиться. Працівники національної поліції також не поїдуть у м. Донецьк, щоб виконати ухвалу суду про привід цього обвинуваченого», – суддя міськрайонного суду Донецької області.

9. Кадровий голод та швидка плинність кадрів

Проблема актуальна для судової влади й стосується як суддів, які мають проблеми з призначенням, так і працівників(-ць) апарату, яких часто не вистачає, вони змінюються, що насамперед пов'язують з непропорційним навантаженням та оплатою праці.

10. Надмірне навантаження

Респонденти(-ки) вказали на проблему перевантаження насамперед суддів, але також працівників(-ць) апарату. Основна причина, з якою це пов'язують, – кадровий голод, проте не меншу роль відіграє велика кількість справ, що надходять й пов'язані зі збройним конфліктом, зокрема для встановлення юридично значущих фактів. Так, перевантаження надмірне через зміну підсудності в зв'язку зі збройним конфліктом в Україні, тож деякі суди мають розглядати справи одразу декількох судів. До того ж розгляд справ може передаватись до іншого суду, адже бракує суддів. Ця проблема притаманна для судової влади, тому впливає на процес здійснення правосуддя у всіх категоріях справ.

«Коли підсудність була й Станично-Луганського районного суду Луганської області таких справ [справ, пов'язаних зі збройним конфліктом] було набагато більше. Зараз інколи справи передаються з Біловодського районного суду Луганської області та Станично-Луганського районного суду Луганської області оскільки не можливо утворити колегіальний склад суду», – суддя районного суду Луганської області.

3.3.2.2. Вплив матеріально-технічного забезпечення суду на доступність та відкритість судового розгляду

Відповідаючи на запитання «Як ви вважаєте, чи матеріально-технічні ресурси суду дає змогу повною мірою забезпечити доступність та відкритість судового розгляду? Якщо “так”, то завдяки чому? Якщо “ні”, то що слід зробити?» про повне забезпечення суду повідомив суддя Верховного Суду, суддя Касаційного цивільного суду. Ще двоє суддів місцевих судів Донецької області не зазначали, що бачать проблеми в технічному забезпеченні суду, яка могла вплинути б на доступність і відкритість судового розгляду. Троє суддів місцевих судів Луганської і Донецької областей повідомили, що бувають проблеми з якістю інтернет зв'язку, що позначається, зокрема, на можливості забезпечити участь учасників судового розгляду в режимі відеоконференції та здійснення трансляції судового засідання технічними засобами суду на YouTube-каналі «Судова влада України».

Чотири судді, які представляють місцеві суди м. Києва, Миколаївської, Донецької та Запорізької областей, повідомили про дуже низький рівень забезпечення судів, в яких вони працюють. Так, судді наголошували на погану якість приміщень, наприклад, київський суд розташований на перших поверхах гуртожитку, де постійно холодно. Суд у Запорізькій області було переміщено в маленьке приміщення з туалетом на вулиці через пожежу. Судді також вказують на постійну проблему плинності кадрів апарату судів через низькі заробітні плати, а також зазначають про обмежену кількість залів обладнаних належним чином для відео та аудіо запису/трансляції, що інколи може призводити навіть до конфліктів.

«У суді наявні п'ять великих залів судових засідань і п'ять суддів кримінальної палати, у яких під час усіх судових засідань має вестись відеозапис засідання. У трьох залах працює обладнання для відеоконференції, але відеозапис в одній залі не працює. Ще в одній залі працює тільки дві відеокамери. Щомісяця голова суду пише листи до територіального управління Державної судової адміністрації України, щомісяця подаються списки, в яких зазначається чого нам не вистачає, зокрема потрібна техніка, але вже другий рік поспіль ми отримуємо відповідь, що грошей немає. Деякі колеги криміналісти купили камери самостійно та обладнали кабінети в зали судового засідання. Коли особа [не перебуває] не під вартою, а кількість учасників процесу невелика, то справи слухаються в кабінеті, бо значно полегшує процес, адже до великого залу потрапити дуже важко. Для розгляду справи з використанням відеоконференцзв'язку нам, цивілістам, виокремили пів дня на тиждень. Уявіть, що нас п'ятеро суддів, а для всіх нас є лише чотири години для розгляду всіх справ – з 08:00 до 12:00, тобто нам ще між собою треба узгодити це питання. Тобто суддів достатньо, а залів не вистачає. Проблеми також є з поштовими марками й папером, який ми купуємо самостійно. Матеріальне забезпечення – це найголовніша проблема», – суддя міськрайонного суду Донецької області.

Суддя також вказує, що окрім недостатнього матеріального забезпечення, є проблема відсутності окремої посади судді-спікера(-ки) чи пресекретаря(-ки). Не зважаючи на суміщення посад, обсяг роботи за жодною з них не скорочується: одночасно люди виконують обов'язки в повному об'ємі за основною посадою та паралельно виконують комунікаційні функції. Під час інтерв'ю одна зі суддей, яка за сумісництвом є суддею-спікеркою вказала, що за ініціативою колег, які розуміють складність додаткової роботи, пов'язаної з комунікаціями, на неї відвели 90% навантаження за основною посадою. Це дуже рідкісний випадок. Її помічниця суміщає свою посаду з посадою пресекретарки. Обсяг навантаження за посадою помічниці судді дуже великий, а скоротити його немає змоги. На звернення суду до Державної судової адміністрації України з проханням виокремити посаду пресекретаря, орган відповів: аби в суді ввести окрему посаду пресекретаря(-ки), виникає потреба в звільненні іншої штатної одиниці.

«Для належної та ефективної комунікаційної діяльності суду важливу роль грає забезпечення, — як матеріально-технічне, так і кадрове. <...> Посаду пресекретаря(-ки) в Україні введено ще в 2013 році. Вже декілька років основна рекомендація для органів судової влади та самоврядування, керівництва окремих судів полягає у тому, аби “забезпечити окрему посаду пресекретаря(-ки) суду, зокрема не покладаючи обов'язків на інших співробітників(-ць)”», — зазначається в щорічному дослідженні «Медіавідкритість судів України» за 2020 рік⁵⁵.

Проблема фактично не вирішується, адже в 2020 році лише 26,2% судів мають посаду пресекретаря(-ки) як самостійної штатної одиниці. В 73,4% судів обов'язки пресекретаря(-ки) покладено на іншу особу: найчастіше — заступника(-цю) керівника(-ці) апарату суду. Як порівняти з 2017 роком, то лише на 10% збільшено кількість судів, де пресекретарі є самостійними штатними одиницями.

3.3.2.3. Обмеження доступу представників(-ць) ЗМІ та громадськості до зали, де проходить відкрите судово засідання у справі, що стосується збройного конфлікту в Україні

Забезпечення публічності під час судових засідань. Є окремі випадки перешкоджання доступу журналістів(-ок) до зали суду на засідання. Інколи ці обмеження можуть виправдовувати раптовим зростанням уваги медіа до процесу та браком простору для розміщення всіх зацікавлених. Непокоїть, що в цих окремих випадках суди не спроможні організувати засідання в такий спосіб, аби всі журналісти(-ки) мали доступ до суду.⁵⁶

Більшість респондентів(-ок) вважають недоречним обмежувати доступ представників(-ць) ЗМІ та громадськості до зали, де проходить відкрите судово засідання у справі, що стосується збройного конфлікту в Україні. На їхню думку, обмежити доступ можливо лише, якщо справа містить відомості, що становлять державну таємницю.

⁵⁵ Медіавідкритість судів України. Результати всеукраїнського опитування працівників і працівниць судів України, 2020 рік / В. Рибак, Н. Боярський; за ред. Давліканової О. — Київ: ГО «Вектор прав людини», Представництво Фонду імені Фрідріха Еберта в Україні, 2021 — 152 с.
Доступ: <http://hrvector.org/zviti/21-12-06-2020>

⁵⁶ Звіт «Право на правду. Висвітлення судових процесів, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні». Доступ: https://mipl.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/Zvit_MIPL_25-05-20.pdf

Суддя-спікер зазначив також про випадки, коли забороняється поширення в ЗМІ або в інший спосіб певної інформації. Так, відповідно до ст. 17 ЗУ «Про боротьбу з тероризмом» заборонено поширювати інформації, що розкриває спеціальні технічні прийоми й тактику проведення антитерористичної операції, зокрема:

- може утруднити проведення антитерористичної операції і (або) створити загрозу життю та здоров'ю заручників та інших людей, які перебувають у районі проведення зазначеної операції або за його межами;
- має на меті пропаганду або виправдання тероризму, містить висловлювання осіб, які чинять опір чи закликають до опору проведення антитерористичної операції;
- містить дані про предмети та речовини, які безпосередньо можуть використовуватися для вчинення актів технологічного тероризму;
- розкриває дані про персональний склад співробітників(-ць) спеціальних підрозділів та членів оперативного штабу, які беруть участь у проведенні антитерористичної операції, а також про осіб, які сприяють проведенню зазначеної операції (без їхньої згоди).

Можуть виникати ситуації, коли доступ до зали судового засідання може обмежуватись, оскільки її розміри не дуже великі.

На думку однієї зі суддів-спікерок, присутність великої кількості медіа може впливати на відвертість свідків.

3.3.2.4. Використання механізму судових трансляцій технічними засобами суду в справах, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України

Механізм судових трансляцій технічними засобами суду розроблено та втілено у життя з 2015 року спільними зусиллями громадського сектору та судової влади. За допомогою відеокамер, встановлених у залах судових засідань, судові засідання від тоді транслюються на YouTube-каналі «Судова влада України»⁵⁷. Також їх можна переглянути на вебпорталі «Судова влада України» у розділі «Судові засідання онлайн», де їх упорядковано відповідно до категорій: поточні, минулі та майбутні⁵⁸. Усі відео зберігаються на YouTube-каналі «Судова влада України» з опублікуванням відповідних посилань на вебпорталі «Судова влада України».

YouTube-канал «Судова влада України» створено 2 липня 2015 року. Наразі на канал підписалося 5 008 тис. користувачів(-ок), 1 520 020 переглядів. З початку створення каналу на ньому опубліковано 4347 відео (станом на червень 2021 року)⁵⁹.

⁵⁷ YouTube-канал «Судова влада України».
Доступ: <https://www.youtube.com/channel/UCFDRcAmACu5ljF-YUMGctnA>

⁵⁸ Єдиний вебпортал «Судова влада України», розділ «Онлайн трансляції судових засідань».
Доступ: <https://court.gov.ua/affairs/online/>

⁵⁹ Медіавідкритість судів України. Результати всеукраїнського опитування працівників і працівниць судів України, 2020 рік / В. Рибак, Н. Боярський; за ред. Давліканової О. — Київ: ГО «Вектор прав людини», Представництво Фонду імені Фрідріха Еберта в Україні, 2021 — 152 с.
Доступ: <http://hrvector.org/zviti/21-12-06-2020>

У судових справах, що транслювались з 2015 року, є також пов'язані зі збройним конфліктом. Першою такою справою була за обвинуваченням військовослужбовців Збройних Сил Російської Федерації Александрова О.А. та Єрофєєва Є.В., де трансляцію ініціював суд⁶⁰.

Варто зазначити, що деякі справи зі запропонованого в межах соціологічного опитування можна було відслідковувати онлайн за допомогою механізму судових трансляцій технічними засобами суду. Наводимо перелік наявних відеотрансляцій.

1. Онлайн-трансляція засідання по справі №761/10439/18 відносно Савченко Надії Вікторівни 11.05.1981 р.н., яка підозрюється у вчиненні злочинів, передбачених ч.1 ст.109, ч.1 ст.14 ч.2 ст.28 ч.1 ст.109, ч.1 ст.14 ч.2 ст.28 ст.112, ч.1 ст.14 ч.3 ст.258, ч.1 ст.258-3, ч.2 ст.28 ч.1 ст.263 КК України (Шевченківський районний суд міста Києва, 15.05.2018, 10:00). Доступ: https://youtu.be/8nRoiKDq_q4
2. Онлайн-трансляція засідання по справі №757/35915/21-к за клопотанням прокурора у кримінальному провадженні заступника начальника управління Офісу Генерального прокурора Т.П. про продовження строку дії запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту відносно підозрюваного Медведчука Віктора Володимировича, 07.08.1954 року народження, у межах кримінального провадження №22021000000000072 (Печерський районний суд м. Києва, 08.07.2021, 09:30). Доступ: <https://youtu.be/tescBJE4loM>
3. Онлайн-трансляція засідання по справі №757/35915/21-к за клопотанням прокурора у кримінальному провадженні заступника начальника управління Офісу Генерального прокурора Т.П. про продовження строку дії запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту відносно підозрюваного Медведчука Віктора Володимировича, 07.08.1954 року народження, у межах кримінального провадження №22021000000000072 (Печерський районний суд м. Києва, 2.09.2021, 13:30). Доступ: <https://youtu.be/vwrWYhKedgs>

Під час проведення соціологічного опитування досліджено обізнаність громадян(-ок) про деякі судові справи щодо збройного конфлікту на сході України. Так, 42,3% респондентів(-ок) обізнані про судові справи щодо збройного конфлікту на сході України, а кожен п'ятий українець та українка не може пригадати цих справ (20,6%). Лише 37,1% опитаних вказали, що зовсім не знають про це.

 *Згідно з опитуванням громадської думки*

⁶⁰ «Засідання від 25.11.2015 по справі №752/15787/15-к відносно Александрова О.А. та Єрофєєва Є.В.» YouTube-канал «Судова влада України»
Доступ: <https://youtu.be/-CNkpPZoP4k>

4. Онлайн-трансляція засідання по справі №646/12397/14-к за обвинуваченням Штепи Нелі Ігорівни, 1962 р.н. у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 3 ст. 110, ч. 1 ст. 258-3 КК України (Жовтневий районний суд м. Харкова, 22.01.2018, 12:30). Доступ: <https://youtu.be/8xddgSb-cCE>
5. Онлайн-трансляція засідання по справі №646/12397/14-к за обвинуваченням Штепи Нелі Ігорівни, 1962 р.н. у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 3 ст. 110, ч. 1 ст. 258-3 КК України (Жовтневий районний суд м. Харкова, 28.02.2018, 14:00). Доступ: <https://youtu.be/TrUSK7Qr8-I>
6. Онлайн-трансляція засідання по справі 646/12397/14-к за обвинуваченням Штепи Нелі Ігорівни, у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 3 ст. 110, ч. 1 ст. 258-3 КК України (Орджонікідзевський районний суд м. Харкова, 17.05.2021, 12:45). Доступ: <https://youtu.be/UypgOYq9v0Y>
7. Онлайн-трансляція засідання по справі №426/4/17 відносно Єфремова Олександра Сергійовича обвинуваченого у скоєнні кримінальних правопорушень, передбачених ч.3. ст. 27, ст. 341, ч. 5 ст. 27, ст 341, ч.3 ст. 110, ч.1 ст.258 прим.3, ч.1 ст. 111 КК України (Старобільський районний суд Луганської області, 23.03.2017, 10:00). Доступ: <https://youtu.be/w75JPZUddCo>
8. Онлайн-трансляція засідання по справі №426/4/17 відносно Єфремова Олександра Сергійовича обвинуваченого у скоєнні кримінальних правопорушень, передбачених ч.3. ст. 27, ст. 341, ч. 5 ст. 27, ст 341, ч.3 ст. 110, ч.1 ст.258 прим.3, ч.1 ст. 111 КК України (Старобільський районний суд Луганської області, 6.07.2018, 10:00). Доступ: <https://youtu.be/qHcGfMB8mYk>
9. Онлайн-трансляція засідання по справі №426/4/17-к відносно Єфремова Олександра Сергійовича обвинуваченого у скоєнні кримінальних правопорушень, передбачених ч.3. ст. 27, ст. 341, ч. 5 ст. 27, ст 341, ч.3 ст. 110, ч.1 ст.258 прим.3, ч.1 ст. 111 КК України (Старобільський районний суд Луганської області, 26.09.2018, 10:00). Доступ: <https://youtu.be/gXPbXL7qT7M>
10. Онлайн-трансляція засідання по справі №426/4/17-к відносно Єфремова Олександра Сергійовича обвинуваченого у скоєнні кримінальних правопорушень, передбачених ч.3. ст. 27, ст. 341, ч. 5 ст. 27, ст 341, ч.3 ст. 110, ч.1 ст.258 прим.3, ч.1 ст. 111 КК України (Старобільський районний суд Луганської області, 5.10.2018, 10:00). Доступ: <https://youtu.be/x45EXbs7QuU>
11. Онлайн-трансляція засідання по справі №426/4/17-к відносно Єфремова Олександра Сергійовича обвинуваченого у скоєнні кримінальних правопорушень, передбачених ч.3. ст. 27, ст. 341, ч. 5 ст. 27, ст 341, ч.3 ст. 110, ч.1 ст.258 прим.3, ч.1 ст. 111 КК України (Старобільський районний суд Луганської області, 22.11.2018, 10:00). Доступ: <https://youtu.be/xb6wcORb9T8>
12. Онлайн-трансляція засідання по справі №426/4/17-к відносно Єфремова Олександра Сергійовича обвинуваченого у скоєнні кримінальних правопорушень, передбачених ч.3. ст. 27, ст. 341, ч. 5 ст. 27, ст 341, ч.3 ст. 110, ч.1 ст.258 прим.3, ч.1 ст. 111 КК України (Старобільський районний суд Луганської області, 3.12.2018, 10:00). Доступ: <https://youtu.be/4T7yBnn4zpc>
13. Онлайн-трансляція засідання по справі №426/4/17-к відносно Єфремова Олександра Сергійовича обвинуваченого у скоєнні кримінальних правопорушень, передбачених ч.3. ст. 27, ст. 341, ч. 5 ст. 27, ст 341, ч.3 ст. 110, ч.1 ст.258 прим.3, ч.1 ст. 111 КК України (Старобільський районний суд Луганської області, 19.12.2018, 10:00). Доступ: <https://youtu.be/hZs9aVCGc0k>

14. Онлайн-трансляція засідання по справі №426/4/17-к відносно Єфремова Олександра Сергійовича обвинуваченого у скоєнні кримінальних правопорушень, передбачених ч.3. ст. 27, ст. 341, ч. 5 ст. 27, ст 341, ч.3 ст. 110, ч.1 ст.258 прим.3, ч.1 ст. 111 КК України (Старобільський районний суд Луганської області, 20.12.2018, 13:30). Доступ: <https://youtu.be/65V2FVSH4E>
15. Онлайн-трансляція засідання по справі №426/4/17-к відносно Єфремова Олександра Сергійовича обвинуваченого у скоєнні кримінальних правопорушень, передбачених ч.3. ст. 27, ст. 341, ч. 5 ст. 27, ст 341, ч.3 ст. 110, ч.1 ст.258 прим.3, ч.1 ст. 111 КК України (Старобільський районний суд Луганської області, 18.01.2019, 10:00). Доступ: <https://youtu.be/3IEHNSOoo8Y>
16. Онлайн-трансляція засідання по справі №426/4/17-к стосовно Єфремова Олександра Сергійовича обвинуваченого у скоєнні кримінальних правопорушень, передбачених ч.3. ст. 27, ст. 341, ч. 5 ст. 27, ст 341, ч.3 ст. 110, ч.1 ст.258 прим.3, ч.1 ст. 111 КК України (Старобільський районний суд Луганської області, 26.02.2019, 10:00). Доступ: https://youtu.be/vrdm9_ffnRY

У поточному дослідженні ми запитали респондентів(-ок) «Чи ви використовували механізм судових трансляцій технічними засобами суду (на YouTube-каналі «Судова влада України») у справах, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України? Як ви вважаєте цей досвід впливає на судовий розгляд та його сприйняття громадськістю?».

Двоє з десяти суддів зазначили, що справи, пов'язані зі збройним конфліктом в Україні, що розглядались у суді, трансливались на YouTube-каналі «Судова влада України», а саме у Верховному Суді та міськрайонному суді Донецької області. В останньому трансливалась справу, що розглядав респондент.

Про доцільність використання цього механізму в подібних справах висловились як ствердно, так і негативно. Судді зазначали, що варто трансливати судові засідання в справах, пов'язаних зі збройним конфліктом, якщо цього потребує суспільство. Один суддя висловився, що доцільно використовувати механізм судових трансляцій у подібних справах. Ще одна суддя зазначила про те, що самостійно переглядала відеозаписи судових трансляцій різних категорій справ для

1,3% опитаних вказали, що основним джерелом отримання новин є судові трансляції технічними засобами суду.

 *Згідно з опитуванням громадської думки*

обміну досвіду, адже віднедавна стала суддею, проте не знає чи інші колеги так цікавляться відеозаписами.

Судді також висловлюють занепокоєння щодо доцільності проведення трансляції під час надання показів учасниками(-цями) судового процесу, сумніваються чи ці відеотрансляції будуть цікаві широкому колу глядачів(-ок). Водночас було одне твердження, що саме частина надання буде найбільш цікавою для широкого кола глядачів, аніж інші процесуальні моменти. У справі, що транслювалася під головуванням опитуваного судді, під час дослідження доказів онлайн-трансляцію призупинили.

3.3.3. Висвітлення судових процесів

3.3.3.1. Висвітлення судами

Респонденти(-ки) наглядно продемонстрували різну практику щодо висвітлення судових справ у судах. Так, відповідаючи на запитання «Чи висвітлюються справи, пов'язані зі збройним конфліктом на сході України, у яких ви та/або ваші колеги(-жанки) беруть участь на сайті суду, що ви представляєте?» чотири людини вказали, що ні або ж що не володіють інформацією, шість респондентів(-ок) надали ствердження відповіді. Важливо зазначити, що в судах, де респонденти вказали на відсутність висвітлення справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України, або ж що не володіють інформацією відсутні пресслужби чи прессекретаря(-ки). Якщо посаду прессекретаря(-ки) було введено як окрему штатну одиницю, то респонденти(-ки) надали стверджувальні відповіді.

Цікавою історією поділилась суддя районного суду Луганської області. Вона зазначила, що після участі в декількох тренінгах організованих ГО «Вектор прав людини» змінила своє ставлення до питання необхідності здійснення комунікаційної діяльності. Тепер вона вважає, що варто висвітлювати, оскільки бачить, що є суспільний інтерес і запит.

Зазвичай суди висвітлюють інформацію щодо:

- статистика розгляду судових справ;
- загальні питання доступу до правосуддя (наприклад, судовий збір);
- судові рішення;
- відкладення судового розгляду;
- справи, що викликають зацікавленість у суспільства (медіа).

Слід зазначити, що більшість опитаних громадян(-ок) не відвідували сайти державних органів протягом останніх 3 років (82,5%). Найбільш відвідуваними державними сайтами виявилися сайт судової влади України (6,8%). Сайт конкретного суду відвідало 2,2%.

 *Згідно з опитуванням громадської думки*

Також суддя міськрайонного суду Донецької області зазначила, що також активно висвітлювала тематику встановлення юридично значущих фактів під час круглих столів тощо.

«...ми ніколи в статтях не обвинувачуємо. Ми кажемо, що була особа, розглянута справа, ухвалене таке рішення і завжди робимо помітку з посиланням на конституцію, що поки вирок не набрав законної сили особа вважається невинуватою», – суддя міськрайонного суду Донецької області.

У разі наявності в суді пресслужби та/чи прессекретаря(-ки), саме вони готують матеріали для висвітлення справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України, на сайті суду. Написання матеріалу може бути ініційоване як прессекретарем(-кою), так і суддею. Усі респонденти(-ки) вказали, що людина, яка підготувала матеріал, консультується з суддею-спікером(-кою), а іноді й суддею, що розглядав(-ла) справу.

«Суддя не все може написати в судовому рішенні, а в статті вже можна розширити. Головне, щоб це не чинило шкоди безпосередньо рішенням та судді», – суддя міськрайонного суду Донецької області.

Половина респондентів(-ок) зазначили, що моніторинг публікацій суду щодо справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України, не здійснюється або ж вони не володіють інформацією про це. Це відповідає загальній картині у судовій гілці влади, де відповідно до дослідження «Медіавідкритість судів України – 2020»⁶¹, 52,8% судів постійно ведуть моніторинг ЗМІ щодо згадок про суд, 31% – періодично і 16,2% – не ведуть цей моніторинг. За потреби суди:

- спростовують інформацію;
- уточнюють інформацію;
- надають коментар судді;
- надають додаткову інформацію.

«ЗМІ мене швидко почули, виправили і все», – суддя районного суду міста Києва про досвід спростування інформації. Також суддя вказує на важливість проактивної взаємодії зі ЗМІ.

⁶¹ Медіавідкритість судів України. Результати всеукраїнського опитування працівників і працівниць судів України, 2020 рік / В. Рибак, Н. Боярський; за ред. Давліканової О. — Київ: ГО «Вектор прав людини», Представництво Фонду імені Фрідріха Еберта в Україні, 2021 — 152 с.
Доступ: <http://hrvector.org/zviti/21-12-06-2020>

3.3.3.2. Висвітлення медіа

Відповідаючи на запитання «Чи висвітлювали ЗМІ справи, що ви розглядали/розглядаєте щодо збройного конфлікту на сході України?» три респондента(-ки) надали негативну відповідь. Серед причин:

відсутність інтересу з боку судді відслідковувати висвітлення судових справ за її участі;

специфіка судового процесу (наприклад, нагальний розгляд справ за юридично значущими фактами не дає змогу для медіа завчасно спланувати візит до суду);

незацікавленість медіа певними категоріями справ чи стадіями судового процесу (наприклад, підготовчі засідання).

Респонденти(-ки) зазначили, що судовими справами щодо збройного конфлікту на сході України цікавляться не лише ЗМІ, а й громадські активісти, міжнародні організації (наприклад, ОБСЄ). За спостереженнями судді-спікерки Слов'янського міськрайонного суду Донецької області, в їх суді на слуханні цивільних справ ніколи не було відвідувачів. Вона вказує, що кримінальними провадженнями медіа цікавляться дедалі рідше.

Опитані по-різному оцінюють висвітлення ЗМІ матеріалів щодо збройного конфлікту в Україні. Є як позитивні оцінки цих матеріалів, так і негативні. Є респонденти(-ки), які відмовились надати оцінку.

3-поміж негативних аспектів висвітлення ЗМІ збройного конфлікту в Україні респонденти(-ки) вказали:

- нерозуміння ЗМІ мотивів ухвалення певного рішення судом (наприклад, через не доопрацювання органів слідства);
- відсутність балансу думок (наприклад, подається точка зору тільки однієї сторони);
- відсутність розуміння між обранням запобіжного заходу та вироком суду;
- нерозуміння термінології щодо збройного конфлікту (наприклад, «війна»/«збройний конфлікт»).

У досліджених публікаціях не виявлено таких, що повністю викривляють зміст висвітленого судового рішення. Частина публікацій містила неточні дані чи неправильну юридичну лексику. Найбільше неточностей допустили автори(-ки) в публікаціях, оприлюднених на ресурсах для широкого кола читачів(-ок). У публікаціях спеціалізованих ресурсів не виявлено цих помилок. У 47 публікацій ЗМІ щодо кримінальних справ, у семи є порушення презумпції невинуватості (всі публікації опубліковано на загальних ресурсах). Більшість проаналізованих публікацій не містила дотримання принципу балансу думок і точок зору, проте часто це було спричинено об'єктивної неможливістю отримання коментаря іншої сторони, якою виступає Російська Федерація. Щодо адміністративних справ, то перевагу надано висвітленню позицій лише позивачів, на користь яких ухвалено відповідне судове рішення. Автори(-ки) не надавали коментарі представників органів державної влади, які виступали відповідачами у цих справах. У кримінальних справах найчастіше журналісти(-ки) зверталися до коментарів до представників(-ць) сторони захисту. Рідше зазначалися позиції потерпілих чи обвинувачених, а ще рідше — позиції сторони обвинувачення. Часто наявність чи відсутність точок зору сторін судового провадження відображалася на сприйнятті (позитивному чи негативному) результатів судового рішення.

 Згідно з аналізом повідомлень у медіа

З-поміж позитивних аспектів висвітлення ЗМІ збройного конфлікту в Україні респонденти(-ки) виокремили:

- звернення за коментарем до суду;
- відслідковування справи від початку до кінця;
- підготовка до висвітлення судової тематики.

«...Візьмімо, наприклад, ситуацію, якщо звільнять з-під варти особу, яка обвинувачується в участі в терористичній операції – тоді скажуть, що суддя є сепаратистом. Якщо не звільнять цю особу, тоді скажуть, що суддя бандеровець. По суті, як журналіст напише, так тебе й сприйматимуть. Звісно, трохи перебільшую, але так воно й відбувається. Коли відпустили з-під варти добровольців з “Правого сектору”, то про суд писали багато різного – жахливі коментарі. Безперечно, ми не будемо реагувати на кожний коментар, що під статтею пишуть, бо ж кожному не поясниш, для всіх хорошим не будеш», – суддя міськрайонного суду Донецької області.

Усі респонденти(-ки) зазначили, що публікації ЗМІ не впливають на перебіг справи. *«Навіть коли перед Селидівським судом [Селидівський суд Донецької області] виставляли шибениці, це не впливало на розгляд справ»⁶²*. Водночас двоє респондентів(-ок) вказали, що публікації в ЗМІ впливають на думку населення.

Суддя міськрайонного суду Донецької області, зазначає, що коли є інтерес медіа справа може розглядатись швидше: *«Якщо суддя бачить інтерес медіа та громадськості до справи, то він буде намагатись швидше розглянути цю справу, щоб не було оцих відкладань справи якихось безпідставних. Так, коли я розглядала такого штибу справи, то я усвідомлювала, що на засіданні буде ОБСЄ. Мені доводилося прокурору давати завдання, просила, навіть погрожувала, щоб він забезпечив здійснення своїх функцій в судовому засіданні. Важливо, щоб вони [ОБСЄ] не просто подивилися на те, що суд зібрався, а потім знову відтермінував, а те, що справді був судовий процес. Думаю, кожний суддя буде намагатись розглянути у такому випадку справу швидше. Хоча не завжди все від нас залежить»*.

3.3.3.3. Висвітлення органами досудового розслідування та прокуратури

Лише двом із десяти респондентів(-ок) не траплялися інформаційні повідомлення від органів досудового розслідування та прокуратури. Решта вісім у своїх відповідях сфокусувались саме на комунікації органів прокуратури.

За спостереженнями респондентів(-ок), найчастіше інформаційні повідомлення органів прокуратури стосуються подачі обвинувального акту прокурора(-ки) до суду. Три респонденти(-ки) зазначили, що в інформаційних повідомленнях органів прокуратури зазвичай акцентується саме на вирішальному внеску останніх. На думку двох із них, це може підривати довіру до суду.

«Зазвичай, коли закінчується розгляд у суді такого кримінального провадження, прокуратура зазначає “за принципової позиції прокуратури було винесено вирок і засуджено особу” — без прізвища, звісно, а словами “ватажка” чи “члена воєнізованого угруповання” — до десяти років позбавлення волі. Якщо вирок оскаржується, а в суді апеляційної інстанції залишено без змін, то зазначається “за принципової позиції прокуратури вирок відстоєно”», — суддя районного суду Луганської області.

«Кожна інституція тягне ковдру на себе», — суддя міськрайонного суду Донецької області.

З-поміж негативних аспектів висвітлення органами прокуратури збройного конфлікту в Україні респонденти(-ки) виокремили:

- намагання продемонструвати вирішальну роль прокуратури;
- нівелювання принципу невинуватості особи;
- вибіркове/недостовірне надання мотивації суду щодо певного рішення (наприклад, щодо підстав обрання запобіжного заходу).

Суддя міськрайонного суду Донецької області, розповіла власну історію, яку вважає прикладом негативної комунікації з боку Служби безпеки України.

Слід зазначити, що більшість опитаних громадян(-ок) не відвідували сайти державних органів протягом останніх трьох років (82,5%). Відвідували (окрім судової гілки влади) сайти:

- національної поліції України (6,7%);
- Міністерства внутрішніх справ (4,6%);
- Служби безпеки України (3,8%);
- прокуратури України (2%);
- Державного бюро розслідувань (1,6%);
- конкретне управління поліції (1,3%).

 Згідно з опитуванням громадської думки

У межах аналізу повідомлень у медіа було досліджено 16 публікацій на сайтах правоохоронних органів — СБУ, прокуратура, поліція, що стосувалися підозрюваних чи обвинувачених у обраних судових рішеннях для дослідження. Серед 16 публікацій 9, тобто в більшій половині виявлено порушення презумпції невинуватості. Так, правоохоронні органи до ухвалення вироку, що вступив в законну силу, вживали словосполучення, які стверджували про вчинення особою злочину, а не зазначали про підозру чи обвинувачення у вчиненні правопорушення. Цими висловлюваннями найчастіше були: «зловмисник», «правопорушник», «зрадник», «кат».

 Згідно з аналізом повідомлень у медіа

«Можу навести як приклад ситуацію з мого професійного досвіду. Після ухвалення виправдувального вироку за ст. 258-3 ККУ було написано статтю, в якій був скріншот з моєї сторінки в соцмережі “Вконтакте”, що на той час ще в нас не була заборонений. На скріншоті були мої фото та особисті дані. Дуже вправно сфальсифіковано, що навіть я одразу не зрозуміла, що це не моя сторінка. Я була шокована. Ба більше, сфальсифікували навіть мою переписку з особою, на аватарці якої був прапор “ДНР”. У ній йшлося про те як ми, українські судді, маємо розглядати справи та які рішення ухвалювати, а я негативно висловлювалась на адресу голови суду. Я настільки перехвилювалась, що я аж лише зранку прокинулась й зрозуміла – в мене ж немає сторінки “Вконтакте”! Стаття називалася “Судья-сепаратистка продолжает отпускать сепаратистов на волю”. Мені, напевно, пощастило, бо місцеві медіа не підхопили цю статтю. Десь за місяць її видалили. Я звернулась до правоохоронних органів із заявою, що був вчинений злочин проти мене та проти правосуддя. Згодом мені стало відомо, що авторами й замовниками цієї статті були працівники СБУ. У такий спосіб ми можемо розуміти, яка якість досудового розслідування. Стаття опублікована на сайті “Кіберзлочини” [точно не пригадує – прим. авт.] і місцевий нещодавно створений медіаресурс, що розмістив цю новину з посиланням наче на першоджерело. Власник сайт не поспішав видаляти статтю, бо перебував в дуже хороших відносинах із нашим головою СБУ. Це була однозначно замовна стаття».

3-поміж позитивних аспектів висвітлення органами прокуратури збройного конфлікту в Україні респонденти(-ки) вказали:

- оперативність надання інформації;
- чіткість надання інформації (місце, дата події, суть).

Одна респондентка окремо позитивно зазначила діяльність пресслужби прокуратури, що нині діє в тимчасово окупованій АР Крим.

«Можна тільки позаздрити, що у них [прокуратури Автономної Республіки Крим] є можливість [якісно здійснювати комунікаційну діяльність], що в них є пресслужба, яка має на це час, і брифінги їх дивлюсь. Мені здається, що подають дуже коректно, обережно, шкоди від цього точно не буде», – суддя районного суду міста Києва.

Усі респонденти(-ки) зазначили, що публікації органів досудового слідства та прокуратури не впливають на перебіг справи. Ще один респондент вказав, що інформація, надана ними в інформаційних повідомленнях, може мати вплив на свідків у справі, оскільки останні можуть подумати, що щось неправильно запам'ятали про події.

3.3.4. Загальні питання

3.3.4.1. Інформація щодо судового розгляду, що є найбільш цікавою для громадськості

У відповіді на запитання «Яка інформація щодо судового розгляду, на вашу думку, є найбільш цікавою для громадськості?» судді відштовхувалися від форми судочинства, категорії справ, етапу судового розгляду, учасників(-ць) судового процесу та іншого. Наприклад, в чотирьох випадках прозвучала теза, що найбільш цікаві громадськості є кримінальні провадження.

Незалежно від форми судочинства, на думку респондентів(-ок), більший інтерес громадськості прикутий до справ за участю представників(-ць) влади, зокрема судової, а також публічних людей та дітей.

Називаючи категорії справ, що розглядаються в різних формах судочинства, респонденти(-ки) зазначили:

- компенсацію за шкоду, завдану внаслідок збройного конфлікту на сході України;
- вбивство;
- нанесення тілесних ушкоджень;
- зґвалтування;
- притягнення до адміністративної відповідальності за перетин державного кордону;
- встановлення фактів, що мають юридичне значення;
- отримання спадщини;
- зловживання владою, зокрема корупцію.

Респонденти(-ки) висловили думку, що громадськості цікаво: «...не просто дізнатися про ухвалені рішення, а що саме ця особа вчинила, тобто, що саме трапилось, а також як саме відбувалось вчинення цього злочину», — зазначає суддя міськрайонного суду Донецької області.

Водночас судді зазначили, що останнім часом інтерес до справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України знизився і насамперед ці справи цікаві людям, які потенційно можуть брати в них участь, або ж тим, у родині яких є учасники(-ці) АТО/ООС, постраждалі внаслідок цих подій.

«Хоча загалом держава втомилась від збройного конфлікту, та для ВПО, для сімей, у яких хтось загинув, ця тема завжди буде актуальна. Я сама ВПО, тож для мене це болюча тема», — суддя районного суду Луганської області.

Більшість громадян (77,0%) цікавляться інформацією про збройний конфлікт на сході України. Прикметно, що зацікавленість зростає з віком респондентів(-ок). Так, цікавляться або скоріше цікавляться 63,8% респондентів(-ок) у віці 18–24 роки; 63,2% у віці 25–34 роки; 77,3% — у віці 35–59 років і 88,3% у віці 60 і старше років.

Більшість респондентів(-ок) не стежать за судовими справами щодо збройного конфлікту на сході України спеціально, а дізнаються випадково під час ознайомлення з новинами (61,0%). Проте 18,0% все ж таки намагаються відстежувати події у всіх або однієї-двох подібних справах, 17,5% зовсім не хочуть нічого знати про них.

 Згідно з опитуванням громадської думки

Учасники фокус-груп відмітили, що загалом вони також не шукають інформацію про справи, пов'язані зі збройним конфліктом на сході України. Ставлення до цілісності цієї інформації різне, хоча для більшості учасників(-ць) фокус-груп інформації не вистачає. На їхню думку, вона подається неповною, суперечливою, більше заплутує, ніж пояснює. До того ж велику роль відіграє недовіра до медіа-ресурсів. Деякі респонденти(-ки) також вважають, що інформації достатньо, якщо є мета щось спеціально знайти.

 Згідно з фокус-груповим дослідженням

«Останнім часом зменшується й кількість справ й спадає інтерес до них. Якщо справа тільки надходить до суду, то неї ще є інтерес, бо хочеться отримати швидко рішення, а якщо справа відкладається, затягується, то інтерес зникає. Аналогічно, як у прикладі з “Правим сектором”, якщо в 2016–2017 році до нас приходили місцеві телеканали й були присутні на місцевих засіданнях, то зараз вони навіть не питають про неї. <...> Ні суду, ні ЗМІ стало нецікаво писати новини про відкладення судового засідання і неявку прокурора. <...> Напевно, люди звикли жити вже в такому стані, тож на ці новини все менше звертають увагу», – суддя міськрайонного суду Донецької області.

3.3.4.2. Інформація щодо судового розгляду, що найбільш важливо висвітлювати

Респонденти(-ки) окреслили зазначені нижче питання, які варто висвітлювати для широкого кола населення (пов'язаних зі судовими справами щодо збройного конфлікту):

- судовий збір, пільги для різних категорій населення (рівень урегульованості питання законодавчо);
- порядок встановлення фактів, що мають юридичне значення та насамперед народження та смерті особи на тимчасово окупованій території України;
- проблема фіктивних безвісти зникнень та як захистити своє право власності для членів родини, право на шлюб;
- компенсація за шкоду, завдану внаслідок збройного конфлікту на сході України;
- особливості розгляду справ, пов'язаних зі збройним конфліктом, наприклад, інформування населення про те, де публікуються повістки, як призначається підготовче засідання, а також про підсудність справ;
- висвітлення всього «ланцюжка подій» щодо кожної судової справи, починаючи з розслідування та закінчуючи вироком, а також демонструючи в який спосіб держава працює з цими судовими справами та вказуючи на невідворотність покарання;
- судова статистика про надходження та розгляд справ.

Варто звернути увагу, що більшість респондентів(-ок) фокус-групового дослідження дуже негативно відреагували на судові рішення цивільної справи про встановлення факту народження дитини, а також на негативну публікацію щодо цього. На їхній погляд, немає підґрунтя для розгляду в суді, адже непідконтрольні уряду України території все одно є українськими, тому Україна має визнавати факт народження дітей на цих територіях без будь-якого судового процесу. Саме тому в цих матеріалах варто пояснювати необхідність подібних процедур та роль суду.

 Згідно з фокус-груповим дослідженням

«Варто писати про те, які справи розглядаються за якими статтями, пояснити що вони означають. Звісно, без зазначення прізвища та імені обвинуваченого. Після завершення розгляду написати, яке рішення винесено та яке покарання отримано, тобто факти без ідентифікації особи. Важливо висвітлити статистику, питому вагу цих справ та дії держави щодо встановлення справедливості на рівні діяльності правоохоронних органів судів, тобто діяльність держави в цьому напрямі, що відбувається в державі. Варто вказати, чи люди несуть покарання. Варто на рівні держави говорити про ці справи, не забувати про них. Саме тоді ми, люди, розумітимемо, що ми рухаємось в правильному напрямку, що буде мир, а винні — понесуть покарання», — суддя районного суду Луганської області.

«Важливо висвітлювати результати, які є рішення, що особа скоїла, а також яке покарання отримала. Я ще написала б, думаю, певне напуття громадянам про те, що не можна скоювати ці злочини, бо якщо їх скоїв злочини, то отримаєш відповідне покарання», — суддя міськрайонного суду Донецької області.

Судді зазначали про важливість висвітлення загальних питань про діяльність судів⁶³, що сприяли б підвищенню рівню довіри до судової влади, наприклад:

- доносити до суспільства стандарти права на справедливий суд у розумінні ст. 6 Конвенції про захист прав і основоположних свобод;
- виокремлювати новини про рівень довіри до конкретного суду;
- пояснювати та підкреслювати роль саме судів у забезпеченні правосуддя в Україні, що саме «суд ухвалює рішення у судових справах»;
- більше інформувати громадян(-ок) про можливості захистити свої права у суді;
- інформувати громадян(-ок) про відкритість судів, судового розгляду, у яких формах це може забезпечуватися.

«По-перше, судді — це частина народу. Вони такі ж самі, як інші люди. Це сини і дочки тих батьків, що живуть поруч з іншими людьми. Судді ж, власне, в цих самих багатоповерхівках живуть і по цих самих вулицях ходять... По-друге, судді зайняті надзвичайно важливою роботою, яку хтось повинен в суспільстві виконувати. Хтось має взяти на себе обов'язок розв'язувати усі непрості конфлікти, що є між людьми, між юридичними особами, між державами. Якщо це не будуть виконувати чинні судді, то будуть виконувати інші судді, яких потрібно відшукати серед представників нашого народу, серед наших людей. Суддівська робота для суспільства важлива й суспільство повинно розуміти важливість

⁶³ У нагоді можуть стати матеріали «Доступно про суд: пояснюють судді» — це серія коротких відеороликів, в яких судді Верховного Суду, апеляційних та місцевих судів розповідають про судову систему України, висвітлюють окремі питання кримінального, цивільного й адміністративного провадження.

Доступ: <https://youtube.com/playlist?list=PLFkJwhgWDcix8DXHeYPdLBhqH16KguDTp> Доступні субтитри українською мовою. Автори ідеї та концепції серії відеороликів «Доступно про суд: пояснюють судді» — Назарій Боярський, Валерія Рибак. Відео створено ГО «Вектор прав людини» в межах грантового проекту «Доступно про суд: пояснюють судді» у партнерстві з Радою суддів України та Координаційним центром з надання правової допомоги в межах Програми ООН із відновлення та розбудови миру за фінансової підтримки урядів Данії, Швейцарії та Швеції. Думки, зауваження, висновки або рекомендації, викладені в ньому, належать авторам(-кам) і не обов'язково відображають погляди Програми та урядів Данії, Швейцарії та Швеції. Програму ООН із відновлення та розбудови миру реалізують чотири агентства ООН: Програма розвитку ООН (ПРООН), Структура ООН з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок (ООН Жінки), Фонд ООН у галузі народонаселення (UNFPA) і Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО). Програму підтримують тринадцять міжнародних партнерів: Європейський Союз (ЄС), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), Посольство США в Україні, а також уряди Великої Британії, Данії, Канади, Нідерландів, Німеччини, Норвегії, Польщі, Швейцарії, Швеції та Японії.

цієї роботи, бо іншого цивілізованого шляху вирішення конфліктів чи наявних проблем немає», – суддя Верховного Суду, суддя Касаційного цивільного суду.

Деякі судді у відповідях зазначали про теми щодо збройного конфлікту, які важливо висвітлювати з боку держави у тих медіа, наприклад, питання громадянства людей, які проживають та народжуються на територіях тимчасово не підконтрольних уряду України, проблеми діяльності ЗСУ на територіях наближених до лінії зіткнення. На думку одного з респондентів, важливо приділяти увагу патріотичному вихованню молоді, здійснювати право просвітницьку роботу серед населення, яке проживає на тимчасово не підконтрольних уряду України територіях, серед військових.

3.3.4.3. Вплив висвітлення справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України, на рівень довіри до судової влади

Дев'ять з десяти суддів зазначили, що висвітлення справ, пов'язаних зі збройним конфліктом, впливають на рівень довіри до судової гілки влади. Одна суддя зазначила, що у всіх новинах, з якими вона ознайомилась про подібні справи, «суд був на задньому плані» (Слов'янський міськрайонний суд Донецької області), тобто не акцентувалась увага на роботі суду, а більше йшлося про суть самої справи, обставини злочини, обвинувачених тощо, тож ця інформація, на її думку, не може особливо вплинути на формування думки про суд.

Респонденти(-ки) зазначили фактори, що можуть формувати в громадськості негативне сприйняття суду:

- негативна без належних аргументів критика судів з боку інших державних органів, зокрема прокуратури;
- сторони судового процесу та медіа можуть бути необ'єктивними під час висвітлення подій та подавати інформацію однобічно;
- відсутність розуміння представниками(-цями) медіа тонкощів процесуальних особливостей розгляду справ, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні;
- різні погляди суспільства на питання, що вирішуються в суді, тож рішення, які ухвалює суд, а також сприйняття самого суду можуть бути також різним.

«Я співчуваю колегам, які розглядають резонансі справи, що висвітлюють ЗМІ й громадськість. Кожна зі сторін висвітлює під власним кутом зору», – суддя міського суду Миколаївської області.

«Є проблема що не всі однаково сприймають рішення судів щодо компенсації за шкоду, завдану внаслідок збройного конфлікту на сході України, адже хтось вважає, що виплати має здійснювати Росія, а дехто, – що Україна. Інші люди твердять, що жителі Донбасу повинні були захищати свою українську землю а також своє майно, не допустити повзучої агресії. Якщо цього не зробили, то їм немає чого щось компенсувати, адже вони самі не берегли своє майно», – суддя Верховного Суду, суддя Касаційного цивільного суду.

У відповіді на поставлене запитання респондентка звернула увагу на те, що прокуратура активно висвітлює свою діяльність у судових процесах, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні, не згадуючи водночас роль суду, що зі свого боку суд не робить та не може робити: «Ми ж не можемо сказати за принципової позиції суду винесено будь-яке рішення, це не потрібно говорити, адже це гарантії судової влади — ефективність, неупередженість, всебічність, безсторонність, якщо будемо якісь справи виокремлювати, і говорити, що суд її принципово розглянув, то що інші — ні? Суд же не буде спростовувати слова прокуратури і говорити, що це не тільки ваша принципова позиція, а більшою мірою робота суду? Звісно, доказова база це одне, проте виписати вирок гарно це теж дуже важливо, коли читаєш вирок суду і бачиш, що суддя попрацював з ним», — суддя районного суду Луганської області.

Деякі респонденти(-ки) також зазначили, що останнім часом рівень довіри до судової гілки влади підвищується і розгляд справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України, також цьому сприяють.

3.3.4.4. Дії, що необхідно вжити для підвищення якості висвітлення справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України

Судді у відповідях на запитання «Як дії, на вашу думку, варто вжити для підвищення якості висвітлення справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України?» надавали свої рекомендації для різних цільових аудиторій, що стосуються розслідування, розгляду, висвітлення судових справ, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні.

Наприклад, судді зазначили, що представникам(-цям) медіа для підвищення якості висвітлення справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України варто дотримуватись журналістських стандартів, зокрема балансу думок у кожному матеріалі, більше використовувати матеріали, підготовлені судами (релізи за результатами судових засідань, розгляду судової справи тощо), безпосередньо відвідувати судові засідання у справах, про які готують матеріали, звертатись до суду зі запитаннями, брати коментарі у представників(-ць) судів, звертатись за усними роз'ясненнями до комунікаційної команди суду. Значно покращило б якість матеріалів та процес висвітлення цієї категорії справ запровадження на рівні закладів вищої освіти підготовки судових журналістів(-ок).

У межах аналізу повідомлень у медіа проаналізовано дотримання журналістських стандартів.

- Баланс думок і точок зору. Більшість проаналізованих публікацій не містила дотримання цього принципу, проте часто це ґрунтувалось на об'єктивній неможливості отримати коментар іншої сторони, — Російської Федерації. Наявність чи відсутність точок зору сторін судового провадження відображається на сприйнятті (позитивному чи негативному) результатів судового рішення.
- Повнота представлення фактів та інформації по проблемі. У аналізованих публікаціях не одноразово траплялися випадки, коли інформація щодо судового рішення чи проблематики, якої воно стосується, подана не в повному обсязі. До того ж упущені деякі факти. Це може впливати на сприйняття ухваленого судом рішення читачами(-ками).
- Достовірність. У 47% досліджених публікацій не було посилання на першоджерело чи не вказувалось джерело інформації, яке підтверджувало б оприлюднену інформацію.
- Точність подачі інформації/наявність неточностей чи помилок. У досліджених публікацій не виявлено таких, що повністю викривляють зміст висвітленого судового рішення. Частина публікацій містила неточні дані та неправильну юридичну лексику.
- Дотримання презумпції невинуватості щодо висвітлення кримінальних справ. З поміж 47 публікацій ЗМІ щодо кримінальних справ у семи порушується презумпція невинуватості.

 Згідно з аналізом повідомлень у медіа

На думку суддів якість висвітлення справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України, також дуже залежить від роботи в цьому напрямі представників(-ць) судової гілки влади. Тому вважають за необхідне, щоб рішення суддів було мотивоване, викладено просто і доступно; голова суду не має бути суддею-спікером(-кою); налагодити внутрішню комунікацію в кожному суді між комунікаційною командою та всіма суддями, щоб зокрема останні повідомляли про розгляд відповідних справ; комунікаційна команда має більше приділяти уваги висвітленню інформації про цю категорію справ; виокремити посаду судді-спікера та прессекретаря як основну без суміщення з іншими посадами та чітко визначеними функціями. Позитивно на процес висвітлення справ, пов'язаних зі збройним конфліктом, також, на думку респондентів(-ок), може вплинути запровадження відповідної спеціалізації суддів чи відновлення військових судів.

Судді рекомендують також краще налагоджувати зв'язок між судами та медіа, необхідні спільні заходи, навчання щодо тематики, пов'язаної зі збройним конфліктом.

В одній з відповідей суддею порушене питання, а чи затребуване висвітлення судових справ, пов'язаних зі збройним конфліктом, чи є зауваження з боку громадськості, медіа до роботи суду в цьому напрямі.

Респонденти(-ки) звернули увагу на проблему часто занадто довгої тривалості досудового розслідування і судового розгляду, і це впливає на втрату інтересу медіа та суспільства загалом до справ, пов'язаних зі збройним конфліктом.

Судді також вбачають й необхідність з боку громадських організацій здійснювати висвітлення справ, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні.

3.3.4.5. Навчання щодо питань збройного конфлікту на сході України

Інтерв'ю вкотре підтверджують високий запит на спеціальну підготовку з проблематики, що постала у зв'язку зі збройним конфліктом в Україні. Наприклад, це питання було так само актуальне і в 2016–2017 рр. відповідно до звіту за результатами дослідження спроможності судової системи забезпечувати правосуддя в умовах збройного конфлікту на сході України підготовлений колегією українських експертів(-ок) протягом 2016–2017 рр. «Правосуддя на сході України в умовах збройної агресії Російської Федерації»⁶⁴. 100% респондентів(-ок) зазначили, що потребують додаткового навчання. Відповідно до тематики поточного інтерв'ю, респонденти(-ки), окрім питань розгляду судових справ, звернули увагу й на висвітлення цих справ. Більшість респондентів(-ок) висловились про необхідність проведення навчань з питань міжнародного гуманітарного права, про це прямо зазначили п'ятеро суддів.

Респонденти(-ки) окреслили теми:

- 1) міжнародне гуманітарне право, зокрема співвідношення МГП з українським законодавством;
- 2) особливості розгляду справ у яких щодо осіб здійснюється спеціальне досудове розслідування або спеціальне судове провадження;

⁶⁴ «Правосуддя на сході України в умовах збройної агресії Російської Федерації». Звіт за результатами дослідження спроможності судової системи забезпечувати правосуддя в умовах збройного конфлікту на сході України, підготовлений колегією українських експертів протягом 2016–2017 років. Доступ: <http://hrvector.org/zviti/18-07-16-court>

- 3) огляд особливостей розгляду судових справ, пов'язаних зі збройним конфліктом, за різними категоріями;
- 4) особливості висвітлення судових справ, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні, зокрема яку інформацію варто висвітлювати, якщо справа ще розглядається, як працювати з різними цільовими групами (медіа, активісти, широке коло населення та ін.), психологічні особливості роботи з ними;
- 5) особливості внутрішньої (на рівні одного суду, на рівні судів однієї ланки, на рівні судів різних ланок) та міжвідомчої комунікації щодо висвітлення судових справ, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні;
- 6) обмін практиками з колегами щодо розгляду справ, пов'язаних зі збройним конфліктом, та стосовно їхнього висвітлення.

Респонденти(-ки) зазначили, що навчання з висвітлення судових справ, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні, доцільно проводити для суддів-спікерів(-ок) і прессекретарів(-ок) та навчання щодо розгляду судових справ для суддівського корпусу.

Серед зручних форм навчання респонденти(-ки) називали різні: круглі столи, вебінари, тренінги. Є запит на проведення заходів офлайн.

Більшість респондентів(-ок) зазначили, що позитивною практикою було б проводити навчання в змішаних групах зі залученням спеціалістів(-ок) з державного й недержавного сектору, що беруть участь у розслідування, розгляді та висвітленні справ, пов'язаних зі збройним конфліктом. У питаннях висвітлення доцільно залучати, на думку респондентів(-ок), також представників(-ць) медіа та громадських об'єднань.

«Є потреба в більш практичних заходах, щоб на конкретній справі проаналізувати як написати реліз, провести інтерв'ю, як працювати з активістами, а також розглянути певні психологічні особливості роботи або ж як працювати з великою аудиторією», – суддя районного суду Луганської області.

Сім респондентів(-ок) уже мають досвід участі в навчаннях, присвячених питанням розгляду та висвітлення судових справ, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні. Жоден(-на) не повідомив, що це були заходи організовані установами чи органами судової влади та самоврядування. Як організаторів заходів зазначали Українську Гельсінську спілку з прав людини, Програму ООН із відновлення та розбудови миру, Червоний Хрест, ГО «Вектор прав людини». Одна респондентка вказала, що колеги з суду, який вона представляє, відвідували навчання Національної школи суддів України щодо роботи суду в умовах збройного конфлікту та Норвезької ради у справах біженців в Україні з питань отримання компенсації за шкоду, завдану внаслідок збройного конфлікту на сході України.

Респонденти(-ки) брали участь у заходах, присвячених комунікаційній діяльності судів, яку було організовано за участю ГО «Вектор прав людини» та Програми ООН із відновлення та розбудови миру. У заходах, присвячених висвітленню справ, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні, респонденти(-ки) брали участь від ГО «Вектор прав людини».

З-поміж позитивних особливостей заходів респонденти(-ки) зазначили тематику міжнародного гуманітарного права, роботу в змішаних групах, довготривалість навчальної програми Української Гельсінської спілки з прав людини, а також різні форми навчання, тематику заходів, присвячених питаннях кому-

нікаціям з висвітлення судових справ, зокрема пов'язаних зі збройним конфліктом, організацію діалогу між задіяними спеціалістами(-ками) в розслідування, розгляд, висвітлення цих судових справ.

Також була під час інтерв'ю звучала думка про важливість окремої спеціалізації суддів саме щодо розгляду справ, пов'язаних зі збройним конфліктом, що стало б хорошим рішенням, аби створювати спеціалізовані суди, адже для них було б передбачено належну підготовку, зокрема постійні заходи з підвищення кваліфікації з відповідної тематики. У межах цієї підготовки також доречним є навчання в змішаних групах.

«Нині згадала цю зустріч [тренінг-моделювання «Комунікація судових процесів, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні», що організовано ГО «Вектор прав людини»⁶⁵ – прим. автора], бо для мене вона була корисна в контексті комунікацій. Саме про це я і говорю: якби була б спеціалізація саме суддів, то проведення круглих столів, конференцій, нарад тощо з органами досудового розслідування, професійними журналістами, захисниками і суддями, – це було б унікально й дуже корисно. Тоді ми почули б одне одного», – суддя районного суду міста Києва.

3.3.4.6. Співпраця судів з державними органами та медіа у питаннях висвітлення справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України

Усі респонденти(-ки), які відповіли на це запитання (9 осіб), висловились, що співпраця судів та інших державних органів є доречною й важливою для висвітлення справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України. Половина з них, а саме чотири респонденти(-ки) зауважили, що такої співпраці немає або вона дуже ускладнена.

«Розслідування переважно проводить Служба безпеки України, а з ними жодної комунікації немає».

Респондентка намагалась щодо однієї справи, пов'язаної зі збройним конфліктом, декілька років тому зв'язуватись із пресслужбою прокуратури, але безрезультатно. *«Тільки якщо їх змусять, тоді є результат. Обвинувальні акти затверджуються прокуратурами області. Обласна прокуратура, зі свого боку, вважає себе значно вищою за місцевий суд, тож не йде на жоден контакт. У них своя правда, а нас і чути не хочуть. Тому вся комунікація відбувається на місцевому рівні: якщо ми це можемо зробити, то робимо», – суддя міськрайонного суду Донецької області.*

«Так, це було б добре. Суд, прокуратура, поліція, органи місцевого самоврядування повинні працювати разом. Наприклад, якщо людина хоче відшкодувати шкоду [матеріальну шкоду, заподіяну внаслідок конфлікту], то спочатку звертається до органів місцевого самоврядування, аби за їхній кошт поклагодити дах чи ще щось. Органи місцевого самоврядування дають лише одну відповідь: “Йдіть до суду”. Було б чудово, якби вони провели консультацію... розповіли куди й до кого варто звертатися. Це було б дуже добре. А так маємо ситуацію:

⁶⁵ Тренінг-моделювання «Комунікація судових процесів, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні» організовано ГО «Вектор прав людини» в межах проєкту «Збройний конфлікт в Україні: комунікація заради справедливості» реалізується в межах спільного конкурсу програми «Права людини і правосуддя» Міжнародного фонду «Відродження» та проєкту ПРООН «Громадянське суспільство задля розвитку демократії та прав людини в Україні», що реалізується за фінансової підтримки Міністерства закордонних справ Данії. Сайт ГО «Вектор прав людини». Доступ: <http://hrvector.org/podiyi/21-08-12-www>

людина проходить, а їй не допомогли. Ще можуть спілкуватися грубо й некоректно. Людина вийшла з суду й [не розуміє], що робити та як діяти далі... Саме тому в нашому суді створена посада консультанта», — суддя міськрайонного суду Донецької області.

Як позитивний, але недостатній приклад співпраці щодо висвітлення справ, пов'язаних зі збройним конфліктом був названий з досвіду міськрайонного суду Донецької області. Суд комунікує з органами поліції та досудового розслідування у форматі запитів та раз на рік проводять спільні пресконференції з їх пресслужбами щодо публічних звітувань про роботу протягом року, де зокрема називається статистика по окремим справам, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні.

Респонденти(-ки) зазначають про доречність співпраці судів з Національною поліцією України, Службою безпеки України, прокуратурою, органами місцевого самоврядування та управління.

Серед форм співпраці виокремили:

- проведення спільних інформаційних кампаній;
- проведення спільних окремих інформаційних заходів, якто пресконференцій;
- формувати спільні публічні повідомлення (зокрема, у формі пресрелізів під час розгляду та завершення розгляду судових справ) щодо справ, пов'язаних зі збройним конфліктом;
- обговорення складних питань розслідування, розгляду та висвітлення справ, пов'язаних зі збройним конфліктом в Україні під час конференцій, круглих столів.

Респонденти(-ки) висловлювались про важливість постійної співпраці не тільки з державними органами, органами місцевого самоврядування, а й з медіа, для якісного та системного висвітлення справ, пов'язаних зі збройним конфліктом. Необхідною, на їхню думку, є співпраця як з місцевими, так і з всеукраїнськими медіа.

«Люди [в інших регіонах] зовсім не розуміють, що тут відбувається... Усі думають, що це [збройний конфлікт] десь далеко, тому їх не стосується. Потрібно більше висвітлювати», — зазначає суддя міськрайонного суду Донецької області, говорячи про висвітлення ситуації на сході України і брак системного висвітлення.

3.4. РЕЗУЛЬТАТИ АНАЛІЗУ ПОВІДОМЛЕНЬ У МЕДІА

3.4.1. Методологія

Проведення порівняльного аналізу змісту судових рішень та змісту публікацій ЗМІ, органів досудового розслідування та прокуратури у справах, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України, є етапом моніторингу в межах проекту «Моніторинг впливу висвітлення судових рішень у справах, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України, на ставлення громадськості до судової гілки влади», що реалізується ГО «Вектор прав людини» в межах Програми ООН із відновлення та розбудови миру за фінансової підтримки уряду Королівства Нідерландів.

Предметом дослідження є публікації ЗМІ та органів державної влади, які висвітлюють перебіг та/чи результати судового розгляду справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України

Об'єктом дослідження є формування відношення суспільства до судової гілки влади крізь призму висвітлення судових процесів щодо збройного конфлікту в Україні у засобах масової інформації.

Метою проведення порівняльного аналізу є визначення впливу змісту досліджуваних публікацій на ставлення громадськості до судової гілки влади.

Для досягнення зазначеної мети поставлено завдання:

- 1) визначити тенденції в підходах до висвітлення судового розгляду справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України;
- 2) дослідити рівень дотримання журналістських стандартів та тональностей у процесі висвітлення досліджуваних публікацій;
- 3) проаналізувати типові помилки, що трапляються у повідомленнях медіа;
- 4) проаналізувати основні чинники в публікаціях, що покращують чи погіршують ставлення громадськості до судової гілки влади;
- 5) отримати приклади публікацій для ілюстрації висновків за результатами інших етапів моніторингу в межах проекту;
- 6) надати рекомендації щодо покращення рівня довіри та ставлення до судової гілки влади та об'єктивного висвітлення змісту судових рішень.

Під час проведення дослідження проаналізовано 143 публікації⁶⁶, опублікованих у інтернеті на 78 різних сайтах⁶⁷ (сайти онлайн-медіа, правозахисних організацій та державних органів влади (СБУ, відділки поліції, прокуратури), які висвітлювали судові справи, пов'язані зі збройним конфліктом на сході України.

Предметом досліджених публікацій було висвітлення 33 судових рішень, ухвалених судами різних інстанцій, а саме:

- 12 судових рішень, ухвалених Верховним Судом;
- 6 судових рішень, ухвалених апеляційними судами;
- 15 судових рішень, ухвалених судами першої інстанції.

⁶⁶ Додаток 1. Перелік досліджених публікацій.

⁶⁷ Додаток 2. Перелік вебсайтів.

Усі судові рішення, досліджені в межах проєкту, ухвалено не раніше 1 січня 2018 року. Усі належали до сфери цивільного (11 судових рішень), адміністративного (11 судових рішень) та кримінального судочинства (11 судових рішень).

З метою досягнення поставлених завдань було проаналізовано онлайн-публікації на предмет: відповідності змісту судового рішення, дотримання журналістських стандартів та презумпції невинуватості (застосовано лише до кримінальних справ), а також усі публікації були класифіковані відповідно предмету розглянутих судових справ на категорії: «внутрішньо переміщені особи» («ВПО»), «військові», «представники незаконних збройних формувань»⁶⁸ та «інші».

Визначено також тональність кожної публікації:

- позитивна/слабко позитивна;
- негативна/слабко негативна/радіше негативна, ніж позитивна;
- нейтральна.

Цей аналіз стосувалася насамперед визначення тональності щодо формування ставлення читачів і читачок до судової гілки влади. Під час оцінки тональності публікації було враховано фактори, як-от: використана автором лексика, наявність/відсутність емоційно забарвлених слів, заперечень, надання переваги одній зі сторін, яка підтримує чи навпаки виступає проти ухваленого судового рішення, суб'єктивний/об'єктивний підхід під час висвітлення змісту судового рішення, наявність/відсутність коментарів експертів(-ок) чи представників(-ць) органів влади тощо.

За результатами визначення тональності публікацій, що висвітлюють одне судове рішення, визначено загальну тональність публікацій стосовно конкретного рішення суду: позитивна, негативна, нейтральна, змішана (немає чітко окресленої тональності публікацій, що переважає).

Дослідження виконано за допомогою описових методів (класифікація, описовий аналіз), тексти публікацій проаналізовано зі застосуванням контент-аналізу, мотиваційного аналізу, емоційного та лексичного аналізу.

Для пошуку публікацій в інтернеті вводилися ключові слова, які давали змогу знайти інформацію про опубліковані судові рішення у визначений дослідженням проміжок часу.

Вибірка публікацій не є репрезентативною, тому результати дослідження не дають змогу поширити кількісні результати дослідження на певну більшу сукупність і не відображають загальні висновки щодо формування ставлення населення до судової гілки влади крізь призму отриманих результатів. Водночас отримані результати дають змогу охарактеризувати особливості підходів і тенденцій щодо висвітлення судових рішень про збройний конфлікт на сході України та з'ясувати в який спосіб обраний автором підхід може впливати на тональність висвітлення інформації, а також на позитивне/негативне сприйняття читачами(-ками) опублікованої інформації. До того ж отримані результати дослідження дають змогу проаналізувати наявні помилки, неточності, рівень дотримання журналістських стандартів з метою надання подальших рекомендацій.

⁶⁸ Цю категорію застосовано лише щодо кримінальних справ.

3.4.2. Загальний аналіз публікацій

Результати проведеного аналізу відображені в зведеній аналітичній таблиці⁶⁹.

143 досліджені статті було опубліковано на онлайн-ресурсах, які можна класифікувати на загальні (орієнтовані на широке коло читачів і читачок), спеціалізовані (орієнтовані на вузьку фахову аудиторію) та сайти органів державної влади.

Показники кількості публікацій (%), опублікованих на загальних, спеціалізованих ресурсах та сайтах органів державної влади (див. рис. 20).

Рисунок 20. Показники кількості публікацій на різних видах медіаресурсів, %



Предметний аналіз

Більшість досліджених публікацій присвячені висвітленню судових рішень щодо військових (39%), на другому місці – це судові справи, пов'язані з правами та інтересами ВПО (33%). Більшість проаналізованих кримінальних справ стосувалася рішень щодо представників(-ць) незаконних збройних формувань (7 з 11, тобто 63%)

Предмет розгляду судових справ у проаналізованих статтях у кількості:

- військові – 13;
- ВПО – 11;
- представники(-ці) незаконних збройних формувань – 7;
- інші – 2.

Аналіз вживаної лексики стосовно конфлікту

У більшості публікацій автори використовували слова/словосполучення стосовно збройного конфлікту, як-от: «військова агресія», країна-агресор», «напад Росії на Україну», «збройна російська агресія на Донбасі/сході України», «окупація частини території Донбасу Росією».

⁶⁹ Додаток 3. Зведена аналітична таблиця.

Для позначення учасників(-ць) збройного конфлікту автори найчастіше вживали слова «бойовики», «терористи» та «незаконні збройні формування». Також у публікаціях траплялися варіації назв представників(-ць) незаконних збройних формувань, як-от: «армія окупанта», «місцеві сепаратисти», «проросійські бандформування Донецьку», «представники незаконного воєнізованого формування “МДБ ДНР”», «воєнні злочинці», «російські гібридні сили Донецьку», «російсько-терористичні угруповання», «підтримуване Росією збройне угруповання “ДНР”».

Щодо тимчасово окупованої території України, то автори найчастіше вживали терміни «непідконтрольна Україні територія», «окупована територія», «тимчасово окуповані території».

Можна зробити висновок, що здебільшого використана термінологія відповідає нормам міжнародного гуманітарного права та є нейтральною, проте в деяких випадках траплялася термінологія щодо конкретних осіб, яка порушувала презумпцію невинуватості (див. детальніші коментарі, зазначені нижче).

Рисунок 21. Оцінка тональності публікацій⁷⁰



За результатами проведеного аналізу досліджених статей виявилось, що більшість із них висвітлює в нейтральній (36%) або позитивній (34%) тональності, трохи менше (30%) публікацій — з негативною тональністю.

Грунтуючись на загальній оцінці тональності висвітлення кожного судового рішення, варто зазначити, що 30% судових рішень було висвітлено в нейтральній тональності, 27% — у позитивній, 18% — у негативній. Ще 25% судових рішень були висвітлені різними ЗМІ в різній тональності.

Маркери оцінки тональності

Нейтральну тональність мали публікації, висвітлені на спеціалізованих сайтах, розраховані для юристів(-ок) чи бухгалтерів(-ок) (наприклад, справа щодо розрахунку пенсії для учасників(-ць) бойових дій, сплата ЄСВ для жителів(-льок) окупованих територій та ін.). Судові рішення, висвітлені в цих публікаціях



Приклади

⁷⁰ Публікації правоохоронних органів, що опубліковані до ухвалення судового рішення, не оцінювалися на предмет тональності.

зазвичай стосувалися вирішення певної правової проблеми чи прогалини в законодавстві або правозастосуванні. Саме тому мета цих публікацій є донесення інформації про ухвалені судові рішення та його наслідки без надання оцінки чи емоційно забарвлених слів.

- **LexInform:** «Заповіт, посвідчений службовою особою (нотаріусом) на тимчасово окупованій території, є нікчемним», 12.11.2020
<https://lexinform.com.ua/sudova-praktyka/zapovit-posvidchenyj-sluzhbovoyu-osoboyu-notariusom-na-tymchasovo-okupovaniy-terytoriyi-ye-nikchemnym/>
- **Судебно-юридическая газета:** «Спир про встановлення факту участі в АТО повинен вирішуватись у позасудовому порядку: ВП ВС», 19 августа 2019
<https://sud.ua/ru/news/publication/148206-spir-pro-vstanovlennya-faktu-uchasti-v-ato-povinen-virishuvatis-u-pozasudovomu-poryadku-vp-vs>
- **Протокол: «Велика Палата:** Платник єдиного соціального внеску звільняється від відповідальності за несвоєчасну сплату єдиного соціального внеску (ВП у справі № 812/292/18 від 06 листопада 2018 р.)», 28.11.2018
https://protocol.ua/ua/velika_palata_diyshla_visnovku_shcho_platnik_esv_zvilnyaetsya_vid_vidpovidalnosti_za_nesvoechasnu_splatu_esv_za_umovi_perebuvannya_yogo_na_obliku_organu_dohodiv_i_zboriv_roztashovanomu_na_teritorii_naselenogo_punktu_de_provodilasya_taka_operatsiya/
- **ЛІГА:ЗАКОН:** «Кабмін не може скасувати доплати до пенсії, визначені законом: зразкове рішення» 10 січня 2020
https://jurliga.ligazakon.net/news/192226_kabmn-ne-mozhe-skasuvati-doplati-do-pens-viznachen-zakonom-zrazkove-rshennya



Приклади

Нейтральне забарвлення мали також короткі інформаційні статті, що лише констатували сам факт ухвалення певного рішення і не аналізували його або не надавали оцінку рішенням ні та процесу розгляду.

- **Радіо Свобода:** «Верховний суд відмовився скасувати санкції щодо «112 Україна», NewsOne та Zik», 26 квітня 2021.
Доступ: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-verkhovnyi-sud-sanktsii/31223856.html>
- **Вчасно:** «У Покровську слухатимуть справу щодо восьми катів донецької «Ізоляції»», 10.11.2021.
Доступ: <https://vchasnoua.com/donbass/70800-u-pokrovsku-slukhatymut-spravu-shchodo-vosmyi-kativ-donetskoi-izoliatsii>
- **Укрінформ:** «Справа про держзраду: Верховний Суд залишив без змін вирок Януковичу», 06.12.2021.
Доступ: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3363898-sprava-pro-derzzradu-verhovnij-sud-zalisiv-bez-zmin-virok-anukovicu.html>
- **Українська правда:** «Вирок екс-керівнику мариупольської міліції за співпрацю з «ДНР» набув сили», 14 березня 2018.
Доступ: <https://www.pravda.com.ua/news/2018/03/14/7174516/>

Позитивна тональність публікацій виражена маркерами:



Приклади

1. Використання автором «схвальних» слів та «позитивної» лексики, як-от: «суд повністю задовольнив позов», «отримав компенсацію», «суд врахував», «успішне завершення судової справи», «називають цю справу безпрецедентною», «суд став на бік переселенця», «суд врахував як пом'якшуючі обставини».

— **Zaxid.net:** «Львівський суд зобов'язав Росію виплатити сім'ї переселенців 4,7 млн грн», 28 червня 2019.

Доступ: https://zaxid.net/lvivskiy_sud_zobovyazav_rosiyu_viplatiti_simyi_pereselentsiv_47_mln_grn_n1484089

— **Українська Гельсінська спілка з прав людини:** «Переселенець з Луганщини VS Пенсійний Фонд: як чоловік виграв суд та має отримати невикладену пенсію за майже шість років», 22.10.2020.

Доступ: <https://helsinki.org.ua/articles/pereselenets-z-luhanshchyny-vs-pensiynyy-fond-iak-cholovik-vyhrav-sud-ta-maie-otrymaty-nevyplachenu-pensiiu-za-mayzhe-shist-rokiv/?fbclid=IwAR23py8kgqDfQJlePVewISWoZf0WOQaj7LO7ZGDTjF8PU7X8msFrDOL4Dyo>

— **Судовий репортер:** «Майора ЗСУ, який убив солдата за пост в Інстаграмі, засудили до 5 років», 31 серпня 2021.

Доступ: <https://sudreporter.org/majora-zsu-yakij-ubyv-soldata-za-post-v-instagrami-zasudyly-do-5-rokiv/>



Приклади

2. Позитивна оцінка автором(-кою) чи експертом(-кою) наслідків ухваленого судового рішення (формування позитивної судової практики).

— **ДероДонбас:** «Переселенець з Луганщини відсудив в пенсійного фонду України пенсію за 7 років», 8 квітня 2021.

Доступ: <https://dn.depo.ua/ukr/dn/pereselenets-z-luganshchiny-vidsudiv-v-pensiynogo-fondu-ukraini-pensiyu-za-7-rokiv-202104081306754>

У чому виражено: «чоловік отримав пенсію за 7 років», «суд ухвалив рішення на користь переселенця», «позитивна судова практика для подібних випадків».

— **Громадський Простір:** «Відмова у поновленні виплати безробітним переселенцям після працевлаштування є безпідставною», 22.01.2021.

Доступ: <https://www.prostir.ua/?news=vidmova-u-ponovlenni-vyplaty-bezrobitnym-pereselentsyam-pislya-pratsevlashtuvannya-je-bezpidstavnoyu>



Приклади

3. Автори(-ки) наголошує на виправлення законодавчих прогалин шляхом ухвалення судового рішення.

— **Радіо Свобода:** «Суд скасував перевірку переселенців: що це означає?», 10 липня 2018.

Доступ: <https://www.radiosvoboda.org/a/29355289.html>

— **Асоціація Правників України:** «Розруха не в законах, а в головах, які їх застосовують»: проблеми призначення соцдопомоги військовослужбовцям, 19 листопада 2020 року,

Доступ: <https://uba.ua/ukr/news/8054/>

- **Суспільне. Медіа:** «Визнали протиправним: Гашпар виграв суд щодо обмеження пільгового проїзду у Чернігові», 5 січня 2021.
Доступ: <https://suspilne.media/amp/93674-viznali-protipravnim-gaspar-vigrav-sud-sodo-obmezenna-pilgovogo-proizdu-u-chernigovi/>

Негативна тональність статей була визначена за допомогою різних маркерів.



Приклади

1. Негативна оцінка роботи судової гілки влади: здебільшого це стосувалося затягування судового розгляду у часі, тобто порушення принципу розумного строку розгляду справи

- **Українська правда:** «Два агенти, генерал-майор і чеченський доброволець. Що приховує справа “крота” СБУ Валерія Шайтанова», 7 грудня 2021.
Доступ: <https://www.pravda.com.ua/articles/2021/12/7/7316477/>

У чому виражено: «Більше року минуло і відтоді, як СБУ завершила розслідування і передала справу до суду. Але слухання по суті досі не почались. Вже кілька разів змінювався склад тих, хто має вирішувати долю Шайтанова»; «Розгляд затягувався також через те, що в Голосіївському суді, де мають розглядати справу, ніхто не має допуску до державної таємниці».

- **Радіо Свобода:** «Не дезертир, а безвісти зниклий. Дружині бійця, щоб довести це, знадобилося 4 роки», 31 березня 2021.
Доступ: <https://www.radiosvoboda.org/a/znykly-bezvisty-na-donbasi/31178707.html>

У чому виражено: «Судова тяганина тривала чотири роки», «Мені гірко за Україну, — дружина зниклого безвісти бійця;» «Я хочу дізнатись — де наша держава?».

- **9 канал:** «Батько загиблого на Донбасі військового вимагає компенсацію від Росії, як держави-агресора», 05.03.2020.
Доступ: <https://9-channel.com/2020/03/05/batko-zagiblogo-na-donbasi-vijskovogo-vimagaye-komensatsiyu-vid-rosiyi-yak-derzhavi-agresora-video/>



Приклади

2. Автори(-ки) звертають увагу на те, що позивачі в певних справах вимушені доводити у судах «очевидні» факти, тож це негативно відображається на самих позивачах (ВПО). Наприклад, справи щодо встановлення факту переселення унаслідок збройного конфлікту, загибелі чи поранення в зоні АТО та ін.

- **Український мілітарний портал:** «Батько загиблого на Донбасі бійця судиться з Росією», 1 березня, 2020.
Доступ: <https://mil.in.ua/uk/articles/batko-zagiblogo-na-donbasi-bijtsya-sudytsya-z-rosiyeyu/>
- **Радіо Свобода:** «Компенсація від Росії за збройну агресію. Переселенка хоче звернутися до ЄСПЛ», 25 травня 2019.
Доступ: <https://www.radiosvoboda.org/a/29961168.html>
- **Патріот Донбасу:** «Дружина зниклого безвісти військового довела в суді, що її чоловік не дезертир», 06.04.2021.
Доступ: <https://donpatriot.news/article/druzhyna-znykloho-bezvisty-vijskovoho-dovela-v-sudi-shcho-ii-cholovik-ne-dezertyr>

- **Депозит Дніпро:** «Боець з Дніпра через суд вибирав компенсацію за друге поранення на війні», 28 вересня 2021.
Доступ: <https://dnipro.depo.ua/ukr/dnipro/boets-z-dnipra-cherez-sud-vibivav-kompensatsiyu-za-druge-poranennya-na-viyni-202109281373220>



Приклади

3. Використання негативної емоційно забарвленої лексики.

- **BBC News Україна:** «“Краще б я одразу здохла”: як пенсіонерка відвойовує компенсацію за знищену війною квартиру», 17 жовтня 2020.
Доступ: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-54446859?fbclid=IwAR3lsFFYXzMYJUBn6WRTIzpyTFaOPX6GWM75yALulWNFdK7EqszcqYVSyRY>



Приклади

4. Неможливість виконати рішення суду.

- **Zmina:** «Суд зобов'язав виплатити переселенці з Донбасу 50 тисяч гривень компенсації за зруйноване житло», 21 квітня 2020.
Доступ: <https://zmina.info/news/sud-zabovnyazav-vyplatyty-pereselenczi-z-donbasu-50-tysyach-gryven-kompensacziyi-za-zrujnovane-zhytlo/>
- **LexInform:** «Не існує спеціального порядку відшкодування шкоди за пошкоджений у період проведення антитерористичної операції об'єкт нежитлової нерухомості», 29.09.2019.
Доступ: <https://lexinform.com.ua/sudova-praktyka/ne-isnuye-spetsialnogo-poryadku-vidshkoduvannya-shkody-za-poshkodzhenyj-u-period-provedennya-antyterorystychnoyi-operatsiyi-ob-yekt-nezhytlovoyi-neruhomosti/>



Приклади

5. Негативні наслідки ухваленого судового рішення.

- **Заборона:** «Верховний суд не дозволив переселенцям голосувати на місцевих виборах, 23 серпня, 2018.
Доступ: <https://zaborona.com/verkhovnyj-sud-ne-dozvoliv-pereselentsiam-holosuvaty-na-mistsevykh-vyborakh/>



Приклади

6. Автори(-ки) зазначають про недоліки під час судового розгляду чи цитує одну зі сторін щодо цих вад.

- **Діловий Переяслав:** «Вирок Шевченківського райсуду Києва: Полковника Івана Без'язикова засудили до 13 років ув'язнення» 8 квітня 2020.
Доступ: <https://dilovyi.info/vyrok-shevchenkivskoho-rajsudu-kyieva-polkovnyka-ivana-bez-iazykova-zasudyly-do-13-rokiv-uv-iaznennia/>

У чому виражено: «безпосередньо командира Без'язикова <...> в суді не допитали», «прокуратура не надала жодного прямого доказу, — за свідченнями захисту».

- **Медійна ініціатива за права людини:** «13 років ув'язнення», 7 квітня 2020.
Доступ: <https://cutt.ly/Pkz1ATO>

У чому виражено: «безпосередній командир – генерал Петро Литвин (у суді не допитаний) – під час судових засідань, за словами сторони захисту, прокуратура не надала жодного прямого доказу про участь у терористичній організації та державної зради. Жоден свідок не свідчив про його співпрацю з бойовиками».

- **Страна.UA:** «Верховный суд оставил в силе приговор Януковичу по госизмене. Он пойдёт в ЕСПЧ».

Доступ: 6 декабря 2021 <https://strana.today/news/365702-verkhovnyj-sud-ostavil-v-sile-prihovor-janukovicha-po-hosizmene-on-pojdjot-v-espch.html>

У чому виражено: «В условиях, созданных Верховным судом, мы не можем обеспечить нашему клиенту полноценного права на защиту».



Приклади

7. Надано негативну оцінку діям судді.

- **ZN.UA:** «Справа експлави “ЦВК ДНР” Лягіна залишається у Києві», 28 січня 2020.

Доступ: https://zn.ua/ukr/UKRAINE/sprava-ekglavi-cvk-dnr-lyagina-zalishayetsya-u-kiyevi-336904_.html

У чому виражено: «Постійні перенесення засідань вже викликали сумніви щодо неупередженості суду», «суддя Шевченківського суду намагалась перевести справу на розгляд якомога далі від уваги медіа та громадськості», «Неприйнятними вважають такі спроби суду», «суд регулярно переносив слухання матеріалів та вчиняв перешкоди в реалізації потерпілим процесуальних прав».

- **Promote Ukraine:** «Суд визнав: родина з Донбасу постраждала через збройну агресію РФ, 16 грудня 2020.

Доступ: <https://www.promoteukraine.org/uk/sud-viznav-rodina-z-donbasu-postrazhdala-cherez-zbrojnu-agresiyu-rf/>

У чому виражено: «один дніпровський суддя зі мною так говорив, ніби я пришла до нього додому просити грошей».

3.4.3. Особливості та підходи у висвітленні судових рішень

Особливості висвітлення змісту судових рішень залежать від чинників, як-от:

- категорія ЗМІ та аудиторія читачів(-ок) даного медіа;
- мета висвітлення змісту судового рішення (інформаційний блок чи аналітика);
- підхід, що автор(-ки) обрали для публікації (див. опис виокремлених підходів нижче).

За результатами аналізу публікацій можна виокремити чотири підходи та притаманні їм особливості подання інформації про перебіг судового розгляду чи його результат: інформаційний, аналітичний, особистісний або фаховий.

Інформаційний підхід

Зазвичай інформація про судові рішення є досить лаконічною, нейтральною за тональністю і зводиться лише до інформування читачів(-ок) про сам факт ухвалення відповідного судового рішення та коротко його зміст. Оскільки ці інформаційні повідомлення публікуються оперативно, то найчастіше в них відсутнє посилання на першоджерело, позаяк саме судові рішення ще не опубліковане, тож автор(-ка) або посилається на інформацію з іншого ЗМІ, представники(-ці) якого були присутні на судовому засіданні, або на публікації в соціальних мережах сторін судового провадження. Проте в багатьох випадках фіксувалося відсутність будь-якого посилання на першоджерело.

Люди похилого віку більше дивляться телевизор (1+1, Україна, Інтер, СТБ, ICTV, 4-й канал, 5-й канал, АРТ) та читають газети («Експрес»). Молодь та люди середнього віку віддають перевагу новинам на сайтах інтернет-видань та новинним стрічкам (Ліга.Нет», «Ukr.net», «Politeka», «РБК-Україна», «Цензор.НЕТ», «Курс України», «Полтавщина»), YouTube (канал STERNENKO, канал «Андрей Луганский БЛОГ», канал «Одесская Хунта», канал «Bihus.Info», канал «Слідство. Інфо»), месенджером (телеграм-канали «Киев оперативный», УНІАН, «Украина Сейчас», «Ukraine novosti», «ТРУ-ХА», «Суспільне Чернігів»; Viber-канали «Новини України», «ТСН»), соціальним мережам (Facebook, Instagram, Twitter) та радіо.

 Згідно з опитуванням громадської думки



Приклади

- **Interfax:** «Верховный суд отказал в удовлетворении иска в части нарушения прав на получение информации из-за санкций к NewsOne, ZIK, 112 Украина», 26.04.2021. Доступ: <https://interfax.com.ua/news/telecom/740191.html>
- **Бюро судової інформації:** «Верховний Суд відмовив у передачі справи про тортури в “Ізоляції” з Покровська до Києва», 25.08.2021. Доступ: <https://court.investigator.org.ua/uk/2021/08/verhovnyj-sud-vidmovyv-uperedachi-spravy-pro-tortury-v-izolyatsiyi-z-pokrovska-do-kyyeva/>

- **Деловая столица:** «Суд оставил за решеткой генерал-майора СБУ Шайтанова, которого подозревают в госизмене», 13 июля 2021. Доступ: <https://www.dsnews.ua/politics/sud-ostavil-za-reshetkoy-general-mayora-sbu-shaytanova-kotorogo-podozrevayut-v-gosizmene-13072021-431005>
- **Новинарня:** «Верховний Суд залишив чинним вирок Януковичу у справі про держзраду», 06.12.2021. Доступ: <https://novynarnia.com/2021/12/06/verhovnyj-sud-zalyshyv-chynnym-vyrok-yanukovychu-u-spravi-pro-derzhzradu/>
- **DW:** «Плотницького заочно засудили до довічного ув'язнення за збиття Іл-76 – ЗМІ». Доступ: <https://www.dw.com/uk/plotnytskoho-zaochno-zasudyly-do-dovichnoho-uviaznennia-za-zbytta-il-76-zmi/a-56891123>
- **112.ua.tv:** «Суд залишив у силі вирок для экс-керівника міліції Маріуполя за співпрацю з “ДНР”», 14.03.2018. Доступ: <https://ua.112ua.tv/suspilstvo/sud-zalyshyv-u-syli-vyrok-dlia-eks-kerivnyka-militsii-mariupolia-za-spivpratsiu-z-dnr-437153.html>

Аналітичний підхід

Автор(-ки) детально розкривають тему публікації, описують судовий розгляд та/чи його результати, описують перебіг досудового розслідування щодо кримінальних справ, аналізують інформацію, отриману з декількох джерел, вказують коментарі учасників(-ць) процесу. Ці тексти зазвичай містять посилення на першоджерела, наявний баланс думок, надано оцінку судовому розгляду справи чи конкретному судовому рішення, наявні суб'єктивні висновки/судження/коментарі.



Приклади

- **Радіо Свобода:** «Суд скасував перевірку переселенців: що це означає?», 10 липня 2018. Доступ: <https://www.radiosvoboda.org/a/29355289.html>
- **АрміяInform:** «Як вплинуло скасування пільг на проїзд на ветеранів Чернігова», 28 квітня 2021. Доступ: <https://armyinform.com.ua/2021/04/28/yak-vplynulo-skasuvannya-pilg-na-proyizd-na-veteraniv-chernigova/>
- **24 канал:** «Екстрадиція добровольця Ленґа: що в Україні змінює доля одного американця», 20 березня 2021. Доступ: https://24tv.ua/ekstraditsiya-dobrovoltsya-lena-shho-ukrayini-terminovi-novini_n1573524
- **Грати:** «Прослушка, листування і свідки з СБУ: генерал-майору Валерію Шайтанову оголосили обвинувальний акт», 23 грудня 2020. Доступ: <https://graty.me/uk/proslushka-listuvannya-i-svidki-z-sbu-general-majoru-valeriyu-shajtanovu-ogolosili-obvinuvalnij-akt/>
- **Група впливу:** «Рішення Верховного Суду ще раз доводить, що вкрай необхідно змінювати виборче законодавство», 22 серпня 2018. Доступ: <https://www.vplyv.org.ua/archives/1616>

Особистісний підхід

Ключовою темою публікації є висвітлення особистої історії учасника судового процесу. Для цих публікацій притаманно яскраво-виражене емоційне забарвлення та підсилювальні слова. Більшість проаналізованих статей має негативну тональність, адже описують складнощі ВПО чи військових, з якими вони стикнулися унаслідок збройного конфлікту та їхнє намагання відстояти власні права в судах.

Під час обговорення адміністративної справи, пов'язаної зі збройним конфліктом на сході України, в учасників(-ць) фокус-груп виникла зацікавленість про долю людини: чи відновили їй виплати та чи перерахували пенсію тощо. Це підтверджує, що людей цікавлять живі історії, а не суто постановлене рішення, яким позитивним чи негативним воно не було б.



Приклади

- **Радіо Свобода:** «Боєць, який побував у полоні після Іловайського «котла», судиться проти Російської Федерації», 16 серпня 2020.
Доступ: <https://www.radiosvoboda.org/amp/30785695.html?fbclid=IwAR0tTJAd9pnOWGQTFvXtZEA5yntsc2MHPGIjmt3l06JsJQh9GzxvCenuKiw>
- **BBC News Україна:** «Краще б я одразу здохла»: як пенсіонерка відвойовує компенсацію за знищену війною квартиру, 17 жовтня 2020.
Доступ: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-54446859?fbclid=IwAR3lsFFYXzMYJUbn6WRTIzpyTFaOPX6GWM75yALulWNFdK7EqszcqYVSyRY>
- **Український мілітарний портал:** «Батько загиблого на Донбасі бійця судиться з Росією», 1 березня 2020.
Доступ: <https://mil.in.ua/uk/articles/batko-zagyblogo-na-donbasi-bijtsya-sudytsya-z-rosiyeyu/>
- **Українська Гельсінська спілка з прав людини:** «Переселенець з Луганщини VS Пенсійний Фонд: як чоловік виграв суд та має отримати не виплачену пенсію за майже шість років», 22.10.2020.
Доступ: <https://bit.ly/3p5hVri>
- **Патріоти України:** «Росія бомбила наші населені пункти, навіть не переходячи кордон»: переселенка вимагає компенсації від Кремля за збройну агресію на Донбасі (фото, відео)», 27 травня 2019.
Доступ: <https://bit.ly/3H9jr1Z>

 Згідно з фокус-груповим дослідженням

Фаховий підхід

Дану категорію публікацій спрямовано на професійну категорію читачів і читачок — юристи(-ки), адвокати(-ки), судді, бухгалтери(-ки), військовослужбовці(-виці). Метою висвітлення інформації про судові рішення є інформування про зразкові чи прецедентні судові справи, аналіз їхніх наслідків чи змін унаслідок ухваленого рішення.



Приклади

- **Ти і право:** «Зразкова справа: бізнес в зоні АТО звільняється від штрафів за несплату ЄСВ», 3 грудня 2018.
Доступ: <http://tuipravo.info/publikatsii/novyny/item/1824-zrazkova-sprava-biznes-v-zoni-ato-zvilniaietsia-vid-shtrafiv-za-nesplatu-yesv.html>
- **Бухгалтер 911:** «Кабмин не может отменить доплаты к пенсии, определенные законом: образцовое решение», 12.01.20.
Доступ: <https://buhgalter911.com/news/news-1047551.html>
- **АрміяInform:** «Повернувся з війни, а тебе звільнили?! Як поновитися на роботі, якщо незаконно звільнив роботодавець», 21 серпня 2020.
Доступ: <https://armyinform.com.ua/2020/08/21/povernuvsyia-z-vijny-a-tebe-zvilnyly-yak-ponovytytsya-na-roboti-yakshho-nezakonno-zvilnyv-robotodavecz/>
- **Юридична сотня:** «Верховний Суд вирішив, чи служба в АТО/ООС є поважною причиною для пропуску позовних строків в трудових спорах», 3 серпня 2020.
Доступ: <https://legal100.org.ua/vs-virishiv-chi-sluzhba-v-ato-oos-ye-povazhnoyu-prichinoyu-dlya-propusku-pozivnih-strokiv-v-trudovih-sporah/>
- **Асоціація Правників України:** «“Розруха не в законах, а в головах, які їх застосовують”: проблеми призначення соцдопомоги військовослужбовцям», 19.11.2020.
Доступ: <https://uba.ua/ukr/news/8054/>

Рисунок 22. Співвідношення підходів серед досліджених публікацій



Отже, на I місці найчастіше застосовуваних підходів є інформаційний (50%), на II місці (22%) — це фаховий підхід, тобто публікації на спеціалізованих ресурсах для вузького кола читачів(-ок), III місце посідає особистісний (18%), а IV — аналітичний (10%).

3.4.4. Аналіз дотримання журналістських стандартів

Баланс думок і точок зору

Більшість проаналізованих публікацій не містила дотримання цього принципу, проте часто це було спричинено об'єктивною неможливістю отримання коментаря іншої сторони, якою виступає Російська Федерація. Наприклад, у справах цивільного судочинства щодо отримання компенсації чи встановлення певного факту, представники(-ці) Росії не беруть участі, тому висвітлити їх позиції об'єктивно неможливо.

Щодо адміністративних справ, то перевага надається висвітленню позицій лише позивачів, на користь яких ухвалено відповідне судове рішення. Автори(-ки) не надавали коментарі представників(-ць) органів державної влади, які є відповідачами(-ками) в цих справах.

У кримінальних справах найчастіше журналісти(-ки) зверталися до коментарів представників(-ць) сторони захисту, рідше були включені до статей позиції потерпілих чи обвинувачених і дуже рідко були висвітлені позиції сторони обвинувачення.

Часто наявність чи відсутність точок зору сторін судового провадження відображалася на сприйнятті (позитивному чи негативному) результатів судового рішення.

Наприклад, під час висвітлення судової справи щодо вбивства солдата майором ЗСУ, позаяк він оприлюднив фото в Instagram із вказівкою геолокацій, деякі ЗМІ зазначали позицію обвинуваченого, описували його психологічний стан, пояснюючи дії майора, тому вирок суду про засудження майора до п'яти років позбавлення волі з врахуванням цієї інформації сприяло пом'якшенню ставлення читачів(-ок) до ухваленого рішення.



Приклади

- **Судовий репортер:** «Майора ЗСУ, який убив солдата за пост в Інстаграмі, засудили до 5 років», 31 Серпня 2021.
Доступ: <https://sudreporter.org/majora-zsu-yakyj-ubyv-soldata-za-post-v-instagrami-zasudyly-do-5-rokiv/>
- **Бабель:** «Українського майора засудили до 5 років в'язниці за вбивство військового. Той розкрив в Instagram позиції ЗСУ на Донбасі», 1 вересня 2021.
Доступ: <https://babel.ua/news/69110-ukrajinskogo-mayora-zasudili-do-5-rokiv-v-yaznici-za-vbivstvo-viyskovogo-toy-rozkriv-v-instagram-poziciji-zsu-na-donbasi>

Водночас це судові рішення, опубліковане в іншому ЗМІ без опису позицій сторін, зокрема без зазначення позиції обвиненого та мотивації судового рішення, може сформувати більше негативне ставлення до ухваленого рішення, оскільки може сприйматися читачами(-ками) як відсутність пропорційного покарання до вчиненого злочину.



Приклади

- **Страна.УА:** «Майору ВСУ, который застрелил солдата за слив в соцсетях расположения войск, дали пятилетний срок».
Доступ: 1 сентября 2021, <https://strana.today/news/351397-majora-vsu-kotoryj-ubil-voennosluzhashcheho-iz-za-slitoho-mestopolozhenija-posadili-na-5-let.html>

Повнота представлення фактів та інформації щодо певної проблеми

У аналізованих публікаціях часто траплялися випадки, коли інформація щодо судового рішення чи проблематики, якої воно стосується, подана не в повному обсязі і упушені деякі факти, що можуть згодом впливати на сприйняття ухваленого рішення читачами(-ками). Наприклад, судові рішення Личаківського районного суду міста Львова щодо присудження судом виплати моральної компенсації за вимушене переселення здебільшого було висвітлено в позитивній тональності, проте деякі ЗМІ, що подавали коментарі представників(-ць) Міністерства юстиції чи судової гілки влади, акцентували увагу на тому, що таке рішення фактично не можливо виконати. Тому в даному випадку наявність/відсутність коментаря сторони чи експерта(-ки) теж впливало на сприйняття судового рішення.

Так, у публікації Zaxid.net. «Львівський суд зобов'язав Росію виплатити сім'ї переселенців 4,7 млн грн»⁷¹ акцентується лише на самому факті присудження компенсації, а в публікації 5 каналу «Суд зобов'язав Росію виплатити 4,7 млн грн сім'ї переселенців з Донбасу»⁷² автор наводить коментарі щодо неможливості отримання присудженої компенсації.

Достовірність

47% досліджених публікацій не містила посилання на першоджерела чи не вказувала на джерело інформації, що підтверджує оприлюднену інформацію. Цей показник є досить високий і може негативно впливати на сприйняття інформації про судові рішення, оскільки унеможливорює читача(-ку) перевірити достовірність опублікованої інформації. У деяких випадках відсутність посилання на судові рішення пояснюється тим, що воно ще не оприлюднене в реєстрі станом на дату публікації. Частина публікацій містить посилання на інші ЗМІ чи інформаційні повідомлення учасників(-ць) справи в соціальних мережах.

Більшість респондентів під час опитування зазначили, що ніколи або майже ніколи не перевіряють інформацію, яку вони отримують щодо розгляду судових справ (67,0%). Третина опитаних зазначила, що перевіряє інформацію: 10,8% — завжди та 22,2% — інколи (рис. 9). Частіше перевіряють інформацію про судові справи люди у віці 18–24 років (48,3%), найменше у віці 60 років і старше (20,3%) (Додаток, табл. 15). Майже зовсім не перевіряють інформацію люди з початковою або неповною середньою освітою (95,2%). Із середньою спеціальною освітою, як і з вищою люди більш схильні перевіряти отримані дані (середня спеціальна — 27,8%, а вища — 43,6%).

 Згідно з опитуванням громадської думки

⁷¹ https://zaxid.net/lvivskiy_sud_zobov'yazav_rosiyu_viplatiti_simyi_pereselentsiv_47 mln_grn_n1484089

⁷² <https://www.5.ua/regiony/sud-zobov'iazav-rosiiu-vyplatyty-47-mln-hrn-simi-pereselentsiv-z-donbasu-195093.html>

Точність подачі інформації та наявність неточностей або помилок

У досліджених публікаціях не виявлено помилок, які повністю викривлюють зміст висвітленого судового рішення, проте частина публікацій містила неточні дані чи була вжита неправильна юридична лексика. Найбільше неточностей допустили автори(-ки) в публікаціях, оприлюднені на ресурсах для широкого кола читачів(-ок). У публікаціях спеціалізованих ресурсів цих помилок не виявлено.



Приклади

1. У заголовку статті неправильно зазначена сума присудженої компенсації (замість гривень зазначено долари):

- **vp1.in.ua:** «Львовский суд обязал Россию выплатить 4,7 млн долларов компенсации семье переселенцев», 30 июня 2019.
Доступ: <https://vp1.in.ua/lvovskij-sud-obyazal-rossiyu-vyplatit-4-7-mln-dollarov-kompensatsii-seme-pereselentsev/>

2. Неправильна юридична лексика:

- зазначено «вирок» під час опису цивільної справи

TCH: «Вимушений переселенець із Донецька відсудив у Росії понад мільйон гривень компенсації», 12.07.19.

Доступ: https://tsn.ua/ukrayina/vimusheniy-pereselenec-iz-donecka-vidsudiv-u-rosiyi-ponad-milyon-griven-kompensaciyi-1377414.html?fbclid=IwAR3TIQqX3GLY-vieeXZPYAuuCv_NW3uDth-hzAorvSVm2IgVQrQaVsV9Zjw

- зазначено «обвинувачений» замість «підозрюваний»

LB.ua: «Апеляційний суд залишив під арештом обвинуваченого у держзраді генерала СБУ Шайтанова», 13 липня 2021.

Доступ: https://lb.ua/pravo/2021/07/13/489266_apelyatsiyniy_sud_zalishiv_pid_areshtom.html

- у заголовку статті зазначено про винесення вироку, хоча саме в статті йдеться про проміжне судове рішення про обрання запобіжного заходу

Obozrevatel: «Покарання за зраду: суд виніс вирок полковнику ЗСУ Без'язикову», 15.12.2016.

Доступ: <https://incident.obozrevatel.com/ukr/crime/38064-pokarannya-za-zradu-sud-vinis-virok-polkovniku-zsu-bezyazikovu.htm>

Дотримання презумпції невинуватості щодо висвітлення кримінальних справ

Публікації правоохоронних органів

Досліджено 16 публікацій на сайтах правоохоронних органів — СБУ, прокуратури поліції, — що стосувалися підозрюваних чи обвинувачених в обраних судових рішеннях для дослідження.

У 9 публікаціях з 16, тобто в більшій половині наявні порушення презумпції невинуватості. Так, правоохоронні органи до ухвалення вироку, що вступив у законну силу вживали висловлення, слова, які підтверджували про вчинення особою злочину, а не зазначали про підозру чи обвинувачення у вчиненні правопорушення. Цими висловлюваннями найчастіше були: «зловмисник», «правопорушник», «зрадник», «кат».



Приклади

- СБУ: «За матеріалами СБУ суд покарав бойовика танкового підрозділу “ДНР”, який обстрілював позиції українських військових», 8 жовтня 2021. Доступ: <https://ssu.gov.ua/novyny/za-materialamy-sbu-sud-pokarav-boiovyka-tankovoho-pidrozdil-dnr-yakii-obstriliuvav-pozytsii-ukrainskykh-viiskovykh>
- Донецька обласна прокуратура: «Реальний вирок поплічнику Безлера – на Донеччині до 11 років ув’язнення засуджено відеооператора терористів, який знущався над військовополоненими», 15 грудня 2021. Доступ: https://don.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=309287
- Служба безпеки України: «Генерал-зрадник Шайтанов залишиться під вартою до серпня 2020 року», 10 червня 2020. Доступ: <https://ssu.gov.ua/novyny/7678>
- Донецька обласна прокуратура: «Без альтернативи внесення застави: головного «ката» підпільної в’язниці “Ізоляція” взято під варту», 10.11.2021. Доступ: https://don.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=307632
- Донецька обласна прокуратура: «Керівнику «центру спецоперацій МДБ ДНР» та його заступнику, які організували підпільну в’язницю “Ізоляція”, де катують полонених, заочно повідомлено про підозру», 07.07.2021. Доступ: https://don.gp.gov.ua/ua/news.html?_m=publications&_c=view&_t=rec&id=299263

Публікації ЗМІ

У 47 публікаціях щодо кримінальних справ у семи було порушено презумпцію невинуватості (всі ці публікації опубліковано на загальних ресурсах).



Приклади

У публікаціях, поданих нижче, автори(-ки) застосували слова «зловмисник»⁷³, «кат», «терорист», «воєнні злочинці», «сепаратист», хоча рішення ще не було ухвалено або ж не набуло законної чинності:

- **Вчасно:** «У Покровську слухатимуть справу щодо восьми катів донецької “Ізоляції”», 10.11.2021. Доступ: <https://vchasnoua.com/donbass/70800-u-pokrovsku-slukhatymut-spravu-shchodo-vosmy-kativ-donetskoi-izoliatsii>
- **Українська правда:** «Помічник Безлера отримав 11 років тюрми за знущання над військовополоненими», 15 грудня 2021. Доступ: <https://www.pravda.com.ua/news/2021/12/15/7317524/>
- **Депо.Донбас:** «У Маріуполі танкісту “ДНР” з угруповання “Дізель” дали 8 років тюрми», 8 жовтня 2021. Доступ: <https://dn.depo.ua/ukr/donetsk/u-mariupoli-tankistu-dnr-z-ugrupuvannya-dizel-dali-8-rokiv-tyurmi-202110081377193>
- **dsnews.ua:** «Суд розпочав розгляд справи сепаратиста Лягіна в закритому режимі», 05 серпня 2021. Доступ: <https://www.dsnews.ua/ukr/society/sud-pristupil-k-rassmotreniyu-dela-separatista-lyagina-v-zakrytom-rezhime-05082021-433103>

⁷³ Відповідно до академічного тлумачного словника поняття «зловмисник» є синонімом слова «злочинець».

У публікаціях, поданих нижче, зазначено про вчинення підозрюваним чи обвинуваченим злочину в стверджувальній формі:

- Грати: «Дело в отношении экс-главы центризбиркома “ДНР” Романа Лягина передали в другой суд, 22 апреля 2021».
Доступ: <https://graty.me/news/delo-v-otnoshenii-eks-glavy-czentrizbirkoma-dnr-romana-lyagina-peredali-v-drugoj-sud/>
- **Главком:** «Суд Киева слушает дело vip-терориста “ДНР” в закрытом режиме, засекречив ухвалу (документ)», 5 Серпня 2021.
Доступ: <https://glavcom.ua/kyiv/news/stolichniy-sud-sluhae-spravu-vip-terorista-dnr-u-zakritomu-rezhimi-zasekrechuyuchi-uhvali-dokument-773914.html>
- **Вчасно:** «У Покровську слухатимуть справу щодо восьми катів донецької “Ізоляції”», 10.11.2021.
Доступ: <https://vchasnoua.com/donbass/70800-u-pokrovsku-slukhatymut-spravu-shchodo-vosmy-kativ-donetskoi-izoliatsii>

ДОДАТКИ

Додаток 1. Двомірні розподіли

Таблиця 1. Довіра громадян(-ок) до судової гілки влади залежно від віку, %

	18–24 роки	25–34 роки	35–59 років	60 років і більше
Цілком довіряю	10,0	6,9	2,2	2,7
Радше довіряю	26,3	21,8	18,2	15,1
Радше не довіряю	27,5	24,1	28,2	20,8
Цілком не довіряю	16,3	31,6	37,6	48,7
Важко відповісти	20,0	15,5	13,8	12,8

Таблиця 2. Довіра громадян(-ок) до судової гілки влади залежно від рівня освіти, %

	Початкова, неповна середня	Середня	Середня спеціальна	Незакінчена вища	Вища
Цілком довіряю	11,1	4,1	3,1	4,8	3,6
Радше довіряю	22,2	20,7	16,4	29,0	17,6
Радше не довіряю	7,4	22,3	25,1	24,2	28,8
Цілком не довіряю	33,3	33,7	44,1	27,4	36,1
Важко відповісти	25,9	19,2	11,3	14,5	13,9

Таблиця 3. Оцінювання громадянами(-ками) ефективності роботи судів в Україні залежно від віку, %

	18–24 роки	25–34 роки	35–59 років	60 років і більше
Дуже ефективно	3,8	4,6	3,1	5,4
Радше ефективно	25,0	18,4	15,1	9,1
Радше неефективно	35,0	39,7	34,4	31,5
Цілком неефективно	17,5	21,8	30,0	33,9
Важко відповісти	18,8	15,5	17,3	20,1

Таблиця 4. Оцінювання громадянами(-ками) ефективності роботи судів в Україні залежно від рівня освіти, %

	Початкова, неповна середня	Середня	Середня спеціальна	Незакінчена вища	Вища
Дуже ефективно	11,1	4,7	3,3	3,2	4,2
Радше ефективно	25,9	14,5	13,8	22,6	13,3
Радше неефективно	25,9	25,9	36,4	29,0	39,1
Цілком неефективно	22,2	28,5	31,0	25,8	27,3
Важко відповісти	14,8	26,4	15,4	19,4	16,1

Таблиця 5. Оцінювання громадянами(-ками) ефективності роботи судів в Україні залежно від довіри до судової гілки влади, %

	Довіряю	Не довіряю
Дуже ефективно	4,5	4,4
Скоріше ефективно	46,0	4,3
Скоріше неефективно	25,9	40,0
Зовсім неефективно	5,4	40,5
Важко відповісти	18,3	10,9

Таблиця 6. Оцінювання громадянами(-ками) відкритості судових процесів для громадськості залежно від віку, %

	18–24 роки	25–34 роки	35–59 років	60 років і більше
Повністю відкриті	16,3	8,6	6,0	5,0
Скоріше відкриті	27,5	22,4	19,6	14,8
Скоріше закриті	28,8	36,2	32,4	26,5
Повністю закриті	10,0	13,8	17,1	24,8
Важко відповісти	17,5	19,0	24,9	28,9

Таблиця 7. Оцінювання громадянами(-ками) відкритості судових процесів для громадськості залежно від рівня освіти, %

	Початкова, неповна середня	Середня	Середня спеціальна	Незакінчена вища	Вища
Повністю відкриті	14,8	8,8	5,1	11,3	6,7
Скоріше відкриті	22,2	16,6	21,3	24,2	17,3
Скоріше закриті	18,5	24,4	33,3	21,0	35,2
Повністю закриті	14,8	15,5	17,4	22,6	20,3
Важко відповісти	29,6	34,7	22,8	21,0	20,6

Таблиця 8. Оцінювання громадянами(-ками) відкритості судових процесів для громадськості залежно від рівня довіри до судової гілки влади, %

	Довіряю	Не довіряю
Повністю відкриті	17,0	3,6
Скоріше відкриті	33,5	14,2
Скоріше закриті	23,7	35,4
Повністю закриті	8,5	24,1
Важко відповісти	17,4	22,7

Таблиця 9. Основні джерела інформації для отримання новин (можливо було обрати декілька варіантів) залежно від віку, %

	18–24 роки	25–34 роки	35–59 років	60 років і більше
Національне телебачення	20,0	28,2	47,6	75,5
Міське телебачення	5,0	5,2	12,2	23,5
Інтернет-видання (крім соціальних мереж і блогів)	58,8	62,1	52,9	30,2
Офіційні сайти державних органів	10,0	6,9	8,9	2,0
Facebook	36,3	36,2	27,1	12,8
YouTube	32,5	35,6	22,7	15,8
Трансляції судової влади на YouTube	1,3	1,1	2,0	0,3
Інші соціальні мережі, блоги (Instagram, TikTok, «Вконтакте» тощо).	35,0	18,4	14,2	5,4
Месенджер (Telegram-розсилки, Viber-групи)	17,5	7,5	6,4	1,7
Радіо	1,3	4,6	2,2	8,4
Друковані видання (газети, журнали)	0,0	2,9	2,7	12,8
Інше	0,0	1,1	0,4	0,3
Від родичів, друзів, знайомих	0,3	8,0	9,6	11,4
Не цікавлюся новинами	3,8	1,7	2,0	2,0
Важко сказати / відмова відповісти	0,0	0,0	0,2	0,3

Таблиця 10. Основні джерела інформації для отримання новин (можливо було обрати декілька варіантів) залежно від рівня освіти, %

	Початкова, неповна середня	Середня	Середня спе- ціальна	Незакін- чена вища	Вища
Національне телебачення	74,1	60,1	52,6	29,0	43,9
Місцеве телебачення	18,5	15,0	14,4	12,9	12,1
Інтернет-видання (крім соціальних мереж і блогів)	14,8	37,8	46,9	56,5	57,0
Офіційні сайти державних органів	0,0	2,6	5,1	11,3	10,3
Facebook	11,1	23,3	23,8	25,8	28,8
YouTube	7,4	17,6	25,1	27,4	26,1
Трансляції судової влади на YouTube	3,7	0,5	1,8	0,0	1,2
Інші соціальні мережі, блоги (Instagram, TikTok, «Вконтакте» тощо).	3,7	11,4	13,6	24,2	14,8
Месенджер (Telegram-розсилки, Viber-групи)	0,0	4,1	5,4	8,1	8,2
Радіо	11,1	5,7	4,6	6,5	2,4
Друковані видання (газети, журнали)	7,4	7,8	5,6	3,2	4,2
Інше	0,0	0,5	0,5	0,0	0,6
Від родичів, друзів, знайомих	3,7	9,8	9,5	8,1	9,1
Не цікавлюся новинами	0,0	2,6	1,5	4,8	2,1
Важко сказати / відмова відповідати	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0

Таблиця 11. Джерела інформації, де були згадки про будь-які судові справи за останній рік (можливо було обрати декілька варіантів) залежно від віку, %

	18–24 роки	25–34 роки	35–59 років	60 років і більше
Національне телебачення	18,8	30,5	40,7	56,4
Місцеве телебачення	5,0	3,4	7,1	13,4
Інтернет-видання (крім соціальних мереж і блогів)	38,8	33,9	31,1	15,8

	18–24 роки	25–34 роки	35–59 років	60 років і більше
Офіційні сайти державних органів	1,3	3,4	2,7	0,3
Facebook	17,5	18,4	14,2	5,0
YouTube	21,3	16,1	12,0	5,7
Трансляції судової влади на YouTube	1,3	1,1	0,4	0,3
Інші соціальні мережі, блоги (Instagram, TikTok, «Вконтакте» тощо).	15,0	9,8	5,3	1,7
Месенджер (Telegram-розсилки, Viber-групи)	10,0	2,9	1,8	0,0
Радіо	1,3	1,7	1,6	3,4
Друковані видання (газети, журнали)	0,0	0,0	1,3	4,4
Інше (запишіть)	0,0	1,1	0,2	0,0
Від родичів, друзів, знайомих	2,5	4,0	3,3	3,0
Не чули нічого про суди за останній рік	25,0	27,6	26,2	25,8
Важко сказати / відмова відповідати	0,0	0,6	2,0	2,3

Таблиця 12. Джерела інформації, де були згадки про будь-які судові справи за останній рік (можливо було обрати декілька варіантів) залежно від рівня освіти, %

	Початкова, неповна середня	Середня	Середня спеціальна	Незакінчена вища	Вища
Національне телебачення	55,6	42,0	42,1	32,3	42,1
Міське телебачення	11,1	5,2	9,5	11,3	7,6
Інтернет-видання (крім соціальних мереж і блогів)	14,8	16,1	24,6	37,1	37,3
Офіційні сайти державних органів	0,0	1,0	1,5	4,8	2,7
Facebook	3,7	8,8	11,5	16,1	15,8
YouTube	3,7	7,8	12,6	9,7	13,6
Трансляції судової влади на YouTube	0,0	0,5	0,8	0,0	0,6
Інші соціальні мережі, блоги (Instagram, TikTok, «Вконтакте» тощо).	0,0	1,6	6,9	11,3	6,4

	Початкова, неповна середня	Середня	Середня спе- ціальна	Незакін- чена вища	Вища
Месенджер (Telegram-розсилки, Viber-групи)	0,0	1,0	0,8	4,8	3,9
Радіо	3,7	4,1	1,8	0,0	1,5
Друковані видання (газети, журнали)	7,4	2,6	1,3	3,2	1,5
Інше	0,0	0,0	0,5	0,0	0,3
Від родичів, друзів, знайомих	0,0	3,1	4,1	4,8	2,4
Не чули нічого про суди за останній рік	22,2	33,7	29,7	22,6	18,8
Важко сказати / відмова відповідати	0,0	2,6	1,5	1,6	1,5

Таблиця 13. Оцінювання громадянами(-ками) тональності публікацій (останньої згаданої) про судові справи у ЗМІ залежно від віку, %

	18–24 роки	25–34 роки	35–59 років	60 років і більше
Позитивна	11,7	9,5	7,8	5,4
Швидше позитивна	6,7	4,8	5,1	5,4
Нейтральна	31,7	27,0	22,3	14,9
Швидше негативна	15,0	18,3	19,3	15,4
Негативна	23,3	30,2	31,6	42,5
Важко відповісти	11,7	10,3	13,9	16,3

Таблиця 14. Оцінювання громадянами(-ками) тональності публікацій (останньої згаданої) про судові справи в ЗМІ залежно від рівня довіри до судової гілки влади, %

	Довіряю	Не довіряю
Позитивна	17,3	4,6
Радше позитивна	10,1	3,8
Нейтральна	27,4	20,0
Радше негативна	14,9	19,0
Негативна	19,0	40,4
Важко відповісти	11,3	12,3

Таблиця 15. Регулярність перевірки інформації громадянами(-ками), яку вони отримують стосовно розгляду судових справ залежно від віку, %

	18–24 роки	25–34 роки	35–59 років	60 років і більше
Так, завжди	15,0	13,5	12,0	6,3
Інколи	33,3	32,5	21,7	14,0
Майже ніколи	18,3	11,1	13,0	9,5
Ні	33,3	42,9	53,3	70,1

Таблиця 16. Регулярність перевірки інформації громадянами(-ками), яку вони отримують стосовно розгляду судових справ залежно від рівня освіти, %

	Початкова, неповна середня	Середня	Середня спеціальна	Незакінчена вища	Вища
Так, завжди	0,0	7,0	7,7	14,6	16,0
Інколи	4,8	17,2	20,1	25,0	27,6
Майже ніколи	0,0	7,0	15,7	18,8	10,4
Ні	95,2	68,8	56,6	41,7	45,9

Таблиця 17. Зацікавленість громадян(-ок) інформацією про збройний конфлікт на сході України залежно від віку, %

	18–24 роки	25–34 роки	35–59 років	60 років і більше
Постійно цікавлюсь	26,3	36,2	44,2	62,8
Радше цікавлюсь	37,5	27,0	33,1	25,5
Радше не цікавлюсь	15,0	18,4	9,8	3,0
Зовсім не цікавлюсь	20,0	16,1	9,6	7,4
Важко відповісти	1,3	2,3	3,3	1,3

Таблиця 18. Обізнаність про судові справи щодо збройного конфлікту на сході України залежно від статі, %

	Чоловіки	Жінки
Так	48,9	36,9
Ні	32,4	41,1
Не пам'ятаю	18,7	22,1

Таблиця 19. Обізнаність про судові справи щодо збройного конфлікту на сході України залежно від рівня довіри до судової гілки влади, %

	Довіряю	Не довіряю
Так	37,5	44,4
Ні	46,0	33,4
Не пам'ятаю	16,5	22,2

Таблиця 20. Обізнаність (відповіли, що знають) громадян(-ок) про деякі судові справи щодо збройного конфлікту на сході України залежно від статі, %

Перелік справ	Чоловіки	Жінки
Справа депутатки Надії Савченко та екскерівника центру звільнення полонених Володимира Рубана щодо «планування насильницького повалення конституційного ладу та підготовці до теракту»	75,1	76,6
Справа депутата Віктора Медведчука щодо «державної зради»	68,9	64,8
Справа командира батальйону «Донбас» Семена Семенченка щодо «створення незаконного збройного формування»	53,7	42,7
Справа колишньої очільниці Слов'янська Нелі Штепи щодо «посягання на територіальну цілісність та створення терористичного угруповання»	48,2	37,6
Справа блогера Анатолія Шарія щодо «державної зради»	47,7	37,4
Справа колишнього ватажка де-факто влади непідконтрольної уряду України території Луганської області Ігоря Плотницького та двох командирів збройних груп Андрія Патрушева й Олександра Гуреєва щодо збитого у 2014 році літаку України	38,3	27,2
Справа політика та депутата Олександра Єфремова щодо «посягання на територіальну цілісність»	37,2	27,9
Справа Олега Назарченка щодо «сприяння проведення референдуму в 2014 році» ⁷⁴	16,5	11,1
Справа щодо державної зради ексголови Апеляційного суду Криму Валерія Чорнобука, який переконував переходити на російське законодавство	16,3	10,4
Інша справа	0,2	0,5
Не чув жодної	13,9	13,9

Таблиця 21. Обізнаність (відповіли, що знають) громадян(-ок) про деякі судові справи щодо збройного конфлікту на сході України залежно від віку, %

Перелік справ	18–24 роки	25–34 роки	35–59 років	60 років і більше
Справа депутатки Надії Савченко та екскерівника центру звільнення полонених Володимира Рубана щодо «планування насильницького повалення конституційного ладу та підготовці до теракту»	70,0	68,4	78,4	78,2
Справа депутата Віктора Медведчука щодо «державної зради»	58,8	52,9	67,8	75,2

⁷⁴ Включена в дослідження для розуміння вибору респондентами(-ками) варіантів відповідей на це питання.

Перелік справ	18–24 роки	25–34 роки	35–59 років	60 років і більше
Справа командира батальйону «Донбас» Семена Семенченка щодо «створення незаконного збройного формування»	25,0	32,2	50,9	58,1
Справа колишньої очільниці Слов'янська Нелі Штепи щодо «посягання на територіальну цілісність та створення терористичного угруповання»	26,3	24,7	46,0	51,7
Справа блогера Анатолія Шарія щодо «державної зради»	40,0	36,8	44,9	40,6
Справа колишнього ватажка де-факто влади непідконтрольної уряду України території Луганської області Ігоря Плотницького та двох командирів збройних груп Андрія Патрушева й Олександра Гуреєва щодо збитого у 2014 році літаку України	13,8	25,9	34,9	36,9
Справа політика та депутата Олександра Єфремова щодо «посягання на територіальну цілісність»	23,8	20,7	32,9	39,9
Справа Олега Назарченка щодо «сприяння проведення референдуму в 2014 році»	7,5	10,9	16,0	13,1
Справа щодо державної зради ексголови Апеляційного суду Криму Валерія Чорнобука, який переко-нував переходити на російське законодавство	7,5	8,0	15,8	13,4
Інша справа	0,0	0,6	0,4	0,3
Не чув жодної	22,5	19,5	11,8	11,4

Таблиця 22. Обізнаність (відповіли, що знають) громадян(-ок) про деякі судові справи щодо збройного конфлікту на сході України залежно від рівня освіти, %

Перелік справ	Початкова, неповна середня	Середня	Середня спеціальна	Незакінчена вища	Вища
Справа депутатки Надії Савченко та екскерівника центру звільнення полонених Володимира Рубана щодо «планування насильницького повалення конституційного ладу та підготовці до теракту»	70,4	68,9	74,6	75,8	82,1

Перелік справ	Початкова, неповна середня	Середня	Середня спеціальна	Незакінчена вища	Вища
Справа депутата Віктора Медведчука щодо «державної зради»	51,9	62,7	65,4	66,1	71,8
Справа командира батальйону «Донбас» Семена Семенченка щодо «створення незаконного збройного формування»	40,7	43,0	46,9	38,7	53,6
Справа колишньої очільниці Слов'янська Нелі Штепи щодо «посягання на територіальну цілісність та створення терористичного угруповання»	33,3	34,2	41,5	35,5	50,3
Справа блогера Анатолія Шарія щодо «державної зради»	29,6	32,1	41,0	45,2	48,8
Справа колишнього ватажка де-факто влади непідконтрольної уряду України території Луганської області Ігоря Плотницького та двох командирів збройних груп Андрія Патрушева й Олександра Гурєєва щодо збитого у 2014 році літаку України	37,0	27,5	31,8	27,4	36,1
Справа політика та депутата Олександра Єфремова щодо «посягання на територіальну цілісність»	33,3	24,9	32,6	30,6	36,1
Справа Олега Назарченка щодо «сприяння проведенню референдуму в 2014 році»	25,9	11,9	13,8	9,7	13,9

Перелік справ	Початкова, неповна середня	Середня	Середня спеціальна	Незакінчена вища	Вища
Справа щодо державної зради ексголови Апеляційного суду Криму Валерія Чорнобука, який переконував переходити на російське законодавство	14,8	12,4	14,4	16,1	11,2
Інша справа	0,0	0,5	0,3	0,0	0,6
Не чув жодної	25,9	19,2	14,1	14,5	9,4

Таблиця 23. Обізнаність (відповіли, що знають) громадян(-ок) про деякі судові справи щодо збройного конфлікту на сході України залежно від рівня довіри до судової гілки влади, %

Перелік справ	Довіряю	Не довіряю
Справа депутатки Надії Савченко та екскерівника центру звільнення полонених Володимира Рубана щодо «планування насильницького повалення конституційного ладу та підготовці до теракту»	71,9	79,2
Справа депутата Віктора Медведчука щодо «державної зради»	57,6	72,0
Справа командира батальйону «Донбас» Семена Семенченка щодо «створення незаконного збройного формування»	37,5	55,0
Справа колишньої очільниці Слов'янська Нелі Штепи щодо «посягання на територіальну цілісність та створення терористичного угруповання»	32,1	48,0
Справа блогера Анатолія Шарія щодо «державної зради»	38,8	45,2
Справа колишнього ватажка де-факто влади непідконтрольної уряду України території Луганської області Ігоря Плотницького та двох командирів збройних груп Андрія Патрушева й Олександра Гуреєва щодо збитого у 2014 році літаку України	26,3	36,9
Справа політика та депутата Олександра Єфремова щодо «посягання на територіальну цілісність»	21,9	36,9
Справа Олега Назарченка щодо «сприяння проведення референдуму в 2014 році»	9,4	16,1
Справа щодо державної зради ексголови Апеляційного суду Криму Валерія Чорнобука, який переконував переходити на російське законодавство	12,5	14,2
Інша справа	0,0	0,5
Не чув жодної	16,1	11,0

Таблиця 24. Оцінювання роботи судової гілки влади у справах, пов'язаних зі збройним конфліктом залежно від статі, %

	Чоловіки	Жінки
Цілком позитивно	4,6	2,2
Радше позитивно	13,2	14,2
Радше негативно	23,3	25,2
Цілком негативно	36,3	22,4
Важко відповісти	22,5	35,9

Таблиця 25. Оцінювання роботи судової гілки влади у справах, пов'язаних зі збройним конфліктом залежно від віку, %

	18–24 роки	25–34 роки	35–59 років	60 років і більше
Цілком позитивно	0	4,6	3,3	3,4
Радше позитивно	22,5	17,8	11,8	12,1
Радше негативно	28,8	24,1	27,3	18,8
Цілком негативно	16,3	22,4	30,0	33,9
Важко відповісти	32,5	31,0	27,6	31,9

Таблиця 26. Оцінювання роботи судової гілки влади у справах, пов'язаних зі збройним конфліктом залежно від довіри до судової гілки влади, %

	Довіряю	Не довіряю
Цілком позитивно	5,4	2,2
Радше позитивно	29,9	9,9
Радше негативно	23,7	27,4
Цілком негативно	16,1	35,7
Важко відповісти	25,0	24,7

Додаток 2. Публікації, що використовувались для проведення фокус-груп

Цивільна юрисдикція

Судове рішення

КАСАЦІЙНИЙ АДМІНІСТРАТИВНИЙ СУД ВЕРХОВНОГО СУДУ

РІШЕННЯ⁷⁵

У зразковій справі про припинення виплати пенсії
внутрішньо переміщеній особі

03 травня 2018 року

м. Київ

справа №805/402/18

У позовній заяві свої вимоги позивачка обґрунтовує тим, що є пенсіонером та отримує пенсію за віком. У зв'язку зі збройним конфліктом вона була вимушена покинути своє постійне місце проживання та переїхати до Бахмутського району Донецької області, де і стала на облік як внутрішньо переміщена особа. Проте відповідач – Бахмутське об'єднане управління Пенсійного фонду України Донецької, з 01 квітня 2017 року припинив їй виплату пенсії з підстав, не передбачених ст. 49 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування». Позивач вважає такі дії незаконними, оскільки вони порушують її право на пенсійне забезпечення.

Верховний Суд, розглянувши у відкритому судовому засіданні в порядку спрощеного позовного провадження адміністративну справу №805/402/18

У Х В А Л И В:

- Адміністративний позов ОСОБА_6 до Бахмутського об'єднаного управління Пенсійного фонду України Донецької області про визнання неправомірними дій, зобов'язання вчинити певні дії задовольнити у повному обсязі.
- Визнати протиправним та скасувати розпорядження Бахмутського об'єднаного управління Пенсійного фонду України Донецької області від 24 березня 2017 року Про припинення ОСОБА_6 виплати пенсії до з'ясування.
- Зобов'язати Бахмутське об'єднане управління Пенсійного фонду України Донецької області відновити виплату ОСОБА_6, призначеної їй пенсії за віком з 01 квітня 2017 року.
- В частині присудження виплати пенсії в межах суми стягнення за один місяць рішення суду виконується негайно.
- Зобов'язати Бахмутське об'єднане управління Пенсійного фонду України Донецької області подати звіт про виконання судового рішення у місячний строк з дати набрання цим рішенням законної сили.

Позитивна публікація⁷⁶

Пенсії переселенців: чому рішення Верховного Суду стосується кожного

3 травня 2018 року Верховний Суд завершив розгляд зразкової справи щодо оскарження припинення виплати пенсії і її поновлення внутрішньо переміщеної особі. Суд ухвалив рішення, яким задовольнив позовні вимоги в повному обсязі й зобов'язав поновити виплату пенсії пенсіонерці з квітня 2017 року.

Жінці, яка переїхала до Бахмутського району, припинили виплату пенсії 1 квітня 2017 року через необхідність проходження процедури верифікації (перевірки) її особи. Восени 2017 року пенсіонерка звернулася до юристів(-ок) БФ «Право на захист» для отримання правової допомоги. Спеціалістами складено позовну заяву про визнання припинення виплати пенсії незаконним і поновлення виплати пенсії. Донецький окружний адміністративний суд передав справу на розгляд до Верховного Суду як зразкову, оскільки в провадженні суду було понад 200 справ з однаковими обставинами та вимогами. Суд задовольнив всі вимоги позивачки та постановив поновити виплати пенсії.

Доброю звісткою є те, що наразі це рішення може використовуватися всіма адміністративними судами на території України під час розгляду аналогічних (так званих «типових») справ. Крім того, такі справи мають бути розглянуті в спрощеному порядку, що пришвидшить їхній розгляд. «Тепер розгляд даних справ буде передбачуваним. Якщо ви маєте намір подавати такий позов, варто зазначити в ньому, що ваша справа є типовою, та вказати на зразкове рішення, ухвалене Верховним Судом у цій справі», — зазначив адвокат пенсіонерки Олег Тарасенко. Таке судове рішення є яскравим прикладом не лише відновлення справ, а і того, що судова гілка влади стала на сторону громадянина всупереч офіційній позиції держави. Рішення Верховного Суду підтверджує відданість принципам верховенства права, не дивлячись на сумні обставини збройного конфлікту. Отже, звернувшись до суду, пенсіонери тепер мають можливість отримувати свої законні виплати з Пенсійного фонду України.

Негативна публікація⁷⁶

Виплата пенсій ВПО все ще під питанням

Від початку конфлікту та відтоді, коли органи державної влади припинили здійснювати свої повноваження в окремих районах Донецької та Луганської областей, люди звідти отримують пенсії тільки у разі, якщо вони зареєструвалися в якості ВПО на підконтрольній уряду України території та проходять верифікацію. З плином часу такий зв'язок між реєстрацією в якості ВПО та правом на отримання пенсії позбавив пенсійного забезпечення різні групи людей, які мають на нього законне право. До того ж чинна система контролю за соціальними виплатами та пенсіями внутрішньо переміщеним особам не відповідає діючому законодавству, а також міжнародним договорам України.

На жаль, суди дуже довго розглядають такі справи від пенсіонерів, які кожен місяць вимушені стикатися із прогалиною у надходженні щомісячного доходу, від якого вони залежать. До того ж під питанням нарахування заборгованості пенсійних виплат, не говорячи вже про компенсації за моральні збитки пенсіонерів. «Де я маю брати гроші на життя? І так я витратила свої збереження, щоб найняти адвоката та піти у суд. А результату немає, суд все ще розглядає мою справу», — зазначає Любов Петрівна, яка є ВПО з Донецької області.

⁷⁶ Публікація підготовлена командою ГО «Харківський інститут соціальних досліджень» для проведення дослідження.

Залишається лише сподіватися, що держава у майбутньому усуне перепони для отримання пенсій переселенцями та мешканцями непідконтрольних уряду України територій, або хоча б розгляд таких справ у судах буде швидким і передбачуваним для позивачів.

Кримінальна юрисдикція

Судове рішення

УХВАЛА

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

13.09.2016 року

м.Харків

Червонозаводський районний суд міста Харкова Харківської області в процесі розгляду у відкритому судовому засіданні в приміщенні місцевого суду кримінального провадження за обвинуваченням ОСОБА_3 у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 3 ст. 110 (Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України), ч. 1 ст. 258 Кримінального кодексу України (Терористичний акт),

ВСТАНОВИВ:

У судовому засіданні заявлені клопотання:

- прокурорами – про продовження обвинуваченій строку запобіжного заходу на підставі пред'явлення обвинувачення у вчиненні особливо тяжких злочинів, через що вона може переховуватись від суду;
- захисником Марченком Д.І. – про скасування запобіжного заходу, мотивуючи тим, що аналіз досліджених судом доказів свідчить не тільки про недоведеність вини його підзахисної, а і про безпідставність самого цього обвинувачення.

Суд, вислухавши прокурорів, захисника і обвинувачену, дослідивши матеріали провадження, приходить до наступного висновку.

Відповідно до ч. 5 ст. 176 КПК України запобіжні заходи у вигляді особистого зобов'язання, особистої поруки, домашнього арешту, застави не можуть бути застосовані до осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 109-1141, 258-2585, 260, 261 Кримінального Кодексу України.

Тяжкість обвинувачення може бути достатньою причиною разом з іншими для продовження строку тримання під вартою (рішення ЄСПЛ від 12.03.2013 у справі «Волосюк проти України»).

Окремо суд зазначає, що враховуючи ту обставину, що ОСОБА_3 обвинувачується у вчиненні злочинів, передбачених ч. 3 ст. 110, ч. 1 ст. 2583 КК України, суд, відповідно до положень ст. 176 КПК України, позбавлений можливості скасувати обвинуваченій запобіжний захід у вигляді тримання під вартою.

На підставі вищевикладеного суд

УХВАЛИВ:

Клопотання прокурорів про продовження запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою у відношенні ОСОБА_3 – задовольнити.

У задоволенні клопотання захисника Марченка Д.І. про скасування запобіжного заходу – відмовити.

Позитивна публікація

Суд продовжив арешт экс-меру Слов'янська Штепі до 11 листопада

Червонозаводський районний суд Харкова продовжив экс-меру Слов'янська Нелі Штепі запобіжний захід у вигляді арешту без можливості внесення застави до 11 листопада.

Таким чином суд повністю задовольнив клопотання прокуратури і водночас відхилив клопотання захисту про пом'якшення запобіжного заходу. Також суд відхилив клопотання дев'яти народних депутатів, які хотіли взяти экс-мера на поруки. Суд, ухвалюючи рішення, керувався тим, що існує загроза того, що экс-посадовець може ухилитися від явки до суду, і може покинути місце проживання, а також може вплинути на депутатів Слов'янської міської ради.

«Закінчили вивчення письмових матеріалів справи. Це більше 2 томів, але розглянули їх, не затягуючи процес. Наступне засідання у жовтні, на ньому планується вивчення відеоматеріалів, де фігурує підсудна, зокрема, на мітингах у Слов'янську. Ще маємо опитати 30 свідків», — заявила пресслужба суду.

Нагадаємо, що Нелю Штепу затримали 11 липня 2014 року. Її звинувачують у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 3 ст. 110, ч. 1 ст. 258-3 КК України тобто у посяганні на територіальну цілісність і недоторканність України, що спричинило загибель людей, та у створенні терористичної групи чи організації. Окрім того, висунуто звинувачення у закликах до зміни меж території України, сприянні проведенню псевдореферендуму про відокремлення Донецької області від України, створенні умов для діяльності терористичних груп та організацій. Їй загрожує довічне ув'язнення. Номер справи — 646/12397/14-к. Судові засідання у цій справі можна переглянути на офіційному You Tube-каналі «Судова влада України» (<https://www.youtube.com/c/CourtGovUa>).

Негативна публікація

Через несправедливий судовий процес Україну зобов'язали виплатити Нелі Штепі 3,6 тисячі євро

Європейський суд визнав, що Україна порушила право Штепи на судовий розгляд «протягом розумного терміну» чи звільнення до судового розгляду. Суд вважає, що кримінальне провадження було занадто довгим. Також ЄСПЛ визнав порушення права Штепи на справедливий суд. І це все через те, що судові засідання неодноразово переносилися, а судді один за одним оголошували самовідвід.

Зазначалося, що українські суди упереджено та безпідставно ухвалили рішення про взяття Нелі Штепи під варту та про продовження утримання. А тримання під вартою до початку судового розгляду було безпідставно тривалим. Посилаючись на ст. 6 Європейської Конвенції з прав людини, Штепа вважала, що кримінальне слідство щодо неї триває безпідставно довго. Окрім цього, посилаючись на ст. 15, 18, а також ст. 5 Конвенції, заявниця скаржилася на дискримінаційне ставлення з метою її ізоляції від політичної діяльності упродовж тримання під вартою. Її звинувачують у посяганні на територіальну цілісність і недоторканність України, що спричинило загибель людей, та у створенні терористичної групи чи організації. Окрім того, висунуто звинувачення у закликах до зміни меж території України, сприянні проведенню псевдореферендуму про відокремлення Донецької області від України, створенні умов для діяльності терористичних груп та організацій.

Україну зобов'язали протягом трьох місяців виплатити колишній міській голові Слов'янська 2600 євро за моральну шкоду та 1000 за судові збори та витрати.

Нагадаємо, що винесення суддями рішення з порушенням статті 18 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод є системною проблемою для українського судочинства. У Верховній Раді України навіть розглядається законопроект №2469, відповідно до якого в таких випадках пропонується звільняти суддів з посади. За результатами розгляду справ у Європейському суді з прав людини за останні 5 років Україна виплатила 1 млрд 52 млн гривень.

Адміністративна юрисдикція

Судове рішення

РІШЕННЯ

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

19 травня 2016 року

м. Красноармійськ

Красноармійський міськрайонний суд Донецької області розглянувши у відкритому судовому засіданні в залі суду в місті Красноармійську Донецької області цивільну справу за заявою ОСОБА_1 про встановлення факту народження дитини, –

ВСТАНОВИВ:

Заявник ОСОБА_1 звернулася до Красноармійського міськрайонного суду Донецької області із заявою про встановлення факту народження дитини.

В обґрунтування заяви вказує, що вона перебуває у шлюбі з ОСОБА_2, який зареєстрований 30 вересня 2008 року Відділом реєстрації актів цивільного стану по м. Красноармійську Донецької області, актовий запис 441. 10 червня 2015 року перебуваючи у в м. Саки Республіки Крим вона народила сина ОСОБА_3, реєстрація факту народження якого була здійснена Сакським районним відділом запису актів цивільного стану.

До заяви заявниця додала медичне свідоцтво про народження №35 від 10 червня 2015 року, яке видано державною установою охорони здоров'я «Сакською районною лікарнею», фотокартки, на яких зображена ОСОБА_1 з новонародженою дитиною, а також інші фотографії новонародженої дитини, виписний епікриз на новонароджену дитину №8753, виданого «Республіканською дитячою клінічною лікарнею».

При цьому документи, видані органами та установами (зокрема, лікарняними закладами), що знаходяться на тимчасово окупованій території України, визначеній Верховною Радою України, як виняток можуть братись до уваги судом та оцінюватись разом з іншими доказами в їх сукупності та взаємозв'язку під час розгляду справи у порядку статті 257-1 ЦПК України.

З'ясувавши обставини справи, дослідивши зібрані у справі докази у їх сукупності, вирішуючи заяву в межах заявлених вимог, на підставі наданих доказів, суд

ВИРІШИВ:

Заяву ОСОБА_1 про встановлення факту народження дитини – задовольнити.

Встановити факт народження ОСОБА_1, громадянкою України, дитини чоловічої статі, дата народження – 10 червня 2015 року, місце народження м. Саки, Автономна Республіка Крим.

Рішення підлягає негайному виконанню.

Позитивна публікація

Приклад судової практики, яка покращує життя ВПО

Збройний конфлікт на сході України, тимчасова окупація Автономної Республіки Крим та м. Севастополь створили ситуацію, за якої громадяни, що продовжують там жити, не мають можливості отримати безпосередньо на тих територіях офіційні документи, які визнаються урядом України.

Але, незважаючи на це, життя у людей триває: народжуються діти, укладаються шлюби, вмирають родичі. Наразі отримати, наприклад, свідоцтво про народження або смерть можна через суд. Але якщо раніше ця практика була неусталеною і незрозумілою для внутрішньо переміщених осіб, то наразі ця процедура є доволі швидкою та чіткою. 24 лютого 2016 року Верховна Рада ухвалила зміни до Цивільного процесуального кодексу України, які спростили процедуру встановлення таких фактів судом. Подібні справи у суді розглядаються тепер невідкладно з моменту надходження відповідної заяви, а ухвалене судом рішення підлягає негайному виконанню. *«Взяла свідоцтво про шлюб, медичні довідки з пологового будинку, фотографії з синовком і звернулася до суду. Процедура доволі проста, можна навіть без адвоката вирішити це питання. Тепер маю свідоцтво про народження дитини, а ще змогла нарешті оформити соціальну допомогу»*, — каже Галина Назарова, яка переїхала у м. Красноармійськ Донецької області з АР Крим, встановивши факт народження своєї дитини в суді.

Адвокат центру з надання безоплатної правової допомоги, Сергій Хвильнюк зазначає, що матеріалів щодо роз'яснення процедури підтвердження актів цивільного стану дуже багато, а суди інформують про це як на своїх інтернет-сторінках, так і на стендах у приміщеннях суду. Зокрема, пам'ятки про встановлення фактів народження та смерті на непідконтрольних уряду України територіях можна завантажити на офіційному сайті «Судова влада в Україні» за посиланням https://court.gov.ua/gromadjanam/jak_zvernutysja/

А ось, наприклад, суддя-спікерка Красноармійського міськрайонного суду Донецької області Світлана Хмельова нещодавно навіть стала спікеркою вебінару «Життя, смерть та інші факти, що можуть встановлюватись судом», у якому детально розповіла процедуру встановлення юридично значимих фактів — як-от народження дитини, перебування в трудових відносинах, смерть — у судовому порядку.

Негативна публікація

Довести народження дитини на непідконтрольній уряду України території: місія нездійсненна?

Збройний конфлікт на сході України, тимчасова окупація Автономної Республіки Крим та м. Севастополь створили ситуацію, за якої громадяни, що продовжують там жити, не мають можливості отримати безпосередньо на тих територіях офіційні документи, які визнаються Україною і цивілізованим світом.

Але незважаючи на це, життя у людей триває: народжуються діти, укладаються шлюби, вмирають родичі. При цьому єдиним шляхом отримати, наприклад, свідоцтво про народження дітей після тимчасової окупації території, є звернення до суду. Саме суд може встановити факт народження громадянина України, і тільки після цього батьки можуть отримати свідоцтво про народження у відділі реєстрації актів цивільного стану.

Разом з тим непоодинокими є випадки відмови судів у задоволенні заяв про встановлення подібних фактів. Причина зазвичай в ненаданні достатньої кількості підтверджувальних документів. При цьому перелік таких документів не прописаний. Тому кожен суд діє як хоче: в одному суді вистачить свідоцтва про народження, видане на непідконтрольній уряду України території, а в іншому – потрібно буде надати довідки з лікарні, з швидкої допомоги, акт свідків про народження дитини, відеозаписи під час вагітності жінки та інше.

«Ми до сих пір допомагаємо внутрішньо переміщеним особам встановлювати факти народження та смерті. І, дійсно, суди дуже по-різному ставляться до цих справ. Буває відмовляють, хоча ми збираємо стільки свідоцтв, скільки це можливо. Доносимо ще якісь підтвердження, а весь цей час мати не може отримати соціальну допомогу, влаштувати дитину у дитсадок тощо», – зазначає Андрій Волошко, адвокат центру з надання безоплатної правової допомоги.

Не дивлячись на те, що реінтеграція на даний час непідконтрольних уряду України територій є пріоритетом державної політики, судова влада стоїть осторонь. Кожен суддя, як бачимо, сам вирішує які потрібні підтверджуючі документи для встановлення факту народження. Не діє і Верховний Суд: замість того, щоб узагальнити судову практику і надати дороговкази іншим судам, він просто закриває очі на вільні трактування судів першої інстанції.

Додаток 3. Путівник інтерв'ю

Технічна інформація	
Прізвище та ім'я інтерв'юера(-ки)	
Дата інтерв'ю	
Прізвище, ім'я, по батькові респондента(-ки)	
Місце роботи/діяльності респондента(-ки). Посада (Зазначити повні назви)	
Контакти респондента(-ки) та який спосіб подальшого зв'язку найбільш зручний	
Яке з зазначених нижче висловлювань стосується особисто вас найбільшою мірою? (можна обрати декілька варіантів) - Збройний конфлікт на сході України, тимчасова окупація Автономної Республіки Крим та міста Севастополь не торкнулися особисто ані мене, ані моїх близьких - Маю близьких або знайомих, які вимушено переїхали з територій, що були охоплені збройним конфліктом - Є внутрішньо переміщеною особою - Є людиною з інвалідністю - Втратив(-ла) майно, оселю на територіях тимчасово окупованої Автономної Республіки Крим та міста Севастополь та/або на непідконтрольних уряду України територіях Донецької та Луганської областей; - Переслідувався(-лась) органами де-факто влади тимчасово окупованої Автономної Республіки Крим та міста Севастополь та непідконтрольних уряду України територій Донецької та Луганської областей - Є екскомбатантом АТО/ООС - Втратив(-ла) у збройному конфлікті на сході України когось із близьких	

Вік:

- 18-24
- 25-34
- 35-59
- 60+

Досвід респондента(-ки)

- 1) Чи берете ви безпосередньо участь у справах, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України?
 - Так
 - Ні
- 2) У яких із зазначених видах справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України, ви брали участь?
 - кримінальних провадженнях
 - справах про адміністративні правопорушення
 - цивільних справах
- 3) У якій ролі ви брали участь у цих процесах?
 - Одноосібний розгляд
 - Головуючий(-а) суддя у колегіальному розгляді
 - Слідчий(-а) суддя
- 4) Перелічіть, будь ласка, категорії справ, у яких ви брали участь? Які з них є найпоширенішими у вашій практиці? Як давно ви працюєте з цими справами та коли була остання?
- 5) З якими основними проблемами ви стикалися під час судового процесу? Чи зумовлені вони тим, що справа пов'язана зі збройним конфліктом на сході України?

Право на публічний судовий розгляд

- 6) Як ви вважаєте, чи матеріально-технічні ресурси суду дозволяють повною мірою забезпечити доступність та відкритість судового розгляду? Якщо «так», то завдяки чому? Якщо «ні», то що слід зробити?
- 7) У яких випадках ви вважаєте доречним обмежувати доступ представників(-ць) ЗМІ та громадськості до зали, де проходить відкрите судове засідання у справі, що стосується збройного конфлікту в Україні?
- 8) Чи ви використовували механізм судових трансляцій технічними засобами суду (на YouTube каналі «Судова влада України») у справах, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України? Як ви вважаєте цей досвід впливає на судовий розгляд та його сприйняття громадськістю?

Висвітлення судових процесів у медіа та на сайтах (інших інформаційних майданчиках) органів досудового розслідування та прокуратури.

- 9) Чи висвітлюються справи, пов'язані зі збройним конфліктом на сході України, у яких ви та/або ваші колеги(-жанки) беруть участь на сайті суду, що ви представляєте?
- 10) Хто готує ці матеріали?
- 11) Чи проводяться консультації з суддею у справі?
- 12) Чи здійснюється моніторинг публікацій щодо цієї тематики? Якщо так, то які дії передбачені далі?

- 13) Чи висвітлювали ЗМІ справи, що ви розглядали/розглядаєте щодо збройного конфлікту на сході України?
- 14) Як ви оцінюєте якість такого висвітлення? Чи була коректно подана інформація? На ваш погляд, чи були дотримані журналістські стандарти?
- 15) Поясніть, будь ласка, вашу відповідь та наведіть приклади, будь ласка.
- 16) Як це вплинуло, на вашу думку, на перебіг справи? Наведіть приклади.
- 17) Якщо інформація була висвітлена некоректно, або мала негативний вплив, то:
 - А) які дії вживав суд?
 - Б) чи були спростування у медіа?
- 18) Чи висвітлювали ЗМІ справи, пов'язані зі збройним конфліктом на сході України, що розглядались у суді вашими колегами(-жанками)?
- 19) Як ви оцінюєте якість такого висвітлення? Чи була коректно подана інформація? На ваш погляд, чи були дотримані журналістські стандарти? Поясніть, будь ласка, вашу відповідь та наведіть приклади, будь ласка.
- 20) Як це вплинуло, на вашу думку, на перебіг справи? Наведіть приклади.
- 21) Чи висвітлювались справи що ви розглядали/розглядаєте на сайтах (інших інформаційних майданчиках) органів досудового розслідування та прокуратури?
- 22) Як ви оцінюєте якість такого висвітлення? Чи була коректно подана інформація? Чи були представлені усі позиції сторін?
- 23) Поясніть, будь ласка, Вашу відповідь та наведіть приклади, будь ласка.
- 24) Як це вплинуло, на вашу думку, на перебіг справи? Наведіть приклади.
- 25) Якщо інформація була висвітлена некоректно у медіа або на сайтах органів досудового розслідування та прокуратури, або мала негативний вплив, то
 - А) які дії вживав суд?
 - Б) чи були спростування у медіа та сайтах вказаних органів?
- 26) Чи читаєте ви повідомлення медіа, органів досудового розслідування та прокуратури до, підчас чи після судового розгляду? Чи якось впливають вони на вас?

Загальні запитання

- 27) Яка інформація щодо судового розгляду на вашу думку є найбільш цікавою для громадськості?
- 28) Яку думку щодо судового розгляду ви вважаєте найбільш важливо донести? Чи помічали ви що вона транслюється медіа та/або на сайтах органів досудового розслідування та прокуратури?
- 29) На вашу думку, як саме це впливає висвітлення справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України, на рівень довіри до судової влади?
- 30) Які дії, на вашу думку, варто вжити для підвищення якості висвітлення справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України?
- 31) Чи доречним є навчання щодо питань збройного конфлікту на сході України? Які теми варто охопити?

- 32) У якій формі має проводитись навчання?
- 33) Для кого необхідно проводити таке навчання? Чи можуть це бути змішані групи?
- 34) Чи ви брали участь у подібних навчаннях? Що вам у них сподобалося, а чого не вистачило?
- 35) Чи є доречною співпраця державних органів у питаннях висвітлення справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України? Як би ви бачили таку співпрацю та з якими органами?
- 36) Чи є доречною співпраця державних органів у питаннях висвітлення справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України з медіа та громадськими об'єднаннями? Як би ви бачили таку співпрацю та з ким?

Додаткова інформація

- 37) Чи є звіти, узагальнення практики діяльності установи, що ви представляєте, які ілюструють ситуацію з висвітленням справ, пов'язаних зі збройним конфліктом на сході України?
- 38) Додаткові коментарі та побажання, що неохоплені опитувальником.

Додаток 4. Перелік справ та публікацій для аналізу

Назва справи, Категорія (ВПО, військові)	Рішення посилавання	Назва публікації та посилавання	Аналіз публікації – тональність – у чому виражено – посилавання на першоджерело – баланс думок – неточності/неправдива інформація	Коментар
ЦИВІЛЬНІ СПРАВИ				
Посвідчення заповіту	Постанова Верховного суду від 28 серпня 2020 року у справі №185/2052/19 Провадження №61-4920св20 https://reyestr.court.gov.ua/Review/91260421	Судебно-юридическая газета Посвідчення заповіту на тимчасово окупованих територіях: позиція ВС, 20 январа 2021 https://bit.ly/3BvnB2Y	Тональність: нейтральна У чому виражено: викладено позицію ВС у цій справі, текст написано сухою юридичною мовою, розрахований на юристів Посилання на першоджерела: + Баланс думок: не відображені позиції сторін, лише викладено правову позицію суду Неточності/неправдива інформація: відсутні Категорія РЕСУРСУ: спеціалізований Пігхиг: фаховий	Категорія: ВПО Загальна тональність: нейтральна Дане рішення мало значний резонанс у юридичній спільноті, оскільки встановлювало прецедент у таких справах (це перша справа, яка стосувалася питання визнання посвідчення заповіту на окупованій території) і тому інформація про дане рішення була головним чином поширення на сайтах, орієнтованих на юристів. Тому опис даного судового рішення у зазначених публікаціях у нейтральній тональності саме з метою поширення нової судової практики.
		LexInform Юридичні новини України Заповіт, посвідчений службовою особою (нотаріусом) на тимчасово окупованій території, є нікчемним 12.11.2020 https://bit.ly/3JElkVQ	Тональність: нейтральна У чому виражено: викладені факти справи та позицію судів без надання оцінки чи надання переваги одній зі сторін Посилання на першоджерела: + Баланс думок: коротко подано позицію позивача і суду Неточності/неправдива інформація: відсутні Категорія РЕСУРСУ: спеціалізований Пігхиг: фаховий	
		Українське право КЦС: заповіт, посвідчений на тимчасово окупованій території, є недійсним і не створює правових наслідків 03.09.2020 https://bit.ly/3563SLh	Тональність: нейтральна У чому виражено: викладені факти справи та позицію судів без надання оцінки чи надання переваги одній зі сторін Посилання на першоджерела: + Баланс думок: викладено аргументи позивача і позицію судів Неточності/неправдива інформація: відсутні Категорія РЕСУРСУ: спеціалізований Пігхиг: фаховий	

Моральна компенсація переселенцям від РФ ВПО	Рішення Личаківського районного суду міста Львова від 10 червня 2019 року Справа №463/640/19 Провадження №2/463/850/19 https://reyestr.court.gov.ua/Review/82486993	Zaxid.net Львівський суд зобов'язав Росію виплатити сім'ї переселенців 4,7 млн грн 28 червня 2019 https://bit.ly/3Bu1pq3	Тональність: позитивна У чому виражено: «позитивна» Лексика щодо конфлікту: суд «задовольнив позов», «суддя Роман Грицко повністю задовольнив позов сім'ї Чайка» Посилання на першоджерела: – Наявність припущення: Загалом вся сім'я мала б отримати понад 4,7 млн грн. Баланс думок: представлено позицію позивача, «Цей позов розглядався без представників Росії» Неточності/неправдива інформація: відсутні Лексика щодо конфлікту: через військову агресію, напад Росії на Україну. Категорія РЕСУРСУ: загальний, регіональний Пігхиг: інформаційний	Категорія: ВПО Загальна тональність: Змішана Загалом публікації про дане судові рішення досить поверхнево висвітлили суть справи та підхід суду до її вирішення. У представлених публікаціях інформація в основному зводилася до констатації факту присудження компенсації з наголошенням на значній сумі і ЛИШЕ у одній публікації (5 канал)і зазначено про неможливість виконання такого рішення.
		vpl.in.ua Львовский суд обязал Россию выплатить 4,7 млн долларов компенсации семье переселенцев 30 июня 2019 https://bit.ly/3Jw8tFa	Тональність: слабо позитивна У чому виражено: подана цитата суду щодо визнання агресії РФ Посилання на першоджерела: – Баланс думок: не представлено Неточності/неправдива інформація: невірно зазначено суму компенсації у заголовку статті – 4,7 млн ДОЛЛАРОВ (грн) Лексика щодо конфлікту: военная агрессия России Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхиг: інформаційний	
		Шарий.net Львовский суд обязал Россию выплатить семье переселенцев из Донбасса 4,7 млн, 29 июня 2019 https://bit.ly/3oSLjRJ	Тональність: нейтральна Посилання на першоджерела: – Баланс думок: не представлено Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхиг: інформаційний	
		5 канал Суд зобов'язав Росію виплатити 4,7 млн грн сім'ї переселенців з Донбасу, 03.07.2019 https://bit.ly/3BtaYp4	Тональність: більше негативна У чому виражено: зазначено про неможливість виконання такого рішення «Втім, отримати компенсацію не просто, кажуть в управлінні юстиції. «Ці люди мають шанс отримати кошти тільки тоді, коли рішення українського суду буде визнано іноземним судом», – уточнює представник ГУ юстиції у Львівській області Андрій Паньків» Посилання на першоджерела: – Баланс думок: + (є цитати представників суду і Мін'юсту) Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: через військову агресію, вимушене переселення, судом країни-агресора Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхиг: інформаційний	

		Рубрика У Львові суд зобов'язав Росію виплатити сім'ї переселенців 4,7 млн грн моральної компенсації за вимушений переїзд, 29.06.2019 https://bit.ly/3rYsYVl	Тональність: позитивна У чому виражено: «задовольнив позов сім'ї переселенців», «численні порушення Росією основоположних прав і свобод людини», «Члени сім'ї Чайка довели у суді» Посилання на першоджерела: – Баланс думок: не представлено Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: напад Росії на Україну, До військової агресії, проукраїнського населення Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	
Визнання факту переселення через збройну агресію РФ (Справа родини Здоровцевих)	Постанова Дніпровського апеляційного суду від 01 грудня 2020 року у справі №201/10617/18 Провадження №22-ц/803/8861/20 https://reyestr.court.gov.ua/Review/95214518	Українська Гельсінська Спілка з прав людини Вимушена переселенка довела у суді: залишила свій дім внаслідок збройної агресії РФ 29.12.2020 https://bit.ly/3v0EH7O	Тональність: позитивна у частині задоволення позову судом, Негативна щодо неможливості отримання компенсації («Але проблема у тому, що на національному рівні поки відсутній механізм компенсації шкоди за втрачене майно на окупованій території») У чому виражено: «переселенка довела у суді», Посилання на першоджерела: – Баланс думок: позиція позивачів та адвоката Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: збройної російської агресії на Донбасі, бойовики, вимушене переселення з окупованої території Донецької області Категорія РЕСУРСУ: загальний, НГО Підхід: особистісний	Категорія: ВПО Загальна тональність: змішана Публікації по цій справі в основному зосереджені на висвітленні особистої історії родини переселенців. У статтях загалом позитивне ставлення до самого рішення суду, проте переважає негативна оцінка самого процесу судового розгляду, а саме те, що ВПО вимушені доводити у судах очевидні факти, тривалість судового розгляду та неможливість виконання рішення.
		Zmina Переселенка з Донбасу довела в суді, що разом із сім'єю покинула дім через російську агресію 05 Січня 2021 https://bit.ly/3LKj5Ii	Тональність: позитивна у частині задоволення позову судом, Негативна щодо неможливості отримання компенсації + «Ми так багато часу боролися за позитивне рішення суду, а це майже всі ці роки війни, що навіть сил на бурхливі емоції вже не було. Дуже шкода, що чоловік не дожив до дня, коли суд ухвалив щодо нас позитивне рішення», Посилання на першоджерела: – Баланс думок: позиція позивачів та адвоката Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: збройної агресії Російської Федерації, вимушені переселенці, Категорія РЕСУРСУ: загальний, НГО Підхід: особистісний	

		Радіо Свобода Компенсація від Росії за збройну агресію. Переселенка хоче звернутися до ЄСПЛ, 25 травня 2019 https://bit.ly/3gVkJek	Тональність: негативна У чому виражено: «єдиного алгоритму дій для переселенців, які через війну втратили своє майно, в Україні немає», «у дніпровському суді справа переселенки перебуває вже понад півроку», «зараз Тетяна через суд у Дніпрі намагається встановити факт того, що стала переселенкою не з власної волі, а внаслідок збройної агресії Росії проти України та окупації Донбасу. На захопленій території у неї залишився будинок» Посилання на першоджерела: – Баланс думок: позиція позивачів та адвоката Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: російською агресією на сході України, на окупованій території, вимушене переміщення людини відбулось через окупацію частини території Донбасу Росією, країни-агресора Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхиг: особистісний	
		Promote Ukraine Суд визнав: родина з Донбасу постраждала через збройну агресію РФ, 16 Грудня, 2020 https://bit.ly/3gSHXcY	Тональність: негативна У чому виражено: наявні ознаки негативної тональності щодо процесу розгляду справи судом: «судові баталії», «ім довелося поборотися в судах, аби довести», «ми так багато часу боролися за позитивне рішення суду, а це майже всі ці роки війни, що навіть сил на бурхливі емоції вже не було. Дуже шкода, що чоловік не дожив до дня, коли суд прийняв по нам позитивне рішення», «на національному рівні відсутній механізм компенсації заявниці шкоди», «У судовій системі прийшлося різне пережити; один дніпровський суддя зі мною так говорив, ніби я пришла до нього додому просити грошей» Посилання на першоджерела: наявні посилання, але не відсилають на першоджерела Баланс думок: не представлено (РФ не присутня на засіданнях) Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: російська збройна агресія, армія окупанта, місцеві сепаратисти Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхиг: особистісний	
		Патріоти України «Росія бомбила наші населені пункти, навіть не переходячи кордон»: Переселенка вимагає компенсації від Кремля за збройну агресію на Донбасі (фото, відео), 27 травня 2019 https://bit.ly/3GYxOWW	Тональність: негативна У чому виражено: «через суд у Дніпрі намагається встановити факт того, що стала переселенкою не з власної волі», «Я розумію, що це може розтягнутись на роки, але що ж робити», «єдиного алгоритму дій для переселенців, які через війну втратили своє майно, в Україні немає», + опис затягування судом розгляду справи Посилання на першоджерела: – Баланс думок: позиція позивачів та адвоката Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: російською агресією на сході України, бойовики, країна агресора Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхиг: особистісний	

Справа Сергія Кендзерського про отримання пенсії ВПО	Рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 20 липня 2020 року у справі №160/5709/20 https://reyestr.court.gov.ua/Review/91809120	Радіо Свобода Переселенець з інвалідністю відсудив пенсію за сім років війни на Донбасі 15 квітня 2021 https://bit.ly/3HcyUyt	Тональність: позитивна У чому виражено: «у суді переселенець довів», «Сергій Кендзерський отримав заборгованість із виплати пенсії за сім років» Посилання на першоджерела: – Баланс думок: думка позивача та адвоката Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: на непідконтрольній Україні території Категорія РЕСУРСУ: загальний, Пігхix: інформаційний	Категорія: ВПО Загальна тональність: позитивна
		деродонбас Переселенець з Луганщини відсудив в пенсійного фонду України пенсію за 7 років, 8 квітня 2021 https://bit.ly/3LK1h0	Тональність: позитивна У чому виражено: «чоловік отримав пенсію за 7 років», «суд ухвалив рішення на користь переселенця», «позитивна судова практика для подібних випадків», Посилання на першоджерела: – Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: ОРЛО Категорія РЕСУРСУ: загальний, Пігхix: інформаційний	
		Еспресо Переселенець із Луганщини виїхав на вільну територію України та відсудив усю пенсію, яку йому не виплачували з 2014 року 15 квітня, 2021 https://bit.ly/3GXkeTp	Тональність: позитивна У чому виражено: «Свої права чоловік відстояв у суді» «Український суд також врахував документи» Посилання на першоджерела: – «Про це розповідає “Радіо Свобода”» Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: вільна територія України, на окупованій території. Категорія РЕСУРСУ: загальний, Пігхix: інформаційний	
		Українська Гельсінська Спілка з прав людини Переселенець з Луганщини VS Пенсійний Фонд: як чоловік виграв суд та має отримати не виплачену пенсію за майже шість років 22.10.2020 https://bit.ly/3JBCRy1	Тональність: позитивна У чому виражено: «чоловік виграв суд», «називають цю справу безпрецедентною», «суд став на бік переселенця» Посилання на першоджерела: – Баланс думок: присутній Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: на непідконтрольних територіях, конфлікту на Донбасі, бойовики, тимчасово окуповані території Категорія РЕСУРСУ: загальний, НГО Пігхix: особистісний	

Відшкодування майнової шкоди за зруйноване майно в зоні конфлікту ВПО	Постанова Великої Палати Верховного Суду від 04 вересня 2019 року у справі №265/6582/16-ц Провадження 22-ц/804/1856/21 https://bit.ly/3LTbxxo	Право на захист Чому рішення Великої Палати Верховного Суду не ставить хрест на судових справах щодо зруйнованого житла на Донбас 20.12.19 https://bit.ly/3uZPEqa	Тональність: слабо позитивна У чому виражено: «я не поділяю поширеного враження песимізму від опублікованого рішення», «негативні для позивачів висновки ВП ВС у справі №265/6582/16-ц не можуть бути застосовані у справах щодо отримання відшкодування за зруйноване житло», «зазначене рішення не можна вважати таким, що робить засоби національного захисту у справах щодо зруйнованого житла, завідома неефективними» Посилання на першоджерела: зазначено номер справи Баланс думок: присутній Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний, НГО Пігхиг: фаховий	Категорія: ВПО Загальна тональність: змішана
		Українська Гельсінська Спілка з прав людини Коментар УГСПЛ Постанови Великої Палати Верховного Суду від 04.09.2019 року про відшкодування майнової шкоди 27.12.2019 https://bit.ly/33tBSAy	Тональність: негативна У чому виражено: «суд фактично обмежив можливість отримання компенсації», «ВП ВС... зняла з України часту матеріальних зобов'язань щодо відшкодування шкоди» Посилання на першоджерела: + Баланс думок: присутній Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: про країну агресора РФ Категорія РЕСУРСУ: загальний, НГО Пігхиг: фаховий	
		LexInform Не існує спеціального порядку відшкодування шкоди за пошкодження у період проведення антитерористичної операції об'єкт нежитлової нерухомості 29.09.2019 https://bit.ly/3sNLFdq	Тональність: слабо негативна У чому виражено: «реалізація права на отримання зазначеного відшкодування поставлена у залежність від існування компенсаційного механізму, що має бути встановлений в окремому законі», «право на отримання за рахунок держави компенсації за шкоду... не має у законодавстві України такої юридичної основи» Посилання на першоджерела: + Баланс думок: присутній Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: спеціалізований Пігхиг: фаховий	
Компенсація переселенню від РФ	Рішення Приморського районного суду м. Одеси від 12 липня 2019 року у справі №522/8719/18 Провадження №2/522/928/19 https://reyestr.court.gov.ua/Review/83003532	ТСН Вимушений переселенець із Донецька відсудив у Росії понад мільйон гривень компенсації 12.07.19 https://bit.ly/3Btn1Te	Тональність: позитивна У чому виражено: рішення на користь позивача Посилання на першоджерела: – Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: «добився судового вироку про відшкодування йому Росією заподіяної агресією на Донбасі моральної шкоди» Лексика щодо конфлікту: Суд визнав чоловіка постраждалим від агресивної кремлівської політики на Донбасі, тимчасово окупований проросійськими бандформуваннями Донецьк Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхиг: інформаційний	Категорія: ВПО Загальна тональність: позитивна

		Сила права Росія має виплатити 1,088 мільйони гривень вимушеному переселенцю з Донецька 12.07.2019 https://bit.ly/3sN30TT	Тональність: позитивна У чому виражено: «Росія має виплатити», «Суд постановив “стягнути з Російської Федерації»» Посилання на першоджерела: – Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: російську агресію Категорія РЕСУРСУ: загальний, НГО Пігхіг: інформаційний	
		Новинарня Переселенець відсудив у РФ понад 1 млн грн за агресію на Донбасі 12.07.2019 https://bit.ly/355OKxs	Тональність: позитивна У чому виражено: «Стягнути з Російської Федерації на користь» Посилання на першоджерела: – Баланс думок: присутній Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: війну на сході України, окупованої території Донецької області Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхіг: інформаційний	
Отримання статусу УБД	Постанова Великої Палати Верховного Суду від 3 липня 2019 року у справі №233/2929/17 Провадження №14-284цс19 http://reyestr.court.gov.ua/Review/82998173	Military.dppartners Чи можна отримати статус учасника бойових дій через суд??? 24.06.2020 https://bit.ly/3GXVB9q	Тональність: нейтральна Посилання на першоджерела: є номер справи Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: спеціалізований Пігхіг: фаховий	Категорія: Військові Загальна тональність: нейтральна
		LexInform Встановлення факту участі у бойових діях здійснюється в поза-судовому порядку і є складовою процесу надання особі відповідного статусу 29.07.2019 https://bit.ly/3sWiBke	Тональність: нейтральна Посилання на першоджерела: + Баланс думок: присутній Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: спеціалізований Пігхіг: фаховий	
		Інтерактивна бугалтерія Факт участі у бойових діях має підтверджувати комісія – ВС 18 вересня 2019 https://bit.ly/352caDM	Тональність: нейтральна Посилання на першоджерела: є номер справи Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: спеціалізований Пігхіг: фаховий	
		Поради юриста Факт участі в АТО повинен встановлюватись у позасудовому порядку – ВП ВС 09.03.2019 https://bit.ly/36nwq3s	Тональність: нейтральна Посилання на першоджерела: + Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: спеціалізований Пігхіг: фаховий	

		Судебно-юридическая газета Спір про встановлення факту участі в АТО повинен вирішуватись у поза-судовому порядку: ВП ВС 19 августа 2019 https://bit.ly/3GTl1VH	Тональність: нейтральна У чому виражено: публікація орієнтована на правників, написана юридичною мовою, відсутні слова-маркери позитивної чи негативної тональності Посилання на першоджерела: + (наявні посилання на законодавство, але відсутні посилання на рішення суду) Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: Категорія РЕСУРСУ: спеціалізований Підхід: фаховий	
Встановлення факту загибелі в АТО + Компенсація за смерть сина Справа А.Корнієнка	Рішення Індустріального районного суду м. Дніпропетровська від 15 жовтня 2019 року у справі №202/4934/18 Провадження №2-о/202/12/2019 https://bit.ly/310ofrP	Радіо Свобода Батько загиблого на Донбасі бійця судиться з Росією – вимагає компенсацію за смерть сина 29 лютого 2020 https://bit.ly/3GThFBW	Тональність: негативна У чому виражено: опис трагічної долі загиблого сина і намагання батька відстояти справедливість через суд, «зміг довести в суді, що причиною смерті його сина є російська збройна агресія проти України», «На це чоловікові знадобилось майже три роки» Посилання на першоджерела: подано фото частини рішення суду Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: російська збройна агресія проти України, до Росії як держави-агресора Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: особистісний	Категорія: Військові Загальна тональність: негативна
		9 канал Батько загиблого на Донбасі військового вимагає компенсацію від Росії, як держави-агресора 05.03.2020 https://bit.ly/3rWZtD3	Тональність: негативна У чому виражено: опис тривалості розгляду справи, «саме рішення районного суду не дає підстав вимагати компенсацію від держави-агресора» Посилання на першоджерела: – Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: держава-агресор Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: особистісний	
		Український мілітарний портал Батько загиблого на Донбасі бійця судиться з Росією 1 Березня, 2020 https://bit.ly/3oYqYui	Тональність: негативна У чому виражено: опис трагічної долі загиблого сина і намагання батька відстояти справедливість через суд, «Три роки на суд» Посилання на першоджерела: подано фото частини рішення суду Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: російська збройна агресія проти України Категорія РЕСУРСУ: спеціалізований Підхід: особистісний	

Поновлення на роботі працівника, звільненого у зв'язку зі службою в АТО	Постанова Верховного Суду від 15 липня 2020 року у справі №480/1449/18 Провадження №61-6487св20 https://reyestr.court.gov.ua/Review/90536950	АрміяInform Повернувся з війни, а тебе звільнили?! Як поновитися на роботі, якщо незаконно звільнив роботодавця 21 Серпня 2020 https://bit.ly/3LG9X1z	Тональність: позитивна У чому виражено: Стаття присвячена тематиці незаконного звільнення під час проходження військової служби і посилання на справу додано як приклад позитивної судової практики Посилання на першоджерела: + Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: З початком бойових дій на Сході України Категорія РЕСУРСУ: спеціалізований Підхід: фаховий	Категорія: Військові Загальна тональність: змішана
		Юридична сотня Верховний Суд вирішив, чи служба в АТО/ООС є поважною причиною для пропуску позовних строків в трудових спорах 3 серпня 2020 https://bit.ly/3oZKYga	Тональність: нейтральна У чому виражено: опис позиції ВС у справі без коментарів автора Посилання на першоджерела: + Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: спеціалізований, НГО Підхід: фаховий	
		LexInform Звільненого без законної підстави працівника має бути поновлено на попередній роботі, а не на іншій рівнозначній посаді 08.10.2020 https://bit.ly/3s7WCrn	Тональність: нейтральна У чому виражено: автор не вживає емоційно-забарвлену лексику Посилання на першоджерела: + Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: спеціалізований Підхід: фаховий	

Компенсація за зруйноване майно (справа Ніни Панфілової)	Постанова Верховного Суду від 25 березня 2020 року справа №310/1739/17 провадження №61-42620св18 https://reyestr.court.gov.ua/Review/88575080	BBC News Україна «Краще б я одразу здохла»: як пенсіонерка відвойовує компенсацію за знищену війною квартиру 17 жовтня 2020 https://bbc.in/3JFWgOz	Тональність: негативна У чому виражено: - використання емоційно забарвленої цитати у заголовку статті, - проблематика неможливості отримання компенсації за зруйноване майно («перспективи для тих, чиє зруйноване житло лишилося на непідконтрольній території, вкрай туманні») - бездіяльність держави («Лише навесні 2015-го, коли у Павлограді збудували найбільше модульне містечко для переселенців») - мала сума компенсації, присуджена судом та неможливість її отримання («Це у десять разів менше суми, яку просила жінка, порахувавши усі збитки. Суд заявив про відсутність механізму виплати компенсації, а оскільки немає механізму – немає й виплат», «За шість років війни компенсацію від держави за зруйноване житло не отримав жоден постраждалий») Посилання на першоджерела: – Баланс думок: висвітлено позиції позивачки та її представника, представниці Міністерства реінтеграції Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: За шість років війни, на підконтрольній Україні території Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхig: особистісний	Категорія: ВПО Загальна тональність: негативна Судове рішення висвітлено в негативній тональності, незважаючи на те, що воно було ухвалене на користь позивачки. Це зумовлено тим, що автори робили акцент на неможливості виконати дане рішення у зв'язку з тим, що держава не розробила відповідний механізм компенсації за зруйноване майно. Окремо підсилює емоційно публікації зображення персональної історії позивачки, яка втратила все майнові результати збройного конфлікту на Сході.
		Zmina Суд зобов'язав виплатити переселенці з Донбасу 50 тисяч гривень компенсації за зруйноване житло 21 Квітня 2020 https://bit.ly/3BtcpDY	Тональність: слабо негативна У чому виражено: рішення суду, яким їй призначили виплату в 50 тисяч гривень, не задовольнило ані юристів, ані саму потерпілу Посилання на першоджерела: + Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний, НГО Пігхig: особистісний	
		Українська Гельсінська Спілка з прав людини 50 000 гривень компенсації за зруйновану квартиру: переселенка розчарована 16.04.2020 https://bit.ly/3s0my7S	Тональність: негативна У чому виражено: переселенка розчарована, рішення суду не задовольнило ані юристів, ані саму постраждалу. Посилання на першоджерела: + Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний, НГО Пігхig: особистісний	

Позов до РФ про компенсацію (Володимир Фоміцький)	Ухвала Довгинцівського районного суду міста Кривого Рогу Дніпропетровської області від 2 липня 2020 року Справа №211/3600/20 Провадження №2/211/1714/20 https://reyestr.court.gov.ua/Review/90173546	Суспільне Ветеран, який потрапив у полон, позивається проти Російської Федерації 31 липня 2020 https://bit.ly/3Bu352P	Тональність: слабо позитивна У чому виражено: новина стосується проміжного рішення суду (не остаточного), справа ще не розглянута по суті, відсутні маркери явно позитивного забарвлення, проте сам факт прийняття позову до розгляду судом зображено як позитивний Посилання на першоджерела: – Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: свідчення військової агресії Російської Федерації проти України Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхіг: інформаційний	Категорія: Військові Загальна тональність: позитивна
		Цензор.нет Ветеран батальйону «Кривбас» Фоміцький, який був у полоні, подав позов проти РФ 01.08.20 19 https://bit.ly/353WcsM	Тональність: слабо позитивна У чому виражено: новина стосується проміжного рішення суду (не остаточного), справа ще не розглянута по суті, відсутні маркери явно позитивного забарвлення, проте сам факт прийняття позову до розгляду судом зображено як позитивний Посилання на першоджерела: – Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: свідчення військової агресії Російської Федерації проти України Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхіг: інформаційний	
		Радіо Свобода Боєць, який побував у полоні після Іловайського «котла», судиться проти Російської Федерації 16 серпня 2020 https://bit.ly/3BvvLZ3	Тональність: нейтральна У чому виражено: публікація зосереджена на особистій історії військового, судове рішення про прийняття позову до РФ лише зазначається як констатація факту без позитивного чи негативного забарвлення Посилання на першоджерела: – Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: через російську агресію на сході України, пробув у заручниках бойовиків. Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхіг: особистісний	

АДМІНІСТРАТИВНІ СПРАВИ

Перевірки для переселенців	Постанова Київського апеляційного адміністративного суду від 4 липня 2018 року у справі 826/12123/16 https://bit.ly/3rWvMSS	Українська Правда Перевірки для переселенців скасували 10 липня 2018 https://bit.ly/3JCWWUU	Тональність: позитивна У чому виражено: це рішення «дуже великою перемогою громадянського суспільства щодо захисту прав переселенців». Посилання на першоджерела: – Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	Категорія: ВПО Загальна тональність: позитивна
		Українська Гельсінська Спілка з прав людини Суд скасував перевірку переселенців 05.07.2018 https://bit.ly/3Llvg2E	Тональність: слабо позитивна У чому виражено: текст орієнтовано на юристів, основна частина присвячена проблематиці справи, а не результату судового розгляду, проте зі змісту зрозуміло про позитивні наслідки прийнятого рішення (стримана мова, без вираженого забарвлення) Посилання на першоджерела: – Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: З початком окупації Російською Федерацією території Донбасу і Криму, на окупованих територіях Категорія РЕСУРСУ: загальний, НГО Підхід: фаховий	
		Радіо Свобода Суд скасував перевірку переселенців: що це означає? 10 липня 2018 https://bit.ly/3JF6lej	Тональність: слабо позитивна У чому виражено: «Суд задовольнив позов», «скасував нормативні акти Кабінету міністрів України, що зобов'язують внутрішньо переміщених осіб (ВПО) проходити перевірки», «які проблеми ВПО залишилися не вирішеними» Посилання на першоджерела: – Баланс думок: –, надані лише коментарі позивача, його представника Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: аналітичний	
		Укрінформ Суд скасував перевірку для переселенців 10.07.2018 https://bit.ly/3s0mQeY	Тональність: позитивна У чому виражено: успішне завершення судової справи Посилання на першоджерела: – Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	

Право на участь ВПО у місцевих виборах	Постанова Касаційного адміністративного суду від 25 липня 2018 року справа №161/16573/16-а адміністративне провадження №К/9901/17330/18 https://reyestr.court.gov.ua/Review/75544764	Донбас сьогодні Верховний суд не дозволив переселенцям голосувати на місцевих виборах, 22 августа 2018 https://bit.ly/3LKOkxi	Тональність: слабко негативна У чому виражено: заперечення («Верховний суд не дозволив») Посилання на першоджерела: + посилання на сторінку пресслужби ВС Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхиг: інформаційний	Категорія: ВПО Загальна тональність: негативна
		Заборона Верховний суд не дозволив переселенцям голосувати на місцевих виборах, 23 серпня, 2018 https://bit.ly/3JBjuFh	Тональність: негативна У чому виражено: заперечення (не дозволив, виключив можливість голосування) Посилання на першоджерела: – (подане посилання направляє лише на сайт реєстру) Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхиг: інформаційний	
		Укрінформ Верховний Суд не дозволив переселенцям голосувати на місцевих виборах, 22.08.2018 https://bit.ly/3sN3Lwd	Тональність: слабко негативна У чому виражено: заперечення (Верховний Суд не дозволив...) Посилання на першоджерела: на сайт Судова влада Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхиг: інформаційний	
		Група впливу Рішення Верховного Суду ще раз доводить, що вкрай необхідно змінювати виборче законодавство, 22 серпня 2018 https://www.vplyv.org.ua/archives/1616	Тональність: негативна У чому виражено: викладено проблематику неможливості голосування ВПО Посилання на першоджерела: + Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний, НГО Пігхиг: аналітичний	
		ОГО «Без домівки та права голосу» або «як не дозволили голосувати переселенцям», 01.09.2018 https://bit.ly/34TtVFv	Тональність: негативна У чому виражено: «стали незрозумілими фігурантами цивільно-правових відносин в Україні», «вчергове піддаються санкціям із боку влади», «залишилися за бортом голосування» Посилання на першоджерела: + (вказано номер справи) Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: у війні на Донбасі Категорія РЕСУРСУ: загальний, Пігхиг: аналітичний	
		Закон і Бізнес Як ВС позбавив переселенців права голосу на місцевих виборах, 15.09-21.09.2018 https://zib.com.ua/ua/134472.html	Тональність: негативна У чому виражено: суд позбавив, обмежив Посилання на першоджерела: + Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: спеціалізований Пігхиг: фаховий	

Сплата ЄСВ для платників із окупованих територій	Постанова Великої Палати Верховного Суду від 6 листопада 2018 року справа №812/292/18 Провадження №11-5323ai18 https://reyestr.court.gov.ua/Review/77911136	Протокол Велика Палата: Платник єдиного соціального внеску звільняється від відповідальності за несвоєчасну сплату єдиного соціального внеску (ВП у справі №812/292/18 від 06 листопада 2018 р.) 28.11.2018 https://bit.ly/3HONUZh	Тональність: нейтральна У чому виражено: подано юридичний аналіз рішення Посилання на першоджерела: + Баланс думок: – (частково відображена позиція відповідача) Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: спеціалізований Пігхиг: фаховий	Категорія: інші Загальна тональність: нейтральна
		ЛІГА: ЗАКОН платникам ЄСВ із зони АТО, які плачують ЄСВ, сертифікат ТПП не потрібен 30.11.2018 https://bit.ly/3BwUr3r	Тональність: нейтральна У чому виражено: подано юридичний аналіз рішення Посилання на першоджерела: + (зазначено номер справи) Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: спеціалізований Пігхиг: фаховий	
		Судебно-юридическая газета Несплата єдиного внеску: звільнення від відповідальності 10 декабля 2020 https://bit.ly/36gWBIV	Тональність: нейтральна У чому виражено: подано юридичний аналіз рішення Посилання на першоджерела: + Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: спеціалізований Пігхиг: фаховий	
		Ти і право Зразкова справа: бізнес в зоні АТО звільняється від штрафів за несплату ЄСВ 3 грудня 2018 https://bit.ly/3H30WMu	Тональність: нейтральна У чому виражено: подано юридичний аналіз рішення Посилання на першоджерела: + Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: спеціалізований Пігхиг: фаховий	
Відмова у виплаті допомоги по інвалідності військовослужбовцю	Постанова Касаційного адміністративного суду від 15 липня 2020 року у справі №240/10153/19 https://reyestr.court.gov.ua/Review/90425351	LexInform Право на отримання одноразової грошової допомоги в більшому розмірі через встановлення вищої групи інвалідності визначається за законом, що діяв на день її встановлення 30.10.2020 https://bit.ly/36cMDZ0	Тональність: нейтральна У чому виражено: подано юридичний аналіз рішення Посилання на першоджерела: + Баланс думок: + відображено позиції сторін справи Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: спеціалізований Пігхиг: фаховий	Категорія: Військові Загальна тональність: нейтральна
		Арміяinform Отримання одноразової грошової допомоги більшого розміру 11 Серпня 2020 https://bit.ly/3Bt9ATz	Тональність: нейтральна У чому виражено: подано юридичний аналіз рішення Посилання на першоджерела: +(зазначено номер справи) Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: спеціалізований Пігхиг: фаховий	

		Асоціація Правників України «Розруха не в законах, а в головах, які їх застосовують»: проблеми призна-чення соцдопомоги військовослужбовцям 19 листопада 2020 року https://bit.ly/3JzZe6V	Тональність: слабо позитивна У чому виражено: публікація присвячена проблемі призначення виплат для військових і дане судове рішення подано як позитивний приклад вирішення наявної проблеми: «все ж була сформульована позиція щодо застосування норм права, яка має забезпечити єдність судової практики у майбутньому» Посилання на першоджерела: + Баланс думок: + Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: спеціалізований Пігхиг: фаховий	
Перерахунок пенсії для УБД	Постанова Касаційного адміністративного суду від 9 грудня 2019 року у справі №300/1695/19 Провадження №Пз/9901/19/19 https://reyestr.court.gov.ua/Review/86360472	Liga Zakon Кабмін не може скасувати доплати до пенсії, визначені законом: зразкове рішення 10 січня 2020 https://bit.ly/3I2IO6H	Тональність: нейтральна У чому виражено: подано юридичний аналіз рішення Посилання на першоджерела: + Баланс думок: – (подано позицію позивача) Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: спеціалізований Пігхиг: фаховий	Категорія: Військові Загальна тональність: нейтральна
		Судебно-юридическая газета Перерахунок пенсії колишнім військовослужбовцям: рішення ВП ВС у зразковій справі 16 мая 2020 https://bit.ly/3JCPxE0	Тональність: нейтральна У чому виражено: подано юридичний аналіз рішення Посилання на першоджерела: + Баланс думок: – (подано позицію позивача) Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: спеціалізований Пігхиг: фаховий	
		Бухгалтер 911 Кабмин не может отменить доплаты к пенсии, определенные законом: образцовое решение 12.01.20 https://bit.ly/3sSu3gs	Тональність: нейтральна У чому виражено: подано юридичний аналіз рішення Посилання на першоджерела: + Баланс думок: – (подано позицію позивача) Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: спеціалізований Пігхиг: фаховий	
		Интерактивная Бухгалтерия Верховный Суд рассмотрел примерное дело в отношении прав военного пенсионера 21 января 2020 https://bit.ly/3sRV4R8	Тональність: нейтральна У чому виражено: подано юридичний аналіз рішення Посилання на першоджерела: + Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: спеціалізований Пігхиг: фаховий	
		Дебет-Кредит Кабмін не може скасувати доплати до пенсії, визначені законом: зразкове рішення 19.01.2020 https://bit.ly/3sN9KkF	Тональність: нейтральна У чому виражено: подано юридичний аналіз рішення Посилання на першоджерела: + Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: спеціалізований Пігхиг: фаховий	

Обмеження пільгового проїзду для УБД	Рішення Окружний адміністративного суд міста Чернігова 5 січня 2021 у справі 620/5022/20 https://reyestr.court.gov.ua/Review/94127872	Суспільне Визнали проти-правним: Гашпар виграв суд щодо обмеження пільгового проїзду у Чернігові 5 січня 2021 https://bit.ly/3rXxyTC	Тональність: позитивна У чому виражено: «повністю задовільнити адмінпозов» Посилання на першоджерела: – Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	Категорія: Військові Загальна тональність: позитивна
		Радіо Свобода Воювали цілодобово, а пільга на проїзд – «погодинна». Учасники бойових дій судяться з владою через карантинні обмеження 06 квітня 2021 https://bit.ly/3LTcOVc	Тональність: позитивна У чому виражено: виграв суд проти місцевої влади. Посилання на першоджерела: – Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: аналітичний	
		АрміяInform Як вплинуло скасування пільг на проїзд на ветеранів Чернігова 28 квітня 2021 https://bit.ly/3Bty2UC	Тональність: позитивна У чому виражено: вищезазначені обмеження були визнані протиправними на підставі рішення місцевого суду Посилання на першоджерела: + Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: спеціалізований Підхід: інформаційний	
Справа Олега Яцуна (дезертирство зниклого без вісти)	Постанова Касаційного адміністративного суду від 18 лютого 2021 року у справі №804/4633/17 Провадження №К/9901/59397/18 https://bit.ly/3GZ2lDU	Радіо Свобода Не дезертир, а безвісти зниклий. Дружині бійця, щоб довести це, знадобилося 4 роки 31 березня 2021 https://bit.ly/3oTTzRd	Тональність: слабко наявне негативне забарвлення загального судового розгляду справи У чому виражено: «Судова тяганина тривала чотири роки», «Мені гірко за Україну» – дружина зниклого безвісти бійця; «Я хочу дізнатись – де наша держава?» Посилання на першоджерела: + Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: особистісний	Категорія: Військові Загальна тональність: публікації щодо даної справи отримали більш негативне забарвлення, адже відображали увесь судовий процес, а не виключно рішення ВС, яке було на користь позивачки
		Патріот Донбасу Дружина зниклого безвісти військового довела в суді, що її чоловік не дезертир 06.04.2021 https://bit.ly/3I1Ax88	Тональність: більше негативна, зроблено акцент на загальному судовому розгляді У чому виражено: «роками доводила у судах невинність свого чоловіка», Після 4 років судової тяганини, та врешті-решт відбирила репутацію свого чоловіка» Посилання на першоджерела: – Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: особистісний	
		Деродонбас Не дезертир, а зниклий безвісти: Дружина бійця ЗСУ в суді довела, що її чоловік не зрадник 1 квітня 2021 https://bit.ly/3t8QMFt	Тональність: негативна У чому виражено: «після кількох років поневірянь довела в суді, за чотири роки довелося пройти суди трьох інстанцій» Посилання на першоджерела: – Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: особистісний	

Отримання компенсації військовослужбовцю за поранення (справа добровольця Максима Сіденка)	Рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 01 вересня 2021 року у справі №160/7912/21 https://reyestr.court.gov.ua/Review/99385072	Деро Дніпро Боєць з Дніпра через суд вибивав компенсацію за друге поранення на війні 28 вересня 2021 https://bit.ly/3oTvU3u	Тональність: негативна У чому виражено: «вибивав компенсацію», «був вимушений судитись» Посилання на першоджерела: – Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхіг: особистісний	Категорія: Військові Загальна тональність: змішана
		Дніпроград Ветеран з Дніпра через суд домігся компенсації за поранення, через яке отримав II групу інвалідності 28 Вересня 2021 https://bit.ly/3H4vCgh	Тональність: позитивна У чому виражено: «суд повністю задовольнив позов», «визнав протиправними дії Міністерства», «зобов'язав призначити та виплатити допомогу» Посилання на першоджерела: – Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний, регіональний Пігхіг: особистісний	
		Новий формат Ветеран з Дніпра через суд домігся компенсації за поранення, через яке отримав II групу інвалідності 28 09 2021 https://bit.ly/3sSghdF	Тональність: позитивна У чому виражено: суд повністю задовольнив позов, визнав протиправними дії Міністерства зобов'язав призначити та виплатити допомогу Посилання на першоджерела: – Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхіг: особистісний	
Поновлення виплат безробітним переселенцям після працевлаштування	Постанова Першого апеляційного адміністративного суду від 30 вересня 2020 року у справі №200/4088/20-а https://reyestr.court.gov.ua/Review/91882051	Безоплатна Правова Допомога Відмова у поновленні виплат безробітним переселенцям після працевлаштування є безпідставною 19.01.21 https://bit.ly/3HZRA5J	Тональність: позитивна У чому виражено: відображено наслідки ухваленого рішення на прикладі висвітленої справи Посилання на першоджерела: + (зазначено номер справи) Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний, держ влада Пігхіг: особистісний	Категорія: ВПО Загальна тональність: позитивна
		Громадський Простір Відмова у поновленні виплати безробітним переселенцям після працевлаштування є безпідставною 22.01.2021 https://bit.ly/3GZKOGH	Тональність: позитивна У чому виражено: відображено наслідки ухваленого рішення на прикладі висвітленої справи Посилання на першоджерела: + (зазначено номер справи) Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхіг: особистісний	
		Вільне Радіо У Дружківці переселенець за рік відсудив держдопомогу, якої його позбавив УПСЗН, — правозахисники 25.01.2021 https://bit.ly/3JBvCpX	Тональність: позитивна У чому виражено: відображено наслідки ухваленого рішення на прикладі висвітленої справи Посилання на першоджерела: – Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхіг: особистісний	

Санкції РНБОУ проти телеканалів «112 Україна», NewsOne, ZIK	Рішення Касаційного адміністративного суду від 26 квітня 2021 справа №9901/22/21 адміністративне провадження №П/9901/22/21 https://reyestr.court.gov.ua/Review/96591995	Радіо Свобода Верховний суд відмовився скасувати санкції щодо «112 Україна», NewsOne та Zik, 26 квітня 2021 https://bit.ly/34NFtu1	Тональність: нейтральна У чому виражено: викладено лише факти щодо справи без надання позитивної чи негативної тональності Посилання на першоджерела: зазначено номер справи Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	Категорія: інші (санкції проти телеканалів) Загальна тональність: нейтральна
		Interfax Верховный суд отказал в удовлетворении иска в части нарушения прав на получение информации из-за санкций к NewsOne, ZIK, «112 Украина» 26.04.2021 https://bit.ly/33vU5Op	Тональність: нейтральна У чому виражено: викладено лише факти щодо справи без надання позитивної чи негативної тональності Посилання на першоджерела: зазначено номер справи + посилання на сторінку ВС Баланс думок: – (подано позицію позивача) Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	
		НВ Санкции против «каналов Медведчука»: Верховный суд отказал в удовлетворении иска гражданина, который оспаривал указ Зеленского 26 апреля 2021 https://bit.ly/3oWW9Gc	Тональність: нейтральна У чому виражено: зазначено лише сам факт ухваленого рішення без його аналізу Посилання на першоджерела: – Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	
		Гордон Верховный Суд відмовився задовольняти позов про скасування санкцій проти «каналів Медведчука», 26.04.2021 https://bit.ly/3LIYi23	Тональність: нейтральна У чому виражено: зазначено лише сам факт ухваленого рішення без його аналізу Посилання на першоджерела: пресслужба суду Баланс думок: – (подано позицію позивача) Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	

КРИМІНАЛЬНІ СПРАВИ

Катування в Ізоляції	Ухвала Оболонського районного суду міста Києва від 28 вересня 2021 року у справі №235/2931/21 Провадження №91-кп/756/1368/21 https://reyestr.court.gov.ua/Review/99088541#	Покровське районне управління поліції Поліція Донецчини оголосила заочну підозру двом «оперу-повноваженим» терористичної організації «МГБ ДНР» 30.03.2021 https://bit.ly/3BwcO8z	<i>Презумпція невинуватості:</i> порушено «відносно двох бойовиків, які затримували та катували громадян» <i>Лексика щодо конфлікту:</i> бойовики <i>Категорія РЕСУРСУ:</i> держорган	<i>Категорія:</i> представники НЗФ <i>Загальна тональність:</i> нейтральна
		Донецька обласна прокуратура Катування та фізичне насилля – на Донецчині заочно судитимуть керівників та конвоїрів в'язниці «Ізоляція» 01.10.2021 https://bit.ly/3rZGacq	<i>Презумпція невинуватості:</i> порушено зловмисники, за їх злочинними наказами, Обвинувачені жорстоко поводитись <i>Лексика щодо конфлікту:</i> представників незаконного воєнізованого формування «МДБ ДНР» <i>Категорія РЕСУРСУ:</i> держорган	
		Донецька обласна прокуратура Керівнику «центру спецоперацій МДБ ДНР» та його заступнику, які організували підпільну в'язницю «Ізоляція», де катують полонених, заочно повідомлено про підозру 07.07.2021 https://bit.ly/36nJhmd	<i>Презумпція невинуватості:</i> порушено правопорушники беруть активну участь у незаконному позбавленні волі <i>Лексика щодо конфлікту:</i> двом представникам НЗФ РФ <i>Категорія РЕСУРСУ:</i> держорган	
		Донецька обласна прокуратура Без альтернативи внесення застави: головного «ката» підпільної в'язниці «Ізоляція» взято під варту 10.11.2021 https://bit.ly/3rXfDwi	<i>Презумпція невинуватості:</i> порушено головного «ката», Терористи застосовували до ув'язнених осіб фізичне і психологічне насильство (водночас подано примітку на статтю 62 Конституції) <i>Лексика щодо конфлікту:</i> бойовики, полонені військовослужбовці, терористи <i>Категорія РЕСУРСУ:</i> держорган	
		Донецька обласна прокуратура Заочно повідомлено про підозру конвоїру-охоронцю в'язниці «Ізоляція», який застосовував до полонених психологічне та фізичне насилля 04.08.2021 https://bit.ly/36gXuRL	<i>Презумпція невинуватості:</i> порушено який застосовував до полонених психологічне та фізичне насилля <i>Лексика щодо конфлікту:</i> колишнього бойовика терористичної організації «ДНР» <i>Категорія РЕСУРСУ:</i> держорган	

		СБУ СБУ затримала колишнього бойовика «ДНР», який очолював незаконну в'язницю окупантів «Ізоляція» (відео) 9 листопада 2021 https://bit.ly/3LL5RFF	Презумпція невинуватості: порушено Відносно підозрюваного вжито слово «зловмисник» Лексика щодо конфлікту: колишнього бойовика терористичної організації «ДНР», на тимчасово окупованій території Донецької області Категорія РЕСУРСУ: держорган	
		Вчасно У Покровську слухатимуть справу щодо восьми катів донецької «Ізоляції» 10.11.2021 https://bit.ly/3sQQ8fy	Тональність: нейтральна Не надано оцінку судовій гілці влади Презумпція невинуватості: «справу щодо восьми катів», «судитимуть воєнних злочинців заочно» Посилання на першоджерела: – Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: у створенні терористичної організації, бойовика Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхиг: інформаційний	
		Бюро судової інформації Верховний Суд відмовив у передачі справи про тортури в «Ізоляції» з Покровська до Києва 25.08.2021 https://bit.ly/3BwXJUz	Тональність: нейтральна Не надано оцінку судовій гілці влади Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: + Баланс думок: + Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: проросійських бойовиків на Донбасі Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхиг: інформаційний	
		Радіо Свобода «Я считал, что передо мной не заключённый, а оперативник» – первое дело о пытках в «Изоляции» уже в суде 13 серпня 2021 https://bit.ly/350HVGt	Тональність: нейтральна Не надано оцінку судовій гілці влади Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: + Баланс думок: + Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: в окупованому російськими гібридними силами Донецьку, формований, подконтрольных России, До войны Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхиг: аналітичний	
Справа Без'язикова	Вирок Шевченківський районного суду міста Києва від 7 квітня 2020 року у справі №185/3649/17 Провадження №1-кп/761/449/2020 https://reyestr.court.gov.ua/Review/88690989	СБУ До 13 років позбавлення волі засуджено Івана Без'язикова, викритого військовою контррозвідкою СБУ на державній зраді 8 квітня 2020 https://bit.ly/3LM8Q0C	Тональність: позитивна Посилання на першоджерела: – Презумпція невинуватості: + Лексика щодо конфлікту: потрапив у полон до російсько-терористичних угруповань. Категорія РЕСУРСУ: держорган	Категорія: Військові Загальна тональність: змішана

		hromadske Обвинуваченого у держзраді полковника Без'язикова засудили до 13 років ув'язнення 08 квітня, 2020 https://bit.ly/3oYmd3H	Тональність: негативна У чому виражено: наявність припущення «за нібито співпрацю з бойовиками», що ставить під сумнів правомірність рішення суду Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: – Баланс думок: + Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: з бойовиками так званої «ДНР» Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	
		Главком Драма полковника Без'язикова. За що український розвідник отримав 13 років. 9 Квітня, 2020 https://bit.ly/3LKlvRk	Тональність: більше негативна У чому виражено: оскільки подано позицію сторони захисту, де детально розкривається питання неправомірності призначеного вироку Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: – Баланс думок: подано позицію сторони захисту Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: російсько-української війни, терористам, на окупованій території Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: аналітичний	
		Діловий Переяслав Вирок Шевченківського райсуду Києва : Полковника Івана Без'язикова засудили до 13 років ув'язнення 8 квітня, 2020 https://bit.ly/3oTwe2c	Тональність: більше негативна У чому виражено: вказано на деякі недоліки судово процесу, наприклад, «безпосередньо командира Без'язикова ... в суді не допитали», «прокуратура не надала жодного прямого доказу»... – за свідченнями захисту Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: – Баланс думок: подано лише позицію сторони захисту Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний, регіональний Підхід: інформаційний	
		Obozrevatel Покарання за зраду: суд виніс вирок полковнику ЗСУ Без'язикову 15.12.2016 https://bit.ly/3Bte8cq	Тональність: більше позитивна У чому виражено: назва публікації «Покарання за зраду» Презумпція невинуватості: у назві вказано що підозруваний уже засуджений (!) Посилання на першоджерела: – Баланс думок: подано лише позицію сторони захисту Неточності/неправдива інформація: у заголовку зазначено про винесення вироку (!) хоча інформація в статті стосується проміжного судового рішення про обрання запобіжного заходу Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	

		ФБ Медійна ініціатива за права людини 13 років ув'язнення. 7 апреля 2020 г. https://cutt.ly/Pkz1ATO	Тональність: більше негативна У чому виражено: вказано на деякі недоліки судово процесу: –безпосередній командир – генерал Петро Литвин (у суді не допитаний) – під час судових засідань, за словами сторони захисту, прокуратура не надала жодного прямого доказу про участь у терористичній організації та державної зради. Жоден свідок не свідчив про його співпрацю з бойовиками. – подано аргументи щодо упередженості суддів (п.8 публікації) Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: – Баланс думок: подано лише позицію сторони захисту Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: аналітичний	
Справа Шайтанова (рішення щодо запобіжного заходу)	Ухвала Київського апеляційного суду від 13 липня 2021 року Справа №752/19740/20 Провадження №11-кп/824/3238/2021 https://reyestr.court.gov.ua/Review/98408946	СБУ Служба безпеки України скерувала обвинувальний акт щодо генерала Шайтанова до суду 8 жовтня 2020 https://bit.ly/3BtrrSy	Презумпція невинуватості: дотримано Категорія РЕСУРСУ: держорган	Категорія: представники НЗФ Загальна тональність: нейтральна
		СБУ Нові деталі у «справі Шайтанова»: його вербувальник із ФСБ керував терористами на Донбасі (аудіо) 9 липня 2020 https://bit.ly/358Ure0	Презумпція невинуватості: дотримано Категорія РЕСУРСУ: держорган	
		СБУ Генерал-зрадник Шайтанов залишиться під вартою до серпня 2020 року 10 червня 2020 https://bit.ly/3s7YwZ3	Презумпція невинуватості: порушено : «генерал-зрадник» «затримала високопоставленого агента ФСБ», із викриття зрадника Категорія РЕСУРСУ: держорган	
		СБУ СБУ викрила генерал-майора, який працював на ФСБ РФ 14 квітня 2020 https://bit.ly/3GXfkG7	Презумпція невинуватості: дотримано Категорія РЕСУРСУ: держорган	
		Грати Прослушка, листування і свідки з СБУ: генерал-майору Валерію Шайтанову оголосили обвинувальний акт 23 Грудня 2020 https://bit.ly/3oTwjTy	Тональність: нейтральна У чому виражено: публікація зосереджена на аналізі розслідування та доказів, представлених СБУ. Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: – Баланс думок: дотримано Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: аналітичний	

	Деловая столица Суд оставил за решеткой генерал-майора СБУ Шайтанова, которого подозревают в госизмене, 13 июля 2021 https://bit.ly/3rYv3AB	Тональність: нейтральна У чому виражено: зазначається лише сам факт ухваленого судового рішення без надання оцінки Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: + (прес служба суду) Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	
	Радіо Свобода Апеляційний суд залишив під вартою генерала СБУ Шайтанова, обвинуваченого в держзраді 13 липня 2021 https://bit.ly/3JEWVzQ	Тональність: нейтральна У чому виражено: зазначається лише сам факт ухваленого судового рішення без надання оцінки Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: + (цитата із сторінки суду у ФБ) Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	
	Суспільне Слідство у справі Шайтанова скерувало до суду акт стосовно співробітника ФСБ 29 липня 2021 https://bit.ly/34UF9cO	Тональність: нейтральна У чому виражено: викладено факти щодо обставин справи Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: + (посилання на сайт СБУ) Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	
	LB.ua Апеляційний суд залишив під арештом обвинуваченого у держзраді генерала СБУ Шайтанова 13 липня 2021 https://bit.ly/3HZanhu	Тональність: нейтральна Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: + (прес-служба суду) Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: залишив під арештом обвинуваченого (не є обвинуваченим, залишив «під вартою») Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	
	Українська Правда Два агенти, генерал-майор і чеченський доброволець. Що приховує справа «крота» СБУ Валерія Шайтанова 7 грудня 2021 https://bit.ly/3567FrZ	Тональність: більше негативна У чому виражено: оцінка діяльності суду: «Більше року минуло і відтоді, як СБУ завершила розслідування і передала справу до суду. Але слухання по суті досі не почались. Вже кілька разів змінювався склад тих, хто має вирішувати долю Шайтанова», «розгляд затягувався також через те, що в Голосіївському суді, де мають розглядати справу, ніхто не має допуску до державної таємниці» Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: + Баланс думок: + Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: аналітичний	

Справа Януковича	Постанова Верховного суд від 06 грудня 2021 року у справі №756/4855/17 Провадження №51-7121км18 https://reyestr.court.gov.ua/Review/101873632	Офіс генерального Прокурора Верховний Суд залишив в силі вирок колишньому Президенту, яким його засуджено до 13 років позбавлення волі (дата незазначена) https://bit.ly/3LHxSh4	Тональність: позитивна У чому виражено: визнав обґрунтованими доводи прокурорів Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: – Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: держорган	Категорія: інша Загальна тональність: змішана
		DW Верховний суд підтвердив 13 років в'язниці Януковичу за держзраду 06.12.2021 https://bit.ly/3JEovNg	Тональність: більше позитивна У чому виражено: суд підтвердив, нібито «через неможливість забезпечення його права на захист». Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: пресслужба Офісу генерального прокурора Баланс думок: + Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	
		Укрінформ Справа про держзраду: Верховний Суд залишив без змін вирок Януковичу 06.12.2021 https://bit.ly/3LFABrx	Тональність: нейтральна У чому виражено: не надано оцінки судовому рішенні Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: цитата головуючого судді Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	
		Новинарня Верховний Суд залишив чинним вирок Януковичу у справі про держзраду 06.12.2021 https://bit.ly/3567Nrt	Тональність: нейтральна У чому виражено: не надано оцінки судовому рішенні Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: цитата головуючого судді Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	
		Страна.UA. Верховний суд оставил в силе приговор Януковичу по госизмене. Он пойдёт в ЕСПЧ, 6 декабря 2021 https://bit.ly/3LHy3ce	Тональність: більше негативна У чому виражено: «Он пойдёт в ЕСПЧ» – вказує на недоліки судового розгляду, «В условиях, созданных Верховным судом, мы не можем обеспечить нашему клиенту полноценного права на защиту» Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: коментар сторони захисту (сторінка в ФБ) Баланс думок: лише коментарі адвоката Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	

		Радіо Свобода Верховний суд залишив без змін вирок Януковичу у справі про держзраду та ведення агресивної війни 06 грудня 2021 https://bit.ly/3Jw7ghc	Тональність: нейтральна У чому виражено: не надано оцінку Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: пресслужба суду Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: Вирок не набрав чинності, бо був оскаржений. Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	
Справа Лягіна	Ухвала Дніпровського районного суду м. Києва 22 квітня 2021 р. Справа №: 761/45512/18 Провадження №1-кп/755/1023/21 https://reyestr.court.gov.ua/Review/96461127	Главком Суд Києва слухає справу вір-терориста «ДНР» у закритому режимі, засекречуючи ухвали (документ) 5 Серпня 2021 https://bit.ly/3JGhSdD	Тональність: більше негативна У чому виражено: робиться наголос на засекреченні судом документів Презумпція невинуватості: слухає справу вір-терориста «ДНР» Посилання на першоджерела: + Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: терорист Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	Категорія: представники НЗФ Загальна тональність: негативна
		Дзеркало Тижня Справа експлави «ЦВК ДНР» Лягіна залишається у Києві 28 січня, 2020 https://bit.ly/3oYogoC	Тональність: негативна У чому виражено: Постійні перенесення засідань вже викликали сумніви щодо неупередженості суду. «суддя Шевченківського суду намагалась перевести справу на розгляд якомога далі від уваги медіа та громадськості», «Неприйнятними вважають такі спроби суду», «суд регулярно переносив слухання матеріалів та вчиняв перешкоди в реалізації потерпілим процесуальних прав» Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: пресслужба суду Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: підтримуваного Росією збройного угруповання «ДНР», в окупованому терористами Донецьку Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	
		dsnews.ua Суд розпочав розгляд справи сепаратиста Лягіна в закритому режимі 05 серпня 2021 https://bit.ly/3LKm9hl	Тональність: нейтральна У чому виражено: не надано оцінку судовому рішення Презумпція невинуватості: сепаратист Посилання на першоджерела: + Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: сепаратист Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	
		Грати Дело в отношении экс-главы центризбиркома «ДНР» Романа Лягина передали в другой суд 22 апреля 2021 https://bit.ly/3I2KEED	Тональність: слабо негативна У чому виражено: зазначено про затягування початку судового розгляду Презумпція невинуватості: был одним из организаторов незаконного референдума Посилання на першоджерела: – Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	

Справа генерала Назарова	Постанова Касаційного кримінального суду від 21 травня 2021 у справі №185/12161/15-к Провадження №51-6169км20 https://reyestr.court.gov.ua/Review/97077743	Укрінформ Верховний Суд виправдав генерала Назарова у справі про катастрофу Іл-76 21.05.2021 https://bit.ly/3LifOUb	Тональність: більше негативна У чому виражено: виправдав... який був засуджений до семи років в'язниці. Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: + пресслужба суду Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	Категорія: військові Загальна тональність: змішана (публікація МОУ – позитивна)
		LB.ua Верховний Суд виправдав генерала Назарова 21 травня 2021 https://bit.ly/3BzfFxQ	Тональність: негативна У чому виражено: «виправдав генерал-майора Віктора Назарова, якого раніше засудили до семи років в'язниці за халатність, яка призвела до загибелі 49 українських військових в катастрофі військового літака Іл-76 14 червня 2014 року» Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: + пресслужба суду Баланс думок: + Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	
		Суспільне Справа Іл-76: суд визнав генерала Назарова невинуватим, справу закрили 21 травня https://bit.ly/3pjR4rZ	Тональність: негативна У чому виражено: суд визнав генерала Назарова невинуватим, справу закрили Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: – Баланс думок: + Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	
		Радіо Свобода Верховний суд скасував вирок генералу Назарову, засудженому за катастрофу літака Іл-76 21 травня 2021 https://bit.ly/3HcCp85	Тональність: більше негативна У чому виражено: подано коментарі потерпілих, які засуджують ухвалене рішення, не зазначено коментарів сторони захисту Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: – Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	
		Міністерство Оборони України Верховний суд виніс рішення у справі генерал-майора Назарова 21 травня 2021 https://bit.ly/3oZkfQF	Тональність: позитивна У чому виражено: Непростий, але виважений вердикт. За смерть військових, що віддали життя за Україну, відповідальність лежить на ворогові і агресорові – Російській Федерації, її збройних формуваннях. Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: – Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: держорган	

Збиття ІЛ-76 Справа відносно Плотницького, Патрушева, Гурєєва	Вирок Красногвардійського районного суду Дніпропетровська від 15 березня 2021 у справі №426/1211/17 Провадження 1-кп/204/54/21 https://reyestr.court.gov.ua/Review/95638731	DW Плотницького заочно засудили до довічного ув'язнення за збиття Іл-76 – ЗМІ 16.03.2021 https://bit.ly/3uZSrQ3	Тональність: нейтральна Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: – Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: самопроголошеної сепаратистської «Луганської народної республіки», на непідконтрольній уряду України території Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	Категорія: представники НЗФ Загальна тональність: нейтральна
		Судовий репортер Плотницького і ще двох терористів засудили на довічне за збиття літака ІЛ-76 16 Березня 2021 https://bit.ly/3Jw7Mf8	Тональність: нейтральна Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: посилання на власне джерело (із зали суд. засідань) Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Наявність припущення з цієї причини він нібито буде оскаржувати вирок. Лексика щодо конфлікту: терористичної організації «ЛНР» Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	
		Суспільне Катастрофа Іл-76: терористів «ЛНР» Плотницького, Гурєєва, Патрушева засудили до довічного ув'язнення 16 березня https://bit.ly/34QBmgL	Тональність: більше позитивна У чому виражено: подано схвальні цитати сторін – прокурора і представника потерпілих Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: – Баланс думок: + (окрім засуджених) Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: терористів «ЛНР» Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	
		Укрінформ Суд дав довічне ексватажу «ЛНР» Плотницькому і двом терористам за збитий Іл-76 16.03.2021 https://bit.ly/3gTHcjI	Тональність: нейтральна Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: лише посилання Судовий репортер Баланс думок: + Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: незаконного збройного формування «Зоря» Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	
Вирок танкісту «ДНР» (справа «Дізеля»)	Вирок Приморського районного суду Маріуполя від 07 жовтня 2021 року у справі №266/5951/21 Провадження №1-кп/266/623/21 https://reyestr.court.gov.ua/Review/100196935	СБУ За матеріалами СБУ суд покарав бойовика танкового підрозділу «ДНР», який обстрілював позиції українських військових 8 жовтня 2021 https://bit.ly/3sPeXs7	Презумпція невинуватості: порушено Чим підтверджено: вирок не вступив в законну силу, а у публікації зазначено: «Зловмисника», «Приморський районний суд Маріуполя визнав зловмисника» Посилання на першоджерела: – Баланс думок: + (окрім засуджених) Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: учасника незаконних збройних формувань так званої «ДНР» Категорія РЕСУРСУ: держорган	Категорія: представники НЗФ Загальна тональність: нейтральна

		Укрінформ Суд дав вісім років в'язниці танкісту «ДНР» (дата не зазначена) https://bit.ly/3v6YSka	Тональність: нейтральна У чому виражено: не надано оцінки судовому рішення (публікація більшою мірою копіює публікацію СБУ) Презумпція невинуватості: оскільки немає дати публікації, не можна з'ясувати чи дотримано цей принцип Посилання на першоджерела: – (лише на СБУ) Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: до лав незаконних збройних формувань, бойовику терористичного угруповання «ДНР» Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхиг: інформаційний	
		деродонбас У Маріуполі танкісту «ДНР» з угруповання «Дізель» дали 8 років тюрми 8 жовтня 2021 https://bit.ly/3rWTe27	Тональність: нейтральна У чому виражено: відсутні виражені маркери позитивної чи негативної тональності Презумпція невинуватості: «Зловмисник» – рішення не вступило в законну силу. Посилання на першоджерела: – (лише на СБУ) Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: до лав незаконних збройних формувань, бойовику терористичного угруповання «ДНР», угруповання «Дізель» Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхиг: інформаційний	
Вбивство солдата Томашука майором ЗСУ	Вирок Красноармійського міськрайонного суду Донецької області від 27 серпня 2021 року у справі №242/3669/17 Провадження 1-кп/235/74/21 https://reyestr.court.gov.ua/Review/99197742	Судовий репортер Майора ЗСУ, який убив солдата за пост в Інстаграмі, засудили до 5 років 31 Серпня 2021 https://bit.ly/3sN6beh	Тональність: більше позитивна У чому виражено: «Однак суд врахував як пом'якшуючі обставини щире каяття та скоєння злочину у стані вираженого емоційного збудження», «суд робить висновок, що обвинувачений намагався та вживав заходів для виправлення ситуації» У публікації надано інформацію про стан афекту майора, який було враховано судом як пом'якшення + описано психологічний стан засудженого: «Як потім з'ясувалося, така ситуація у 2014 році трапилася, в тому числі, і через те, що бійці фотографувалися на позиціях, на техніці і викладали світлини в інтернет, що надало можливість ворогу вирахувати координати для завдання артилерійського удару. Теперішня ситуація нагадала минулі події і змусила передбачити можливі наслідки» Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: + Баланс думок: – (представлено лише позицію обвинуваченого) Неточності/неправдива інформація: «Зброя була при ньому, оскільки раніше того вечора він її начебто розбивав і чистив» – 3 вироку: ОСОБА_1 узяв табельну вогнепальну зброю 9 мм – пістолет «ПМ» №НОМЕР_1, який лежав під подушкою на його ліжку» Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхиг: аналітичний	Категорія: військові Загальна тональність: позитивна

		Страна. UA Майору ВСУ, который застрелил солдата за слив в соцсетях расположения войск, дали пятилетний срок 1 сентября 2021 https://bit.ly/3JzWaaV	Тональність: більше негативна У чому виражено: который опубликовал местоположение Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: + Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхix: інформаційний	
		Фокус 5 років ув'язнення: майора ЗСУ засудили за вбивство солдата, який опублікував пост в Instagram 02 вересня 2021 https://bit.ly/3v0xa8S	Тональність: більше позитивна У чому виражено: Суд не став перекваліфікувати звинувачення..., При цьому суд узяв до уваги пом'якшувальні обставини Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: + Баланс думок: висвітлено лише позицію обвинуваченого Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхix: аналітичний	
		Бабель Українського майора засудили до 5 років в'язниці за вбивство військового. Той розкрив в Instagram позиції ЗСУ на Донбасі 1 вересня 2021 https://bit.ly/3JzGiFw	Тональність: більше позитивна У чому виражено: «Суд врахував пом'якшувальні обставини...» Презумпція невинуватості: Посилання на першоджерела: – (посилання на BBC) Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхix: інформаційний	
Вирок Віктору Михеду, представника НЗД «ДНР» із «групи Безлера»	Вирок Слов'янського міськрайонного суду Донецької області від 1 грудня 2021 року Справа №243/6186/20 №1-кп/243/271/2021 https://reyestr.court.gov.ua/Review/101948384	Донецька обласна прокуратура Реальний вирок поплічнику Безлера – на Донеччині до 11 років ув'язнення засуджено відеооператора терористів, який знущався над військовополоненими 15 грудня 2021 https://bit.ly/3sMpunT	Тональність: позитивна У чому виражено: Реальний вирок поплічнику Безлера, Прокурорами у суді доведено Презумпція невинуватості: правопорушник (рішення не вступило в законну силу) Посилання на першоджерела: – Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: спільник терористів, військовополонені Категорія РЕСУРСУ: держорган	Категорія: представники НЗФ Загальна тональність: позитивна
		Офіс Генерального Прокурора Зйомка допитів та жорстоке поводження з військовополоненими – відеооператора групи Безлера засуджено до 11 років ув'язнення https://bit.ly/3I2AG6q	Тональність: позитивна У чому виражено: Прокурори в суді довели Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: – Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: учасник терористичної організації Категорія РЕСУРСУ: держорган	

		Медійна ініціатива за права людини Перший вирок за воєнні злочини на Донбасі 15 грудня 2021 https://bit.ly/3I3mycZ	Тональність: позитивна У чому виражено: «Перший вирок за воєнні злочини на Донбасі», «перший в історії України вирок у справі «за наявності» обвинуваченого», «для нас це рішення суду є надважливим...» Презумпція невинуватості: дотримана Посилання на першоджерела: + Баланс думок: + Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: воєнні злочини на Донбасі, представників терористичної організації «ДНР» Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхиг: інформаційний	
		Патріот Донбасу Суд оприлюднив вирок поплічнику Безлера за знущання з полонених і терористичну діяльність: подробиці 28.12.2021 https://bit.ly/3sNPwXW	Тональність: позитивна У чому виражено: «Це перший вирок в Україні винесений за знущання з полонених та заручників» Презумпція невинуватості: (? – терорист) Посилання на першоджерела: + Баланс думок: + Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: Терорист Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхиг: інформаційний	
		Українська правда Помічник Безлера отримав 11 років тюрми за знущання над військовополоненими 15 грудня 2021 https://bit.ly/3uVUYL6	Тональність: позитивна У чому виражено: у публікації наголошено на значущості вироку, «До 11 років ув'язнення засуджено помічника офіцера російського ГРУ Ігоря Безлера Віктора Михеда» Презумпція невинуватості: зловмиснику (рішення не набуло законної сили) Посилання на першоджерела: + Баланс думок: + Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: терористичній організації «ДНР», терористів Категорія РЕСУРСУ: загальний Пігхиг: інформаційний	
Вирок для экс-керівника міліції Маріуполя	Ухвала Апеляційного суду Запорізької області 13 березня 2018 року Провадження №11-кп/778/348/18 справа №325/1095/15-к https://reyestr.court.gov.ua/Review/72955641	Донецька обласна прокуратура 13.03.2018 Апеляційний суд залишив у силі вирок колишньому керівнику маріупольської міліції, якого засуджено до 11 років позбавлення волі https://bit.ly/3GTlR4E	Тональність: позитивна У чому виражено: «Завдяки послідовній та чіткій позиції прокуратури Донецької області, Апеляційний суд Запорізької області залишив в силі» Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: – Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Лексика щодо конфлікту: на тимчасово непідконтрольній території Донеччини Категорія РЕСУРСУ: держорган	Категорія: представники НЗФ Загальна тональність: позитивна

		112.ua.tv Суд залишив у силі вирок для экс-керівника міліції Маріуполя за співпрацю з «ДНР» 14.03.2018 https://bit.ly/35bRlpG	<i>Тональність:</i> нейтральна <i>У чому виражено:</i> не надано оцінки <i>Презумпція невинуватості:</i> + <i>Посилання на першоджерела:</i> twitter пресекретаря генпрокурора <i>Баланс думок:</i> – <i>Неточності/неправдива інформація:</i> – <i>Лексика щодо конфлікту:</i> на тимчасово окуповану терористами територію <i>Категорія РЕСУРСУ:</i> загальний <i>Підхід:</i> інформаційний	
		Українська правда Вирок экс-керівнику маріупольської міліції за співпрацю з «ДНР» набув сили 14 березня 2018 https://bit.ly/3oYKd5	<i>Тональність:</i> нейтральна <i>У чому виражено:</i> не надано оцінки <i>Презумпція невинуватості:</i> + <i>Посилання на першоджерела:</i> twitter пресекретаря генпрокурора <i>Баланс думок:</i> – <i>Неточності/неправдива інформація:</i> – <i>Лексика щодо конфлікту:</i> на непідконтрольну територію Донецької області, став членом «ДНР» <i>Категорія РЕСУРСУ:</i> загальний <i>Підхід:</i> інформаційний	
		Преступности.НЕТ Апелляционный суд оставил в силе приговор к 11 годам тюрьмы бывшему главе УМВД Маріуполя 14.03.2018 https://bit.ly/3s8Oijf	<i>Тональність:</i> нейтральна <i>У чому виражено:</i> не надано оцінки <i>Презумпція невинуватості:</i> + <i>Посилання на першоджерела:</i> twitter пресекретаря генпрокурора <i>Баланс думок:</i> – <i>Неточності/неправдива інформація:</i> – <i>Лексика щодо конфлікту:</i> на временно оккупированной территории Донецкой области <i>Категорія РЕСУРСУ:</i> загальний <i>Підхід:</i> інформаційний	
Екстрадиція Крейга Ленга	Ухвала Київського апеляційного суду від 15 березня 2021 року Справа 11-о/824/4/2021 Провадження №757/39458/20-к https://reyestr.court.gov.ua/Review/95735640	НВ Суд знову дозволив екстрадицію американського добровольця Ленга, який воював на Донбасі 15 березня 2021 https://bit.ly/36d4wqE	<i>Тональність:</i> більше негативна <i>У чому виражено:</i> Апеляційний суд скасував своє ж рішення від 23 лютого через нібито нові обставини «американця хочуть екстрадувати до США, де його можуть стратити» <i>Презумпція невинуватості:</i> + <i>Посилання на першоджерела:</i> – <i>Баланс думок:</i> – (лише позиція адвокатів) <i>Неточності/неправдива інформація:</i> – <i>Категорія РЕСУРСУ:</i> загальний <i>Підхід:</i> інформаційний	<i>Категорія:</i> військові <i>Загальна тональність:</i> негативна

		Заборона Американського добровольця, якого звинувачують у вбивстві у Флориді, можуть екстрадувати до США. Там йому загрожує смертна кара 16 березня 2021 https://bit.ly/357HO2x	Тональність: негативна У чому виражено: «Суддя Денис Масенко постановил отменить свое же решение», «По мнению адвоката, это свидетельствует о том, что решение суда было принято заранее еще до сегодняшнего заседания» Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: «Об этом сообщает корреспондентка "Грат" из зала суда» Баланс думок: + Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: особистісний	
		LB.UA Апеляційний суд дозволив екстрадицію американця Ленга, який воював на Донбасі на боці України 17 березня 2021 https://bit.ly/3JDj9lu	Тональність: негативна У чому виражено: «суддя Денис Масенко ухвалив скасувати свое ж рішення» Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: «Як повідомляє видання "Грати"» Баланс думок: + Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	
		24 канал Екстрадиція добровольця Ленга: що в Україні змінює доля одного американця 20 березня 2021 https://bit.ly/3LGWKWk	Тональність: негативна У чому виражено: «...Попри це, рішення про екстрадицію було винесено. Але вже в лютому Апеляційний суд його скасував», «така видача без гарантій може створити небезпечний прецедент, який поставить під загрозу всіх добровольців, які воювали в Україні», «ця справа показує ставлення України до своїх захисників. Їхні справи в цілому потребують більш уважного ставлення від України», «ця справа, як каже адвокат, є лакмусовим папірцем української правової системи. Апеляційний суд встановив, що видавати Ленга без надання всіх вищеперерахованих гарантій дійсно не можна. А потім це рішення, за словами адвоката, було скасоване задля отримання політичних преференцій у діалозі зі США через «написану на коліні схему». Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: – Баланс думок: – Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: аналітичний	
		Грати Суд снова разрешил экстрадицию американца Крейга Лэнга, воевавшего на Донбассе в составе ВСУ. В США его подозревают в убийстве пожилой пары 15 марта 2021 https://bit.ly/3I7L3WI	Тональність: негативна У чому виражено: «Судья Денис Масенко постановил отменить свое же решение» Презумпція невинуватості: + Посилання на першоджерела: Об этом сообщает корреспондентка «Грат» из зала суда. Баланс думок: + Неточності/неправдива інформація: – Категорія РЕСУРСУ: загальний Підхід: інформаційний	

**Додаток 5. Перелік інформаційних ресурсів,
що аналізувались**

№	Назва сайту та посилання	Посилання	Кількість публікацій
1	5 канал	https://www.5.ua/	1
2	24 канал	https://24tv.ua/	1
3	112.ua.tv	https://ua.112ua.tv	1
4	9 канал	https://9-channel.com/	1
5	АрміяInform	https://armyinform.com.ua/	3
6	Асоціація Правників України	https://uba.ua/	1
7	Бабель	https://babel.ua/	1
8	Безоплатна Правова Допомога	https://www.legalaids.gov.ua	1
9	Бухгалтер 911	https://buhgalter911.com/	1
10	Бюро судової інформації	https://court.investigator.org.ua	1
11	Вільне Радіо	https://freeradio.com.ua/	1
12	Вчасно	https://vchasnoua.com/	1
13	Главком	https://glavcom.ua/	2
14	Гордон	https://gordonua.com/	1
15	Грати	https://graty.me/	3
16	Громадський Простір	https://www.prostir.ua/	1
17	Група впливу	https://www.vplyv.org.ua/	1
18	Дебет-Кредит	https://news.dtki.ua/	1
19	Деловая столица	https://www.dsnews.ua/	1
20	Дзеркало Тижня	https://zn.ua/	1
21	Діловий Переяслав	https://dilovyi.info/	1
22	Дніпроград	https://dniprograd.org/	1
23	Донбас сьогодні	https://novosti.dn.ua/	1
24	Еспreso	https://espresso.tv/	1
25	Заборона	https://zaborona.com/	2
26	Закон і Бізнес	https://zib.com.ua/	1
27	Интерактивная Бухгалтерия	https://interbuh.com.ua/	2
28	Медійна ініціатива за права людини	https://www.facebook.com/MediaInitiativeForHumanRights/	2
29	НВ	https://nv.ua/	2
30	Новинарня	https://novynarnia.com/	2
31	Новый формат	https://nf.dp.ua/	1
32	ОГО	https://ogo.ua/	1
33	Патріот Донбасу	https://donpatriot.news	2

№	Назва сайту та посилання	Посилання	Кількість публікацій
34	Патріоти України	https://patrioty.org.ua/	1
35	Поради юриста	https://porady.org.ua/	1
36	Право на захист	https://r2p.org.ua	1
37	Преступности.НЕТ	https://news.pn/	1
38	Протокол	https://protocol.ua/	1
39	Радіо Свобода	https://www.radiosvoboda.org	12
40	Рубрика	https://rubryka.com/	1
41	Сила права	https://sila-prava.org/	1
42	Страна.UA	https://strana.today/	2
43	Судебно-юридическая газета	https://sud.ua/	4
44	Судовий репортер	https://sudreporter.org/	2
45	Суспільне	https://suspilne.media/	5
46	Ти і право	http://tuipravo.info	1
47	ТСН	https://tsn.ua/	1
48	Українська Гельсінська Спілка з прав людини	https://helsinki.org.ua/	5
49	Українська Правда	https://www.pravda.com.ua/	4
50	Українське право	https://ukrainepravo.com/	1
51	Український мілітарний портал	https://mil.in.ua/	1
52	Укрінформ	https://www.ukrinform.ua/	6
53	Фокус	https://focus.ua/	1
54	Цензор.нет	https://censor.net/	1
55	Шарий.net	https://sharij.net/	1
56	Юридична сотня	https://legal100.org.ua/	1
57	Юрліга	https://partnerliga.webnode.com.ua/	1
58	BBC News Україна	https://www.bbc.com/	1
59	Діло Дніпро	https://dnipro.depo.ua/	1
60	Діло Донбас	https://dn.depo.ua/	3
61	dsnews.ua	https://www.dsnews.ua/	1
62	DW	https://www.dw.com	2
63	hromadske	https://hromadske.ua/	1
64	Interfax	https://interfax.com.ua/	1
65	LB.ua	https://lb.ua/	3
66	LexInform	https://lexinform.com.ua/	5
67	Liga Zakon	https://jurliga.ligazakon.net/	1
68	Military.dppartners	https://military.dppartners.org/	1
69	Obozrevatel	https://incident.obozrevatel.com/	1
70	Promote Ukraine	https://www.promoteukraine.org/	1

№	Назва сайту та посилання	Посилання	Кількість публікацій
71	vpl.in.ua	https://vpl.in.ua/	1
72	Zaxid.net	https://zaxid.net/	1
73	Zmina	https://zmina.info/	2
Сайти державних органів влади			
74	Донецька обласна прокуратура	https://don.gp.gov.ua/	6
75	Офіс генерального Прокурора	https://www.gp.gov.ua/	2
76	Покровське районне управління поліції	http://pokrovsk-police.dn.ua/	2
77	СБУ	https://ssu.gov.ua/	7
78	Міністерство Оборони України	https://www.mil.gov.ua/	1

